

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00389

IN SHTUREM

D. Zakalik

Permanent preservation of this book was made possible by

Shirley & Harold L. Engel, M.D.

in memory of

their parents, Esther & Philip Engel and Rachel & Nathan Rosenthal

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ד. זאקאליק

אין שטורעם

ביכער-סערויע

דאָס פּוילישע יידנטום

169

רעדאקטאָר:

מאָרק שוויקאו

פּאַבליקאַט - לייטער:

אַבראַם מיטלפּערג

די רשימה פון די דערשיינענע ביכער — צום סוף מונעם בוך

ד. זאקאליק

אין שמורעם

*

ארויסגעגעבן דורכט

צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע

בוענאס-איירעס 1963, ה'תשכ"ד

א י נ ה א ל ט :

ערשטע טייל

זייט

9	— — — — —	זיי און זייער קינד	1
11	— — — — —	א טאטע צו טעכטער	2
17	— — — — —	אומרויקע צייטן	3
20	— — — — —	וואַקלענישן	4
23	— — — — —	אהיימגעקומען	5
26	— — — — —	א רוף אין מיטן נאַכט	6
29	— — — — —	ס'איז נישט שבת	7
32	— — — — —	וואַרשע ברענט	8
38	— — — — —	הונגער	9
40	— — — — —	א נייע אַרדענונג	10
44	— — — — —	דער ווינטער קלאַפט אין די שויבן	11
48	— — — — —	צו דער פרייער וועלט	12

צווייטע טייל

53	— — — — —	אין ביאליסטאָק	1
56	— — — — —	קאָפּע "ריץ"	2
58	— — — — —	חימקע הייבט אָן אַ ניי לעבן	3
62	— — — — —	אַ שמועס מיט עמאַן	4
64	— — — — —	פּאַספּאַרטיזאַציע	5
66	— — — — —	אין פּליטיקאָמיטעט	6
68	— — — — —	אַ בריוו	7
70	— — — — —	די קאָמעדיע הייבט זיך אָן	8

זייט

73	9	אין בעקערס פאבריק
83	10	פייף פון נאהייקעס
88	11	סאָסנאָוקע
94	12	מען לאַזט זיך אין וועג אַרײַן

דריטע טייל

103	1	וואַגאַן 59
109	2	אין וועג
115	3	אין שפּעטע שעהן
120	4	קאטלאס יאָריד
126	5	די באַרקע אויף דער דווינע
129	6	אַ לעבן פאַר זיך
134	7	אַ שיף אָן אַ רודער
138	8	וויטאַמין „צ“

פערטע טייל

147	1	דער לאַגער ביים שוואַרצן טייכל
153	2	שאַרגאַראָוו
158	3	אַגראַנאַם קאלגושין
164	4	בריגאָדיר יאַקאָוולעוו
168	5	„ס. אַ. ע.“
171	6	שניי
175	7	דער וואַזשטיק נאַכטיגאַל
178	8	בינעם און די פּאַיקע
182	9	שייקעוויטש און אַליעוו דער אַפּאַניסטאַנער
188	10	פּיאַדאַר — פּיעדקאַ פּאַלאַק
194	11	דער וולאַצלאָוקער זיפּנזידער און דער מעזריטשער זייגערמאַכער
200	12	מאַרטינענקאַ דער פּאַסטעך
208	13	דער יידישער באַראָן און דער פּוילישער פּירשט
214	14	די לעצטע טעג פאַרן נייעם וועג

מ נ ח מ ן

ד. זאראק'ל

ערשטע טייל

1

זיי און זייער קינד

ראַכעלאַ האָט נאָך דער חתונה פאַרגעזעצט צו שטודירן. איר קינד דאַרף זיין אַנדערש פון אַנדערע קינדער, האָט זי באַשלאָסן און דערפאַר איז אַפֿ-געשמועסט געווען מיט אַלעקס, איר מאָן, אַז זיי וועלן נישט לויבן זייער טעכ-טערל אין איר קעגנוואַרט. דאָס קינד זאָל נישט אויסנוצן זייער ליבשאַפט — נישט צופיל צעפיעטשטשען זי.

ראַכעלאַ האָט קיינמאָל נישט געזאָגט צו איר טעכטערל, אַז זי זאָל נישט טון „דאָס“, אַז זי זאָל נישט טון „יענץ“. זי האָט נישט באַנוצט דעם אויס-דרוק — „מען טאָר נישט...“ ראַכעלאַס אופן פון רעדן צום קינד איז געווען — דערציילן מעשהלעך. אַז זי האָט געוואָלט צוגעוויינען דאָס קינד עס זאָל טרינקען טראָן, האָט זי איר דערציילט אַ מעשהלע וועגן אַ מיידעלע, וואָס האָט אַליין דערמאָנט איר מאַמען, אַז זי דאַרף איר געבן טראָן צו טרינקען; אַז זי האָט געוואָלט אַפגעוויינען דאָס קינד פון אַרומשלעפן דאָס שטולעכל איבער דער שטוב, האָט זי איר דערציילט אַ מעשהלע וועגן אַ יינגעלע, וואָס האָט זיך געשפילט מיט אַרומשלעפן די שטול, אַנשטאָט צו שפילן זיך מיטן שפילצייג. ער האָט זיך אויסגעגליטשט, צעקלאַפט אַ פיסל און עטלעכע טעג נישט געקאָנט אַרויסגיין שפאַצירן.

אַלעק האָט געטון, ווי ראַכעלאַ האָט געוואָלט, נישט געלויבט דאָס קינד אין איר קעגנוואַרט.

אויך היינט, ווי יעדן טאָג, ווען ער פלעגט קומען פון דער אַרבעט און זיך צוגעלייגט אויף דער קאָזעטקע אַפרוען, האָט לילי, זיין טעכטערל, זיך געשטעלט נעבן אים. זי האָט געהאַלטן זיין האַנט, געציילט זיינע פינגער, ווי

ד. זאקאליק

זי וואָלט זיך שפּילן. זייט ער האָט איין מאָל זיך איינגעשניטן אַ פינגער — באַקוקט זי זיי. אַלעק פּלעגט זיך מאַכן כּלאַ-יודע און דאָס אָננעמען ווי אַ שפּיל. היינט האָט ער עפעס פּאַרגעסן און געזאָגט:

— איך האָב נישט איינגעשניטן קיין איין פינגער, אמת?

— אמת! — האָט לילי געענטפּערט און צוגעפּאַלן פּאַרשעמט מיטן קעפּל

אויף זיין אַקסל.

„עס אַנטוויקלט זיך אין איר אַ גוטע מידה און איד בין נישט דאַנקבאַר איר פאַר דער אויפּמערקזאַמקייט...“ האָט ער זיך געזאָגט, זיך געפּילט שול-דיק. ער האָט געוואָלט פּאַרגלעטן די עוולה, וואָס ער האָט געטון דעם קינד. ער האָט געוואָלט רופן ראַכעלאַן, דערציילן איר וועגן דעם שיינעם כאַראַקטער-טערישטריך ביי זייער טעכטערל. ער האָט זיך אָבער דערמאַנט אין זיין צו-זאָג — נישט צו לויבן ס'קינד און געשוויגן.

געשען איז אָבער עפעס, וואָס נישט ראַכעלאַ און נישט אַלעק האָבן גע-קאַנט פּאַרויסזען. ער האָט זיך פּאַרקעמט ס'ביסל שיטערע האָר, וואָס זענען צעפּלאַשעט געוואָרן בעת זיין ליגן אויף דער קאָזעטקע, די האָר צעשפּרייט, כּדי צו פּאַרקלענערן דעם פּליך. דער טיש איז שוין געגרייט געווען צו מי-טיק, זיי האָבן זיך אַלע דריי געזעצט צום טיש.

ראַכעלאַס חן-גריבלעך האָבן עדות געזאָגט וועגן צופּרידנקייט. זיי זענען פּול געווען מיט שמייכל. זי האָט אים דערציילט, אַז זי האָט זייער טעכטערל פּאַרשריבן אין אַ פּרעבל-שול.

— ווער וועט לילין צופּירן ביז דער פּרעבל-שול? זי וועט דאָך נישט

גיין איינע אַליין, — האָט אַלעק געפּרעגט.

— איך, די מאַמע!

— פּאַרוואָס נישט איך, דער טאַטע?

— דער אָנהויב קומט מיר, דער מאַמען!

— איך וועל פּרעגן לילין, ווי זי וויל! — האָט אַלעק פּאַרגעשלאָגן און

געוונקען צום טעכטערל, אַז זי זאָל אויסוויילן אים.

— נאַסטיאָ! — האָט דאָס קינד שנעל אַ זאָג געטון.

ראַכעלאַ און אַלעק זענען געבליבן זיצן דערשטוינט. דעם קינדס אויס-

וואָל — די דינסט זאָל זי צופּירן אין פּרעבל-שול, האָט זיי בייזן ווי אַ קניפּ

געטון אין האַרצן. אין אַלעקן האָט זיך דערוועקט ספּיקות: „אפּשר האָט די

אין שטורעם

טאכטער זיי גארנישט ליב? אין געדאנק האט ער זיך אויסגעטענהט מיט ראכעלאָן: — „מיר האָבן באַווונדערט אונדזער טעכטערל — איר אַנדערש-קייט פון אַנדערע קינדער. מיר זענען זיכער געווען, אַז אין ליבשאַפט צו אונדז, וועט זי וועלן האָבן נעבן זיך ביידע, סיי דעם טאָטן, סיי די מאַמען, מיר לויבן זי אַבער נישט — ציט זי צו פרעמדע, וואָס פיעשטשען זי, וואָס לויבן זי יאָ. — איך וויל נישט זי זאָל זיין אַנדערש פון אַנדערע קינדער!“

אויך ראַכעלאַ האָט זיך אין דער רגע געענדערט. זי האָט פאַרגעסן אין זייער אָפּמאַך און אַנגעהויבן צו לויבן דאָס קינד. זי האָט שוין געזאָגט, אַז לילי איז ס'געראַטנסטע קינד, אויסגערעכנט וואָס פאַראַ מתנות זי וועט איר קויפן צום אָנהויב פון איר גיין אין פרעבל-שול.

אין אַלעקו האָט עפעס מיט אַ מאָל זיך אַ קער געטון. אויך ער האָט זי גענומען לויבן. ס'האָט זיך אים אויפגעבונדן די צונג: אויסגערעכנט די מתנות, וואָס ער וועט קויפן. ער האָט זיך אַ צעלאָז געטון, די פאַנטאַזיע האָט זיך צעשפּילט — ער וועט קויפן אַ טורעם! ער וועט קויפן אַ טעלעסקאָפּ!

אזוי האָבן זיי ביידע זיך געפלייסט איבערצושטייגן איינער דעם אַנדערן מיט די מתנות. נישט ער און נישט ראַכעלאַ האָבן זיך דערביי נישט גע-כאַפט, אַז זיי זענען אין אַ געיעג — ווי צוויי גייעקע — נאָך איין זאָך. יע-דער פון זיי וויל די זאָך פאַרכאַפן פאַר זיך, נאָר פאַר זיך:

ראַכעלאַ: אַז זייער טעכטערל דאַרף זי ליב האָבן...

אַלעק: אַז זייער טעכטערל דאַרף אים ליב האָבן...

2

אַ טאַטע צו טעכטער

אַלעק האָט געדונגען אַ זומער-וויונונג אויף דער „ליניע“ אַטוואַצק. די וויליע איז פאַררעכנט צו דער ערשטער קאַטעגאָריע. פיר הייזקעס שטייען אין אַ געדיכטן סאַסנע-וואַלד. יעדע וויונונג האָט צוויי וועראַנדעס: פון פאַראַד-איינגאַנג און פון דער קיך-זייט. אין פראַנט פון יעדער הייזקע: אַ לאַנקעלע. אין דער מיט גראַז — אַ בלעכענער באַטשאַן... ער האָט הומאַר,

ד. זאקאליק

דער וויליע-אייגנטימער! אין דער צווייטער זייט פון פלויט ציט זיך אוועק, העט ווייט, א גרויסער זאמד-שטה, אזא שטילער מדבר. — האָט אַלעק דער-ציילט ראַכעלאַן.

נאָך ביי איינוווינער פון דער וויליע איז אַ קינד קראַנק געוואָרן אויף קייכהוסט. ראַכעלאַ האָט אָפּגעלייגט דאָס אַרויספּאָרן.

נאָך דעם ווי עס איז, לויט ראַכעלאַס אויסרעכענונג, שוין פּאַרביי די געפּאַר פון אַנשטעקן זיך מיט קייכהוסט, האָט ראַכעלאַ פּאַרגעשלאָגן אַלעקן ער זאל אַרויספּאָרן זיך דערוויסן אויפן אַרט וועגן געזונט-צושטאַנד פון קינד. אַלעק האָט אַזוי געטון און באַלד באַשטעלט אַ פּויער ער זאל קומען מיטן וואָגן נעמען די זאַכן. דער פּויער איז געקומען מיט אַ הויכן דראַבי-ניאַסטן וואָגן, אַרויפגעלאָדן די פּעק, די כלים צום קאַכן און וואַשן, וואָס ראַכעלאַ וועט דאַרפן צו דער ווירטשאַפט.

יעדן פּרייטיק איז אַלעק אַרויסגעפּאָרן צו ראַכעלאַן. ער איז געקומען מיט פּעקלעך און פּעקעלעך; וואָס ראַכעלאַ האָט געבעטן ער זאל ברענגען; וואָס די באַבע האָט מיטגעגעבן פאַר לילין און פּעקלעך זאַכן, וואָס ער, אַלעק, האָט איינגעקויפט, כדי צו פאַרשאַפן פּרייד ראַכעלאַן און זייער קינד.

נאָך דריי משפּחות האָבן געוווינט אין דער וויליע. ראַכעלאַ איז באַלד צומאַרגנס פון איר אַנקומען היימיש געוואָרן מיט אַלע שכנים. לילי האָט זיך געשפּילט מיט די שכנים קינדער. זי איז געווען אויף די וועראַנדעס פון די שכנים מער ווי אויף איר אייגענער. ראַכעלאַ איז אַפט געקומען זי אָפּנעמען צום עסן, וואַשן.

— דער שכן בוימאַן און דער שכן וואַקסמאַן. ביידע הויכגעוואַקסיקע, לאַנגע, ווי די לולבים. זיי קומען אַהער יעדן אָונט. ביידע סוחרים. די פּרויען נעמען אויפן בוך אין שפּייז-געוועלבל און גיבן טשעקן מיט די מענערס אונטערשריפטן, אַבער ווען עס רוקט זיך אָן דער טערמין פון טשעק, בעטן זיי „פּראַלאַנגאַציע“. די געוועלבעניצע ווייסט, אַז זיי האָבן זיך פּאַרבאַרגט ביי ידידים, כדי צו קאַנען דינגען די זומער-ווינונג. פאַר בוימאַנען און וואַקסמאַנען זענען די פאַר שעה דאָ צו זיין אין וואַלד ממש אַ רפואה פאַר די זערוון. — האָט ראַכעלאַ דערציילט.

אַלעק האָט זיך צוגעהערט און געשמייכלט.

אין שטרעם

- ס'ווינט אַ משפּחה פינגערהוט מיט דריי טעכטער. זיי שפּילן די
ראָל פאַר אַריסטאָקראַטן, — האָט ראַכעלאַ געזאָגט.
— מאָריצי פינגערהוט?
— דו קענסט אים?
— כ'קען אים. כ'קען אויך זיין געשעפט. ס'האָט ברייטע שויפענצטער.
האָט אַ סך בבל-סחורה, אָבער די קאָנקורענץ קאָן אים נישט גובר זיין. תמיד
דערניכטער ער וואָס עס דראַט אים. ער טוט זיך אונטערגארטלען מיט
הלוואות און בלייבט שטיין אויף די פיס...
— אין געוועבל ווייסט מען, אַז פינגערהוט מיט זיין סמיקאַלקע לעבט
איבער זיינע מעגלעכקייטן. כאָטש „ווי קליינווקסיק ער איז, איז ער גרעסער
פון בוימאַנען און וואַקסמאַנען“... די געוועלבניצע ווייס, אַז צו דינגען אַ זון-
מער-וויינונג פאַרזעצט ער אין לאַמבאַרד זיין ווייס צירונג, — האָט דער-
ציילט ראַכעלאַ.
— און די טעכטער?
— ער איז געבענטשט מיט דריי טעכטער בוגרתן. מען וויצלט זיך אי-
בער זיי: „זייערע יאָרן ציילן זיך אין טוצן. ער האָט נישט פאַר זיי קיין נדן
און זיי זיצן...“
— טאַבטשע, זיין פרוי, איז אַן אשת-חיל, אָבער צוליב די טעכטער לאָזט
זי אָפט אַ שטילע טרער.
— געהערט זייערס אַ שמועס: „אַז דו האָסט נישט וואָס צו געבן דייןע
טעכטער!“ שאַא! האָט פינגערהוט זי באַרויקט. ער האָט געשפּרייזט אי-
בערן צימער אַהין און צוריק, כדי מען זאָל נישט הערן אירע ווערטער. די
שיך האָבן בעתן גיין געפישטשעט און ער איז געגאַנגען ספעציעל זיי זאָלן
פישטשען.
— נו, נון? — האָט אַלעק אַ שמיכלדיקער געפרעגט.
— זייט זיי האָבן זיך דאָ אַריינגעצויגן רעגירט טאַבטשע מיט די טעכ-
טער. זי לאָזט זיי נישט לאַנג שלאָפן, נישט וויגן זיך אין די „האַמאַקעס“. זי
גיט זיי געלעגנהייטן צו מאַכן „ביבקעס“ און פאַרבעטן זייערע קאַלעגן. ביז
שפעט אין אַוונט שפּילט דער פאַטעפּאַן. מען טאַנצט. מען זינגט. מען טרו-
מיטערט און די געלעכטערס הילכן איבער דער גאַנצער וויליע.
— און פינגערהוט?

ד. זאקאליק

— ער איז נישט אזוי געדולדיק ווי טאָבטשע. אָפּט פּרעגט ער: „איז וואָס־זשע? עס פּיקט זיך? עס פּיקט זיך?...“
— און טאָבטשע?
— „ליבע קומט אויך פון צוגעוויינען זיך!“, זאָגט טאָבטשע.

*
*

איין מאָל, אַ שבת באַגינען, אַלעק האָט שפּאַצירט אין וואַלד, אין אים אַנטקעגן געקומען דער שכן וואַקסמאַן. זיינע פּולע קיישעלעך אונטער די אויגן זענען עפעס מער אויפגעלאָפּן. ער האָט גלייך אָנגעהויבן זיך באַקלאַנגן: — איך קום דאָ אַהער, כדי אויסצורוען זיך די נערוון, איז דאָ דער טומל, דער רעש, אזוי ווילד, אַז עס צעשרויפט מיך. איך האָב נאָך קיינמאַל נישט געזאָגט מיין פּרוי קיין הויך וואָרט. לעצטנס קאָן איך גאַרנישט רעדן מענטשלעך. נאָר איך בייזער זיך. צוליב וואָס? אַלץ די „הוליאַנקעס“ ביי פינגערהוטן. עס מאַכט מיך משוגע. איך וואַלט אַרויס צו זיי און וואַלט גע- שלאָגן אויף רעכטס און לינקס. כ'האַב שוין גערעדט מיט בוימאַנען און אויך איר, אַלעק, דאַרפּט צושטיין צו אונדז! אַ סוף זאָל נעמען צו די געשרייען ביי די „ביבקעס“! אַז נישט וועל איך זיי צעברעכן דעם פּאַטעפּאַן, וועל נישט אַריינלאָזן די יונגען צו די מיידן!...

אַלעק האָט נישט געוואַלט לאַנג מיט אים רעדן, כדי — וואָס עס זאָל זיך נישט מאַכן — זאָל ער נישט זיין פאַרמישט אין דעם. ער האָט געזאָגט אַ תּירוץ — ער מוז צוועקגיין. ער האָט דערציילט ראַכעלאַן וועגן דעם. זי האָט אַ ביסל איבערגעטריבן די מורא און שוין געזען דעם סקאַנדאַל. נאָך דעם אייגענעם טאָג האָט זי געכאַפּט אַ שמועס מיט טאָבטשען, איר געגעבן אָנצו- הערענישן, אַז די שכנים באַקלאַנג זיך אויף דעם טומל אין דער וויליע. טאָבטשע פינגערהוט האָט פאַרשנירלט אירע שמאַלע ליפּעלעך, אין אי- רע גרינע ניסנאוויגעלעך האָט זיך אָנגעצונדן אַ שפּאַטיש פייערל. זי האָט פאַרלייגט די הענט אויף די „באַקעס“:

— וואַקסמאַן איז אַן „אַדלודעק“! * רעש שטערט נישט. ס'איז געשריבן: „קול ששון, קול שמחה...“, אַז מען איז פּריילעך, טומלט זיך...

*
*

(*) מיידט אויס מענטשן.

אין שטורעם

דעם לעצטן פרייטיק האָט ראַכעלאַ אָפּגעוואָרט אַלעקן ביי דער באַך-סטאַציע. עס איז געווען פאַר אים אַ סורפּריז, ער האָט זיך געפּרייט און גלייכצייטיק זיך געוונדערט — פון וואָנען האָט זי געוויסט אַז ער קומט מיט דעם צוג? ער האָט זי אָבער נישט געפּרעגט, פשוט פאַרגעסן. ער האָט זיך איינגעקוקט אין איר, ווי ער וואָלט אַקערשט ס'ערשטע מאָל זי געזען; אַ נייע פּריוור. די קאַרבן אין די האַר מיניען, ווי אַ מאַרע אייף זיידנס. די גרויסע שפּילקעס אין קעקסל, עפעס גרעסער ווי ביז היינט. דער טיפּער דע-קאַלט אין לייכטן וויאַלעט קליידל האָט אָפּגעדעקט שמאַלע רעפּטלעך פון די ברוסטן וואָס האָבן אויסגעזען ווי צעשמייכלטע בעקלעך...

ראַכעלאַ האָט דערציילט חכמות פון זייער טעכטערל. דערציילט וואָס עס טוט זיך ביי די שכנים.

— זענען נאָך אַלץ אָנגעשטרענגט די באַצ? ונגען צווישן די שכנים? — האָט אַלעק געפּרעגט.

— פינגערהוטס בוגרתן גרייטן צו אויף מאַרגן צו מאַכן אַ גרויסן „בע-נעפיס“; וואַקסמאַן האָט געזאָגט: „נאָר אַ שריפה וועט זיי פאַרטרייבן“. ס'איז אַ מורא, אַז ער וועט אונטערצינדן פינגערהוטס וווינונג...

דעם שבת־פּרימאַרגן האָט אַלעק, שפּאַצירנדיק אין וואַלד, מיט כוונה זיך געדרייט נאָענט צו וואַקסמאַנס וווינונג. ער האָט געוואָלט רעדן מיט אים. ער האָט אָבער וואַקסמאַנען נישט געזען. שפעטער האָט אַלעק געשיקט זיין טעכטערל זיך שפּילן מיט וואַקסמאַנס קינדער, און ווען ער איז געגאַנגען זי אָפּנעמען, האָט ער אויך דאָס מאָל וואַקסמאַנען נישט געזען.

— וואַקסמאַן גרייט זיך אַן „אליבי“, אַז אויב עס וועט עפעס געשען זאָל נישט פּאַלן אויף אים קיין חשד. — האָט ראַכעלאַ אויסגעטייטשט.

* *

באַלד נאָך מיטיק האָט מאַריצי פינגערהוט אויסגעשטעלט טישן אין וואַלד פאַר זיין וועראַנדע. ער האָט געבאַרגט אויך ביי אַלעקן דעם וועראַנדע-טיש.

— וואָס טוט מען נישט פאַר קינדער, — האָט ער געזאָגט ווי צו פאַר-ענטפּערן זיך.

פינגערהוט האָט זיך אָנגאַזשירט צו דעם „בענעפיס“ מיט זיין גאַנצער

ד. זאקאליק

דערפארונג. ער האָט סערווירט די טישן, צעשטעלט די טעלערס, אויסגע-
לייגט ס'געשיר; צעשטעלט פלעשער וויין, טאַרטן, קיישעלעך מיט פרוכטן
און שאַקאַלאַד. ער איז צופרידן געווען פון זיך און פון זיין געשמאַק. ווען
טאַבטשע האָט זיך צוגעשטעלט צו אים אַנווייזן אויף עפעס, האָט ער איר
אַפגעדרוקט אַ קוש אין איר לאַנגן האַלדז, זי זאָל זיך פאַרלאַזן אויף אים.

טאַבטשע איז געווען אַנגעטון אין אַ שמאַל אַפגעפאַסט קלייד מיט אַ
טיפן דעקאַלט. אין שפיץ פון דעם דעקאַלט האָט זי צוגעשטעפּעט אַ בינטל
אימיטאַציע-קערשן, די טעכטער האָט זי אויסגעשלייערט מיט געלע בלימלעך
אין די האַר, די טאַליעס אַרומגענומען מיט רויטע פאַסקעס, די העלדזער —
מיט שמאַלע סעלעדין-סאַמעטענע טאַשמעלעך. זיי האָבן געהאַט לאַנגע העלד-
זער, ווי טאַבטשע. נאָר מיט דעם זענען זיי ענלעך געווען צו איר. יעדע פון
זיי האָט געהאַט אַן אַנדער נעזל: זאַשקע, די בכורטע, האָט געהאַט אַן אַד-
לער-נאָז — אַביסל צופיל פאַרביגן; רעגינע, די מיטלסטע, האָט געהאַט אַ
הויקער-נעזל — אַביסל צופיל הויקערדיק; האַלינקע, די מוזשינקע, האָט גע-
האַט אַ פאַריסן נעזל — אַביסל צופיל פאַריסן.

פון פריען פאַרנאַכט אַן האָבן אַנגעהויבן קומען די איינגעלאַדענע צום
„בענעפיס“. עס זענען געקומען קאַוואַליערן און פאַניענקעס: יונגעלייט אויס-
געפוצטע אין ווייסע אַלפאַגענע סמאַקינגס. ברייטפלייציקע, הויכוואַסיקע
— מיטגלידער אין ספּאַרט-קלובן; פוטבאָל-שפילער, טעניס-שפילער, שווימ-
מייסטערס.

דער וואַלד איז פול געוואָרן מיט געשרייען, קוויטשערייען און געלעכ-
טערס. מען האָט געקלאַפט מיט פלעשער. מען האָט געשאַסן מיט קאַלטן פול-
ווער, געזונגען, געטאַנצט. עס האָבן מיטגעזשומעט אַזש די שפיצן פון די
סאַסנעס.

מאַריצי פינגערהוט האָט געוואַלט העלפן זיינע טעכטער, אַז זייער פאַר-
וויילונג זאָל זיך געדענקען. אין איין מאַמענט איז ער עפעס פאַרשווינדן גע-
וואָרן און נאָך עטלעכע מינוט דערשינען אַ פאַרשטעלטער אַלס ציגיינער. ער
האַט זיך צוגעשטעפּעט לאַנגע וואַנצעס, ס'פנים אויסגעשמירט מיט עפעס
ברוינס, אַנגעטון טאַבטשעס גלאַנציקע באַטן, ווי שטיוועלעך. די לענדן האָט
ער אַרומגעגאַרטלט מיט בלוי און רויטע טיכלעך, זיך אַרויפגעשטעלט אויף
אַ בענקל און געפרעגט:

אין שטורעם

— ווער בין איך?
— פאן פינגערהוט! — האָבן חברה אויסגערופן.
— ניין! אַ ציגיינער! — האָט ער זיך צעשריגן און געקנאָקט מיט די פינגער, זיך געמאַכט וויליונגעריש.
אַלע האָבן געלאַכט.
— וויסט ווער ווי אַזוי ציגיינער פאַנגען ציגיינערינס?
— זאַג! זאַג! — האָבן שטימען גערופן.
— צוערשט טאַנצן די ציגיינער אַרום די ציגיינערינס. דערנאָך טאַנצן די ציגיינערינס אַרום די ציגיינער. מיטאַמאָל ווערט עפעס אַ טומל, אַ בהלה. ציגיינער כאַפֿן די ציגיינערינס, כדי זיי צו באַשיצן פֿון שלעכטס, און ווייטער פֿאַרן זיי שוין אין איין בויד... ווען מאַכט איר שוין אַ בהלה?... כאַ-כאַ-כאַ... די יונגעלייט האָבן אים פֿאַרשטאַנען און באַלד איז געוואָרן אַ געלויף. טייל יונגעלייט זענען געשפרונגען איבערן פֿלויט, אַנדערע האָבן זיך באַ-האַלטן אין וואַלד.
עס איז שטיל געוואָרן אין דער וויליע. פֿון די ביימער-צווייגן האָבן גע-טריפט קלאַנגען. ווי טראַפֿנס נאָך אַ רעגן.

3

אומרויקע צייטן

די צייטונגען זענען דערשינען מיט גרויסע קעפֿ: „איראָפּע אין געפֿאַר פֿון מלחמה“.
די הייסע אויגוסט-טעג זענען דעמפּיק. דער הימל — פֿאַרמעט-מאַט, פֿאַרלוירן דעם בלויען גלאַנץ — גלייך ער וואַלט זיך פֿאַרשטעלט ס'פֿנים פֿאַר פּחד.
אַלעק און ראַכעלאַ האָבן זיך געגרייט צו זייער טעכטערלס געבורטס-טאָג. זיי האָבן שוין אויסגעמאַסטן דעם טיש, באַשטימט ווי אַזוי אים אַוועק-צושטעלן, כדי עס זאָל זיין אַרט פֿאַר אַלע פֿאַרבעטענע: פֿאַר ראַכעלאַס משפּחה, אַלעקס משפּחה און פֿאַר פֿריינט. ראַכעלאַ האָט שוין געוויסט, אַז די

ה. זאקאליק

פריילין מאַרצעלאַ, וואָס וווינט אין שטאָט אַ שטאָק העכער איבער זיי, וועט קומען. צו דעם יום־טוב גייט זי זיך אַ קאַסטיומל.

ראַכעלאַ האָט ליב, אַז מען קליידט זיך שייַן:

— אַ מענטש רעדט מיט זייַן קליידן זיך, אַזוי ווי מיט זייַן אויסזען...

זי אַליין, ראַכעלאַ, האָט אויסגעקליבן פון עטלעכע זשורנאַלן מאַדעלן —

אַ יאַקעלע פאַרן קינד, ווי אויך דעם פאַסאַן פאַר איר קלייד.

גרייטנדיק זיך צום יום־טוב האָט ראַכעלאַ געלערנט דאָס קינד דעקלאַ-

מאַציעס, לידלעך; געלערנט זי ווי אַזוי צו האַלטן די הענטלעך, ווי אַזוי צו

באַגריסן געסט — האַלטן ס'קעפל הויך.

מיטן יום־טוב האָט זי געמאַכט אַ טומל אין דער וויליע; מאַמעס און

קינדער. האָבן גערעדט, זיך געגרייט מיט מתנות. מען האָט געפרעסט די

קליידלעך, געפוצט די שיכלעך, געקויפט סטענגעס צו די צעפלעך.

ווען אַלעק איז שבת אַרויס אויף זייַן פרימאַרגן־שפאַציר אין וואַלד, האָט

ראַכעלאַ אים מיטגעגעבן ס'טעכטערל, כדי ער זאָל אויסהערן אירע דעקלאַ-

מאַציעס. ער האָט באַווונדערט איר זכרון, געווען פול מיט התלהבות און אין

גייַן אַרומגעכאַפט אַ בוים, נאָך אַ בוים, נאָך אַז ער איז צוריק געקומען אויף

דער וועראַנדע און זייַן בליק האָט זיך געטראָפן מיטן פעטן קאַפֿ־שריפט אין

דער צייטונג וועגן דער מלחמה־געפאַר, האָט זיך אים געדאַכט, אַז עס קוקט

אויף אים אַן אַפענער לייבן־פּיסק.

— ראַכעלאַ! לאַמיר מאַכן דעם יום־טוב שוין די וואָך! — האָט ער ראַפֿ-

טום אַ זאָג געטון.

— וואָס פאַלט דיר אייַן? — האָט ראַכעלאַ פאַרווונדערט געפרעגט.

— אַט דער אַ קאַפּ! — האָט ער איר אַנגעוויזן אויף דער צייטונג. —

כ'האָב שטאַרק מורא פאַר מלחמה.

— איך האָב נאָך נישט פאַרטיק ס'קליידעלע פאַרן קינד, נישט מיין

קלייד. איך בעט דיר, מאַך נישט קיין פאַניק!

— דו האַלטסט, אַז ס'איז בלויז פאַניק?

— ס'שרייַען, אַז עס דראַט אַ געפאַר, איז כדי צו פאַרמיידן די געפאַר.

— און אַז מען קאָן נישט?...

— דו האַסט אַ הנאה מיך צו באַומרוואַיקן, זאָג?

אין שטורעם

אלעק איז געווען אן עקשן. כאטש ראכעלאָ האָט נישט געוואָלט אָנגעמען זיין פּאַרשלאָג צו פּראַווען דעם געבורטסטאָג שוין דעם קינפטיקן שבת, האָט ער דאָך באַשלאָסן צו שטעלן זי פּאַר אַ פּאַקט. מיט דעם געדאַנק איז ער צוריקגעפּאַרן קיין וואַרשע. ער איז אַוועק צו זיין אַרבעט, האָט זיך געזעצט ביי דער ביורקע, גענומען קאַלקולירן, רעכענען, אָבער די אַרבעט איז אים נישט געקראַכן אין קאַפּ. ער האָט אין דמיון זיך געמאַלן ווי עס וועט אויסזען ווען עס וועלן זיך צוזאַמענקומען זיין משפּחה — די ייִדיש-ייִדישע, און ראַ-כעלאָ משפּחה — די ייִדיש-פּאַרפּוילישטע. זיי וועלן זיצן ביי איין טיש — ווערן איינס. פּאַראַיאַרן האָט ער דערפּירט צו דיסקוסיע איבער „נאַציאָנאַלן באַוווּסטייזן“, וואָלף, סאַלעס מאַן, וועמען דער חסיד קוקט נאָך אַפּער פּון אונטערן קאַפּעליש; הערש-לייב, פּערלס מאַן, וואָס האָט ערשט נאָך דער חתונה אויסגעטון די געהאַקטע קאַפּאַטע, גענומען זיך קליידן קורץ — האָבן זיך צערעדט מיט ראַכעלאָס ברודער: מאַרעק און יעקב. „נישט די קליידונג באַשטימט דעם ייד...“ ס'איז געווען אַ האַרבער וויכוח. דעם המשך האָט מען אָפּגעלייגט אויף היי-יאַר.

דעם טאָג איז אַלעק נאָך דער אַרבעט נישט געגאַנגען אַהיים. ער איז אַוועק צום ברודער און די שוועסטער, כדי זיי צו פּאַרבעטן אויף דער שמחה. — ס'קאָן זיין שוין דעם שבת און עס זאָל זיך ציען ביז איבעראַכטאָג. אַ יום-טובּ, וואָס פּריער מען הייבט אים אָן צו פּראַווען, אַלץ לענגער גע-דויערט ער, — האָט די ינגערע שוועסטער סאַלע געזאָגט און באַגלייט מיט איר מאַנא-ליזא-שמייכל.

אַלעק איז אַוועק צו זיין עלטערע שוועסטער פּערל:

— ס'אָנטון אַ ניי קליידל און זען דאָס קינד אין אַ ניי יאַקעלע, איז אויך אַ שמחה. אַ פּרוי האָט ליב צו פּרייען זיך מיט אַ פּול האַרץ... ס'איז נישט מער ווי איין וואָך צוצוואַרטן, באַטראַכט זיך! — האָט פּערל אין איין אַטעם געזאָגט.

מיטוואַך. אַלעק איז געזעסן ביים שרייבטיש אין דעם פּאַבריק-קאַנטאַרל. זיינע קנאַכיקע באַקן זענען געווען ווי פּאַלירט פּון פּרישן ראַזירן זיך; פּון ביסל הערעלעך אויפן קאַפּ, וואָס ער האָט צעשפּרייט, כדי צו פּאַרקלענערן זיך דעם פּליך, איז אַ האַר נישט געווען אַנדערש ווי ער האָט זיי אַוועקגע-לייגט. ער איז געווען פּאַרטון אין זשבוּנען, קאַלקולירן. דאָס געקלאַפּעריי

ד. זאקאליק

פון די פרעסן אין דער מאשינען-האלע, דאס רוישן פון מאשינען איז כמעט ווי נישט דערגאנגען צו זיין אויער. זיין געדאנק איז אבער ווידער מיטאמאל פארנומען געווארן מיט דעם פארשטייענדיקן געבורטסטאג פון זיין טעכטערל. ער האט שוין געפילט דעם ריח פון די בלומען, וואס ער האט באשלאסן צו קויפן.

פלוצלינג — עס קלינגט דער טעלעפאן. עס רעדט סאלע, זיין שוועס-טער: ער זאל צופארן צו ראכעלאן און זי אהיימנעמען! מען אנטלויפט פון די דאטשעס!....“

אלעק איז שטיין געבליבן, ווי עס וואלט אים אויסגעפעלט אטעם. ער האט נישט געהערט, און אין דער מאשינען-האלע איז אלץ פארשטומט גע-ווארן...

אויף די מויערן פון די הייזער זענען שוין צעקלעפט געווען פלאקאטן: „אלגעמינע מאביליזאציע!“.

4

וואקלענישן

דורך צוויי וועגן האט אלעק געקאנט קומען אין דער וויליע אריין: איי-נער א געפלאסטערטער טראטואר, אבער ארומצוקרייזן וויליעס; דער צוויי-טער וועג — אן אפענער זאמד-פלאץ. מען קאן אים דורכשניידן שיף — דער וועג קומט אויס קירצער.

ס'איז שוין געווען שקיעה-צייט. הינטערן וואלד האבן זיך געקנוילט וואלקנס. די סאסנעס זענען געווען ווי א פלאם. אלעק האט געאיילט אנצוקו-מען אין דער וויליע נאך פארן צופאלן פון אונט, איז ער געגאנגען דורך דעם זאמד-וועג.

אין זוניקע טעג פלעגן דא קינדער זיך שפילן, אויפשטעלן פון זאמד טורעמס און הייזער; אפט פלעגט מען טרעפן ליגן א קענדל, א לאפעטקע, וואס א קינד האט פארגעסן. איצט איז נישטא קיין זכר דערפון. ס'זאמד איז צעכוואליעט, ווי די ווייסל אונטער א ווינט. עס איז שטיל ארום — אפילו

נישט קיין בילן פון אַ הונט. — „זעט אויס, אַז אַלע דאַטשניקעס זענען טאַקע שוין זיך צעפאַרן. אפשר איז ראַכעלאַ אויך אַהיימגעפאַרן? נישט געוואַרט אויף מיין קומען?“ — האָט אַלעק גערעדט צו זיך.

ער האָט אַ הוסט געטון און מיט דעם הוסט ווי אויסגעדעכעט זיין מורא.

ביי דער פּורטקע פון דער וויליע איז געשטאַנען ראַכעלאַ מיטן קינד. ער האָט זיי געזען פון דערווייטנס — זיי זענען געווען די איינציקע דאָרט. זיי האָבן אים דערזען פון דער ווייטנס — ער איז געווען דער איינציקער אויפן וועג. ראַכעלאַ האָט געלאָזט דאָס טעכטערל לויפן אַנטקעגן דעם טאַטן. זי אליין האָט אויך נישט געוואַרט אויף זיין צוקומען צו איר.

— ביסט געגאַנגען דורך דעם זאַמד-וועג. ווען איך וואָלט געטון ווי אונדזער טעכטערל האָט געוואָלט, וואָלט צוגעגאַנגען צו דער סטאַציע, וואָלטן מיר זיך נישט געטראָפּן.

— דער וועג איז דאָך קירצער.

— און דו ביסט מיד, ווי דו וואָלטסט געגאַנגען אַ גאָר ווייטן וועג.

— אין איילעניש איז יעדער וועג לאַנג...

— זייט עס איז אַנטשטאַנען די בהלה מיטן פאַרן צוריק, האָט די קליינע מיך נישט געלאָזט רוען, נאָר מען זאַל צוגיין צו דער סטאַציע. אַלע טאַטעס קומען, וועט איר טאַטע אויך קומען.

— שוין אַלע זיך צעפאַרן?

— נאָך פאַר דעם מאַביליזאַציע-רוף איז שוין דאָ געווען אַ טומל. די פינגערהוטס האָבן גאַרנישט געפאַקט זייערע זאַכן, ווי געשטאַנען און געהאַנגן גען אַרויפגעוואָרפן זיי אויף דעם וואַגן. בוימאַן און וואַקסמאַן זענען געקומען צעיאַכמערטע, ווי די וועלט גייט שוין אונטער. אַלע זענען אַוועק מיט איין מאַל.

— וואָס האָסטו געטראַכט?

— אַז דו וועסט נישט קומען, וועל איך אַלץ איבערלאָזן און אַהיימפאַרן.

נאָענט צו דער וויליע האָט דאָס מיידעלע גענומען לויפן און גערופן:

— מיין טאַטע איז געקומען! מיין טאַטע איז געקומען!

ס'איז קיינער נישט געווען אין דער וויליע, דאָך האָט זי גערופן. ס'קינד

ד. זאקאליק

האָט דעם רוף געהאַלטן אין זיך פון לאַנג. איצט זאָל כאַטש נאַסטיאָ. די דינסט, הערן.

די פּורטקעס פון די אַרומיקע וויליעס זענען שוין געווען פאַרמאַכט אויף זיבן שלעסער. טיר און לאַדן פאַרקלאַפט. די ליידיקע וועראַנדעס האָבן אויס-געזען, ווי צוימען אַרום ברונעמס. עס איז שטיל געווען. שטיל ביז שרעק. ביינאַכט האָבן ווייטע ליכט-פּאַסן פון רעפּלעקטאָרס געשניטן דעם הימל, ווי צוויי שער-צונגען.

אַלעק האָט געקוקט אין דער נאַכט-פינצטערניש און געזען פאַר זיך גאַר ליכטיקע בילדער: אַ כלה ווערט געפירט צו דער חופּה... יונגע פאַרלעך, אין ספּאַרט-קליידער, שפּילן אין טעניס... אויף דער ווייסל אַ שפּאַציר-שיף אילוו-מינירט, די פייערלעך פינקלען אין וואַסער און מישן זיך אויס מיט דעם גע-פינקל פון די שטערן... אין לונאַ-פאַרק דרייט זיך ס'ריזיקע כישוף-ראַד, פאַרלעך אין די הוידלעקעס קייכן פון געלעכטער... קינדער פאַרן אויף ראַ-ווערן... עלטערע רעדן, לאַכן אויפן קול...

ראַכעלאַ איז צוגעקומען:

— אַז מען איז איינער אַליין אין וואַלד, זעט ער אויס גרעסער ווי ער

איז און ווערט פרעמד! פרעמד...

— פּלעגסט אַרויספאַרן אַהער ווען קיינער איז נאָך נישט געווען און

האַסט נישט מורא געהאַט.

— די מאַביליזאַציע איז נישט קיין שפּילעכל.

— אין אַ שטורעם ווערן מענטשן קליין, באַהערשט פון פּחד. גיב אַ בליק

אויף צוריק: צו אונדזער וויל-לעבן האָבן מיר נישט געדאַרפט מער ווי אַ

העלע זון און אַ קלאַרן הימל...

— יא, ווען דער האַרמאַט איז נאָך געווען אַ ציפּער אין אינווענטאַר...

— דאָס לעבן שטעלט זיך דאָך נישט אָפּ...

ראַכעלאַ האָט אַרויפגעלייגט די האַנט אויף זיין אַקסל.

— מען דאַרף איינפאַקן די זאַכן. — האָט זי ווי צו וועקן אים געזאָגט.

— אפשר בלייבן מיר ביז צו די יום-טובים? אין שטאַט אין הייס,

דעמפּיק. פאַרגעס נישט, מיר וווינען אויפן פינפטן שטאַק.

— ניין! ניין! מירן נישט בלייבן. ס'קינד איז שוין מיט אַלע חוששים

אין שטרעם

אין דער היים. זי דערמאנט שוין דאָס גיך פרייטיק-צונאַכטס צו דער באַ-
בעז. איר פּאַנטאַזיע איז שוין צעשפּילט...
אַלעק האָט גענומען איינפאַקן די זאַכן. דער ווינט האָט זיך געשלייכט
צווישן די ביימער און געטראָגן מיט זיך פאַרהוילנס.

5

אַהיימגעקומען

דער פויער מיטן וואָגן זאַכן, איז לאַנג געווען אין וועג, מחמת אויף
די וועגן האָבן זיך געצויגן לאַנגע רייען מיליטער-אַבאַזן. ראַכעלאַ און
אַלעק זענען פאַרנומען געווען מיט צעפאַקן די קווישן; אַריינלייגן די זאַכן
אין די שענק. אין די צימערן — אַ גרויסע אומאַרדענונג און עס קומען
אַריין שכנים. מען קומט זיך עצהן; מען קומט דערציילן וואָס ס'איז גע-
שען, וואָס געהערט. אַלעקס שטוב איז איצט אַ מין אינפאַרמאַציע-שטעלע.
עס זיצט זיסלמאַן, שוין נישט קיין יונגער מענטש, וואָס האַלט זיך יונג.
ער איז געווען אַ פאַרטערטער פון אַ זייפּנפאַבריק.
— די מלחמה האָט זיך נאָך נישט אָנגעהויבן און איד בין שוין אַ
געליטענער.

— דהיינו?

— כ'קאָן נישט אַפּקריגן מיין געלט פון דער באַנק.

— סטייטש, איר זיסלמאַן, איר האָט געוואַרט ביז צו פאַרשפּעטיקן?

— די באַנק האָט געשלעפט. ס'האָט זיך געטון דאָרט חושך. מענטשן;
קאָפּ אויף קאָפּ. די געגלאַזטע טירן האָבן זיך געדרייט, ווי פּליגל ביי אַ
ווענטילאַטאָר. מענטשן אַריין און אַרויס. די סטענאַטיפּיסטקעס האָבן גע-
קלאַפט אויף די מאַשינקעס; די בוכהאַלטערס האָבן געריבן מיט די פּע-
נעס אין די ביכער, אָבער די קאַסירערס האָבן נישט געצאַלט. עס זענען
געווען אַזעלכע, וואָס האָבן גאָר איינגעצאַלט געלטער. אפשר זענען זיי
אָנגעשטעלט פון דער באַנק, כדי צו פאַרקלענערן די פּאַניק?... דער פּאַר-
טיער, אין זיין ברוינעם אוניפּאַרם-מונדיר מיט די ווייסע בלעכענע קנעפּ,

ד. זאקאליק:

וואס פלעגט הכנעדיק באגריסן יעדן אריינגעקומענעם, איז זיך געזעסן ווי א באאמטער. ער האט אויף יעדן אריינגעקומענעם געקוקט, ווי אויף עפעס א ביז ווונדער. היינט בין איך ווידער געווען, איז שוין נישט געווען קיין מהומה. מענטשן האבן זיך שוין איבערגעשלאפן מיט דער צרה... פארן אריינגאנג איז געשטאנען א מענטש און האט געשפיגן אויפן באנק-שילדל. ס'איז ארויסגעקומען דער פארטיער און האט גערופן דעם פאליציאנט. דער פארשוין האט נישט געוואלט אפטרעטן. „דו האסט עפעס אריינגעלייגט אין דער באנק? — האט ער געפרעגט דעם פאליציאנט. — איך האב דא אריינגעלייגט מיינע אפשפארונגען. פאר מיין געלט מעג איך טון וואס איך וויל“ — האט ער געזאגט און א כראקע געטון אויף דעם שילדל ארויף. דאס איז געווען א סאטיספאקציע! — האט זיסלמאן אויסגערופן.

ס'איז אריינגעקומען געלערמאן, דער שכן פון דריטן שטאק, א פער-פוס-קרעמער. א הויכער, ברייטפלייציקער, א פול פנים און קליינע אויגן מיט וואסער-גלאנץ. ער איז געווען גוט אפגעמאטערט. ער האט געוואלט קויפן שפיז-פראדוקטן, אין געוועבל נעבן טויער, איז ער שיער נישט דערדריקט געווארן.

— יוסף, דער קרעמער, דארף צעטיילן די פראדוקטן, וואס ער האט אין געוועבל, צווישן די איינווינער פון דעם הויז. — האט זיסלמאן גע-זאגט.

— ער טוט דאס נישט!

— דארף מען אים זאגן? — איז זיסלמאן אויפגעשפרונגען.

אלע דריי זענען אראפ צום שפיז-געוועבל.

אין דרויסן, פארן שפיז-געוועבל — א קנויל פון באלעבאסטעס און זייערע דינסטן. אלע ווילן מיט איין מאל אריינקריגן זיך אינעווייניק.

אלעק האט זיך דורכגעשטופט. מיט גרויס אנשטרענגונג איז ער אריין צו יוספן דעם קרעמער.

אין געוועבל א רעש, א טומל. אנקע, די ראזבאקיקע עקספעדיענט-קע, שטייט אויף א לייטער. זי נעמט אראפ פעקלעך פון די פאליצעס און ווארפט אראפ צו די אויפגעהויבענע הענט פון די באלעבאסטעס. יעדעס

אין שטורעם

מאָל ווי עס כאַפט איינע אַ פעקל, צעשרייען זיך אַנדערע — הלמאי זי האָט געכאַפט?!

פּרוי קיזלמאַן, אַ קליינגעוואַקסיקע, מאַגערע, הענט ווייסע ווי אַלאַ-באַסטער, האָט קיין מאָל גאַרנישט געטראָגן אַ חוץ איר האַנטבייטל; זייט יאָרן ווי זי און איר מאַן זענען אויף די עטע. יוסף, דער קרעמער, פּלעגט זיך באַקלאַגן אַז ער האָט אין איר אַ קנאַפע קונהטע. איצט האָט זי שוין געהאַט אַנגעפילט צוויי קיישלעך מיט פּראָדוקטן און זי וויל נאָך. פּרויען בעטן זיך, — זי קויפט נישט פאַר זיך, נאָר פאַר דער טאַכטער מיטן איידעם. — „זיי וווינען נישט אין דעם הויז! איר דאַרפט נישט צונעמען אונדזערס! די טאַכטער וועט האָבן שפּייז פון געוועלבל, וווּ זי וווינט!“ אַלעק האָט פאַרגעשלאָגן יוסף, דעם קרעמער, ער זאָל צעטיילן די פּראָדוקטן לויט דער גרויס פון דער משפּחה. יוסף, אין די פאַרשטויבטע ברייט-גלעזלעך, האָט נישט באַטראַכטנדיק זיך געזאָגט — „ניין! ניין!“ — נאָך אַ רגלע האָט ער צוגעגעבן שטיל:

— וועט זיין מלחמה, איז וויפל זאַפּאַס איינער וועט האָבן, וועט אים זיין ווייניק, וועט נישט זיין קיין מלחמה, וועלן די פּראָדוקטן ביי זיי קאַליע ווערן. כ'וויל נישט טיילן! כ'וויל עס שוין פטור ווערן, אַרויסשטופּן!... אַלעק האָט זיך אַרויפגעכאַפט אויף דעם לייטער — זאָל אַנקע, די עקספּעדיענטקע, נישט וואַרפּן מער קיין פעקלעך:

— אַפּגעשטעלט דעם פאַרקויף!

ס'איז אַנטשטאַנען אַ געשריי, אַ שטופּעניש. די מיט פולע קיישלעך האָבן זיך געשטופּט אַרויסצוגיין. די פון דרויסן האָבן זיך געריסן אַריין-צוגיין. אַלעקן האָט מען געצויגן, געריסן פון אַלע זייטן. אַנקע, די עקס-פּעדיענטקע, איז קוים אַ גאַנצע אַראַפּ פון לייטער. אַלעק האָט געפילט אַז דער לייטער וועט אומפאַלן. ער איז אויך אַראַפּ און האָט גאַרנישט באַנו-מען ווי אַזוי עס איז געשען, וואָס מיטאַמאָל האָט ער זיך דערזען אין דרויסן. ביים טויער האָט ער דערזען: געלערמאַן און יסלמאַן מיט זייערע פּרויען טראָגן גרויסע פעקלעך פּראָדוקטן אין די הענט.

א רוף אין מיטן נאכט

דאס דינסטמיידל פון די אלעקס איז אוועק אהיים אין דארף. ראכעלאַ איז אין קיד. זי גרייט עסן פארן קינד. דאס מיידעלע שטייט אין בעטל און שפילט זיך. וויל אַנכאַפן אין די הענטלעך דעם זונשטראַל, וואָס שיינט אַריין דורך דעם אויבערלופט ביים פענצטער. ווען זי עפנט די פויסטלעך און האָט נישט גאַרנישט — לאַכט זי, אָבער זי שטייט דאָך נישט אַפּ דווקא אַנצוכאַפן דעם זונשטראַל. פּלוצלינג — אַ פּייפּעריי פון די סירענעס — אַ לופטאַנגריף! אַלעק נעמט דאָס נישט ערנסט. ראַכעלאַ בלייבט אין קיד. סיי אַלעק, סיי ראַכעלאַ, האָבן געמיינט, אַז דאָס איז דער געוויינטלעכער אויספרוּוו פון די סירענעס דורך דער ליגע צו פאַרטידיקן די שטאָט וואַרשע פון לופט־אַנגריפן.

איז קאַרידאַר, אויף די טרעפּ, איז דאָך אַ געלויף. מען קלאַפט אין דער טיר. אַלעק עפנט. פּריילין מאַרצעלאַ שטייט פאַר דער טיר: — איר לויפט נישט?? — שרייט זי — ס'איז נישט קיין פאַלשער אַליאַרעם. אַ פּיינטלעכער אַעראַפּלאַן האָט זיך אַריינגעריסן אין די וואַרשעווער הימלען!

פון דעם פּאַל אָן, אַז עס האָבן זיך נאָר צעפּייפט די סירענעס, האָבן אַלעק און ראַכעלאַ געכאַפט דאָס קינד און זענען אַראָפּ אויפן הויף. האָבן זיך געשטעלט אין טויער.

נישט אַלע אײנווײנער פון דעם הויף זענען געלאָפן זיך באַהאַלטן. טייל האָבן באַגאַטעליזירט דאָס פּייפּן. זיי האָבן געשפּילט אין „ברידזש“. נאָר פּריילין מאַרצעלאַ האָט זיך מוראדיק געשראַקן. איין מאַל איז זי אַריינגעקומען צו די אַלעקס און געוויינט: האַלוצינאַציעס לאָזן נישט שלאָפן.

ס'האַט זיך איר געחלומט, אַז זי ברענט!... אַז זי איז אַ לעבעדיקער פּאַקל. ברענענדיקע קעץ האָט זי געזען!... „כ'האַב מורא כ'בין משוגע. ראַכעלאַ, לאָזט מיך זיין דאָ מיט אייך, ראַכעלאַ!“

אין שטורעם

א צווייטן טאג איז מאַרצעלאַ אַריינגעקומען מיט פֿאַרדרוס אויף די שַכנים:

— זיי זענען זיכער, אַז די מלחמה קומט פֿאַר אויף דער דייטשישער טעריטאָריע, און האָבן ווידער אָנגעהויבן אַ פֿרישע פֿאַרטיע „ברידזש“!... דעם טאָג האָט מען אין מיטן נאַכט גערופן די מאַנצבילן אַראָפּצור-קומען אויפֿן הויף. ס'איז אַ פינצטערע נאַכט. מען זעט נישט צי אַלע מע-נער פֿון די פּופּציק וווינונגען זענען אַראָפּגעקומען און מען ציילט נישט. איינער רעדט שטיל:

— ריכטונג אַקענטשי...?

— דורך?

— דורך אַכאַטע!...

— געאַנגען?!

— נישט אַלע צוזאַמען?...

— נאָר?

— פֿאַרנווייז?!

— און?...

— דאָרט, דאָרט דערוואָרט מען?!

אַלעק גייט מיט בענדערמאַנען, וואָס וווינט אין פֿראַנט-טייל פֿון דעם הויז, וווּ עס זענען דאָ צו די וווינונגען צוויי אַריינגענג: אַ פֿאַראַדנער, אויף די מאַרמאַרבע טרעפּ ליגט אַ וויכער טעפּיד; דער צווייטער אַריינגאַנג, דורך הילצערנע טרעפּ, איז צו דער קיך. בענדערמאַן איז אַ פֿאַרטרעטער פֿון אַ גרויסער שטאַלפֿאַבריק. ער האָט תּמיר זיך געהאַלטן אויף אַ דיס-טאַנס פֿון די אַנדערע לאַקאַטאָרן אין דעם הויז. מען האָט אים נישט גע-קענט און געהאַלטן פֿאַר אַ מענטש מיט אַ שטאַרקן כאַראַקטער. ס'איז איצט דאָס ערשטע מאָל ווי אַלעק און בענדערמאַן גייען צוזאַמען. בענ-דערמאַן איז נישט העכער פֿון אַלעקן, אָבער ער האָט אַ בייכל. אַלעקן האָט זיך תּמיד געדאַכט, אַז בענדערמאַנס גאווה איז צוליבן בייכל. איצט האָט ער פֿאַרגעסן וואָס ער האָט אַמאָל געטראַכט וועגן אים. ער האָט דער ערשטער זיך געוואָנדן צו אים:

— ווייסט איר אפּשר צוליב וואָס עס איז דאָס גיין קיין אַקענטשי?

בענדערמאַן האָט נישט געענטפּערט.

ה. זאקאליק

מענטשן רעדן:

- מען דארף לייגן שטרויכלונגען קעגן טאנקן.
- שוין דאָ? דאָ! ביי די טויערן?...
- בענדערמאָן רעדט נישט. ער וויקלט אויף אַ פעקעלע, וואָס ער האָט געהאַלטן אונטערן אַרעם.
- וואָס? אַ סוועטער? ס'איז איך קאַלט?
- ס'איז אַ חלה! — האָט ער אַרויסגערעדט.
- מען האָט אָנגעזאָגט מיטצונעמען עסן?
- ווען איך בין אין שרעק, נאָגט מיך ביים האַרץ, כ'מוז אַ קיי טון!
- און דער בויך טוט איך נישט וויי?
- איך פיל, אַז איך דאַרף עסן, דאָס איז אַלץ. און איר?
- ווען מען האָט פון הויף גערופן אַראָפּצוקומען, האָב איך זיך אויך גוט דערשראַקן.

— וואָס קומט דאָ פאַר? מיין קאַפּ פאַרנעמט עס נישט. געווען בלויז עטלעכע אַליאַרמען און מיטאַמאַל שוין, מען קלאַפט שוין אין די טויערן פון דער רעזידענץ!... וווּ איז די אַרמיי? ווען האָט מען זיך געשלאָגן? איז שוין אַזוי שלעכט, אַז איך, וואָס האָב אין לעבן קיין ביקס נישט גע- האַלטן, זאָל אָפהאַלטן דעם מאַרש פון שונאַ?... איך זאָל לייגן שטרויכ- לוינגען! מען דאַרף דאָך די זאַכן אויפהייבן, טראָגן! איך האָב קיין מאַל נישט אויפגעהויבן קיין משא. נישט געטראָגן קיין פעקל. סיידן: אַ שעכטל „טשאַטקעס“*, ווען איך פלעג אַמאַל, צופעליק, פאַרבייגיין גאַיעווסקיס צוקערניע און זיך דערמאַנט, אַז די פרוי האָט מיך געבעטן כ'זאָל קויפן אַ צענדליק טשאַטקעס. אויף מיר וויל זיך שטיצן די פאַרטידיקונג? פירט מיך אַהיים! איך בעט אייך, פירט מיך אַהיים! די פיס הערן מיך אויף צו טראָגן!

אַלעק האָט אָנגענומען בענדערמאַנס האַנט, זי אַרויפגעלייגט זיך אויפן אַקסל.

* קיכלעך.

אין שטורעם

— שפארט זיך אָן אין מיר, בענדערמאָן! פאַרגעסט ווער איר זענט
געווען. רעדט אייך איין, אַז איר זענט אָן אַטלעט, אַ „הערקולעס“!...
— אויף איינצורעדן זיך, אַז איך בין, וואָס איך בין נישט, דינט מיר
נאָך דער קאַפּ... די שפּיל וועל איך נישט מיטמאַכן!...
זיי זענען שוין געווען נאָענט צו אַקענטשי. מיטאַמאָל האָט אַ שטראָם
מאַנצבילן זיך געגעבן אַ קער אויף צוריק.
— מען דאַרף שוין נישט!...
— ס'איז נישטאָ וואָס צו לייגן!...
— צוריק! צוריק!
אַלעק און בענדערמאָן זענען געגאַנגען מיטן שטראָם.
— מ'נע! מ'נע! — האָט בענדערמאָן איין מאָל און נאָך אַמאָל איי-
בערגעחזרט. — נאָך אַמאָל אויף אַ רוף אין מיטן נאַכט, וועל איך שלאָפן. —
האָט ער געזאָגט און געמאַכט ברייטע שפּרייזן.
דער הימל האָט זיך געבלייבט אויף טאַג. ס'פּרימאַרגן-ווינטל האָט רוּק
געשטיפּט...
7

ס'איז נישט שבת...

די דייטשע אַרמיי איז געגאַנגען אויף וואַרשע מיט שטורעם. טאַנקען,
אַעראַפּלאַנען, שראַפּנעלן, צינדבאַמבעס. אין וואַרשע האָבן געבושעוועט
שריפות. די פּוילישע אַרמיי — צעקלאַפּט. אַ טייל באַטאַליאָנען קעמפּן ער-
געץ אַדורכצורייסן זיך פּון דער אַרומרינגלונג.
אַלעק האָט צוגעזאָגט זיין טעכטערל צו גיין מיט איר אין זאַלאַגישן
גאַרטן, זי זאָל רייטן אויף אַ העלפּאַנט. תּמיד פּלעגט ער האַלטן וואַרט,
אַבער היינט קאָן ער נישט — כּסדר לופּט-אַליאַרמען. ער טראַכט וואָס
פאַר אַ תּירוק צו זאָגן דעם קינד. זי ווייס שוין אַז ס'איז מלחמה, זי פּילט
אַבער נישט די שרעק, ס'מיידעלע איז אויך זיכער, אַז זי וועט היינט גיין
צו דער באַבען, צו דער פּרייטיק-צונאַכטס-סעודה. ליגט ער אַלעק אויף

ד. זאקאליק

דער קאזעטקע און טראכט וואָס צו זאָגן. ער האָלט די אויגן צוגעמאַכט, אָבער ער שלאָפט נישט. ס'טעכטערל שטייט נעבן אים, זי קוקט אים אין פנים אַרײַן, זי דערוואַרט עפעס. עטלעכע מאָל האָט זי שוין אויסגעצויגן איר הענטל אַנצורירן דעם טאַטן און זי וואָגט עס נישט. עפעס האָלט זי אָפּ. אַ רגע — דערפילט, אַז ער שלאָפט נישט, טוט זי אַ לייג אַרױף איר הענטל אויף זײַן שטערן, ווי עס פלעגט טון די מאַמע בעת זי, דאָס קינד, האָט זיך געקלאָגט אויף קאַפּווייטיק. ער האָט געעפנט די אויגן, האָט זי אוועקגענומען איר הענטל:

— האָסט נישט קיין היץ — פאַרזיכערט זי.

— ניין, איך האָב נישט קיין היץ — זאָגט ער.

— אָבער גיין אין „זאָאָ“ קאָן מען נישט.

— ניין, מען קאָן נישט.

דאָך איז ער נייגעריק געווען צו וויסן צוליב וואָס זי זעט איין, אַז מען קאָן נישט גיין אין „זאָאָ“. ס'טעכטערל האָט נישט געזאָגט. ער האָט זיך דערווסט פון ראַכעלאָן, אַז זי האָט איר פאַרטרויט אַ סוד: „דער טאַטע פילט זיך נישט גוט“. דער תירוץ איז גענוג געווען. זי האָט נישט אויס-געזאָגט דעם סוד. האָט ער גערעכנט, אַז זי וועט נישט דערמאָנען דאָס גיין צו דער באַבען, אָבער ווי נאָר זי האָט זיך אויפגעכאַפט פון איר נאָכ-מיטיק-שלאָף, האָט זי געמאַנט מען זאָל זי שוין אַנטון כדי צו גיין צו דער באַבען. זי האָט גערעדט וועגן דער ליכטיקייט אין די צימערן, גע-מאַלן דעם זשיראַנדאַל מיט די פאַטשערקעס אַרום דעם אַבאַזשור, אויסגע-רעכנט וווּ אַלע וועלן זיצן ביים טיש בעת דער סעודה און וווּ זי וועט זיצן. זי וויל שוין נישט דאָס הויכע בענקל.

איז אַוונט זענען נישטאַ קיין לופט-אַליאַרמען, וועט מען גיין —

האָט ראַכעלאָ איר פאַרזיכערט.

פאַרנאַכט. אַלעק איז מיטן טעכטערל אויף דער גאַס — אויפן וועג צו

דער באַבען. ער איז אַראָפּ פריער פאַר ראַכעלאָן, ווייל די קליינע האָט זיך אומגעדולדיקט. שטעלט ער זיך אָפּ אַרײַנצוקוקן אין די שוויפענצטער פון די שרייבמאַטעריאַלן און שפילצייג, אַפילו אין אַפטייק-פענצטער, כדי אין דער צייט זאָל ראַכעלאָ אַנקומען. פלוצלינג — אַ פייעריי פון די סירענעס. עס איז עפעס ווי מיט איין מאָל פינצטער געוואָרן. מענטשן לויפן אין

אין שטרעם

בהלה. מען באהאלט זיך אין די טויערן; דראַזשקעס, וועגענער, זענען שטיין געבליבן אין מיטן דער גאס, פאַרלאָזענע פון זייערע אייגנטימער. אַלעק שטייט מיטן קינד אין טויער, מענטשן אַרום די ווענט. מען רופט צו אים — ער זאָל נישט האַלטן ס'קינד אויף דער האַנט. ער הערט נישט. איינער איז צו צו אים, אָנגעכאַפט פאַר דער האַנט און צוגעצויגן צו דער וואַנט. ס'קינד האָט אים צוגעזאָגט נישט צו וויינען.

**

ווי יעדן פרייטיק-צונאַכטס ביי דער באַבען אין דער וווינונג, איז אויך היינט דער טיש פון פרייען אַוונט געדעקט צו דער שבת-סעודה. ס'איז נישטאָ קיין פיש, אָבער אין „פולמיסעק“* ליגט עפעס ענלעכס צו אַ פיש און מיט אַ פעניצל פון אַ געלן מייער אין שפיץ. די פאַרטונקלונג איבער די פענצטער — שטאַרק. עס הענגען שוואַרצע, געדיכט-געשפינע-נע קאַצן, כאַטש עס ברענען נישט מער ווי די שבת-ליכט, קאַנטראַלירט מען פון דרויסן צי עס לייכט נישט דורך קיין שיין. ס'איז שטיל און מען הערט זיך איין אין דער שטילקייט. מען דאַרף אַרויסנעמען עפעס פון גע-שיר, וואָס ליגט אין גרויסן קרעדענץ מיטן געשניצטן צוויי פליגל-גזימס. די טירלעך סקריפען און עס פאַרדריסט. די צוויי פלעמלעך פון די סטע-אַרין-ליכט אין די הויכע לייכטער שאַטענען זיך אויף דער וואַנט, ווי צוויי געוויכטן ביי אַ זייער. די מוטער איז אָנגעטון אין איר שבת-טראַכט — אין בלוזקעלע מיט די קאַראַנקעס ביי די מאַנקעטן. זי זעצט זיך די ערשטע צום טיש. אויך ראַכעלאַ און אַלעק זעצן זיך, נאָר זייער טעכטערל וויל זיך נישט זעצן. עס ברענט נישט דער גרויסער זשיראַנדאַל און זי ברעכט אויס אין אַ געוויין:

— ס'איז נישט שבת!... ס'איז פינצטער!... ס'איז נישט שבת!... —
רופט זי און לויפט אַריין אין צווייטן צימער. זי וויל שוין ליבערשט שלאָפן.

**

(* פלאַכע שיסל.)

ד. זאקאליק

ס'איז געווען די ערשטע נאכט, ווען די דייטשע פליצער האבן אויך אין דער פינצטער געזייעט פייער איבער ווארשע. זיי האבן געווארפן באַמ- בעס אויף ברעטער-סקלאַדעס. פון די שריפות איז די שטאָט באַלויכטן גע- וואָרן, פאַרלייכטערט דאָס וואָרפן באַמבעס.

אויף דער גאָס — אַ גרויס גערודער. מען שלעפט ברעטער, וועגע- נער, שינעס און שליטנס אויף צו לייגן באַריקאַדעס. מען שלעפט די בענק פון קינאָ, די בופעטן פון רעסטאָראַנען; מען ציט אַראָפּ טירן, מען טראָגט אָן קעסלען און באַליעס. אַלץ ווערט געוואָרפן אויפן ברוק. אַלעק האָט צו- געהאַלפן.

מיטן שאַרען אויף טאָג איז אַלעק צוריקגעקומען צו ראַכעלאָן. זי איז געזעסן אין קאַרידאָר הינטער די טרעפּ, ס'טעכטערל געהאַלטן אויף דער שויס, דעם קינדס קעפל צוגעטוליעט זיך צו דער ברוסט.

פון שלעפן די מטלטלים צו די באַריקאַדעס איז אַלעק געווען אויס- געשמירט. ער האָט דאָך גענומען ס'קינד פון ראַכעלאָן. ס'האָט זיך איבער- געוועקט. ער האָט געגלעט איר קעפל זי זאָל עס אַנלענען אויף זיין אַקסל און ס'קינד האָט געמורמלט:

— ס'איז נישט שבת!... ס'איז נישט שבת!...

8

וואַרשע ברענט

דער אַרומגערינגלטער פּוילישער גאַרניזאָן, וואָס האָט עטלעכע טעג געקעמפט דורכצורייסן די קלעם, האָט זיך באַפעסטיקט ביי וואַרשע.

אויף דער לינקער זייט פון דער אייזנאַס זענען אויסגעריסן די טראָ- טואַר-פּלאַטן. מען האָט אויסגעגראָבן אַקאַפּעס. פון אַ טייל פענצטער שטאַ- רן אַרויס לופּעס פון ביקסן און מאַשין-געווער. אין די גרענעץ-ווענט צווישן איין הויז און דעם אַנדערן זענען אויסגעהאַקט לעכער, כדי אין פאַל פון אַ שריפה זאָל מען קאָנען לויפן אין צווייטן הויף אַריין. טאַטעס פון געזינד-

אין שטורעם

לעד לויפן אויסקוקן ווו עס איז דא אן אנטשפרעכנדיקער קעלער — א סכראן — צו קאנען זיך באהאלטן אין פאל פון א באמבארדירונג. ס'ברענען פון ברעטער-סקלאד איז נישט איינצולעשן. דער סקלאד גרענעצט זיך מיט דער וואנט פון הויז, ווו אלעק וווינט. ער איז נישט זי-כער צי די שריפה וועט זיך נישט אריבערטראגן אויף דעם הויז, האט ער באשלאסן צו גיין אין פאבריק-לאקאל, אויף סמאטשע גאס. — א ספעציעלער „סכראן“* איז נישט בעסער געבויט — האט ער אין דער שנעל א זאג געטון.

**

געקומען אין דעם פאבריק-לאקאל, איז שוין דארט געווען ראכעלאס ברודער, מארעק און לאלא, זיין פרוי, זייער קינד אין וועגעלע, און לאלאס מוטער. אלעק האט נישט פארויסגעזען ווי לאנג ער וועט דארפן דא זיין, און ער האט נישט מיטגענומען קיין זאפאס צו עסן. מארעק האט יא מיט-גענומען עפעס פראדוקטן. קיין געלעגערס זענען נישט געווען צונויפגע-שטעלט, מארעק איז געלעגן אויפן שרייבטיש. ער איז געווען מיד, ס'פנים געל. ער האט נישט גערעדט. לאלא האט געבעטן מען זאל נישט רעדן צו אים. ער איז דערשיטערט:

— געזעסן אויף דער קאזעטקע, געהאלטן ס'קינד. פלוצלינג האט א זעץ געטון אין דער שויב פון דער באלקאניר, א שראפנעל-שפליטער האט צעזעצט די שויב, אנגעקלאפט אין דער וואנט, א פינגער העכער איבער מארעקס קאפ... עפעס א נס! א נס! — דערציילט לאלא.

אויף די טרעפלעך פון אריינגאנג אין קאנטארל זיצט לאלאס מוטער. א נידעריקע, א מאגערע. זי זיצט איינגעקארטשעט, ווי עס וואלט געלעגן עפעס א קלימעקל. זי איז געקומען פון ביאליסטאק, איר היים, כדי צו-צוהעלפן דער טאכטער צו דערציען ס'קינד. איצט האט זי נישט קיין גע-מיט צום קינד, איז באהערשט פון אפאטיע. זי דערשלאפט נישט די נעכט, דאס דערשעפט זי. בעט זי נאר:

(* באהעלטעניש.)

ד. זאקאליק

— א גוטן דרימל טון לאזט! א גוטן דרימל טון לאזט!
ראכעלאס מוטער, די הויכע, פול-גופיקע פרוי, וואס איז קראנק גע-
ווען אויף גאלשטיינער, פארגרעסערטע לעבער, הויכן בלוטדרוק, א ביי-
סעלע צוקער, און פלעגט נאך עטלעכע טריט זיך אנידערזעצן אַנמעכטיק,
איז איצט גאר רירעוודיק — עלעהיי זי וואלט קיין מאָל קיין קוועלונג נישט
געפילט. זי קארמעט די קינדער, גרייט די דעקעס צו פארהענגען אין אַוונט
איבער די פענצטער.

— פארגעס, פארגעס, וואָס עס האָט געקאָנט געשען. מען דאַרף צו-
נויפשטעלן געלעגערס. ס'איז נישטאָ קיין קאַצן. ס'וועט נישט זיין ביינאַכט
פאַר די פרויען מיט וואָס זיך צוצודעקן! — רופט אַלעק צו מאַרעקן.
די טיר האָט זיך אויפגעפראַלט. ס'איז אַריינגעקומען גאַדל, דער עלט-
סטער אַרבעטער אין דער פאַבריק. ער איז האַסטיק אַריינגעפאלן, נאָך
אים זיין שוועסטער. זייער וווינונג — נאָענט צום ציטאַדעל. די געגנט
איז שוין ווידער באַמבאַרדירט געוואָרן. גאַדל וויל נישט זיין דאָרט.

גאַדל, אַ הויכער, אַ בלייכער, אָבער אין פאַבריק האָט מען אים גע-
האַלטן פאַר אַ בעל-כוח. ער פלעגט מיט איין האַנט אויפהייבן אַ שווערע
משא. איצט זעט ער אויס ווי ער וואָלט נישט אומשטאַנד געווען צו דער-
האַלטן זיין אייגענעם גלייכגעוויכט — עפעס ווי אַ „קוק מיך אָן און ריר
מיך נישט אָן“. ריזל, זיין שוועסטער, נעצט אָפט איין אַ טיכל אין וואַסער
און ווישט אים דעם שטערן, ס'פנים.

— זיי נישט קיין לעמעשקע, גאַדל! — מונטערט זי אים.
ריזל איז אין איין הייך מיט גאַדלען, אויך אַ געלע. זי שעלט די
מלחמה-פירער מיט וויסטע קללות און שפייט אויס. „ס'זאל אויסגיין צו
זייערע קעפּפּ!...“ זי בייזערט זיך אויף גאַדלען — הלמאי ער איז אַ פחדן,
נאָך שוואַכער ווי זי, די פרויענצימער! זי וואַרפט אים פאַר, אַז ער האָט
געוואָלט די מלחמה — עס זאל נעמען אַן עק מיט היטלערן, דעם אַנדרונגס.
— דיין געלער קאַפּ האָט פאַרגעסן, אַז אַ שטעקן האָט צוויי עקן!...

**

ביינאַכט. די אַרטילעריע קנאַלט. פאַר די פענצטער פליען שטיקער
פייער. גאַדל ליגט צווישן די קאַסטנס, ווו ער האָט זיך אויסגעבעט אַ גע-

אין שטורעם

לעגער און ברומט א ניגון פון יום-כפור-דאוונען. ער האט געקענט חזנות-שטיקלעך.

— מאַמעמע! מאַמעלע! — קרעכצט רייזל.

— פאַר וואָס שלאָפסטו נישט, רייזל?

— כ'קאָן זיך איצט גאַרנישט פאַרשטעלן וואַרשע.

— געדענקסט נישט די שעראַקאָוסקע, דאָס טראַמוויי-געסל? גע-דענקסט נישט די שמאַלע מילע, וואָס איז פרייטיק פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ מאַרק? געדענקסט נישט די נאַלעווקעס, די ביעלאַנסקע, וואָס דו פלעגסט יעדן שבת-צונאַכטס, אין שפּאַציר, אויסמעסטן עטלעכע מאָל הין און צוריק, זיך איינגעקוקט אין די שויעפענצטער? געדענקסט נישט די מאַרשאַלקאָוסקע, וווּ דו פלעגסט מיט דיין שעפּאָוע גיין ספעציעל אָפּ-קאַפּירן מאַדעלן פון קליידער אין די ברייטע וויסטאָוועס? געדענקסט נישט? — אָבער איצט??...

אַ שטאַרקער זעץ. אַ שטיק פייער איז פאַרביי די פענצטער.

— הנשמה לך והגוף שלך!... — צעגייט זיך גאַדל מיטן חזנות-ניגון.

— איצט, גאַדלשי?! איצט זינגסטו?!...?

— איצט, רייזלשי, איצט!

— גאַדל, דו גלייבסט אין גאָט? — פלעגט פּלוצלינג מאַרעק.

— איך מיין, אַז איך גלייב.

— ביסט זיכער, אַז דו גלייבסט גענוג?

— צי גענוג איז קיינער נישט זיכער, והא ראייה: עס זענען דאָ גאָר

גלייביקע, שטאַרק גלייביקע, פּאַנאַטיש גלייביקע.

ס'איז געווען די צייט אַלעק זאָל אַרויסגיין האַלטן דיזשור אויפן הויף.

גאַדל האָט זיך אויפגעשטעלט. אויך ער וועט גיין:

— אויך איך האָב וועמען צו היטן...

זיי זענען אַרויס אויפן הויף און באלד צוריק אַריינגעקומען.

— וואַרשע ברענט! וואַרשע ברענט!

— רייזלשי! דער גאַנצער צפון-טייל פון דער שטאָט ברענט! אונ-

דזער היים ברענט!

ד. זאקאליק

רייזעלען איז קלאַט געוואָרן. זי האָט געציטערט, אַ צאָן געקלאַפט אין אַ צאָן:

— ס'קדחת וואָרפט מיך, גאָדלשי!

**

די נאַכט האָט וואַרשע געברענט. זיילן רויך, פייער-צונגען, מיט אַ ים פּונקען און סאַדזע, האָבן פאַרפלייצט די הימלען. אַלץ האָט געברענט מיט איין מאָל. רויטע פלאַמען האָבן געמאַכט צו קויל היזער, געוועלבער, סקלאַ-דעס, מאַגאַזינען.

**

אויף דער גאַס — אַ פּלאַנטער פון מענטשן: מענער, פרויען, יונגע און אַלטע. די בהלה איז גרויס. וווּ מען קערט זיך — פייער. אין ווירואַר פון מענטשן — שטופט זיך דורך פּסח, אַלעקס ברודער, מיטן זון, זיין בן-יחיד, דעם 16-יאָריקן אברהמיק — אפשר איז די פאַבריק נאָך נישט פאַר-גאַסן פון דער פייער-לאַווינע?

— טאַטע, קום צוריק, אויך דאָרט ברענט!

— דו זעסט נישט גוט. פון דער ווייטנס קאָן מען נישט זען!

— טאַטע, דו הוסט! דער רויך שטיקט. געדענקט דיין אַסטמע!

— דערמאָן מיך נישט! דערמאָן מיך נישט!

— צוליב די צוויי דרייבענק, די „קאָזעס“... נישט כדאי איינצושטעלן ס'לעבן, טאַטע!

— „קאָזעס“, זאָגסטו? „קאָזעס“! — די „קאָזעס“ האָבן געצאָלט שכר-לימוד פאַר דיינע שוועסטער. זיי האָבן אונדז געשפייזט און געקליידט.

— דו אַליין פּלעגסט די דרייבענק אַנרופן „קאָזעס“, טאַטע!

— איך האָב געחוקט אויס הנאה, און דו אויס ביטול.

— ניין, טאַטע, נאָר כדי אָפּצוהאַלטן דיך פון גיין איצט.

דאָס הויז און די פאַבריק האָט זיך געשמאַלצן אין דעם גרויסן טיגל — אין אַ ריזיקן פייער-אויווין. פּסח האָט געזען, אַ זיין גוטס ברענט. ער

אין שטורעם

האָט נישט געוואָלט זאָגן, נאָר מיטאַמאָל האָט ער אָנגעכאַפּט דעם זון פאַר
דער האַנט:

— די מאַמע איז דאָרט איינע אַליין! קום צוריק! קום!

**

פון אַ צווייטער זייט, אין דער צפון-געגנט פון דער שטאָט, זענען גע-
לאָפן וואָלף און סאַלע, אַלעקס שוועסטער מיטן מאַן. זיי האָבן געצויגן אין
דער ריכטונג צו פראַנציסקאָנער גאַס. דאָרט — זייער טייל, אין דריי-
שטאַקן הויז — טבין וטקילין, באַצאַלט פאַר דעם שטיקל נחלה. יאָרן
אַפגעשפאַרט פון מויל, כדי צוצוקומען צו עפעס עס זאָל אַריינקומען אַ
זייטיקער גילדן, קאָנען איין מאָל שוין זאָגן: «סאַלע, גענוג אַרויסצויאָגן
פון זיך די כוחות ביי צושניידעריי ביז שפעט אין דער נאַכט!» דאָ נישט
לאַנג — אַ נייעם דאָך געדעקט, כדי דער לאַקאַטאָר זאָל דערלייגן אַ גילדן
צום דירה-געלט.

— אפּשר דאָרף מען איצט אַן עמער וואַסער, ס'פייער זאָל נישט אויפ-
עסן אונדזער גוטס! — האָט וואָלף גערעדט צו סאַלען.
אויף דער גאַס: פעק, וואַליזקעס, קוישן, באַלן סחורות, פעק בעט-
געוואַנט און קליידער. וואָלף און סאַלע שפּרינגען איבער פעק. ראַפּטום
האָט זי זיך אָפגעשטעלט, אַ געשריי געטון צו וואָלפן:
— ס'הויז ברענט!

אויך וואָלף האָט עס געזען, אָבער נישט געוואָלט זאָגן. ער האָט גע-
פרעגט כלא-יודע:

— דו מיינסט, אַז דאָס איז עס?

**

... ה'ה'ה'ה'ה'ה' — המלך! — האָט אַ צעצויגן קול איבערגעוועקט אַלעקן.
גאָדל האָט געדאוונט פאַרן עמוד. אין דער דירה, איבער דער שלאַסעריי,
האָבן יידן פון דעם פאַבריק-הויף געמאַכט אַ שיל.

הונגער

א חודש האט ווארשע געקעמפט אין דער ארומרינגלונג. עס איז כסדר שיטערער געווארן דאס קלאפן פון די פוילישע זעניטקעס, ביז בלויז איין זעניטקע האט זיך געלאזט הערן. די זעניטקע איז מאסקירט צווישן בושאזעס — נאענט צו דעם פאבריק־לאקאל, ווו אַלעק און זיין משפחה זענען דא און האלטן אים פאר דעם בעסטן „סכראָן“. די דייטשישע פליצער האבן געקרייזט ארום דעם שטח, כדי צו אנטדעקן די זעניטקע. איין טשאטע איז אוועק, איז אנגעפלויגן א צווייטע. מיט אמאל איז שטיל גע- וואָרן דער ראדיאָ. די עלעקטרי־סטאציע איז צעשטערט געוואָרן. ווארשע איז אַן ליכט. אַן וואַסער. מען קריגט שוין נישט קיין ברויט.

הונגער.

לילי — וויפל זי עסט, האט זי ווייניק, ס'קינד האט געגעסן די דארע סקארינקע פון ברויט, וואָס די באַבע פלעגט אַרומשניידן פון ווייכן. איצט איז סאַלע, ראַכעלאַס יונגע שוועגערין, וועלכע איז אין דער נאַכט פון 6טן אויפן 7טן געבליבן אַליין, נאָך דעם ווי יעקב, איר מאַן, איז אוועקגעלאָפן פון וואַרשע, צוגלייך מיט נאָך טויזנטער יונגע מענטשן, געקומען אין פאַבריק־לאַקאל צו אַלעקן און דער משפּחה און געבעטן מען זאָל איר געבן עפעס צו עסן. זי איז אין די שריפה־נעכט געלאָפן מיט איר מוטער פון די נאַלעווקעס צו זיך אויף טלאַמאַצקע און פון איר צום ברוי- דער אויף טוואַרדע. אין דער בהלה האַט מען נישט געדענקט וועגן עסן. דאָרט איז אַלץ צו אַש. מען הונגערט. — „דאָ איז דאָך אַ מלכות! כ'בין אויך פון דער משפּחה, וואָס איר עסט, גיט אויך מיר!“ — האַט זי מיט אַ פאַרפלאַסן קול גערעדט צו אַלעקן.

סאַלע, וואָס פלעגט תמיד אויסזען ווי אַ חנעוודיקע כלה, האַט איצט אַ פאַרכמורעטן בליק, זי ווייסט שוין, אַז אויך דאָס קינד הונגערט דאָ. די אַלטיטשקע באַבע, לאַלאַס מוטער, האַט בעתן עסן געבן דעם קינד אין וויגעלע, דאָס פלעשל שיטערע גרויפן־געקעכטס מיטן גומי־זויגער גענור-

אין שטרעם

מען איין מאָל צווישן אירע ליפן און געזויגן. צוערשט געמאכט ווי זי וויל אויספרוון צי עס איז נישט צו הייס פארן קינד; א צווייט מאָל האָט זי ווידער גענומען דעם זויגער צווישן די ליפן און שוין אַ גרעסערן שלונג געטון. סאַלע האָט נידעריק אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ — די אַלטיטשקע זאָל נישט זען, אַז זי האָט עס באַמערקט...

— דאַרט! דאַרט! אין דער וווינונג ביי אונדז ליגט אַ זאַפּאַס פון פּראָ-דוקטן! — איז אַלעק אויפגעשפרונגען מיט אַ געשריי.

פון זיין געשריי האָבן זיך אַלע דערשראַקן. זיי האָבן געזען, אַז ער איז גרייט צו גיין, האָבן זיי געוואָלט עפעס זאָגן, זיי האָבן אָבער נישט באַ-וווּן אַרויסצורעדן קיין וואָרט — ער איז שוין געווען אין דרויסן. אויף דער שטאַט האָבן אַן אויפהער געהאַלט קוילן.

**

וואַרשע. די שטאַט: „די גבירטע“, איז געלעגן צעשמעטערט אין סאַ-דזע און אין קויל. די שטאַט האָט זיך אונטערגעגעבן, ליגט אַ באַצווונגענע, אַ פאַרשעמטע.

די דייטשן זענען נאָך נישט אַריין אין שטאַט. זיי פּאָדערן; „אַפּרוימען די באַריקאָדעס פון די גאַסן“. אין די ראַגעס פון די גאַסן פירט זיך אַ האַנדל. מען פאַרקויפט פיש-קאַנסערוון, קאַנסערווירטע אוגערקעס. די סחורה איז אַוועקגעכאַפט דורך איינשטעלער פון אַן אַפּגעברענטער, חרוב געוואַרענער קאַנסערוון-פאַבריקן. קיין ברויט איז נישטאַ. די אוגערקעס — אַ יקר המציאות.

אַלעק איז אַרויס אויף די נאַלעווקעס. ער האָט געקענט יעדן שפּאַן, יעדעס הויז, געשעפט. איצט — איין חורבה. געווען דאָ אַ לאַבירינט פון געשעפטן, געוועלבער, קראַמען — סחורות אַלערליי. פון די אַמאָל געפּוצ-טע געשעפטן מיט די רייכע וויסטאַוועס, קראַוואַטן, העמדער, הענטשקעס און שאַלן — איין באַרג מיט גרוז און טיפע אַפּגרונטן, שטיקנדיקע ריחות. אַפּגעברענטע האַלאַוועשקעס זענען די הייזער אויף דער גענשע-גאַס. קיין זכר נישטאַ פון די מאַנופאַקטור-געשעפטן, פון די שטאַפּן; פּוירהאַנגען, פאַטשיילעס און פּלושענע דעקעס. פייער-צונגען האָבן אַלץ פאַרשלונגען. ווי שוואַרצע קיימעס זענען די אַפּגעברענטע הייזער אויף דער פּראַג-

ציסקאנער גאס, אויף שויענטאיערסקע, נאָוויניאַרסקע. אַרום און אַרום
פינצטערע לעכער.

די גערטענער, די סקווערן — הויל, פוסט. די ביימער — נאָקעטע סקע-
לעטן, איינגעבראַכענע צווייגן ליגן איינס אויף סאַנדערע, ווי זיי וואָלטן
זיך אַרומגעכאַפט בעתן פאַלן — צום ראַטעווען זיך. איינגעטרוקנטע קאַש-
טן-בלעטער וואָלגערן זיך. ביים קלענסטן ווינטל האַפסלען זיי, ווי זשאַבעס
און טוליען זיך אין איין קופּע, ווי זיי וואָלטן זוכן באַשיצונג נישט צו צע-
טרעטן ווערן.

אויף דער אייזונגאַס זענען נאָך אַפן די אַקאַפּעס. אין זאַמד איז נאָך פּריש
דער אַפּדירוק פון די ביקסן-לופּעס. אין מיטן טראַטואַר — בערגלעך, קברים
פון געפאַלענע דורך פאַרבלאַנדזשעטע קוילן.

מען האָט נאָך נישט אַראַפּגענומען די קרבנות פון הינטער די קופּעס
גרוז פון די צעשטערטע הייזער. אַ טוכלער ריח פילט אָן די לופּט.

וואַרשע, אַקטאָבער 1939.

אַ נייע אַרדענונג

די אַקטאָבער-טעג זענען נאָך וואַרעמע. די זון קוקט שעלמיש. לינדע
שטראַלן צערטלען ווייך ווי אַ צוואַג אויף אַ גאַלדענעם האַרבסט.

צוויי טעג האָט די שטאַט וואַרשע נישט געוויסט ווער עס וועט
הערשן איבער איר. גרופּקעס יונגע מענטשן זענען געשטאַנען אין גאַס
און געקוקט אין הימל אַריין. אַעראַפּלאַנען מיט רויטע צייכנס האָבן זיי
געזען פליען. נישט אַנדערש — די רויטע אַרמיי קומט. — וואַרשע וועט
זיין סאָויעטיש...

אויפן דריטן טאָג זענען די דייטשן אַריין מיט גרויס פאַראַד.
אַלעק איז צוריק אין זיין וווינונג. אין די פינף פענצטער זענען נאָר
דאָ געציילטע שויבן. אויף דער פאַדלאַגע זענען צעשפּרייט גלאַז-שפּלי-

אין שטורעם

טערן. אין אלע ווינקלעך שטיקלעך פון די צעקרישלטע שויבן. א מרה-
שחורה שטילקייט אין דער ווינונג. א כמורנעקייט קוקט פון ביכער-שענקל.
א געדיכטער שטויב איז געלעגן אויף דעם נידעריקן קרעדענס און זייגער.
דער שטויב האט אויך פארדעקט די שויבן פון דער סערוואנטקע, ווו עס
זענען געשטאנען די פארצעלייענע פיגורקעס. צו וואס ער האט זיך צוגע-
רירט האט עס געסקריפעט, געקרעכצט.

דערווייל האט ראכעלא נישט געלאזט — נישט אים, נישט דאס קינד
— זיך דרייען אין די צימערן, כל-זמן זי האט נישט אראפגערוימט דאס
גלאז.

— עס וועט ווערן א תל פון דער פאדלאגע. ס'פראטירן וועט נישט
דעקן די ראצן — האט זי דערקלערט.

— נאך קרבנות פון דער מלחמה. — זאגט אלעק און ער העלפט
ראכעלאן מאכן ארדענונג.

קיין גלאז אריינצושטעלן שויבן אין די אפענע פענצטער איז נישט
געווען. שכנים האבן אריינגעשטעלט דיקטן. אלעק האט אויך קיין דיקטן
נישט געהאט. אין אונט האט אין די צימערן געפייט דער ווינט. צומארגנס
האט ער זיך דערוויסט ווו מען קריגט צו קויפן דיקטן, האט ער פאר-
קלאפט די פענצטער.

צוויי טעג איז אלעק געגאנגען מיטן קינד שפאצירן. אויפן דריטן טאג
האט ער זיך דערוויסט, אז די דייטשן כאפן יודן צו ארבעט: אפרוימען
די קופעס גרוז פון די וועגן, רייניקן זייערע שטאלן. די דייטשן שלאגן
ביי דער ארבעט. זיי האלטן אפ די געכאפטע עטלעכע טעג — סתם צו
פייניקן.

זיצט אלעך אין שטוב און ריכעלא גייט אין גאס איינקויפן. גייט
צו דער מוטער. זי זוימט זיך נישט לאנג — זי דארף זיין אין שטוב. אפט
קריגט מען עפעס עסנווארג צו קויפן אין געוועלבל נעבן טויער און די
שכנטע רופט דורכן פענצטער:

— דאסטאטש! (מען קריגט!).

אויף דער שכנטעס רוף דארף מען שנעל לויפן זיך שטעלן אין
דער ריי.

ד. זאקאליק

היינט איז ראַכעלאַ אַוועק צו דער מוטער. זי איז עפעס אַוועקגעפאלן
אין אַ מחלה. פלוצלונג — די שכנטע רופט:
— דאַסטאַטש מלעקאַ! (מען קריגט מילך?).
— מילך פאַרן קינד! — רעדט אַלעק און גיט צו פאַרשטיין דעם
טעכטערל ווי וויכטיק ס'איז מילך פאַר אירעטוועגן. זי זאל נישט וויינען,
אַז ער וועט זי לאָזן אויף עטלעכע מינוט אַליין. דאָס מיידעלע זעצט זיך
אַנידער צום קיישל שפּילצייג אָן אַ וואָרט צו זאָגן. זי האַלט ס'קעפל אַראָפּ-
געלאָזט. אָבער ער זעט עס קייקלען זיך טרערן איבער אירע בעקלעך. ער
נעמט איר גאַמבעלע, קוקט אין פּנימל.
— איך וויין נישט! איך וויין נישט! — זאָגט זי...
באַשליסט ער, אַלעק, צו גיין זיך שטעלן אין דער ריי און מיטנעמען
ס'קינד.

**

אויפן הויף האָט אַלעק גענומען ס'טעכטערל אויף דער האַנט, כדי
צו גיין שנעלער. ער איז שוין געווען נעבן טויער איז ראַכעלאַ אַנגעקומען.
זי האָט געוואָלט נעמען פון אים דאָס קריגל.
— כ'האַב מורא... עס קאָן זיך מאַכן אַ כאַפעניש צו אַרבעט.
אַלעק האָט איר געגעבן ס'קינד און אַוועק.
די ריי נאָך מילך האָט זיך געצויגן אין דער לענג פון עטלעכע היי-
זער. עס זענען געשטאַנען נאָר פּרויען, איז ער געגאַנגען זיך שטעלן דער
לעצטער אין דער ריי. מיטאַמאָל איז אים אַנטקעגנגעקומען אַ סאָלדאַט, ווי
פון אונטער דער ערד אַרויסגעוואָקסן. אַלעק איז שטיין געבליבן אַ צע-
טומלטער. דאָס סאָלדאַטל האָט געריטשעט:
— לינקס! לינקס! פאַרוועטס!
אַלעק האָט אים געוויזן דאָס קריגל, אַז ער וויל זיך שטעלן נעמען
מילך פאַרן קינד.
דאָס סאָלדאַטל האָט פּלינג אַראָפּגעכאַפט דעם אויטאַמאַט פונעם אַקסל
און אַ זעץ געטון אין קריגל. צעקרישלטע שטיקלעך זענען זיך צעשפּרונגען
איבערן טראַטואַר.

**

אין שטורעם

אויף דער גאס, פאר דער בריק איבערן באן-טונעל, ליגט א הויכע קופע גרוז פון אן איינגעפאלן הויז. יידן ארבעטן. טייל זענען שוין ווייס פון דעם קאלך-שטויב, וואס הייבט זיך בעת זיי רייסן די ציגל. מען האט אַלעקן באַגריסט:

— אַ ברונעם אָן אַ דנאָ דאָ! עס שעפט זיך גאַרנישט אויס!...

דער דיקער דייטש מיטן פעטן קאַרק, ווי אַן אָנגעבלאָזענער פענכער, וואָס האָט אַלעקן איבערגענומען פון סאַלדאַט, איז דער אויפזעער איבער דער אַרבעט. ער איז שטרענג. ער וואָרנט — „נישט טראָגן צו אינציקע ציגל!“ אַלעק איז שנעל מיד געוואָרן פון דער אַרבעט, ער האָט זיך אָפּגע-ריבן די הויט פון די פינגער, די נעגל צעבראַכן. דער שטויב האָט זיך אים געלייגט אויפן גומען, ווי קלעפּעכץ. ער האָט געפילט אַז ער וועט נישט אויסהאַלטן, געזוכט אַ וועג זיך אַוועקצודרייען, אַנטלויפן. פאַלט אים אין; ער וועט מיט אַ גרויס שטיק פון אַ גזימס פאַרבייגיין דעם אויפזעער, ער וועט זיך טון אַ וואַקל, אַז דאָס שטיק זאָל אים אַרויספאַלן פון דער האַנט, אַרויפפאַלן אויף דעם אויפזעערס פוס — ער'ט מוזן זיך פאַרקוקן און — ייִברח.

דערווייל האָט מען געבראַכט אַ פרישע גרופע יידן צו דער אַרבעט. דער אויפזעער איז צוגעגאַנגען איבערנעמען זיי. אַלעק האָט זיך אַראָפּ-געגליטשט פון דער קופע גרוז און אַ געבויגענער אין דרייען זיך אַריינגע-כאַפט אין דער רעזורע אויף דער גאָס.

אין דער רעזורע — דריי שטולן. צוויי באַזעצט דורך געסט. עס אַר-בעט דער מייסטער און אַ געהילף. די דריטע שטול, נאָר פאַר מאַסאַזשן צו מאַכן, איז פריי. אַלעק קלערט נישט, פרעגט נישט. ער זעצט זיך אויף דער פרייער שטול. ער האָט אַ ווונק געטון צום שגץ — אַ פראַקטיקאַנט, וועלכער פּוצט אָפּ די געסט נאָכן ראַזירן, — אַז ער זאָל אים אַנזיפן ס'פנים. דער שגץ האָט זיך אָנגעכאַפט אין דער געלעגנהייט — ער האָט אויף וועמען צו פראַקטיצירן. — האָט ער אָנגעצויגן דאָס ראַזיר-מעסער אויפן פאַסיק, מעשה קענער.

— וועסט מיר אויסלייען דיין כאַלאַט? נאָר דורכצויגן דאָס שטיקל וועג. — זאָגט אַלעק צום שגץ.

ד. זאקאליק

קליינע טראַפנס שווייס זענען דעם שגן אַרויס אין די נאַז-ווינקלען.
ער האָט זיי נישט אָפגעווישט. ער איז פאַרנומען געווען מיטן מעסער.
— וועסט?

דער שגן רעדט נישט ווי ער וואָלט זיך געהיטן פאַר עמעצן. ער
ווייזט אויף די פינגער וויפל עס דאַרף קאַסטן. ער ווייזט אָן אַז עס איז
דאָ אַ הינטער-טיר און ער האָט שוין עטלעכע אַזוי דורכגעפירט.
פאַר דער טיר האָבן זיך געשטעלט צוויי דייטשן. זיי האָבן גאַרנישט
געמיינט אַריינצוגיין, אָבער אַלעק איז אויפגעשפרונגען פון דער שטול און
איז אַרויס דורך דער הינטער-טיר.

11

דער ווינטער קלאַפט אין די שויבן

די קורצע נאָוועמבער-טעג האָבן באלד פון אָנהייב חודש זיך געשטעלט
טריבע. דער הימל פאַרצויגן, ווי מיט אַ נאַס ליילעך. אויף די פענצטער-
שויבן — אַ געדיכטער פאַרעהויד אין קאַליר פון מאַטן פאַרמעט.
עס פרישעט אַ רעגנדל, ווי אַ שטויב. טראַפנס שלענגלען זיך, קייקלען
זיך אויף די באַהויכטע שויבן, שפינען זיך אויס אין אַן אַדערן-נעץ.
מען לויפט פון וואַרשע „אָהין“.. מען האָט נישט אָנגערופן קיין נאַמען,
אָבער פון דעם וואַרט „אָהין“ האָט מען געוויסט, אַז דאָס זענען די פאַר-
נומענע געביטן דורך די סאָויעטן; ביאַליסטאָק, בריסק, לעמבערג. מען
גיט, מען שיפט זיך דורך דעם טייך בוג.
— פאַק איין די „מאַנאַטקעס“* און מיר וועלן גיין, — זאָגט אַלעק צו
ראַכעלאָן.
— מען שמועסט, אַז אויך וואַרשע וועט זיין זייערע.

**

(* חפצים.)

אין שטורעם

ווי יעדן אָוונט, אַזוי אויך דאָס מאָל, איז אַריינגעקומען מאַרצעלאַ, עלעגאַנט. לויט דער לעצטער מאָדע האָט זי פון עפעס אַ טיכל אויסגע- קניפט זיך אַ היטל. אין פאַרלויף פון טאָג באַזוכט זי אַלע אירע באַקאַנטע. זי דערציילט:

— פאַר ייִדן וועט געשאַפן ווערן אַן אַפּזונדערונגס-געביט. ייִדן זאָלן נישט וווינען אין די געגנטן, וווּ פּאַליאַקן. איר שעף פאַרברענט די ביכער פון זיין ביבליאָטעק. ביי די דייטשן זענען ביכער אין אַ רויטן איינבאַנד — קאַמוניסטישע פּראָפּאַגאַנדע... זיי אַרעסטירן.

זי קוקט אין ביכער-שענקל און דרייט מיטן קאַפּ, ווי זי וואָלט נישט מסכים זיין מיט עפעס:

— פאַרברענט דאָס! — ווייזט זי אַן מיט דער האַנט און שליידערט ווערטער, — נעמט נישט אויף זיך קיין געפאַר! — ביכער קאָן מען תמיד צוריקקויפן...

— צו אונדז וועלן זיי נישט קומען, — ענטפערט אַלעק לאַקאַניש. גאַנץ אומגעריכט האָט קאַמינסקי, דער קריסט, וואָס וווינט אין שטאָק נידעריקער, געשיקט די דינסט אַנפּרעגן צי ער קאָן אַרױפקומען.

קאַמינסקי איז אַ באַנק-באַאַמטער. ער האָט זיך אַריינגעצויגן אין דער וווינונג אין איין צייט מיט אַלעקן. זיי פלעגן אָפט רעדן וועגן אַ דרוק טון דעם אַדמיניסטראַטאָר פון הויז ער זאָל ענדערן די גאַז-אייװעלעך אין די באַד-צימערן. אין אָנהייב פון דער באַלאַגערונג איז ער אַנטלאָפן פון וואַרשע. געווען דאָרט, ביי די סאָויעטן, און איז אַקערשט צוריקגעקומען. — אפשר וויל ער דערציילן ווי ס'זעט אויס אין די פאַרנומענע גע- ביטן דורך די סאָויעטן? — פרוווט ראַכעלאַ אויפקלערן די סיבה פון זיין ווייזט און פאַרריכט זיך די שפּילקעס אין די האַר.

— אפשר האָט ער געהערט וועגן דעם פּלאַן פון אַפּזונדערונגס-געביט און ער וויל אונדז באַשיצן? — זאָגט אַלעק.

— ס'איז נישט אויסגעשלאָסן. ער איז אַ ייִדנפריינד, — רופט זיך אַן מאַרצעלאַ.

* *

קאַמינסקי, אַ הויכגעוויקסיקער, איז אַריינגעקומען אַ ביסל איינגעבויגן.

ד. זאקאליק

ער האָט זיך געריבן די הענט, ווי זיי צו דערוואַרעמען. ער האָט נישט געקוקט אַלעקו אין פנים, עפעס ווי אומדרייסט. אַלעק האָט איינגעזען, אַז ער דאַרף אים צוגעבן מוט — מאַכן היימישער, האָט ער אים פאַרטשעפעט מיט אַ פראַגע:

— כאָטש זיך אַנגעגרייט קוילן אויפן ווינטער?

— קיין קוילן וועט נישט פעלן, מסתמא קריגן, — ענטפערט ער און צערעדט זיך:

— איך ווייס נישט צי איך טו גוט... איך האָב געפרעגט מיין „פאַני“.

ס'איז מיר זייער שווער געווען צו דעצידירן זיך פאַרצולייגן אייך מיין בקשה.

— מיר זענען דאָך שכנים נישט פון נעכטן! — מוטיקט אים אַלעק.

— די זאך איז די: געהערט אַז פאַר „סטאַראַזאַקאַנע“ וועט זיין אַ ספעציעל וווינגעביט. די גאַס אונדזערע קומט אויס אויסער דעם געביט. האָב איך אַ טראַכט געטון וועגן אונדזערע שכנים... ס'איז אַ ביטער געפיל... מיר וואָלטן עס אַוודאי נישט געוואָלט...

— דאָס זענען בלויז קלאַנגען.

— כ'האָב געהערט אַז דער פלאַן איז שוין באַשטעטיקט.

— מען וועט אַפּקומען מיט שרעק.

— אויף יעדן פאַל האָב איך אַ ביטע, — זאָגט קאַמינסקי און בייגט אראַפּ דעם קאַפּ.

— דהיינו?

— די זאך איז די: דער ווינטער קלאַפט שוין אין די פענצטער און מיינע זענען אַן שויבן. ווי איר ווייסט זענען ביי מיר דאָ קליינע קינדער אין שטוב. גאָט זאָל העלפן איר זאָלט נישט מוזן פאַרלאָזן די וווינונג, אָבער די פאַרשאַלטענע מאַכט, די איצטיקע... איז אויב איר זאָלט מוזן, אויף דערווייל, איבערגיין אין אַ אַנדערע וווינונג. בעט איך אייך איר זאָלט אונדז אויסבאַרגן די שויבן. וואָס דאַרף שטיין אַ וווינונג מיט שויבן אין די פענצטער און מען זאָל נישט וווינען דאָ?... אונדזער שכנהשאַפט אין אַלע יאָרן איז געווען אַן אַ פאַרווורף, דערפאַר דערלויב איך זיך איצט צו קומען צו אייך מיט דער ביטע. איך האָב דאָס פריער גוט איבערגע-רעדט מיט מיין „פאַני“...

אין שטורעם

אַלעק האָט געהאַט אַנגעשפּאַרט די קין אין דער געפּויסטער האַנט. אַ רגע האָט ער אַ בליק געטון צו די איינציקע צוויי שויבן, וואָס זענען גאַנץ געבליבן נאָך די באַמבאַרדירונגען, זייטיק געכאַפט אַ בליק צו ראַ-כעלאַן. ער האָט זיך געדרייט אויף דער שטול. ראַכעלאַס בליק, איר פּאַר-שנירלעך די ליפּן און איינציען דעם שטערן, האָט צו אים גערעדט — ער זאָל נישט אַרויסווייזן קיין רוגו. ער האָט זיך בלויז אַ וויש געטון דעם שטערן, מיט דער צונג באַנעצט די ליפּן און שטיל געזאַגט:

— טייערער שכנ! אויב מיר זאָלן מוזן פּאַרלאָזן די ווינונג צוליב דער גזירה, איז אַ באַגאַטעלאַ * וואָס איר בעט אויסצובאַרגן אייך די צוויי שויבן. ס'וועט זיין שכלדיק איבערצוגעבן אייך די גאַנצע ווינונג. סיי ווי זענען אייך אייערע צוויי צימערן זויניק, איז ביז וואָס ווען, וועט איר דערווייל האָבן באַקוועמער צו ווינען. מיר האָפּן דאָך, אַז די מלחמה וועט נישט לאַנג דויערן.

— גאָט באַהיט, די מלחמה זאָל לאַנג דויערן... גאָט, גאָט! עס זאָל נאָר טאַקע שנעל קומען אונדזער אויפלעבונג... — האָט קאַמינסקי מיט תפילה-טאָן אויסגערופּן.

**

נאָך דעם וויזיט פון שכנ קאַמינסקי איז אין אַלעקס דירה גאָר שטיל געוואָרן. אַלעק האָט זיך איינגעקוקט אין שלענגלידיקן רויך פון פּאַפּיראַס. אין מוח האָבן זיך אים געפּלאַנטערט געדאַנקען וועגן גורל. עפעס איז די ווינונג איצט געוואָרן פּאַר אים ווי די הויט פון זיין לייב. אַלץ אין דער שטוב איז אים געוואָרן טייערער און די שרעק פּאַרן מאָרגן האָט עס נאָך טייערער געמאַכט.

פון דאָן אַז האָט די קלענסטע באַוועגונג אין שטוב אים איבערגעוועקט פון שלאָף. האָבן רעגנטראַפּנס געקלאַפט אין די שויבן — האָט ער שוין נישט געקאַנט שלאָפּן.

(* נישטיקייט.

צו דער פרייער וועלט

אָפֿט קלויבט אַ מענטש זיך צו אַ ציפּער, אַ טאָג אין דער וואָך. און ער גלויבט, אַז דאָס וועט אים ברענגען גליק; וואָס ער וועט טון דעם טאָג, וועט ער מצליח זיין...

אַלעק האָט נישט געהערט צו די מענטשן. דאָך האָט ער באַמערקט: יעדע וויכטיקע ענדערונג אין זיין לעבן איז פאַרגעקומען פרייטיק. אויך זיין אַנטלויפן איצט פון וואַרשע — פרייטיק, צווייטע העלפט נאָוועמבער. דער דראַבנער רעגן פרישעט אָן אויפהער. אויפן ברוק — גרויסע קאַלזשעס בלאָטע. אַלעק זיצט אין דער טאַקסע, צווישן זיינע צוויי שוואַ-גערס, מאַרעק און מיעטעק. די טאַקסע־רעדער מיטן די בלאָטע, שפּריצן אויף די שויבן גרודעס. נעבן דעם שאַפּער — דער „פּשעוואַדניק“ (*). ער איז אַנגעטאָן אין אַ גרינעם מונדיר, סאַלדאַטסקע שניט, אָן אַ היטל — מען זאָל זען זיין בלאַנדן קאַפּ האָר. עס איז זיין „פּאַספּאַרט“ פאַר אַ די-טשיש אויג. ער רעגירט מיטן שאַפּער: פאַרן שנעל! פאַרן לאַנגזאַם! ער רעגירט אויך מיט די דריי פּאַסאַזשירן:

— נישט אַרויסשטעקן די נעז! ווען די שויבן זענען אָן הויך, מאַכט זיך קליין!

— ראַכעלאַ האָט נישט באַמערקט, אַז אין דעם נאַרטן־היטל קאָן מען נאָך דערקענען מיין יידיש פנים. — זאָגט אַלעק צו די שוואַגערס.

אין זכרון וויקלען זיך אים אויף בילדער פון נעכטן:

אָוונט. ביי מיעטעקן אין דער וווינונג.

הינטער די ווייסע פוירעהאַנגען — שוואַרצע פוירעהאַנגען איבער די פענצטער. אַלע רייכערן פאַפּיראַסן אָן אויפהער, מענער, פרויען. די רוק-זעק — אין ווינקל פון קאַפלע־אויזן, ווי איינגעקורטשעטע גופים.

(* וועגווייזער.

אין שטורעם

— אַז דו וועסט זיך דאַרט פאַרליבן אין אַ „באַרישניע“, זאַל זי זיין אַ שיינע, — זאָגט לאַלאַ צו מאַרעקן. זי שמייכלט און דעקט אָפּ איר שנירל ווייסע ציין. — אויב אַ „ריוואַלקע“** צו האָבן, זאַל זיך לויבען!... די טאַקסע פאַרט לאַנגזאַם, פאַרביי שורות אָפּגעברענטע הייזער. אַלעק קען די גאַסן, נישט לאַנג צוריק זענען זיי געווען איינגעהילט אין ליכט, געפינקלט מיט גלאַנץ. אַלעק קען יעדעס ווינקל. דאָך קוקט ער זיך איין, נישט דורכצולאָזן קיין פּרט. עס טוט אים באַנג ס'פאַרלאָזן וואַרשע, די רוזקע ווייסל. פונקען שפיגלען זיך אין דער גראַעך ווייסל־דעק, אַ שרענגע פענצטער מיט חנוכה־ליכטלעך.

עס דערמאָנט זיך אים דער היינטיקער באַגינען:
דער הימל מאַט, טיף אויפן האַריוואַנט אַ פּיאָלעטער פּאַס. ראַכעלאַ איז געקומען.

— ראַכעלאַ, וואָס האָט לילי געזאָגט צו מיין אוועקפאַרן?

— וואָס איך.

— און?...

— און אַ טרערעלע איז געפאַלן פון די אייגעלעך.

הייבט לאַלאַ אָן צו דערציילן: עס האָט זיך איר געחלומט אַ גרויסער זאַל. איר מאַרעק שטייט אויף טרעפּ. אַ פּרויענציימער דערנענטערט זיך צו אים. אַ סך ליכטער צינדן זיך אָן. די טרעפּ, די באַריערע־שטאַכעטן, האָבן זיך פאַרביטן אין קראַטן... לאַלאַ האָט געבעטן ביי רעגינען זי זאַל איר פּוּתן זיין דעם חלום. אָבער אויך רעגינען האָט זיך געחלומט עפעס אויס־טערליש:

אַ גאַס געוועלבער. טרעגער מיט פּעק. מיעטעק לויפט. אַ פּלאַץ, אַ המון. מיעטעק איז אַ קונצנמאַכער. ער ציט סטענגעס פון מויל... אָט איז ער אָן אַ האַנט... עס ווערט ליכטיק: אויפן פּלאַץ איז נישטאָ מער ווי אַ שטעקן... מן־הסתם וועט זיך מיעטעק גיך איינגלידערן אין „דאַרטיקן“ לעבן... האָט זי זיך אַליין פּוּתן חלום געווען.

(* פּריילן.)

(** קאַנקורענטקע.)

ד. זאקאליק

אויך אַלעקן האָט זיך געחלומט:

ער לויפט צווישן ה'ורבות, צווישן ליידיקע ביימער. ס'איז אַ ווינט מיט אַ רעגן. ער מיטן רוק־זאָק אויף די פלייצעס. ער זעט אויס ווי אַ קאַ־טאַריניאַזש מיט אַ שפּיל־קאַסטן. פינצטער. דער רעגן פאַטשט אים, ווי מיט ריטער. ער ווערט געשלאָגן פאַר אַנטלויפן, פאַר פאַרלאָזן נאַענטע... אַ האַגל קלאַפט אין זיין דאַשעק, ווי שטיינדלעך וואַלט מען אויף אים גע־וואַרפן פאַרן אַנטלויפן פון קינד... שטיינדלעך!...

— זיי רווק! זיי רווק! — האָט ראַכעלאַ געבעטן.

די טאַקסע האָט זיך אַ שטויס געטון אויף צוריק — אַן אויטאַ מיט סאָלדאַטן איז אַנגעפאַרן. אַלעק שטרענגט זיך אָן, כדי צו זען וואָס אין דרויסן, אָבער די פאַרהויכונג פון שויב שטערט אים.

— עס ווערט פראַסטיק. ס'זעט פאַלן אַ שניי. די פּאָליציי־שטונדע רוקט זיך אָן. נאָך אַ היפש שטיקל וועג צום גרענעץ־שטעטל. וווּ נעמט מען פליגל?! — רעדט דער „פּשעוואַדניק“.

די טאַקסע מיט אַלעקן און זיינע שוואַגערס איז אַנגעפאַרן אויף אַ גרויסן מאַרק־פּלאַץ אין גרענעץ־שטעטל. ס'גאַנצע שטעטל איז אַנגעטאַן אין שניי. די געוועלבער פאַרקלאַפט. אַרום און אַרום — אַ שטילקייט, ווי אויף אַ בית־עלמין. אַלעק און זיינע שוואַגערס זענען נאַכגעגאַנגען דעם „פּשעוואַדניק“. דורך אַ פינצטערן קאַרידאַר און שמאַלע טרעפּ, האָט ער זיי אַריינגעפירט אין אַ ברייט צימער. עס שטייט אַ טיש און צוויי ליכטלעך ברענען אין שווערע מעשענע לייכטער. די פּאָדלאַגע איז באַשיט מיט פּריש זעגעכץ. אויף דער וואַנט — אַ בילד: משה רבנו מיט די לוחות.

— איר זענט נאָך נישט ביי דער גרענעץ. מען וועט איד פירן! — האָט געזאָגט דער „פּשעוואַדניק“ און איז אוועק.

ס'איז אַריינגעקומען דער בעל אַכסניה, אַ יוד שוין אין די יאָרן, מיט אַ קאַלטענעוואַטער באַרד.

— מיין גאַנץ לעבן האָב איך געזאַרגט פאַר יידן, ס'זאָל זיי זיין ליכ־טיק... ביי מיר האָבן זיי געקריגן; אַ קווערטל נאַפט, אַ חלבן ליכטל. היינט

אין שטורעם

טו איך אויך מעשים טובים, וואָרף אַריבער יידן דורכן בוג צו די באַ-
פרייער... דער פרייז פאַר אַ קאַפּ איז אייך באַקאַנט.

ער וואָרט נישט אויף קיין ענטפער. ער גייט אַרויס און שלעפט אַריין
דריי שעניקעס.

— איר'ט זיך לייגן לויט אייער געשמאַק, — וויצלט ער זיך און גייט
ווידער אַרויס.

פון דרויסן הערט זיך: דייטשן מאַרשירן, זינגען דאָס „האַרסט וועסל
ליד“. די ליכט צאַנקען און גייען אויס. אין צימער — אַ שטאַק פינ-
צטערניש.

אין דער פרי האַט מען אַלעקז געמוזט עטלעכע מאָל וועקן. ער איז
געגאַנגען נאָך דער פּוּר צו דער גרענעץ און זיך געווישט דעם שלאָף פון
די אויגן. — „צוליב דעם בלענדעניש פון שניי-ווייסקייט — האַט ער זיך
פאַרענטפערט. דעם גאַנצן טאָג האַט ער געמוזט זיין ביי אַ פּויער אין דער
כאַטע. „יודקא פירט נישט אַריבער קיין יידן אין שבת“, — האַט דער
פּויער געזאָגט. אין אַוונט האַט דער פּויער איינגעשפּאַנט פּערד אין וואָגן
און מען איז ווידער נאָכגעגאַנגען דעם וואָגן אין די הויכע שנייען. נאָענט
צום וועלדל האַט דער פּויער באַמערקט שאַטנס. ער האַט זיך אָפּגעשטעלט,
אָוועק אויסשפּירן דעם וועג, צי עס דרייען זיך נישט קיין דייטשישע
פאַטרוילז...

שפּעט אין דער נאַכט זענען זיי אָנגעקומען צום הייזל נעבן טייך.
אויפן גרויסן פּלאַץ, פאַרן הייזל, שטייען אַ סך פּערד און וועגענער. די
טיר פון הייזל — אָפּן. מענטשן גייען אַריין, אַרויס; מען שיפט זיך נישט
איצט. פון „יענער“ זייט שיסט מען צו די שיפלעך.

אַלעק איז געשטאַנען אויף דער שוועל פון אַריינגאַנג אין דער כאַטע
און געקוקט צו די בלישטשנדיקע פייערלעך פון עלעקטרישן ליכט, וואָס
אויף „יענער זייט בוג“. ווי אויגן האָבן זיי צו אים געוונקען, די פייער-
לעך, און גערעדט מיט וואַרעמקייט, גערופן: „אַהער, אַהער!“ דאָ די פרייע
וועלט!...

צווייטע טייל

1

אין ביאליסטאק

... דער ביאליסטאקער וואקזאל-בנין איז גאנצע נעכט איינגעטונקען אין ראשיקער ליכטיקייט. הונדערטער צעצונדענע עלעקטרישע לעמפלעך באלייכטן די פארטרעטן פון די פירער פון ראטנפארבאנד. ביאליסטאק יובלט. מען זינגט פרייהייט-לידער, טריומף-לידער. גרויסע פלאקאטן, מיטן בילד פון טאנק, וואס איז דער ערשטער אריינגעפארן קיין ביאליסטאק, זענען צעהאנגען אויף ווענט.

יעדן טאג קומען און מער און מער פליטים. מען קומט פון אלע שטעט און שטעטלעך פון יענער זייט. די שטאט קאן נישט ארייננעמען דעם גרויסן אַנפלוס פון די פליטים. אלע לאקאלן פון געוועזענע קלובן זענען פארוואנדלט אין אַכסניהס פאר די „ביעזשענצעס“*. עס זענען פול די בתי-מדרשים. מען שלאפט אויף טישן, אויף בענק. אויפן באַלעמער, ביים צוגאנג צום אַרון הקודש זענען אויסגעשפרייט פערענעס. יונג און אַלט — אַלץ שלאפט צוזאמען. דאָ קאכט מען. דאָ וואַשט מען.

עס שטעלט זיך אַ שווערער ווינטער — שנייען און פרעסט. ביאליסטאק זינגט רויטאַרמיי-לידער.

פאַר דער מלחמה איז אין ביאליסטאק געווען אַ גרויסע אַרבעטסלאַג-זיקייט. די געוועזענע אַרבעטסלאַזע ווערן איצט איינגעגלידערט אין די פאַבריקן. זענען פליטים גרייט צו פאַרן אויף אַרבעט אין טיף רוסלאַנד. זיי רעגיסטרירן זיך אין די ווערביר-ביראָס.

(* פליטים.)

ד. זאקאליק

אלעק איז דערווייל געווען פארנומען מיט פארגלייכן די באציונג פון מענטש צו מענטש — דא און „דארט“. ווען ער איז געפארן מיטן צוג פון דער גרענעץ אהער, איז דער וואגאן געווען פול געפאקט מיט פאסאזשירן — ציווילע און רויט־ארמיער — נישט צו רירן זיך פון ארט. אנטקעגן אים, אויף דער באנק, איז א ייד איינגעשלאפן און דעם קאפ אנגעלענט אויפן רויט־ארמיערס אקסל. פון דער צווייטער זייט פון וואגאן האט מען גערופן דעם רויט־ארמיער ער זאל צוקומען עסן. — „איך קאן נישט איצט גיין צו אייך!“ — האט ער געענטפערט, און צו די פאסאזשירן אנטקעגן אזוי געזאגט: — א שלאפנדיקער איז ווי א קינד, איבערוועקן אים, „זשאקאז“... (א שאדו!).

אלעק האט לאנג געווארעמט אין זיך דעם גלויבן אין א גוטן מארגן. ער האט באלד אינדערפרי געוואנגען די פרייהייט־לידער, רויט־ארמיער־מאָרשן, ווי א פרומער ייד זאגט מודה אני, און בינאכט פארן שלאפן, ווי מען לייענט קריאת־שמע.

**

מיטאמאל זענען, ווי אויף א מאגישן אופן, פארשוונדן געווארן אלע סחורות: לעבנסמיטל, טעקסטיל, גאלאטעריע און לעדער־אויסארבעטונג. א זיגערל איז געווארן א יקר־המציאות, די רויט־ארמיער האבן געקויפט זיגערלעך, וואס איז געקומען אונטער דער האנט — אבי עס האט זיך געהערט דער „טיק־טאק“.

די פליטים פון פוילן זענען געקומען אהער מיט זייערע געווינהייטן און געשמאק פון פאר דער מלחמה, ווען אין פוילן איז געווען צו קריגן פון אלעם גוטן. איצט, אז ער האט דא, אין די געוועלבער־פענצטער, געזען ליגן אַנשטאַט אַ וורשט — אַ שטיק האַלץ, אַפּגעמאַליעוועט אויף וורשט; אַנשטאַט אַ שוויצער־קעז — אַ שטיק האַלץ, האַט אַפּילו דער לאַטוּסניק, וואָס פּלעגט אין שפּעדיקן פּוילן זיך פאַרגינען נאָר אויף שבת צו קויפּן בלוזי קאַפּ־פּלייש, איצט געחזקט פון דעם „גן־עדן“. ס'האָט פאַרן „ביע־זשעניעץ“ זיך אַנטפּלעקט אַ סוד: סאָויעטן־לאַנד האָט נישט קיין ברויט. אַ בירגער, אויב ער איז נישט אין מיליטער, אָדער דינט נישט אין דער נ. ק. וו. ד., האָט נישט קיין ברויט צו דער זעט.

אין שטורעם

אלעק האָט זיך געמאַכט דאָס אַלץ נישט זען, איז אַלץ אים געפעלן. ער האָט געהאַט אָפּגעדונגען אַ קאַנאַפע אין עס-צימער ביי אַ קליינער משפּחה — אַ פּאַרפּאַלק מיט אַ קינד. דער בעל-הבית, חיימקע, אַ קליינ-וויסקיער מיט אַ פּול פּנים, האָט איצט פּון טאַג צו טאַג געהאַלטן אין איין אָפּפּאַלן. ער האָט גערעדט אונטער דער צונג. פּאַר דער מלחמה גע-לעבט דער עיקר פּון מאַכן דיסקאַנטע די ביאָליסטאַקער פּאַבריקאַנטן. איצט זענען אויסגעטרונקט די פּרנסה-קוואַלן און די פּאַר „טשערוואַנצעס“, וואָס אַלעק צאָלט פּאַרן שלאָפּן אויף דער קאַנאַפע, זענען אַ וויכטיקע ציפּער אין זיין בודזשעט. ער פּלעגט מיט אַלע דיסקוסירן:

— די סאָויעטן האָבן אונדז באַפּרייט פּון אַלעם גוטן; פּון צוקער, פּון זייף, פּון קאַלאַשן!

— איז וווּ אין מלחמה-צייט געווען אַנדערש?! האָט מען דען אין דער ערשטער וועלט-מלחמה אין רייכן פּוילן נישט געגעסן ברויט פּון קלייען?

חיימקע האָט געלאַכט. געקלאַפט זיך מיטן פינגער אין שטערן; ס'קריכט אים נישט אין קאַפּ אַריין.

— הערט! הערט מיט קאַפּ! פּאַר דער מלחמה, אין דעם רעאַקציאָנערן פּוילן, ביים פּאַבריקאַנט, דעם אויסנוצער, אָז ער האָט איין וואָך נישט געמאַכט די „וויפּלאַטע“, האָבן די אַרבעטער געדראָט מיט אַ שטרייק. ס'איז געקומען דער פּרייטיק איז דער פּאַבריקאַנט אַרומגעלאָפּן; צו דיסקאַנטערן, צו ידידים. ער האָט זיך געלייגט אין דער לענג און אין דער ברייט, אַוועק-געגעבן סחורה אָן ריווח, כדי צו האָבן פּאַר די אַרבעטער אויסצוצאָלן זייער לוינ. היינט, ביי די „באַפּרייער“, אויב די פּאַבריק האָט נישט קיין געלט אויף דער קאַנטע אין באַנק, צאָלט מען נישט קיין לוינ! חלילה לך אַ פּיפּס צו טון! „דו אַרבעטסט פּאַר סטאַלינען, פּאַר דעם פּאַטערלאַנד!“ דאָס לייג זיך אין מאַגן אַריין! אויב מען ווערט נישט זאָט דערפּון גיט מען דיר צו פּאַרבייסן ס'וואַרט „וורעדיטעל“*, איז עס אַזאַ מין קאַטלעט, אַז עס פּאַרשלאָגט דיר שוין דעם אָפּעטיט!

— ס'איז מלחמה-צייט.

* שעדיקער.

ד. זאקאליק

— געפירט מלחמה איין שעה און צרות ווי נאך יארן...
אלעק פלעגט אפהאקן די שמועסן. ער האט זיך געלייגט אויף דער קאנאפע און פארטראכטנדיק זיך וועגן דער היים אין ווארשע; וואס טוט ראכעלא אז די שכנטע רופט „דאסטאטש מלעקא?!" גייט זי אראפ צו דער ריי פארן געוועלבל? ווי אזוי מאלט זיך זיין טעכטערל אים אויס? אוודאי לויטן לעצטן בליק אויף אים — אינעם נארטן-היטל מיטן לאנגן דאשעק. אין א מאטשעיופקע, ווי מארעק האט אנגעטון, איז ער איר נישט געפעלן. „ווי וואלענטי, דער סטריזש" — האט זי געזאגט, זעט ער אויס. ער האט פאררויכערט א פאפיראס און איינקונדיק זיך אין שלענגלען זיך פון רויך, האט ער ווידער געטראכט וועגן ברודער און שוועסטער; וואס טוט פסח? גייט מסתמא יעדן טאג א קוק טון צי ער וועט קאנען ארויס-שלעפן די מאשינען, וואס זענען פארשיט געווארן בעת די שריפות. גלייבט נאך אלץ סאלע זיין שוועסטער און וואלף איר מאן, אז די גרענעץ וועט זיין אין דער צווייטער זייט ווייסל? וואס טוט זיין שוועסטער פערל? האלט זי נאך די יינגלעך אירע: קובא און באלעקן, לאזט זיי נישט לויפן אהער? און אפשר זענען זיי אלע ביי דער גרענעץ? אזוי פיל מענטשן ווארטן ביי דער גרענעץ אריבערצוכאפן זיך אהער ... ראכעלא וועט נישט איינשטעלן צו גיין מיטן קינד — מארצעלא וועט נישט לאזן; דער וועג איז א שווע-רער. מארצעלא איז זיכער מיט ראכעלאן, זי האט דאך דאס געוואלט נאך ביים אנהייב פון דער מלחמה.
אלץ האט זיך אים אויסגעמישט אין קאפ, געפלאנטערט און מיט א מאל איז ער אויפגעשפרונגען און אויסגערופן:
חיימקע! חיימקע! געדענקט איר ווער איר זענט געווען אין פוילן?...

2

קאפע „רייך"

די ברייטע פענצטער פון קאפע „רייך" האט מען געזען פון גאר ווייט. פאר דער מלחמה איז דער לאקאל געווען א טרעפפונקט פון סוחרים און

אין שטורעם

פאבריקאנטן. ווינטער פלעגן די סוחרישע פרויען קומען אויסגעפוצטע אין קארפאקולענע און גורקן-מאנטלען מיט זילבער-פוקסן, באהאנגען מיט ציי-רונג. די מענער האבן זייערע פרויען ספעציעל רייך געקליידט, כדי צו געווינען ביי די פאבריקאנטן פארטרויען, גרעסערע קרעדיטן.

די סוחרים און די אינדוסטריעלער, אין זייערע פוטערס מיט גלאז-ציקע ווידרע-קעלנער, האבן זיך געהאלטן איינער חשובער פון אנדערן. דער נאָמען, די פירמע, האָט געקלונגען מיט דער צאָל אַרבעטער, וואָס זיי באַשעפטיקן.

היינט זענען פון די ברייטע פענצטער אַראָפּגענומען די שווערע שטאַרן. געסט — „ביעזשענצעס“. פון פרימאָרגן אָן גייט מען אַריין און אַרויס. די טירן פאַרמאַכן זיך נישט. ס'קומען אָפּט „גייערס“, מאַנצבילן אין אָפיציר-סקע שטיחול, אין בעקעשעס. זיי גייען אַהין און צוריק איבער דער גרענעץ. זיי ברענגען פון יענער זייט טיך פאַרשידענערליי סחורות. חוץ דעם, אַז מען באַצאָלט זיי גוט, נעמען זיי מיט אַ בריוול אָפּצוגעבן אויף יענער זייט. טייל מאָל נעמען זיי זיך אונטער צו ברענגען ענטפער.

אין דער טייעהאַלע איז תמיד ענג און ראַשיק. ביי די טישלעך, פאַר פיר אירע, זיצן זעקס און מער. וואָרטן ס'זאָל פריי ווערן ערטער און רע-כענען זיך נישט מיט דער צייט. ווער ס'האַט זיך שוין צוגעזעצט צו אַ טישל — טרינקט טיי איין גלאָז נאָכן אַנדערן.

אַלעק גייט פון טישל צו טישל. ער וויל זיך באַקענען מיט אַ „גייער“, וואָס זאָל אים מיטנעמען אַ בריוו צו ראַכעלאָן. ביי איין טישל האָט ער זיך ראַפטום אָפּגעשטעלט, ווי ער וואָלט פאַרשטייפט געוואָרן. ביי דעם טישל איז געזעסן מאַרצעלאָ. זיי האָבן זיך אַרומגעכאַפט.

מאַרצעלאָ איז נאָך אַלץ עלעגאַנט. זי איז מיט עטלעכע טעג צוריק געקומען אַהער, נישט געוויסט וווּ אים צו זוכן, אָבער זיכער געווען, אַז זי וועט אים טרעפן. זי האָט אים דערציילט וועגן ראַכעלאָן און קינד. ראַ-כעלאָן איז שווער געווען צו זיין אַליין מיטן קינד, איז זי ביי דער מוטער. מאַרצעלאָס אַהערגיין איז פאַרגעקומען אַזוי פּלוצלינג, אַז זי האָט נישט באַוווּן זיך צו געזעגענען מיט ראַכעלאָן...

דעם אָונט האָבן זיי צוזאַמען געגעסן אַ מאַלצייט אין „ריץ“ רעסטאָראַן. זיי האָבן פאַרגלייכט דאָס לעבן דאָרט און דאָ; זיך דערמאַנט די דיסקוסיעס

ד. זאקאליק

זייערע וועגן מענטש און געזעלשאפט... איצט קאנען די שענסטע חלומות ווערן פארווירקלעכט.

מאָרצעלאַ רעכנט צו קריגן אַרבעט. אירע באַקאַנטע האָבן דאָ פאַר-
בינדונגען מיט „זאַוס“* און זאָגן איר צו אַ שטעלע.

ווער עס זענען די מענטשן, האָט אַלעק נישט געפרעגט — אפשר וועט
מאָרצעלאַ נישט באַקוועם זיין אַנצורופן זיי „גייערס“. ער האָט איר נאָר
דערציילט. אַז ער האָט היינט געזוכט אין קאַפע „רייך“ אַ „גייער“ — איבער-
צושיקן אַ בריוו צו ראַכעלאַן. זי האָט זיך נישט זשענירט און אים צוגע-
זאָגט אויפצוזוכן אַזעלכן. זי האָט אויך געמאַכט פּלענער זיי זאָלן אָפּטער
זיך טרעפן — צוזאַמען גיין אויף קאַנצערטן. אַז דער טייך וועט פאַרפרוירן
ווערן און ס'וועט זיך שטעלן אַ גליטש. זאָלן זיי אַראָפּפאַרן אויף שליטלעך.
— דער אַמאָל פאַרגעסט זיך נישט! — האָט זי אַ זאָג געטון און אירע
ליפּן האָבן זיך אַנגעפּולט מיט תּאוּוה.

3

חיימקע הייבט אָן אַ ניי לעבן

— נישטאָ היינט ס'געוועלבל וואָס זאָל געבן אויפן בוך, חיימקע! אָן
מזען זיך וועגן באַשעפטיקונג, וועט עס דיר נישט קומען. ווילסט כ'זאָל
אַנקומען צום טאַטן? — האָט עמאָ געטענהט.

— קיינער העלפט נישט, עמאָ! יעדער טראַכט נאָר פאַר זיך. כ'האָב
אַריינגענומען דעם צווייטן סובלאַקאַטאַר, בוימגאַרטן, געמיינט ער וועט
מיד אַריינציען אין דעם מסחר זיינעם, אין די פאַרמאַצעווט-אַרטטיקלען...
ס'לאַקט מיד מער ווי זייגערלעך. איז גאַרנישט אַרויס. כ'האָב אויף היינט
זיך באַשטעלט מיט גלאַסן. ער האָט מיר צוגעזאָגט אַנצווייזן אויף עפעס
אַ שטעלע אַלס „זאַוו“.

— גלאַס! אָן אייביקער לאַ יוצלח...!

* פאַרוואַלטערס.

אין שטורעם

— היינט איז ער א „פלאנאוויק“* אין „נארקאמפישטשעפראם!“**. חיימקע איז צרויס זיך טרעפן מיט גלאסן. אויף דער פילסודסקי גאס האט ער זיך אנגעשטויסן אויף א מענטשן, וואס איז אויך געווען פאר-טראגן. ער האט געקוקט אויף די שילדן פון פארמאכטע קלייטן. חיימקע האט אים אפגעמאסטן ווי גרויס ער איז, זיך איינגעקוקט אין לאנגן לעדער-נעם מאנטל מיטן לאנגהאַריקן קראגן; די שטיוואַליעס, מיט די קורצע כאָ-ליעווקעס; דאָס פוטער-היטל מיט די אויערן-שיצער. עס האָט אויף אים אַ בלאַז געטון מיט טיפע וועלדער און שניי-זאָויערוכעס. „דער מענטש קומט פון ווייטע מקומות אין רוסלאַנד!“ דער אינסטינקט האָט אים אונ-טערגעזאָגט — צוגיין רעדן מיט דעם מענטש. הגם דער מענטש איז שוין געווען ווייט פון אים, האָט ער, חיימקע, דאָך זיך אַ קער געטון. ער האָט אים דעריאָגט, געפרעגט צי ער זוכט אַ היימישן, דער מענטש האָט גע-שמייכלט, האָט חיימקע אויך געשמייכלט. פון שמייכל צו שמייכל, אַריינגע-פלאַכטן אַ וואָרט און זיי האָבן זיך דעררעדט: ער איז אַ „זאָוו“ פון אַ „גלאָומאַג“*** און וויל עפענען פיליעס. חיימקע קען אַלע קלייטן. ער וועט אים געבן פון שענסטן און בעסטן...

זיצט איצט דער מענטש — סאַטין, דער „זאָוו“ פון „גלאָומאַג“, ביי חיימקען אין עסצמער. ער איז שוין היימיש מיט חיימקען, ווי אַ קרוב. ער עסט ס'קאַרטאַפּל-טייגעכץ, וואָס עמאָ האָט אים דערלאָנגט (אַ גרויסע פאַרציע), ער לויבט עמאָס בריהשאַפט.

אין שטוב איז אַ ביסל ראַשיק — מענטשן קומען, ווינטשן חיימקען הצלחה; ווילן, אַז חיימקע זאָל געדענקען אין זיי... עס קומען מענטשן, וואָס פלעגן חיימקען אויסכאַפן אַ דיסקאַנטע. חיימקע זאָגט צו. ער גיט צו מיט רמז: „פאַרגעסן וואָס געווען... היינט אַלע גלייך!... אַלע גלייך!“... און זיין פנים שטראַלט פון טריומף, די קינבאַקן — פאַרלאָפן ראָז. ער האָט שוין פאַרגעסן אין די טענות צו דער „באַלשעוויע“, ער רעדט מיט באַגייסטע-

* פלאַנירער.

** קאַמיסאַריאַט פאַר באַשעפטיקונג.

*** הויפט־מאַגאַזין.

ד. זאקאליק

רונג וועגן דער רויטער ארמיי; דיסקוסירט מיט בוימגארטן, דעם צווייטן סובלאקאטאר, כדי סאָטין זאל הערן:

— סוף סוף וועט די וועלט מוזן אָנערקענען, אַז אַ קלאַסנלאָזע געזעל-שאַפט איז די דערלייזונג פון אַלע רייבונגען. כולם נבונים, כולם חכמים!... אייער פוילן האָט נישט געהאַט אַזאַ ציל...

בוימגארטן איז אַ ביסל אין כעס געווען אויף חיימקען, אָבער ער האָט זיך באַהערשט נישט אַרויסצוווייזן דעם כעס. האָט בלויז געענטפערט:

— איך ווייס נישט צי דער טאָוואַרישטש סאָטין האָט פאַרשטאַנען אייער תּרּגום-לשון. איר, חיימקע, האָט, זעט זיך אויס, שוין פאַרגעסן, ווי אונדזער סיגאַל מענטש האָט זיך געלעבט אין פּוילן. איך וויל זיך נישט אַריינלאָזן אין וויכוח וועגן אידעע, וועגן דער מענטשהייט, אָבער לחם לאכל ובגד ללבוש... אין פּוילן האָט עס דער בירגער געקאַנט האַבן.

— לייכט צו רעדן, בוימגארטן! לייכט צו רעדן; דער בירגער האָט געקאַנט האַבן. זוער עס האָט נישט געהאַט דעם גילדן, האָט ער נישט גע-נאַסן פון דער שפּע. געווען מענטשן וואָס האַבן געהונגערט. און אַרבעט-לאָזע, בוימגארטן! און אַרבעטלאָזע! — האָט חיימקע אויסגערופן און זיך אָנגעבויגן צו סאָטינען, ווי ער וואַלט דערוואַרט פון אים ער זאל אים אַ גלעט טון אין בעקל.

די צייט ווען חיימקע האָט גערעדט האָט בוימגארטן געהאַלטן דעם קאַפּ אַראָפּגעבויגן און געלאַכט. ער האָט נישט געוואַלט קוקן חיימקען אין פנים, כדי עס זאל חיימקען נישט שטערן זיין היצן זיך. אויף סאָטינען האָט ער יאָ געכאַפט אַ בליק, כדי צו זען צי יענער האָט אַ הנאה.

סאָטין איז אַמאָל געווען אַ בעקער-געזעל. ער האָט זיך פאַרדינט ביי דער פּאַרטיי און איז געשטעלט געוואָרן אַלס „זאָוו“ אין „גלאָומאַג“. זיינע טיפּע שניטן אין די מויל-ווינקלען רעדן וועגן האַרטקייט, פאַרביסנטייט. אָנגעטון איז ער אין אַן אַפיצירישער גימנאַסטיאַרקע, האַלט זיך פאַר באַ-רופן צו מאַכן באַמערקונגען אין הלכות קאָנסטיטוציע; איז אַ כּבד-פּה, אָבער ער באַנוצט אַפּט שווערע ווערטער אַרויסצורעדן. יעדן זאָץ פאַרענ-דיקט ער מיטן וואָרט „זאַמיעטשאַטעלנאַ“ און עס אַרבעט זיין גאַרגל-קנאַפּ, ווי ער וואַלט זיך אָנשטרענגען אַראָפּצושלינגען אַ גרויסע פּיל. ער האָט נישט קיין סך צו דערציילן — געווינט צו רעדן ווייניק. ער ווייסט אָבער,

אין שטורעם

אז מען וויל אים הערן, האט ער זיך צוגעקליבן א מעשהלע מיט פויערים, וואס פלעגן פרעגן צי א „באלשעוויק“ האט הערנער. צום ענדע האט ער צוגעגעבן: — „וואָט, דער קולטור-ניוואָ ביי אייערע פויערים!“ צוהערנדיק זיך צום שמועס פון חיימקען מיט בוימגארטן, האט ער מיט זיינע קליינע, שפיציקע אייגעלעך אויפגעכאפט מער ווי עס האט אויפגענומען זיין מוח. ער האט זיך נישט געלאזט אפנארן, דערקענט אין חיימקעס רעדן צביעות. ער האט זיך שוין געהאט דערווסט ווער חיימקע איז געווען פאר דער מלחמה און די שנעלע ענדערונג איז אים נישט געפעלן:

— מען דארף זיך נישט היצן, חיימקע! מען דארף גוט באטראכטן אייגענע רייד! איך פארשטיי איך „זאמיעטשאטעלנאָ!“ — האט ער איבער-געריסן און געמאכט א צייכן מען זאל אים נישט שטערן: — ווען איר, „פאליאקן“, האט געשפיען זיידנס, האבן מיר געשמידט טאנקן און מיר האבן איצט איינגענומען די „מאנערהיים-ליניע“... ווען איר האט געטאנצט טאנגאס, האבן מיר געבויט טורבינעס, דעם פויער געברענגט עלעקטרישע ליכט. זאמיעטשאטעלנאָ!...

ער האט געוואלט ווייזן, אז ער איז א באלשעוויק, איז אן הערנער; נישט אנדערש פון אלע מענטשן, האט אויך א שוואכקייט צום שיינעם מין און זיך געחנדלט צו עמאן, דאס אקצעפטירן נעמען א קלייט, עפענען א פיליע, האט ער אפהענגיק געמאכט פון עמאס מיינונג:

— עמא וועט זאגן נעמען, נעם איך! טאקדא בודיעט זאמיעטשאטעלנאָ!*) עמא שווייגט? זי איז גאלד. אין איר שמייכלען זע איך, אז זי אריענטירט זיך אין אונדזערע ענינים...

עמא האט היינט דאס ערשטע מאל זייט די מלחמה איז אויסגעבראכן אנגעטאן די לאטשן מיטן פראנצויזישן אפצאס. אירע באוועגונגען האבן גערעדט וועגן ליידנשאפט. מלא חן איז געווען אפילו דאס רעדן אירס אונטער דער צונג און איר לאכן מיט א פול מויל. זי האט זיך אפט גע-שטעלט נעבן סאטינען און געלאכט, ווען ער האט געגלעט איר האנט. חיימקען האט סאטינס היימישקייט צו עמאן עפעס א גאר שטארקן צופ

*) וועט זיין אויסגעצייכנט.

ד. זאקאליק

געטון אין הארצן. זיין פנים האט געביטן די פארבן, די אדערן ביי די שלייפן האבן געצוקט. ווען סאטין האט פארגעלייענט די באשטעטיקונג אלס „זאוו“ און געגעבן אונטערצושרייבן, האט חיימקע גערוקט צו זיך דאס פאפיר און לייכט אפגערוקט; ווידער צוגערוקט און געקוקט אויף עמאן, אויף סאטינען. ער האט געשאקלט מיטן קאפ און ווידער זיך איינגעקוקט אין עמאן.

— טשודאקו! * — האט עמא אויסגערופן און זיך צעלאכט.
— זאל זיין א ניי לעבן!... — האט חיימקע געזאגט און אונטערגע-
שריבן.

4

א שמועס מיט עמאן

פון פרימארגן אן שיט א געדיכטער שניי. ברייטע פלאטערלעד פאלן שווער. די גאסן, הייזער-דעכער, איבערגעצויגן מיט ווייס.
— ס'איז א ווארעמער שניי. ער וועט באלד צעגיין — זאגט עמא.
אלעק איז שפעט אויפגעשטאנען. די לעצטע טעג איז ער געווען אנגא-
זשירט אין דער וואל-פראפאגאנדע צום „אויבער-ראט“. ער איז געקראכן
אויף די צעבראכענע טרעפ אין דער געגנט כאנאיקעס — ס'ארעמסטע
קווארטל אין ביאליסטאק — געגאנגען פון שטוב צו שטוב, האט גערוי-
כערט און געטשאדעט. תמיד האט ער געטראפן מענטשן אין די בעטן.
אלטע לייט האבן אים געפרעגט צי מען וועט ליקווידירן די בתי-מדרשים,
יונגע האבן געפרעגט צי ער ווייסט ווי אזוי עס איז איינגענומען געווארן
די „מאנערהיים-ליניע“?... וויפל רויטארמייער ס'זענען אומגעקומען?... עס
מישט זיך אים דאס אלץ אין קאפ.
ער האט געוואלט זיך זען מיט מארצעלאן, שוין גרייט געווען צו גיין,

* משונהדיקער.

אין שטרעם

האָט עמאָ אים געבעטן ער זאָל נאָך בלייבן אין שטוב. זי האָט מיט אים צו רעדן. זי וועט זיך נאָר אָפּפּאַרטיקן מיט דער ווירטשאַפּט. „אפשר וויל זי מיר אָפּזאָגן דאָס שלאָפּן אויף דער קאַנאַפּע? זי וויל ס'אַרט אָפּגעבן סאַטינען?...” ס'קינדער-בעטל, אין וועלכן ער שלאָפּט. איז באמת קליין פאַר אַ דערוואַקסענעם. אפשר האָט סאַטין עפעס איר געזאָגט וועגן זיין ווענדן זיך צו אים נאָך באַשעפטיקונג? זאָל זי האָבן אַ פּאַזיטיווע תשובה, וואָלט זי אָן שהיות געזאָגט. „אפשר וועגן זיך און חיימקען פאַר די אייפּערזוכט-סצענעס?...” — האָט ער זיך געפרוווט צו דערטראַכטן.

ביי עמאָן האָט דאָס רוימען און ס'קאַכן נישט לאַנג געדויערט. האָט זי זיך צעקעמט די האַר און גערעדט. זי האָט זיך ליב געהאַט אין דער פּאַזע. אַזאַ פּאַטאַגראַפיע אירע האַלט חיימקע ביי זיך אין טאַש...

— אַמאָל, ווען עס איז געווען די דינסט, בין איך אין דער צייט שוין געגאַנגען מיטן קינד שפּאַצירן. — זי גייט אַריין אין שלאָפּצימער און רופט אַלעקן ער זאָל אַריינקומען.

אַלעק איז אַ רגע שטיין געבליבן פאַרווונדערט. „פאַר וואָס מוז דער שמועס פאַרקומען אין שלאָפּצימער?... עמאָ האָט זיך געקנעפּלט די בלוז-קע; טוט זי זיך אָן, אַדער אויס?...”

— קומט אַריין! — רופט זי, נישט קוקנדיק צו אים.

— „וואָס וויל זי?”

— אַלעק! ווילט איר... — זאָגט זי און פאַרהאַקט זיך.

— אָפּגעבן סאַטינען די קאַנאַפּע? — פרעגט ער.

— וואָס אייך פאַלט איין!

— נאָר וואָס?

— טון עפעס פאַר אינדזער פריינד בוימגאַרט.

— אויב נאָר מעגלעך!

— איר דאַרפט זיך גאַרנישט אַנצושטרענגען, נאָר אים זאָגן ער זאָל

נישט רעדן. נישט לויבן, נישט קריטיקירן...

— בוימגאַרט קריטיקירט נישט. ער ווייזט נאָר אָן וואָס אים גע-

פעלט נישט!...

— וואָס איז דאָ נישט צו געפעלן? חיימקע פּלעגט אויך רעדן, האָב

איך אים אָפּגעווישט פון צינגל ס'פּסולת. ס'איז אים היינט בעסער ווי ווען

ד. זאקאליק

ער האט געהאט מיין נדן. ס'איז געווען, ווי מען זאגט, געדינט דעם „עגל-
הזהב“... ער האט מיך היינט ליבער ווי ווען...
— איר מיינט, אז בוימגארטן דראָט עפעס פאַר זיין רעדן?...
— ער עסט סאַויעטיש ברויט...
— דאָס איז אַלץ?...
— איז דאָס ווייניק?...
ס'האָט ווער אויפגעשלאָסן די קאַרידאָר-טיר. בוימגאַרט איז אַרייַן-
געקומען.

5

פאַספאַרטיזאַציע

די וואָלן צום אויבערראַט זענען דורך מיט אַ גרויסן זיג. עס האָבן
געשטימט קרוב הונדערט פראָצענט פון די וואָל-באַרעכטיקטע. און באַלד
איז דערקלערט געוואָרן אַ פאַספאַרטיזאַציע אין די מערב-ווייסרוסישע און
מערב-אוקראַינישע געביטן — איינשליסלעך די „ביעזשענצעס“.
די פליטים האָבן זיך שוין באַקענט מיט די לעבנס-באַדינגונגען פון
אַ סאַויעטישן בירגער. אין ביאַליסטאָק האָבן זיך באַוויזן צוריקגעקומענע
פון רוסלאַנד, אַנטלאָפּענע פון די אַרבעט-פּונקטן, ווהיין זיי האָבן זיך
געהאַט ווערבירט. מען דערקענט זיי אין זייערע מלבושים. דאָס ערשטע
מאַל האָט מען דאָ געזען מענטשן אָנגעטון אין וואַטענע הויזן, „פּופיקע“.
די מענטשן האָבן דערציילט, אַז פון אַרבעט איז נישטאָ מער ווי אויפן
שטיקל ברויט. פליטים האָבן געקריגן פעסער מיט אַ פאַראַגראַף 11 — נישט
צו וווינען אין אַ צענטער-שטאָט, נישט נאָענט פון דער גרענעץ. עס האָט
ביי די פליטים אַרויסגערופּן פאַרדרוס — פאַר וואָס פאַרוואָרפּן ווערן אין
אַ העק! ? פאַר וואָס אָפּנעמען פון אים דאָס פרייע באַוועגן זיך?
צווישן דער סאַויעטן-רעגירונג און די דייטשן איז געשלאָסן געוואָרן
אַן אָפּמאַך וועגן אויסטוישן בירגער; רוסן פון יענער זייט בוג זאָלן קאָנען
לעגאַל צוריקקומען אין זייער היימלאַנד. פּוילישע בירגער — פון די גע-
ביטן, זאָלן קאָנען לעגאַל צוריקפאַרן קיין פּוילן.

אין שטורעם

אין פליטים קאמיטעט איז מיט אַ מאָל אויפגעהאָנגען געוואָרן אַ מודעה: עס ווערט געגעבן דעם „ביעזשעניעץ“ דאָס רעכט אויסצוווילן; צוריקפאָרן פון וואָנען ער איז געקומען, אָדער נעמען אַ פּאַס און ווערן אַ סאָויעטישער בירגער.

אין די ערשטע טעג האָט נאָר אַ קליינע צאָל זיך רעגיסטרירט אויף צוריק. אַלעק האָט געוואָרט אויף אַן ענטפּער פון סאָטינען וועגן אַ שטעלע פאַר אים; געוואָרט אויף אַ בריוו פון ראַכעלאַן צי זי קומט אַהער. איין מאָל אין אָונט, ווען חיימקע האָט שוין מיט סאָטינען געענדיקט אויסשרייבן די „סוואַדקע“* (וועגן דער אַרבעט אין די פּיליעס פון „גלאַוּמאַג“ און סאָטין האָט זיך געגרייט צום שלאָפן, האָט אַלעק געבעטן ביי אים אַן ענטפּער אויף זיין ווענדונג:

— ראַכעלאַ וועט נישט קומען פאַר פּרילינג. אין די פּרעסט וועט זי נישט איינשטעלן צו גיין מיטן קינד אין אַזאַ וועג. מוז איך וויסן...
— זאַמיעטשאַטעלנאַ! — האָט סאָטין געזאָגט און זיך איבערגעדעקט מיט דער פּערענע.

בוימגאַרט האָט זיך ראַפּטום אויפגעהויבן און אַ רוף געטון:
— טאָוואַרישטש סאָטין! זאַגט אים קלאָר: איר גיט אים אַ שטעלע, אָדער נישט! ? זאַמיעטשאַטעלנאַ יאַ, אָדער זאַמיעטשאַטעלנאַ נייַן?...
סאָטין האָט נישט געענטפּערט.

— ער שלאָפט שוין! — האָט אַלעק אים פאַרענטפּערט.
— ער שלאָפט נישט! — האָט בוימגאַרט זיך געכעסט. — שטעלט נישט איין, אַלעק! ער האָט מורא צו געבן אייך אַ שטעלע כל-זמן ראַכעלאַ איז דאָרט! ער שלאָפט נישט און אויב ער הערט מיך, אַרט מיך אויך קנאַפּ. איך האָב זיך רעגיסטרירט אויף צוריק. איך בין נישט אַנטלאָפן אַהער אויף צו צעשיידן זיך מיט פּרוי און קינד!... „אונאַס זשענשצין כוואַטיט“** — זאַגט דער ענקאָוועדיסט. איך בין אים מוחל!... מעג שוין דאָס לעבן זיין דאָרט ווי שווער עס זאָל נישט זיין, אָבער מיט מיין פּרוי בלייב איך.

(* באַריכט.

** פּרויען ביי אונדז גענוג.

ד. זאקאליק

— א בירגער מוז האבן א פאס, בוימגארט.
— איך וועל זיך נישט לאזן ארייננעמען אין דער „קליאטקע“ דא,
קיין מאל שוין נישט צו זען די אפענע וועלט!... איך גיי מיטן שטראם!...

6

אין פליטים-קאמיטעט

דאס הייז פון פליטים-קאמיטעט האט א סך פענצטער און טירן. אין די צימערן שטייען א סך טישן, אבער קיינער זיצט נישט נעבן זיי. אין אנהייב פון פליטים-שטראם האט זיך דא געפירט א רעגיסטראציע — נישט אויף צו העלפן דעם פליט אין זיין היימלאַזיקייט, נאָר לשם סטאַטיסטיק. היינט זענען פאַרמאַכט טיר און פענצטער. קיינער קומט נישט אַרויס. קיי-נער גייט נישט אַרײַן. די מודעות הענגען אויף די אַרײַנגאַנג-טירן אין דער זײט פון הויף, אונטער אַ באַדעכלט גאַניקל. פליטים ווערן מיד פון שטיין, זעצן זיי זיך אויף די טרעפלעך און אויף דער באַרײערע פון גאַניקל. נישט פאַרויסגעזען זענען היינט דאָ אויפן הויף אַ סך פליטים, ווי אויף אַ פאַר-זאַמלונג געקומען — פון קיינעם נישט גערופן.

— מיר זענען פאַר דער נ.ק.וו.ד. אַ שווערער ביסן... מיטן רעגיסטירן זיך אויף צוריק האָבן מיר זיך דערקלערט פאַר פרעמדע. אין סאַוועטן-רוסלאַנד האָט אַזאַ עלעמענט נישט קיין אַרט אויף דער פריי — רעדט איינער און לאַכט.

— זיי אליין האָבן גורם געווען די לאַגע! האָבן געגעבן די ברירה אויסצוווילן זיך, — רופט זיך אַן אַ צווייטער.

— זיי פאַרשטייען נישט, אַז עס קאָן זײַן נאָך אַזאַ לאַנד וווּ דער מענטש זאָל זיך פילן אַזוי פריי, ווי ביי זיי... — רעדט איינער אַראָפּ פון גאַניקל.

זיי האָבן נישט געגלייבט, אַז עס וועט זײַן אַזאַ גרויסע צאָל רעגיסט-רירטע אויף צוריקצופירן. כמעט אַלע ווילן צוריק; האָט עס אָפּגענומען ביי זיי ס'לשון. אַ סאַוועטישער מענטש קאָן זיך פאַרטראַכטן איבער זײַן

אין שטרעם

לאַגע, צי ער איז אזוי געבענדיק, וואָס אַפילו אַ „ביעזשענעץ“ וויל נישט זיין מיט אים... די זאך איז נישט אזוי פשוט. מיר קאָנען נאָך ווערן גוט און פרום... — האָט איינער, אַ ברייט־שטערנדיקער, גערעדט און געריבן די הענט, ווי ער וואָלט זיך שפילן מיט אַ בעלעמל.

— אין בריסק זיצט אַ קאָמיסיע, שטעלט אויס אַ ליסטע צום אַפפאָרן מיטן ערשטן עשאלאָן, — דערציילט איינער און טוליעט זיך אַ צופרידע־נער אין זיין טולפּל.

— און איד האָב געהערט, אַז דער עשאלאָן וועט ציען אויף מזרח. אַ פנים צו טריקענען די פינסקער בלאַטעס, — האָט אַן אַנדערער זיך אַריינגעמישט און געמאַכט זויערע מינעס: פאַרביסן די ליפּן, געקרימט די נאָז.

בוימגארטן האָט זיך צעהיצט:

— פאַרשיקן? פאַר וואָס? פאַר אַפּנהערציקייט? אַנגערירט זייער פּרעס־טיזש? זיי גייט דאָך נישט אין דער דעה פון דער וועלט! פּלוצלינג געוואָרן „לעמעלערך“? פּרעסטיזש!...

פון אַ ווינקל האָט זיך אַרויסגערופט אַ יונגעראַן אין אַ לעדערנער קורטקע און פוטער־קאלנער, אין אַ היטל מיט אַ לאַק־דאַשעק. ער האָט עפעס געהאַט אַ שוואַכקייט צו פינטלען מיט די אויגן. דער יונגעראַן האָט זיך אַריינגעשטופט צווישן דער גרופע שמועסערס, אַ הוסט געטון, אַ טופע געטון מיטן פּוס און אויסגעמרוקעט:

— פּלאַפּלערס!...

די אַרומיקע האָבן זיך איבערגעווינקען, געמאַכט צייכנס נישט צו רעדן.

— פּלאַפּלערס! — האָט ער ווידער אַ זאָג געטון, שוין מיט אַ לויטע־רער שטים, — ס'איז אייך לייכט צו רעדן און באַשולדיקן די נ. ק. ווי. ד. פאַרגעסט נישט, אַז מיטן רעגיסטרירן זיך צוריקצופאָרן, האָט איר זיך אַליין געמאַכט פאַר אַ געפערלעכן עלעמענט. ס'איז אַ חרפה. זיי וועלן אייך נישט אַרויסלאָזן אויף דער וועלט אַרויס, וועלן אייך פאַרשיקן הינטער די הרי־חושך, קיין האַן וועט קיין קריי נישט טון!...

— צעגייט זיך! ס'קאן נאך הייסן א פארזאמלונג! — האט עמעצער אראפגעשריגן פון גאניקל.
אלע האבן אים פארשטאנען.

7

א ב ר י ו

דער „גייער“, וועמען דאס פריילין מארצעלא האט געגעבן אלעקס בריוו אפצוגעבן ראכעלאן אין ווארשע, איז געווען א מגושמדיקער פאר-שוין מיט מאלפע-ליפן. אלעק האט אים פלוצלינג געטראפן אין פארק. ער האט אים פארהאלטן, געפרעגט צי ער האט געברענגט אים א בריוו. דער פארשוין האט געהויבן די אקסל — ער פארשטייט גארנישט וואס ער וויל פון אים.

— א טעות! — האט ער אויסגעשפיגן א ווארט.

עס האט אלעקן נישט צו רו געלאזט. ער איז אים נאכגעגאנגען, כדי צו וויסן ווו ער שטייט איין. א חשד האט אים געבויערט אין מוח: מארצעלא האט נישט אוועקגעגעבן דעם בריוו. זי וויל נישט, אז ראכעלא זאל קומען; ווען ער איז ארויס פון פארק איז דער פארשוין אים פארשווונדן פון אויג. אלעק איז שטיין געבליבן אין ראג פון דער גאס — נישט דעצי-דירט. ער האט געקוקט אין די פענצטער פון קאפע „ריץ“, אריין, געזוכט מארצעלאן. פארבייגעגאנגען אלע טישלעך, ארויף אויבן, אין האטעל-רעס-טאראן, פארבייגעגאנגען אלע טישן — מארצעלא איז נישט געווען. ער איז ביז געווארן. ווען ער טרעפט זי איצט, וואלט ער פעד און שוועבל גע-שאטן. זי איז אבער נישט געווען. איז ער אוועק צו מארצעלאן אויף דער ווינונג. דער בעל-הבית האט אים געעפנט די טיר — מארצעלא איז נישט געזונט, ליגט.

אלעק איז נישט גלייך אריינגעגאנגען צו איר. זיך פארטראכט. א וויש געטון דעם שטערן, גלייך געמאכט ס'ביסל שיטערע הערלעך איבערן פליך. מארצעלא איז געלעגן איבערגעדעקט מיט א פוכיק איבערבעט. דער

אין שטורעם

- קאָפּ איז איר געלעגן אין קישן, ווי צווישן צוויי פליגל. מיט זיין אַריינ-
קומען האָט ער זי איבערגעוועקט.
- ווען איך קום נישט וואָלט איך עס נישט געוואוסט. רופן אַ דאָך-
טאָר? — האָט ער געפרעגט.
- כ'האַב שוין נישט קיין היץ.
- און עסן?
- די באַלעבאָסטע האָט מיר דערלאָנגט.
- ס'איז עפעס ערנסט?
- כ'בין שוין היינט אַראָפּגעגאַנגען פון בעט. דער „גייער“ איז שוין
דאָ פון אייערנעכטן אָן. אַ פאַרברעכער! ער האָט נישט איבערגעגעבן דעם
בריוו. ער האָט אים צעריסן ביי דער גרענעץ.
- נישט איצט די צייט צו רעדן וועגן דעם, מאַרצעלאַ!
— דער פאַרברעכער. ס'וועלן עס וויסן אַלע גייערס. — כעסט זיך
מאַרצעלאַ.
- נישט אויפּרעגן זיך, מאַרצעלאַ!
- מאַרגן וועל איך זיין אין „ריץ“, וועל געפינען אַ צווייטן.
- איך וועל שוין אַליין זיין דער בריוו...
- רעגיסטרירט זיך אויף צוריק?
- כ'וועל...
- גאָט! לויפן דעם לייב אין פּיסק אַריין!
- אָן ראַכעלאַן וועל איך דאָ נישט בלייבן.
- מאַרצעלאַ האָט מיט די הענט זיך פאַרשטעלט ס'פנים.
- מאַרצעלאַ, מ'דאַרף עס פאַרשטיין. עס קאָן אַנדערש נישט זיין.
איך בין דאָך נישט אַנטלאָפּן פון איר...
- זי האָט זיך באַוויגן ווי זי וואָלט זיך געוויגט און געשעפטשעט:
- פאַרשטיין?... און זיך דאַרף איך נישט פאַרשטיין?...
- שפעט אין אָונט איז אַלעק אַרויס פון מאַרצעלאַס צימער. זי האָט
נישט געהערט ווי ער איז אַוועק.

**

עטלעכע טעג האָט אַלעק זיך נישט געזען מיט איר. ווען ער איז צו-
ריקגעקומען פון גראַדנע, וווּ ער האָט געוואָלט זיך טרעפן מיט מאַרעקן.
זיין שוואַגער, האָט עמאָ אים דערלאַנגט אַ בריוו פון מאַרצעלאַן. אין בריוו
בלויז צוויי שורות:

— איך גיי קיין וואַרשע. וועל קומען מיט ראַכעלאַן...

די קאַמעדיע הייבט זיך אָן

אין די לעצטע טעג פון חודש יוני 1940 האָט נ.ק.ו.ד. אַרעסטירט פלי-
טים, וועלכע האָבן געאַרבעט אויף שטעלעס און זענען רעגיסטרירט געווען
אויף צוריקפאַרן. טייל האָט מען אַרעסטירט ביי דער אַרבעט. טייל האָט
מען אין מיטן נאַכט אַרויסגענומען פון די בעטן.

בוימגאַרט איז קראַנק געוואָרן אויפן האַרץ. זיינע פריינט קומען אים אָפט

באַזוכן.

ראָט איז בוימגאַרטס נאַענטער פריינט — אַ הויכער, אין ברילן און רעמ-
לעד. אַ קייטעלע הענגט אַראָפּ פון איין גלעזל און דער עק איז צוגעטשעפעט
צום וועסטל, געווען דאָ בוימגאַרטס שותף אין מסחר. פאַר דער מלחמה איז ער
געווען אַן אַסעקוראַציע-אַגענט, זיך אויסגעצייכנט מיט זיין רעדנער-כוח. אַז
ער האָט געוואָלט פון עמעצן אַרויסקריגן אַ „יאַ“, כאָטש יענער האָט געזאָגט
„גייך“, האָט ער גערעדט און גערעדט ביז יענער האָט סוף כל סוף פאַרגעסן
זיין „גייך“... אין וואַרשע האָט ער געלאָזט אַ גרויסע משפּחה: יונגע טעכטער
און אַ זון. די פרוי האָט אים באַפוילן, אַז ס'איז איר שווער און אים. איז ער
געווען דער ערשטער פון די רעגיסטרירטע אויף צוריקצופאַרן. גערימט זיך
מעשה-העלד — ער האָט געוואָגט, וואָס ווייניק, ווייניק, האָבן געטון. דער
העלד האָט זיך פאַר קיין זאַך אַזוי נישט געשראַקן, ווי פאַר אַ שפרונג פון אַ
קאַץ — אַפילו אין מיטן העלן טאַג. איצט, אַז ער האָט דערהערט מען אַרעס-
טירט „ביעזשענצעס“, איז ער געקומען צו בוימגאַרטן אַ דערשראַקענער, גע-
ציטערט — מען האָט קוים פאַרשטאַנען וואָס ער רעדט:

אין שטורעם

— מען וועט פארשיקן צו די ווייסע בערן! בע-ע-ר-רן! נעמט עס דער רוח!
בוימגארט, דער אפטימיסט, האט געהאלטן אין מיטן וואשן זיך די ציין.
מיטן בערשטל אין מזיל האט ער געענטפערט:
— מען מיינט נישט אונדז!
— היינט זיי, מאָרגן אונדז!
— אומזיסטע שרעק, ס'זענען אַרעסטירט די, וואָס האָבן געאַרבעט אויף
שטעלעס.
ראַט האַט אויסגעצויגן זיין לאַנגן האַלדז, פאַרווונדערט געקוקט אויף
בוימגארטן.
— מיר זענען אומבאַרירלעך, אַנערקענטע פּוילישע בירגער. מען וועט
דאָך נישט באַשטראַפֿן הונדערטער טויזנטער. די וועלט קוקט אויף אונדז. די
וועלט מישט זיך.
— נישט דאָ, ביי דער ראַטנמאַכט...
— מען דאַרף עס נישט נאַכזאָגן! מען דאַרף עס נישט נאַכזאָגן...

**

אַלעק און בוימגארט זענען, נאָך ראַטס אַוועקגיין, געזעסן איינער אַנט-
קעגן דעם אַנדערן און נישט געקוקט זיך אין די פּנימער. יעדער פון זיי האַט
געהאַט אַ חשובן מיט זיך.
בוימגארט האַט געהאַלטן ביי זיינס:
— כ'האַב נישט קיין חרטה, כ'בין גרייט אַפּצוקומען אַ שטראַף. מיין פּרוי
וואַלט געקאַנט מיינען, אַז איך האָב נישט קיין פּאַטערלעכע פּליכטן.
ביי אַלעקן אין קאַפּ האַט זיך געפּלאַנטערט: מאַרצעלאַ איז שוין דאַרט,
ער וועט פּאַרן אַהיז און ראַכעלאַ וועט אפּשר זיין אין וועג אַהער! נעמען אַ
פּאַס און בלייבן... און אַז ראַכעלאַ וועט נישט קומען, נישט וועלן גיין אַזאַ
סכּנהדיקן וועג?...
עפעס האַט זיך בוימגארט האַסטיק אויפגעשטעלט, ווי פאַרגעסן וועגן זיין
קראַנק האַרץ. ער איז צוגעקומען צו אַלעקן, גוטברודערש אַרויפגעלייגט די
האַנט אויפן אַקסל:
— זאָג! וואָס וואַלט זיי געשאַדט ווען זיי לאָזן אונדז דאָ איבערוואַרטן די
מלחמה? מיר זענען דאָך נישט קיין שוּנאים.

— איך? איך פאר נאך נישט!

בוימגארט האט זיך אוועקגעזעצט, אבער באלד צוריק אויפגעשטעלט. די הענט האט ער פארלייגט אויפן רוקן און געשפאנט אהין און צוריק איבערן צימער. מיטאמאל האט ער זיך אפגעשטעלט, אנגעשפארט מיט די עלנבויגנס אין פענצטער־פאראפעט:

— אַלעק, ענטפערט מיר, — האט ער מיט ציטער אין דער שטים געבעטן — צי איז באַרעכטיקט אַ רעזשים וווּ דער בירגער האַט תמיד מורא, אַז ער איז נישט אַ גענוג לאַיאַלער בירגער? צי וועט איר אויך ווייטער בלייבן אַ סימפאטיקער?...

אַ לאַנגע וויילע האַט אַלעק אַנגעשטרענגט געקוקט אויף בוימגארטן. עפעס האַט די לעצטע פראַגע ווי אַ האַמער געקלאַפט אין זיין מוח...

— איר זענט דאָ?

— מיר זענען דאָ!

— אבי איר זענט דאָ!

— מיר האבן נישט בדעה געהאט צו גיין.

— אַ שרעק! אַ שרעק! ס'האַרץ שיער נישט פאַרלוירן אין געלויף.

— ווער האט אייך איבערגעשראָקן, חיימקע?

— די פאַרטיי מאַביליזירט אירע מיטגלידער צו אַ גרויסער אַקציע אויף

היינט, צוצוהעלפן דער נ.ק.וו.ד. עפעס אין שייכות די „ביעזשענצעס“.

בוימגארט האט זיך אוועקגעזעצט, געפאכעט מיט דער האנט פארן פנים,

ווי אַפצוויאַגן פון זיך אַ זלידנע פליג.

— עפענען ס'פענצטער? איר דאַרפט לופט? — האט חיימקע אין שרעק

געפרעגט.

בוימגארט האט סאַרקאַסטיש געשמייכלט:

— די קאַמעדיע הייבט זיך אָן! — ער האט זיך אויסגעצויגן אויף דער

קאַנאַפע. זיין פנים איז באַגאַסן געוואָרן מיט שווייס.

אין בעקערס פאָבריק

אויף דער שמאָלער וויגאָדאָ-גאַס, נישט ווייט פון אָפּגעזונדערטן פירשטאָ-
קיקן הויז פון דער מיליץ, שוין ביים סאַמע ווינקל פון דער גאַס ווו ס'איז מער
קיין הייזער נישט געווען, האָט פון אַ גרויסן הויף, אַן אַרומגעצוימטן מיט אַ
הויכן פאַרקן פון דראַט-נעץ, אַרויסגעשטאַרטשעט אַ פאַבריק-געביידע — אַ
ברייטער פירקאַנטיקער בנין פון רויטע ציגל. דאָ איז פאַר דער מלחמה גע-
ווען די פאַבריק פון ייִדישן פאַבריקאַנט — בעקער. אין דער פאַבריק פלעגט
מען אויסוועבן פלושענע דעקעס. איצט זענען די מאַשינען פאַרשטעקט אין
זייטיקע קאַמערן. די גרויסע האַלע איז אַ תפיסה — פאַר די ביעזשענצעס,
אַרעסטירטע דורך דער נ.ק.וו.ד.

פרייטיק-צו-נאַכטס, דעם 29סטן יוני 1940, זענען נ.ק.וו.ד. — און קאָ-
מוניסטן אַן אַניפאַרם — געגאַנגען פון וויונג צו וויונג און אַרעסטירט
יעדן ביעזשענעץ, וואָס האָט נישט געהאַט קיין סאָויעטישן פאַס. אין האַלבער
נאַכט האָט זיך אָנגעהויבן דער „יאָגד“. די אַרעסטירטע האָט מען מיט אוי-
טאָס אָפּגעפירט אַהער אין בעקערס פאַבריק.

עס איז שוין פול דער הויף, די מאַשינען-האַלע, אָבער נאָך און נאָך אַרעס-
טירטע ביעזשענצעס ווערן געברענגט. מען ברענגט אַהער אויך די, וואָס זע-
נען ביז איצט געווען פאַרשפאַרט אין די אָפּיציעלע תפיסות. עס טרעפן זיך
באַקאַנטע און מען שמייכלט צו זיך, ווי זיי וואַלטן צופרידן זיין פון זיך —
נישט איינגעבראַכן זיך אונטערן דרוק פון דער נ.ק.וו.ד.

בוימגאַרט איז אין האַלע. ער שטייט פאַרן פענצטער אַן אַ העמד. די הויט
גלאַנצט אים פון שווייס. אין דעם לאַנגן, געקראַטעוועטן, ווענעציאַנער פענצ-
טער זעט ער איצט אויס גאַר קליין, ער לאַזט זיך נישט פון אַנדערע אַוועק-
שטופן פון אַרט און ער לאַכט. ער ווייזט אַלעקן מיט צייכנס, אַז ער זאָל
אַריינקומען.

— נישט אַריינגיין! — זאָגט צו אַלעקן איינער, אַ ברונעטער, וואָס ער

ד. זאקאליק

פלעגט אפט טרעפן אין הויף פון „קאמפאמביעזש“ — גייט נישט! די לופט איז דאָרט סם. ס'איז אַ גהינאָם!...

צווישן דער מאַסע אויפן הויף זענען אויך דאָ אַפטימיסטן. זיי רעדן זיך איין אַז דאָס צענויפזאַמלען דאָ אַהער די ביעזשענצעס איז צום אַפשיקן זיי אַהיים. זיי ווייזן אָן אויף מענטשן, וועלכע האָבן זיך אַליין צוגעשטעלט אין דער נ.ק.וו.ד. כדי מען זאָל זיי אַהערשיקן.

— אַ ביעזשענעץ אָן אַ פּאַס מוז זיך צושטעלן דער נ.ק.וו.ד. אַ ביאליס-טאַקער אינוויינער טאָר נישט האַלטן ביי זיך קיין ביעזשענעץ אָן אַ פּאַס. מען וועט ער פּאַרן אַהיים! איר זענט אַלע אין אַ טעות — רופט זיך אַפ אָן אַנדערער.

— צווינגען? — רופן אויס עטלעכע מיט אַ מאָל און צעלאַכן זיך שטאַרק.

*
*
*

אין דער האַלע איז נישט צו שטעלן קיין טראַט. ביעזשענצעס ליגן ווי הערינג אין אַ פּאַס. הונדערטער פּאַר אויגן קוקן תּמעוואַטע. אויגן, ווי פּיצ-לעך האַלאָוועשקעס אין שניי-גולמס. אַלעק איז אַריין אין דער האַלע און ער וויל באַלד צוריק אַרויס, אָבער ס'איז נישטאָ קיין צוריק. דער באַוואַפנטער נ.ק.וו.דיסט לאָזט נישט אַרויס. שטייט אַלעק אַ צעטומלטער. ער האַט פּאַר-לויפן די פּריי. ס'איז פּאַרשטעלט פּאַר אים די זונשיין. ער דערקענט קוים זיין פּריינט בוימגאַרט — אַ באַרד איז אים שוין אַנגעוואַקסן, שמוציק. דער פּע-דאַנט, דער אַפּגעהיטענער, וואָס פּלעגט נישט עסן די סקאַרינקע פון ברויט — טאַמער האַט עס ווער אַנגערירט, קנייפט איצט פון קעשענע כּוּיתן ברויט און לייגט אַריין מיט דער פּאַרשוויצטער האַנט אין מויל אַריין. עס עקלט אַלעקן ווי יענער איז באַקראַכן פון לייז. בוימגאַרט ווייזט אים ער זאָל זיך זעצן נעבן אים — ער וועט אים שוין מאַכן אַרט. דאָך קוקט אַלעק צו דער טיר.

ער איז געשטאַנען ביז די פּיס זענען אים מיד געוואָרן. דאָן האַט ער זיך אַנידערגעזעצט אויף זיין רוק-זאַק — נישט אַנצורירן זיך אין די וואָס אַרום אים. ער האַט געקוקט אויף די פּאַרשוויצטע פּנימער און געפּילט, אַז אויך ער

(* פּליטיק-קאָמיטעט.)

אין שטרעם

שוויצט. איינער, אן א העמד, דעם קראוואט פארשליפט אויפן גאלן האלדז איז מיטאמאל אויפגעשפרונגען מיט א געשריי:

— וואס ליגט איר ווי די פגרים?! איך קאן שוין נישט לענגער! כ'קאן שוין נישט! ווער זענען מיר, וואס מען האלט אונדז ווי די ווערעם? פון צווישן די געקניילטע גופים האבן זיך געהויבן קעפ און געקוקט אויף אים. טייל האבן צוריק פארלייגט די קעפ צווישן די איינגעבויגענע הענט. ס'האט זיך געהערט א שטיל כ"כ"קען. אייניקע האבן געמורמלט: „מען קאן זיך גארנישט איבערשלאפן מיט דער צרה“... „ווי לאנג וועט מען אונדז אזוי האלטן?“

דער אין קראוואט אויפן בלויזן האלדז איז נישט מבולבל געווארן. ער האט זיך געשפיגן אין די הענט און ווידער זיך צעשריגן:
— פון שמוץ און פון לייז וועלן מיר דא צעפרעסן ווערן! וואס ליגט איר, וואס!...

— זעץ זיך, פארברעכער, זעץ זיך! — האט עפעס א דין קול זיך אפגע-רופן.

עטלעכע האבן זיך האסטיק אויפגעשטעלט מיט א געשריי:
— ווער איז א פארברעכער? — ווער ביסטו, שניעק, וואס דו רופסט אונדז פארברעכער! ווו ליגט ער דארט? הייבט אים אויף!
גופים האבן זיך געהויבן. ס'איז געווארן א טומל. שטימען האבן גע-רופן מען זאל אים אפלאזן. אנדערע האבן געשריגן: מען האלט אונדז טאקע דא ווי „פארברעכער!“ אין געשריי האבן זיך אויסגעמישט ווערטער, פאר-שלאגן: „א פעטיציע שרייבן“... נישט עסן! נישט נעמען זייער עסן!... זאל מען אין דרויסן דאס וויסן!...

**

פארנאכט.

דער עיפוש פון הויף שטארקט זיך, לאזט זיך גוט פילן אין דער האלע. די ריי ארויסצוגיין צום ראון איז פון מינוט צו מינוט געווארן גרעסער. צי מען דארף, צי נישט, און מען שטעלט זיך צום ארויסגיין, אבי צו זיין א פאר רגעס אין דרויסן, כאטש מ'האט געוויסט, אז דער עיפוש קומט פון דארט, גדליה, דער מיטן קראוואט אויפן נאקעטן האלדז בייזערט זיך: „דוקא איצט,

ד. זאקאליק

ווען מען וועט באלד א רוף טון עסן, גייען מענטשן ארויס". ער האט געזאגט דעם אמת אין פנים אריין: — „איר ווילט נישט זיין דא, כדי נישט צו גיין עסן!"

אין דער צווייטער זייט פון דיקטן-ווענטל זענען געזעסן די וועכטער — נ. ק. וו. דיסטן און מיליטער. ס'האט זיך שוין געהערט א רייבעריי פון גע- פעס; טעמפע קלעפ פון הילצערנע לעפל. ס'האט זיך שוין דערטראגן דער ריח פון פארענדיקן הירזש. מיט א מאל האט זיך אויפגעפראלט דאס טירל אין דיקטן-ווענטל. ס'איז אריינגעקומען אן אפיציר, א הויכער און מיט א מילדער שטים פארבעטן אריינצוגיין עסן. זאל מען זיך שטעלן צו צוואנציק אין א ריי, דאס צימער איז קליין און אלע קאנען נישט מיט איין מאל דארט אריין."

קיינער האט זיך נישט גערירט פון ארט.

— עסן! — האט דער אפיציר שוין מיט א העכער קול אויסגערופן.

קיינער האט זיך נישט באוויגן.

דער אפיציר איז ארויס, און צוריקגעקומען מיט נאך איינעם — אן

עלטסטן. דער איז באלד געקומען מלא חמה:

— דאוואי קושאט! (*) — האט ער א הוקע געטון.

קיינ איינער האט אפילו נישט אויפגעהויבן דעם קאפ.

דער אפיציר איז צוגעגאנגען צו די, וואס זענען געשטאנען ארויסצוגיין צום ראוו. ער האט גערופן, און מיט אן אויסגעשטרעקטער האנט אנגעוויזן, אז זיי זאלן זיך אויסדרייען צום אריינגיין אין קליינעם צימער, אבער זיי האבן זיך נישט גערירט פון די ערטער. מיט כוח האט דער אפיציר געצווינגען עט- לעכע פון דער ריי, אז זיי זאלן שטיין ווי ער באפעלט. ווען ער האט זיך צו- גערוקט צו די ווייטערדיקע, אז זיי זאלן נאכטון די ערשטע, האבן די ערשטע זיך געשטעלט אין זייער פריערדיקער פאזע. ער האט פארלוירן דאס גע- דולד. געזידלט, געשאלטן, געזאגט פרעכע ווערטער, צום סוף זיך ארומגע- געקוקט און אויסגעשפיגן. אויפהייבנדיק דעם קאפ צו זיינע באגלייטער, האט ער געזאגט:

(*) קום עסן.

אין שטורעם

— די באשפייזונג איז געענדיקט!...
ביידע האָבן גלייך אַ כאַפּ געטון די קליאַמקע פון דעם טירל.

**

ס'נישט עסן האָט נישט געמאַכט קיין באַזונדערן רושם אויף דער נ. ק. וו. ד. ס'איז אַפילו נישט געפאַרשט געוואָרן פאַר וואָס מען נעמט נישט אָן דאָס עסן. ס'איז נאָר געקומען אַן ענדערונג אין אופן פון צושטעלן די באַ- שפייזונג — אַנשטאַט צו ברענגען — פון דרויסן ס'געקעכץ, האָט מען צרייג- געפירט פעלדקיכן אין הויף אַריין. מען האָט אויפן אַרט געקאַכט די זוף און קאַווע. דאָס פייער אין די אייוועלעך אונטער די קעסלען איז נישט פאַרלאָשן געוואָרן. פון טאָג צו טאָג האָט מען צוגעברענגט נאָך אַרעסטירטע „ביע- זשענצעס“ און צו די דריי קיכן, האָט מען צוגעברענגט נאָך אַ קיד. וואָס גרעסער ס'איז געוואָרן די מזנה, אַלץ מער האָט מען עס אויסגעטייטשט זיך, אַז זיי זענען נישט אַרעסטירטע, נאָר קאַנצענטרירט, כדי פון דאנען זאָל מען זיי מיט איין מאָל אַריבערוואַרפן איבערן טייך בוג. „קיין האָן וועט נישט אַ קריי טאָן“.

יעדער „ביעזשעניעץ“, וואָס איז געברענגט געוואָרן אין בעקערס פאַ- בריק, איז באַזוכט געוואָרן און קיין שערעלע, אַדער מעסערל האָט ער נישט געטאַרט האַלטן. יעדן טאָג איז מען געקומען פון נ. ק. וו. ד. און געמאַכט רעגיסטראַציע-ליסטעס און צוגאַבן צו די ליסטעס. יעדע נאַכט זענען גע- קומען נ. ק. וו. ד. דיסטן און זיי האָבן גענומען עטלעכע ביעזשענצעס אין הויז פון דער נ. ק. וו. ד. צו וואָס זענען גענומען געוואָרן דווקא די ביעזשענ- צעס, האָט מען פון די ערשטע פאַלן זיך נישט געקאַנט דערקלערן. ערשט ווען אַ טייל זענען צוריקגעקומען, האָט מען זיך דערוואָסט: זיי האָבן געמוזט אונטערשרייבן, אַז זיי באַשטייען מען זאָל זיי מיטן קאַנוואַי אַוועקשיקן קיין רוסלאַנד.

אין אַ געוויסער נאַכט איז אַלעק גענומען געוואָרן צו גיין אין נ. ק. וו. ד. הויז. אויף די שטיגן, וווּ ס'איז געווען אויסגעשפרייט אַ פּוכיקער טעפּיך, איז ער געגאַנגען. ער איז אַריינגעלאָזט געוואָרן אין אַ צימער, וווּ ס'איז גע- שטאַנען נאָך אַ טיש און די עלעקטרישע ליכט האָט געבלענדט די אויגן. ער האָט נישט געזען קיין מענטש אין דעם צימער און ער האָט נישט געוואָסט

וואס צו טון. מיט אַ מאָל איז אַריינגעקומען אַ הויכער פאַרשוין. נאָך אים אַנדערע דריי לייט. זיי האָבן זיך געזעצט הינטער אַ באַריערע. ער האָט גע- זען ווי די דריי זיצן נעבן טישן און מישן פאַפירן, וואָס זענען געלעגן אין באַזונדערע טעטשקעס. אַלעק האָט זיך דערמאַנט אַז סאַטין האָט אים גע- האָט דערציילט ווי אַזוי ס'קומט פאַר אַ משפט. ס'איז דאָ אַ „טראַיקע“, דריי לייט, וועלכע משפטן אַ מענטש, אַפילו אין זיין אַפּוּרעזנהייט. ער האָט זיך משער געווען, אַז דאָס איז די טראַיקע* און זיי וועלן אים איצט משפטן, וואָרעם: צוליב וואָס האָט מען אים דאָ געברענגט?... ער האָט נישט באַוויזן אַ טראַכט צו טון פאַר וואָס מען קאַן אים משפטן און דערהערט אַ באַפעל ער זאָל זיך זעצן.

דער נ. ק. וו. דיסט איז געווען אויסגעפּוצט אין געפּלאַכטענע שנורן. פון אַקסל האָבן זיי זיך אַרונטערגעלאָזט הינטערן אַרעם און צוגעטשעפעט גע- ווען צום שיידל פון רעוואָלווער. לאַנג האָט געדויערט אַ שטילשווייגן. ס'האַט אויסגעזען, אַז מען וואַרט אויף אַן אַנווייזונג. אַדער ס'איז אַ כּוונה צו אומ- געדולדיקן דעם „פאַציענט“, ס'זאָל אַנקומען לייכטער אים צו צעמישן און ער זאָל אַנהייבן צו פּלאַפּלען אומבאַטראַכט.

אַלעק האָט נאָכגעקוקט די באַוועגונגען פון ענקאָוועדיסט. ער האָט גע- קוקט אויף דעם רעוואָלווער, וואָס יענער האָט אַוועקגעלייגט אויפן טיש, און לייכט געהויבן די אַקסלען. ער האָט נישט מורא געהאַט, אַז מען וועט אים דראַען מיטן רעוואָלווער. זיינע ליפּן האָבן זיך לייכט באַוויגן צו שמייכ- לען. זיינע אויגן האָבן זיך געדרייט אויף רעכטס, אויף לינקס. ער האָט גע- וואַלט זען אַלץ, וואָס אַרום אים און וואָס מען גרייט פאַר אים. געכאַפט אַ בליק צו דער „טראַיקע“ און געזען נאָר איינעם, אויך — בלוז זיין קאַפּ, זיינע אַקסלען. ער איז געווען אַן אַ רעקל, אין אַ ווייס העמד, געזעסן ביי דער באַריערע — אַ פּנים פון אַ העכערער מדרגה. אפשר — פּראַקוראַר? אפשר ריכטער?

ביז ס'איז געקומען די מינוט פון לעזן דאָס רעטעניש. דער נ. ק. וו. דיסט האָט איבערגעריסן דאָס שווייגן, צו ערשט אויסגעפרעגט אַלעקן זיינע פּער-

* דריי ריכטער.

סאנאליען, דערנאך שוין נישט געפרעגט, נאָר פעסטגעשטעלט, אַז ער איז אַריבער די גרענעץ אומלעגאַל, אַז ער האָט געדינט אין פּוילישן מיליטער און געקעמפט קעגן דער רויטער אַרמיי ביים נייעמאַן; ער האָט נישט גענו- מען קיין סאָויעטישן פּאַס, זיך אָפּגעזאָגט פּון אַנצונעמען סאָויעטישע ביר- גערשאַפט. ער האָט אים פּאַרגעלייענט פּון אַ פּאַפּירל, אַז ער, אַלעק, באַ- שטייט אָפּגעשיקט צו ווערן קיין סיביר, אונטער אַ קאַנוואַי (* און דאָס פּאַ- פּירל אַוועקגעלייגט פאַר אים אונטערצושרייבן.

די גאַנצע צייט וואָס דער נ. ק. וו.דיסט האָט גערעדט, האָט אַלעק באַ- ווינגן מיטן קאַפּ אויף ניין! אַז ער האָט אים אונטערגערוקט דאָס פּאַפּירל, האָט אַלעק עס אָפּגערוקט, ווי עפעס אַ שמוציקע זאַך. איצט האָט ער זיך צערעדט: אַז ער האָט נישט געדינט אין מיליטער, ער האָט חרטה וואָס ער האָט נישט גענומען קיין פּאַס און געפרעגט צי קאָן מען נישט אָננעמען זיין חרטה? נאָר טרערן האָבן אָנגעהויבן צו שטערן זיין קול און ער האָט אָפּ- געהאַקט.

— דער נ. ק. וו. דיסט האָט זיך אויפגעשטעלט. ער האָט גענומען זיין רע- וואַלזער און איז אַן אַ וואָרט אַרויס פּון דעם צימער. אויך די „טראַיקע“ איז באלד נאָך אים אַוועק.

אַלעק איז זיצן געבליבן איינער אַליין, אַ מורא איז אים באַפּאַלן מען זאָל אים נישט צווינגען אונטערצושרייבן דעם פּסק אויף זיך. ער האָט גע- האָט געהערט אַזעלכע פּאַלן, אַ שוידער איז אים אַדורך איבערן לייב ווען ער האָט זיך דערמאַנט, אַז זיין איבערגיין די גרענעץ איז איצט צוגערעכנט געוואָרן פאַר אַן עבירה. אמת, ער איז אַריבער די גרענעץ אומלעגאַל, די גרענעץ-וואַך האָט אים פּאַרהאַלטן. ס'איז אים דאָן געלונגען צו אַנטלויפּן, ווייל די וואַך איז פּאַרנומען געוואָרן מיט אַנדערע, וואָס זענען געקומען פּון יענער זייט טייך. אַבער די עבירות זענען דאָך טאַלערירט געווען פּון דער מאַכט. ער האָט נישט גענומען קיין פּאַס, אַבער פאַר וואָס זאָל ער נישט קאָ- נען תשובה טון? ער האָט זיך רעגיסטרירט אויף צוריק — צו וואָס בכלל געווען דאָס רעגיסטרירן? אַ שפּיל? פאַר וועמען און מיט וועמען? מיט אַ

(* שמירה.)

ד. זאקאליק

מאל האט ער זיך א דריי געטון אויף דער שטול. די ניקלענע קליאמקע ביי דער טיר האט אים א בלאנק געטון פאר די אויגן. ס'איז אים באפאלן א גע-דאנק; לויפן, אנטלויפן. ער האט זיך אבער באלד אפגעקילט און געפרעגט: — וווהין זאל ער לויפן, אָז דאָס הויז איז אַ שטייג?

ס'איז אַריינגעקומען דער אויספאַרשער און געזאָגט, אַז ער קאָן גיין. אַלעק האָט געכאַפט דעם רוקזאַק און אַרויס פון צימער. ער האָט געוואָלט גיין צו די טרעפּ, מיט אייליקע טריט געשפּאַנט, שוין נאָענט געווען צום אַרויסגיין פון קאַרידאָר, איז אים אַנטקעגן געקומען דער נ. ק. וו.דיסט, וואָס האָט אים אַהערגעברענגט און אים פאַרהאַלטן:

— אייל זיך נישט. זיי רויק, האָסט זיך צעהיצט דאָרט אין צימער. קיל זיך אָפּ.

ס'איז אים באמת איצט געווען וואָרעם. דער פּלוצימדיקער זאָג „גיין“ נאָכן געדאַנק וועגן אַנטלויפן, האָט אים אָנגעגאַסן מיט אַ שטראָם וואָרעם-קייט. איצט איז ער שטיין געבליבן אַ צעטומלטער. ער האָט אַרויסגעכאַפט זיין טעשל מיט פּאַפּיראַסן. ער האָט זיך גענומען אַ פּאַפּיראַס און מעכאַניש פאַרגעלייגט דעם נ.ק.וו.דיסט ער זאָל זיך מכבד זיין. דער שומר-ראש האָט גוטברודעריש אַרויפגעלייגט די האָנט אויף זיין אַקסל און זיך פאַרענט-פערט:

— נייע קוריאַשטשי! (כ'רויכער נישט).

די העפלעכקייט פון „שומר-ראש“ האָט אַלעקן דערמוטיקט, און ווייל ער פירט אים נישט אַראָפּ צוריק אין בעקערס פאַבריק האָט אַלעק גערעכנט, אַז ס'איז דאָך דאָ אַן ענדערונג אין זיין לאַגע. ס'איז אפשר אָנגענומען גע-וואָרן זיין חרטה און ער וועט באלד הערן, אַז ער איז פריי?

נישט לאַנג האָט ער געוואָרט אויף צו דערוויסן זיך. דער נ. ק. וו.דיסט אים נאָר געלאָזט אָנזעטיקן זיך אַ ביסל מיט ריינער לופט. ער האָט אים אַראָפּגעפירט אין פאַרטער און אַריינגעלאָזט אין אַ תּפּיסה-צימער.

עס איז דאָרט געלעגן אויף אַן אַלמער אַ מענטש — אַדם נאָקעט, קאַנ-ווילסיוו זיך געוואָרפן און געשריגן:

— נייעמצי! נייעמצי! אוטשעקאַטש!*

* אַנטלויפט, ס'זענען דייטשן.

אין שטרעם

איין געקראטעוועט פענצטער איז געווען אין דעם צימער. עס איז אַרויס אויף אַ הויף. עמיצער כליפעט, רעדט:
— כ׳וועל נישט אונטערשרייבן! כ׳וועל נישט אונטערשרייבן! סטרע-
לאַיטיע! (*).

האַט זיך אַלעק משער געווען, אַז דאָרט ווערן געהאַלטן אַרעסטירטע, וואָס ווילן זיך נישט מודה זיין, נישט אַנערקענען דעם באַשולדיקונגס-אַקט. ער האָט נישט געהערט מען זאָל שלאָגן, דאָך איז אים נישט קלאָר געווען פאַר וואָס יענער וויל מען זאָל אים שיסן! מיט אַ מאָל איז אים ווידער באַ- פאַלן אַ פּחד, ווידער אַדורך אַ שוידער איבערן לייב: צי דערוואָרט אים נישט, אַז אויך ער זאָל בעטן — ליבערשט שיסן?!

אַ שנאָרכן האָט אַלעקן אַפּגעריסן פון די מחשבות. ער האָט זיך אַ קער געטון צום ווינקל נעבן ברייטן קאַפלע-אויבן און באַלד דערקענט דעם שנאָרכער. ס׳איז זיין חבר פּטאַשעק, אַ גרויסער רוקזאַק אַנגעשטאַפט ווי אַ באַלאַן האַלט ער צווישן די פיס. אים האָט אַלעק זיך נישט געריכט דאָ צו טרעפן. ער האָט געוואוסט וועגן זיינע סימפּאַטיעס צום קאַמוניזם און זיך נישט פאַרגעשטעלט ער זאָל נישט האָבן קיין סאָויעטישן פּאַס, נאָך פאַר דער גזירה פון דער „פּאַספּאַרטיזאַציע“. פּטאַשעק האָט איצט קאַמיש אויסגעזען מיטן רוקזאַק און אַלעק האָט נישט ווילנדיק אַ שמייכל געטון. ס׳איז אים לייכטער געוואָרן ס׳געמיט. ער האָט געפונען אַן אַח לצרה. ער האָט אים אַנגערעטן אויפן שוך, פּטאַשעק האָט זיך נישט אויפגעכאַפט. האָט ער אַ שלעפּ געטון דעם רוקזאַק און פּטאַשעק האָט זיך איבערגעוועקט אַ דער- שראַקענער, געמיינט אַז מען וויל אים באַגנבענען.

פּטאַשעק איז געווען אַ בוכהאַלטער און אַ דיכטער. ער פלעגט נישט רעדן וועגן זיינע לידער — עפעס ווי מורא געהאַט טאַמער וועט ער הערן אַ מיינונג, וואָס וועט נישט זיין אים צום האַרצן. לויט זיין ווייטיקלעכן שמייכל האָט מען תמיד געקאַנט דערקענען, אַז עס נאָגט אים אַן אומצו- פרידנדיקייט, אַ גאַרונג נאָך אַנערקענונג, וועלכע ער באַקומט נישט. ער האָט זיך אָבער נישט אונטערגעגעבן, פלעגט רעדן לצנותדיק, אַפט פאַרענדיקן

(* שיסט.)

ד. זאקאליק

מיט א שטראם-גראם, ווי אויף צו להכעיס עמיצן. זעענדיק אלעקן האט ער גלייך אנגעהויבן:

— אזוי שפעט האט מען דיך גענומען?

— און דיך?

— שוין עטלעכע טעג.

— ביסט ביי זיי א חשוב...

— ריכטיק ווי אין קוימען איז ליכטיק... כא, כא!

— דו קאנסט נאך לאכן?

— פאר וואס נישט? הער! דער אויספארשער האט געוואלט כ'זאל אונ-

טערשרייבן, אז כ'בין אריבערגעגאנגען די גרענעץ אומלעגאל. ער האט מיך געהאלטן פאר א שמענדריק.

— ביסט דאך אריבער די גרענעץ אומלעגאל.

— און די וואס האבן גענומען פעסער, און דרייען זיך ארום איצט

פראנק און פריי, זענען נישט אריבער די גרענעץ אומלעגאל?

ס'האט עמיצער געעפנט די טיר און באלד צוריק זי צוגעמאכט.

— נייעמצי! נייעמצי! אוטשעקאטש! — האט זיך צעשריגן דער נאקע-

טער.

לויט ווי פטאשעק האט דערציילט, צעשרייט ער זיך ווען עס קומט א

נ. ק. וו.דיסט. זייט מען האט אים אהערגעברענגט, האט ער זיך ארויפגע-

כאפט אויפן אלמער און וויל נישט אראפ. די נ. ק. וו. דיסטן זאגן, אז ער

סימולירט משוגעת — "מען קאן דא טאקע לייכט אראפ פון זינען".

— ס'רעגיסטרירן זיך אויף צוריקפארן איז געווען א פאטאלער פעלער.

— איך באדויער נישט. זאל זיין וואס עס וויל.

— זיי זינגען: כ'קען נישט אזא לאנד ווו דער מענטש זאל זיך פילן אזוי

פריי און דא האבן טויזנטער פארפאלגטע זיך אפגעזאגט צו געניסן פון דער

פריי, איז דאס פאר זיי א באליידיקונג.

— קומט דערפאר צו פארשיקן?

— געדענקסט דאך, האסט דאך געלערנט: והיה כי יאמר לא אצא...

ולקחת את המרצע ונתת באזנו...

— די פרייהייט דא נעם אין גענדזנפיסלעך...

— זיי וועלן אָנערקענען זייער פעלער.
נאָך די נאַכט איז אַלעק צוזאַמען מיט פּטאַשעקן איבערגעפירט געוואָרן
צוריק אין בעקערס פּאַבריק אַריין.

פּייף פון נאַהייקעס

ס'איז געווען אַ ליכטיקע נאַכט. דער הימל לויטער, אַ וואַרעם ווינטל
האַט שטיפּעריש געבלאָזן. די אַרעסטירטע ביעזשענצעס אין הויף פון בע-
קערס פּאַבריק זענען געלעגן ווי שפּענער פון אונטער אַ היבעל. די ערד
האַט איינגעזאַפּט אַ שווערן אַטעם-הויך. אין דער לופט האָבן זיך געבלעזלט
ביטערע זיפּצן. די מענטשן זענען נישט געשלאָפּן און נישט וואַכעדיק גע-
ווען. אַלעק איז געזעסן און עקשנותדיק געשוויגן. אין אַ געשטעל פון עפעס
אַ מאַשין האָט ער זיך אָנגעלענט מיט די פּלייצעס. ס'האַט זיך אים דער-
מאַנט דער פּרימאַרגן, נאָכן אַריבערגיין די גרענעץ. מיט וואָס פאַר אַ געפילן
ער איז געזעסן אויף דער פּור, אויף דעם פאַרשנייטן שאַסיי. אַרום און אַרום
— אַ וויסע קאַלטע וועלט; צערטלען, גלעטן האָט ער געוואַלט דעם אַרום.
אַ רויט-אַרמייער איז פאַרבייגעריטן, האָט אַלעק אים נאַכגעקוקט, זיין גבורה
באַוונדערט. ס'האַט זיך אים געדאַכט, אַז דער רויט-אַרמייער האָט דורכגע-
שניטן די טונקלקייט. מיט אַ מאָל האָט זיין דמיון זיך אַ קער געטון קיין
וואַרשע, זיין היים. ער האָט איצט ווידער אַ מאָל געזען דאָס זעקסשטאַקיקע
הויז מיט די פענצטער אַרויסגעבויט בייכיק, האַלברונדיק, מיט אַן אויסזען
פון מילטערס. ביזן האַלבן טאַג איז נאָר אַ העלפט פון הויז באַדעקט מיט
זון, ווי אָנגעטון אין אַ קאַפל. די שטוב איז פול מיט זון. ס'ווערן אַראַפּגע-
לאַזט די ראַלעטן ביי די פענצטער, כדי די זונשטראַלן זאָלן נישט אָפּשיסן
דעם גלאַנץ פון רויזן-פאַרניר פון די שענק. ס'זאָלן נישט אָפּגעבליאַקירט
ווערן די גאַלד-ליישונגען פון די ביכער-רוקנס אין שענקל... לילי, זיין טעכ-
טערל, זיצט ביי איר טישל. מיט אַ שערל שניידט זי אויס בילדלעך פון זשור-
נאַלן. זי היט זיך, אַז איר יאַקעלע זאָל נישט שמוציק ווערן און דאָס קרייד

ד. זאקאליק

פון די אקערשט אפגעשמירטע שיכלעך, זאל נישט אראפפאלן, נישט מאכן קיין צייכנס אויף דער פראטערירטער פאדלאגע. ראכעלאַ איז אין ברוינעם קאסטיומל. זי גייט מיטן קינד שפאצירן. זי טרעפט זיך מיט מאמעס און זיערע קינדער...

ער האט פלוצלינג אנגעכאפט פטאשעקן פאר דער האנט און זיך צעקאכט: — רעד! רעד! איך שטיק זיך! כוועל זיך צעשרייען. כוועל רעווען! לאַ-מיר שרייען!...

דער געדאנק האט אים שוין נישט צוררגעלאזט. צו מאַרגנס, נאך פריש-שטיק, האט ער זיך אַ לאַז געטון צווישן דער מאַסע אַרעסטירטע. ער האט אַנגעכאַפּט איינעם, אַ צווייטן. די האַבן צוגעצויגן נאָך. ס'איז צוגעקומען בויםגאַרט מיט נאָך אייניקע אירע. ס'האַט זיך שוין צוזאַמענגענומען אַ היפשע גרופע.

פלוצלינג איז עפעס געוואָרן אַ געלויף צום טויער. אַ גרויסער לאַסט-אויטאָ איז אַריינגעפאַרן. אַ גרויסע טייל פון דער גרופע, וואָס אַרום אַלעקן, איז אַוועק אַ קוק טון צום אויטאָ. דער אויטאָ איז געווען אַ מין באַוועגלעכער בופעט מיט עסנוואַרג. די אויסגעהונגערטע ביעזשענצעס זענען צוגעפאַלן צום אויטאָ, ווי פליגן צו האַניק. צענדלינגער אויפגעהויבענע הענט האַבן געפלאַטערט אין דער הויך מיט רובל-באַנקנאַטן און גערופן, געבעטן ביי די יונגען אויפן אויטאָ, אַז זיי זאָלן פאַרקויפן אַ ברויטל, אַ שאַכטל פלייש-קאַנסערוון. מען האַט געכאַפּט אַ פאַר טשאַסטקעס, אַ פושקעלע שפראַטן. ס'זע-נען פאַרקויפט געוואָרן עטלעכע ברויט און אַ פאַר צענדלינג פלעשער מיט סאַדע-וואַסער און באַסטאַ! — מער איז נישט געווען וואָס צו פאַרקויפן. די ביעזשענצעס, מיט די רובל-באַנקנאַטן אין די אויפגעהויבענע הענט, האַבן גערופן, געבעטן: — ברענגט נאָך! ברענגט נאָך! פאַר רובלעס! פאַר טשער-וואַנצעס!...

ס'האַט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער אויטאָ איז נישט געקומען צו העלפן די הונגעריקע אַרעסטירטע ביעזשענצעס, נייערט אויף צו מאַכן פון אַ פאַל-שער ידיעה אַן אמת. עמעצער פון די בופעט-באָדינער האַט איבערגעלאַזט אַ צייטונג „דער ביאַליסטאַקער שטערן“ און דאַרט איז געווען אַ נאָטיץ: „די ביעזשענצעס אין בעקערס פאַבריק לעבן אין היגענישע באַדינגונגען, זיי

אין שטורעם

זוערן גוט באַשפּייזט. אַ ספּעציעלער אויטאָ-בופּעט ברענגט פּאַר זיי פּון כל-טובּ.

מער איז שוין דער אויטאָ-בופּעט נישט געקומען, אָבער אַ טייל פּון די אַרעסטירטע האָבן דאָך דעם פּאַל קאַמענטירט לטובהּ. בוימגאַרט האָט טריומפּירט:

— ס'האָט זיכער ווער אַנגערעטן דער נ.ק.וו.ד. אויף די הינער-אויגן און זיי ווילן פּאַרגלעטן די עוולה.

— זיי וועלן סוף כל-סוף עפענען פּאַר אונדז די טויערן און מיר זאָלן זיך צעלויפּן קיין כיניע-פיניע! — איז איינער אַ צעהיצטער צוגעפּאַלן צו בוימגאַרטן.

די לעצטע מיינונגען האָבן ווי שטאַרקע פּאַליעס געשלאָגן אין אַלע ברעגן. דער פּיל-הונדערטקעפּיקער המון אויפן הויף האָט דאָס אויפגעכאַפּט. פּנימער האָבן זיך גערויטלט, אויגן האָבן באַקומען אַ פּרישן גלאַנץ. די וואָס פּלעגן שלעפּן די פּיס, טשאַפּען ביים גיין — זענען איצט געוואָרן רירעוו-דיקער, אַנגעגורט מיט פּרישן כוח. זיי האָבן נישט געוואָלט שלאָפּן, געכאַפּט די רוק-זעק און זיך איבערגעטראָגן נענטער צום טויער, כדי זיי זאָלן זיין פּון די ערשטע צום אַרויסלויפּן.

אָבער פּון צייט צו צייט זענען דערגאַנגען קלאַנגען פּון דרויסן, וואָס האָבן צו נישט געמאַכט אַלע השּערות פּון די אַרעסטירטע.

די זון האָט נאָך נישט גענידערט ווי ס'איז מיט אַ מאָל אַנטשטאַנען אַ סומאַטאַכע. עס האָט זיך פּאַרשפּרייט אַ קלאַנג — „די רויטע אַרמיי וועט אַריבער דעם בוג“. די גרענעץ וועט זיין איבער דער צווייטער זייט פּון דער ווייסל. טייל האָבן באַדויערט וואָס זיי האָבן זיך געריסן אַהערצוקומען און מוזן איצט ליידן. ס'רובּ האָט זיך ווידער ענטוואָזמירט, אַז אַט, אַט וועט וואַרשע און ביאָליסטאַק ווערן איינס און ער וועט במילא שוין זיין אין דער היים. אַנדערע האָבן פּון התלהבות זיך געוואָרפּן מיט פּלעשער, ווי זיי וואָלטן געשפּילט אין פּילקע. דער קלאַנג האָט אַזוי צעהיצט די געמיטער, אַז ווי עס האָט זיך אויפן הויף באַוויזן דער נ.ק.וו.ד.-אַפּיציר, האָט אים אַרומגערינגלט אַ מחנה נאַקעטע ברוסטן און פּלייצעס:

— הוראַ! הוראַ! מיר לעבן! זאָל לעבן!

ד. זאקאליק

דער אפיציר האָט געזען אַז מען נעמט אים אויף מיט אַזאַ אַוואַציע, האָט ער געשמייכלט, געשאַקלט מיטן קאַפּ, ווי ער וואַלט דאַנקען. ער איז צופרידן געווען, וואָס דווקא אים באַגריסט מען אַזוי. ער האָט געוויסט אַז עמעצער פאַרצייכנט דאָס, און מען וועט אים אפשר העכערן זיין ראַנג. נאָר אַז ער האָט זיך דערוויסט גענוי צוליב וואָס די שמחה און די הוראַ-רופערייען, האָט ער אויף גיך אויסגערופן:

— רעביאַטאַ! (* אויב נישט היינט, איז מאַרגן!... — און שנעל אַריין אין דעם דיזשור-שטיבל.

פון דעם פּאַל אָן האָט אַלעק נישט גערעדט מער מיט קיינעם פון די אַרעסטירטע. ער האָט אויך נישט גערעדט מיט בוימגאַרטן. די קלאַנגען, אַז די וואָס זענען נישט גערופן געוואָרן אין דער נ.ק.ו.ד. צום אויספאַרשן, וועט מען נישט פאַרשיקן און אים האָט מען געפאַרשט — דאָס האָט אים אי-בערגעשראַקן מער פון אַלין. ער האָט זיך אַרומגעטראָגן מיט איין געדאַנק — אַנטלויפן. ער האָט זיך פאַרטרויט פאַר זיין חבר פּטאַשעק.

— אַ גרויסער נעפּל ברענגט אַ געדיכטן מטר, פאַרקילסט זיך, באַקומט-סטו אַ קאַטאַר. — האָט פּטאַשעק געזאָגט צום גראַם און איינוועגט אים גע-וואַרנט ער זאָל זען נישט דורכצופאַלן.

אַלעק האָט זיך געדרייט אַרום פאַרקו, געקוקט, אויסגעמאַסטן מיטן אויג יעדן שפּאַן. ער האָט געזוכט אָן אַרט, וווּ ס'איז לייכט זיך אַרויפצוכאַפּן; אַ ווינקל, וווּ ס'אויג פון וואַכמאַן דערגרייכט נישט. און וואָס וועט זיין, אַז ער וועט ביים שפּרונג אומפאַלן, קריגן אַ קלאַפּ — צי וועט ער קאַנען זיך אויפ-הייבן? געפּעלן איז אים אַ ווינקל פון דער הויז-וואַנט וואָס גרענעצט זיך מיט אַ צווייט הויז. ער וועט נאָר דאַרפן אַ קליין קלעצל זיך אַרויפצושטעלן, אָדער ס'זאָל עמעצער אים אַ ביסל אונטערהייבן, וועט ער קאַנען מיט איין פליק אַריבערוואַרפן די פיס אויף דער צווייטער זייט פלויט; אויך אַ שטיקל שטריק זיך אַנצוהאַלטן, כדי ער זאָל זיך אַראַפּלאָזן נישט אומצופאַלן. ער האָט גע-מאַסטן די לענג און דעם הויזן-פאַסעק; אַ ביסל צו קורץ, אָבער בליט-ברירה... „נעמען דעם רוק-זאַק, אָדער נישט?“ ער האָט באַשלאָסן יאָ צו נעמען, וועט

(* חברה.

אין שטרעם

נישט זיין קיין סימן, אָז ער פעלט. חוץ דעם איז דער רוק-זאָק ווייך, אָז ער וועט פּאַלן, וועט דער קלאַפּ זיין אָן אַ קלאַנג.
אַלץ איז געוואָרן גענוי דורכגעטראַכט.

אַונט האָט אַ כּמאַרע זיך פּאַרצויגן איבערן הימל. ס'האַט אויסגעזען, אַז באַלד וועט אַ כּליאַפּ טון אַ שלאַקסרעגן. די ביעזשענצעס זענען מידע געלעגן אויפן הויף. ס'האַט זיי וויי געטון דער דורכפאַל מיטן רופן: „הוראַ מיר לעבן!“ זיי האָבן זיך אַליין אויסגעלאַכט. איצט האָט זיי אויפּגערעגט יעדעס הויך וואָרט. זיי האָבן זיך געכעסט אויף די אַרומיקע פּאַר וואָס זיי רעדן, און ס'איז שטיל געוואָרן — אזוי שטיל, אַז דאָס אַנרייבן אַ שוועבעלע אויף צו פּאַרויכערן אַ פּאַפּיראַס, איז געווען אַ רעש. מיט אַ מאָל איז אויך שטיל געוואָרן נעבן דער פעלדקיך. ס'זענען אַוועק די באַדינער. ס'איז נישט געגרייט געוואָרן צום קאַכן, אויסגעגאַנגען די לעצטע פּונקען אין די אויוונס. „איצט איז דער שעת-הכּושר אַריבערצוכאַפּן זיך איבערן פּלויט“ — האָט אַלעק געטראַכט. גענומען דעם רוקזאַק אויף די פּלייצעס, צוגעגאַנגען צו פּטאַשעקן, כּדי זיך געזעגענען.

— אפשר זאָל איך גיין מיט דיר?

— אַז דו פרעגסט, וועסטו שוין נישט גיין.

— פּיאַניסימאַ!... אַטעם!... לאַז אַ רגע אַ טראַכט טון!...

אַלעק האָט אים דערלאַנגט די האַנט און זיך אַוועקגערוקט, ווי ער וואָלט געגאַנגען אויף אַלע פּיר. ער האָט געהאַט אַ היפש שטיקל וועג צו גיין. נאָך יעדע פּאַר טריט האָט ער זיך אָפּגעשטעלט צו קאַנטראַלירן צי ס'איז דאָ אַז עכאַ...

פּלוצלינג איז אַנגעקומען אין הויף אַ גרויסע כּאַפּטע ענקאָוועדיסטן. זיי האָבן זיך צוגעלויכטן מיט באַטעריעס און אין איין רגע זענען זיי געווען אין אַלע ווינקלען. מען האָט אַנגעהויבן צו טרייבן ביעזשענצעס. אַרויסגעטריבן פון הויף, פון דער מאַשינען-האַלע אויף דער גאַס אַרויס. דאָרט זענען גע- שטאַנען ענקאָוועדיסטן אין אַ שפּאַלער און זיי האָבן די אַרויסגעטריבענע נישט געלאָזט לויפן, איינגעשטעלט זיי אין רייען — אַכט אין אַ ריי. עלטערע מענטשן און ווער ס'האַט געהאַט אַ גרויס, שווער פּעקל, האָבן זיי אים אַרויפ-

ד. זאקאליק

געשטופט אויף א לאסט-אויטאָ. די רייען זענען שנעל פאַרמירט געוואָרן. ס'זענען אָנגעקומען רייטערס אויף פּערד, אַרומגערינגלט די מחנה און ס'איז געפאלן א באַפעל:

— מאַרש! מאַרש!

די ביעזשענצעס האָבן אַ צי געטון פאַרויס און אַרום זיי האָבן נאָהייקע-
שמייץ געשוויסטשעט.

11

ס א ס נ א ו ק ע

הינטער ביאליסטאָק, נאָענט צו אַ באַנקניפּ, איז געווען אַ געגנט, וואָס מען האָט גערופן „סאַסנאַווקע“. ס'איז געווען אַ גרויסער שטח פרייע פעל-
דער, לאַנקעס. דאָ האָט די ענקאָוועדע אויפגעשטעלט שאַפעס פון ברעטער —
צונויפגעסטריגעוועט, מיט ברייטע שפאַרעס צווישן איין ברעט און דער
צווייטער. די שאַפעס זענען געווען אַן פענצטער, האָבן אפשר די שפאַרעס
געדאַרפט דינען פאַר פענצטער. די לאַנגע רייען שאַפעס זענען געווען פאַר-
צוימט מיט אַ הויכן פאַרקן, נאָר אין דריי זייטן. די פּערטע זייט — אַפֿן צו
אַ פרייער לאַנקע. אין יעדן ווינקל פון פאַרקן — טורעמלעך און באַוואַפנטע
וועכטער. אין די שאַפעס זענען אַריינגעטריבן געוואָרן די אַרעסטירטע ביע-
זשענצעס פון בעקערס פאַבריק.

ווי ס'זענען פאַרמאַכט געוואָרן די טויערן פון די שאַפעס — אין די
אויערן פון די אַריינגעטריבענע האָבן נאָך געקלונגען די סוויסטשערייען פון
די נאָהייקעס, די זידל-ווערטער פון די ענקאָוועדיסטן — איז אַראַפּ אַ כליאַפּ
רעגן. די ביעזשענצעס זענען דורכגעווייקט געוואָרן ביזן בייזן.

אַלעק האָט זיך אַליין געגעסן פאַר וואָס ער האָט נישט גענומען קיין
פאַס, זיך געגריזשעט וואָס אַלע איינפאַלן צו העלפן זיך קומען אים צו שפּעט,
עפעס ווי דער גורל וואַלט אים פירן אין כּף-הקלע. די פייכטקייט פון זיין
העמד האָט אים גערייצט, ווי מען וואַלט געשינדן פון אים די הויט. פֿון
כעס האָט זיך אים אַרויסגעריסן אַ געשרי:

אין שטרעם

— פראקוראָר! פראקוראָר!

— פראקוראָר! פראקוראָר! — האָבן הונדערטער קולות פון דער שאַפּע

געשריגן. איך פון די אנדערע שאַפּעס האָבן די אַרעסטירטע אָנגעהויבן צו שרייען דאָס זעלבע.

אין דרויסן, הינטערן טויער, האָט אַ כאַרכלענדיק קול גערופן ס'זאָל שטיל זיין. די אַרעסטירטע האָבן דאָך געשריגן, האָט דאָס קול פון דרויסן געוואָרנט מיט עפענען אַ שיסעריי פון מאַשינגעווער.

ווען ס'האָט אויפגעהערט צו רעגענען זענען די אַרעסטירטע שוין גאָר מיד געווען. זיי האָבן געקעמפט מיט זיך נישט צו לייגן זיך אויפן נאַסן זאַמד. פלייצע האָט זיך אָנגעלענט אין פלייצע. אָבער די קניען האָבן ווי געטאַן און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָבן קערפערס זיך אַראָפּגעגליטשט נידערי-קער און נידעריקער. ס'האָבן קעפּ זיך אָנגעלענט אויף רוקזעק, אויגן האָבן זיך געקלעפט איינצושלאָפּן. אין דער שאַפּע איז שטיל געוואָרן.

**

באַגינען האָט מען געעפנט די שאַפּע-טויערן. זונשטראַלן האָבן געשפיזט. ס'האָט זיך געשטעלט אַ הייסער טאָג. דער נאַסער זאַמד האָט געפאַרעט און די פאַרע האָט ווי אַ נעפל זיך פאַרשפרייט אין דער שאַפּע. דאָס אַנטפלעקטע פרייע פעלד האָט געצויגן ווי אַ מאַגעט. די אַרעסטירטע ביעזשענצעס האָבן פאַרגעסן אין דער פיין פון דער ביטערער נאַכט. זיי זענען אַרויס אויף דער לאַנקע, זיך געלייגט אויסצוואַרעמען זיך אונטער דער זון, אויסצוטריקענען די נאַסע מלבושים.

ס'האָט זיך ווידער אָנגעהויבן אַ קאַמענטירן, אויסטיישן דאָס געשעע-נע. טייל האָבן געזאָגט, אַז דאָס איז אַ קאַנצענטראַציע-פונקט ביז צו אַ באַ-שלוס „פון די הויכע פענצטער“... אַנדערע האָבן געזאָגט, אַז דאָ איז דער פלאַץ אויף אַפצוקומען די שטראַף פאַר נישט נעמען קיין פעסער און דאָס וועט לאַנג נישט אָנהאַלטן. דעם טאָג זענען געברענגט געוואָרן די פעלדקיכן פון בעקערס פאַבריק. ס'איז איינגעשטעלט געוואָרן די באַשפייזונג; אַ ברויט פאַר זעקס אירע; צוויי הערינג און פיר שטיקלעך צוקער פאַר אַ קאַפּ. צו מיטיק — הירוש, געשמאַלצן מיט הערינג. דער ענקאוועדיסט האָט צוגע-

ד. זאקאליק

זאגט, אז ער וועט איינקויפן פאפיראסן. ווער ס'וועט נאָר וועלן ער זאָל אים ברענגען פון שטאָט, וועט ער דאָס טון, זוי אַ פליכט־אויספיר. זיין מילדער בליק, זיין שטיל רעדן, זיין מיען זיך צו באַרױקן דעם עולם, האָט ביי ס'רוב פון די ביעזשענצעס צעוואַרעמט דאָס געמיט — זיי זענען פריילעך געוואָרן. זיי האָבן אין די פרימאָרגנס געמאַכט גימנאַסטישע איבונגען, גע־לאָפן איבערן פעלד, ווי אין אַ פאַרמעסט. דאָס פאַרמאַכן אויף ביי נאַכט די טויערן פון דער שאַפּע, און דאָס אַריינקומען פון יעדן איינעם צו לייגן זיך אויף זיין אָרט ווי די הענער, איז אויפגענומען געוואָרן ווי נאָרמאַלער לעבנס־שטייגער. פון דאָן אָן, ווען ס'האָט זיך נאָר באַוויזן דער גוטמוטיקער ענקאָודעיסט, די קליינע פיגור מיט די ברייטע הויזן אַריבערגעוואָרפן איבער די שטיוול־כאַליעווקעס, — זענען ביעזשענצעס אים אַנטקעגנגעלאָפן, אים באַגריסט. אין פאַרלויף פון אַ רגע האָט ער געהאַט אַרום זיך צענדלינגער, וואָס האָבן געקוקט אים אין מויל אַריין און האָבן זיך צוגעהערט צו זיינע רייד מיט ערנסט און פאַרטרויען. ער איז אין משך פון עטלעכע טעג גע־וואָרן ווי אַן אייגענער מענטש.

מינוטנווייז האָט אויך אַלעק באַקומען בטחון: „וואָס ס'וועט זיין מיט כל ישראל, וועט זיין מיט ר' ישראל“. דאָך האָט דער באַווסטזיין, אַז ער האָט אַ פּסק פאַרשיקט צו ווערן, אים געעקבערט דעם מוח. ער האָט זיך געזעצט נעבן בוימגאַרטן צו הערן וואָס יענער רעדט און ער האָט נישט געהערט, ווי ס'וואָלטן אים פאַרשטאַפּט געווען די אויערן; זיך געווינדערט וואָס די אַר־מיקע קאָנען אזוי זיצן, לאַכן אָן שום סיבה, אָבער וויפל מאָל ער האָט גע־וואָלט זיך אויפשטעלן און גיין, האָבן עפעס די פיס אים נישט געטראָגן. ער האָט געטראַכט וועגן זיין חלום די נאַכט; דעם שמועס מיט אַ טויטן, מיט ראַכעלאָס פאַטער. ער האָט אים נישט געקענט. ביים לעבן נישט געזען און דאָך האָט ער זיין נאָמען אַנגערופן. ער האָט געזאָגט, אַז ער צעשיידט זיי און ער האָט אים נישט געענטפערט פאַר וואָס, ער גלייבט נישט אין חלומות, אָבער ס'האָט אויף אים אַנגעוואָרפן אַ מרה־שחורה און ווען מ'האָט געברענגט ס'מיטיק עסן, איז ער אַרויס פון דער שאַפּע. „זאָל עפעס וואָס געשען מיט מיר“ — האָט ער זיך געטראַכט. ער איז געגאַנגען פון איין שאַפּע אין דער צווייטער, געזוכט אַ היימישן. פּלוצלינג האָט ער געטראָפן דעם ד״ר יחיאל.

אין שטורעם

ביידע האָבן זיך געוונדערט, נישט גערעכנט צו טרעפן זיך דאָ, געשעמט זיך מיט זייער מצב.

ד"ר יחיאל, אַ הויכוויסקיקער, מיט אַ פּקחישן קוק, האָט מיט אַ לייכט ביטול־שמייכלעך, ווי אַפּגעווישט פּון זיין פנים די פאַרוונדערונג. ער האָט גערעדט צו אַלעקן ווי ער וואָלט געוויסט פון לאַנג וועגן זיין דאָ זיין און געוויסט, אַז עס דערוואָרט אים פאַרשיקט צו ווערן. אויך ער האָט חרטה געהאַט:

— אַ שטות געווען דאָס רעגיסטרירן זיך אויף צוריקצופאַרן.

— אַ פאַטאַלער טעות!

— פשוט טפשות.

ס'איז אפילו אַלעקן אַלץ איינס געווען וואָס ווער וועט זאָגן וועגן דער לאַגע דאָ און דאָך האָט ער געוואָלט הערן וואָס אַנדערע־מיינען. ער פלעגט זיך שפאַרן און געוואָלט אויפווייזן, אַז נישט ער איז דער שולדיקער, אַז די שולד דאַרף מען זוכן אין דער נישט גערעכטיקייט פון דער ענקאוועדע. מיט ד"ר יחיאל האָט ער זיך נישט געשפאַרט. און איידער ער האָט זיך געזעגנט האָט ער אים פאַרגעשלאָגן, אַז זיי זאָלן זיך האַלטן צוזאַמען, כדי טאַמער געשעט עפעס מיט איינעם, זאָל דער צווייטער וויסן וואָס איבערצוגעבן זיין משפּחה...

שוין ביים אַריינגיין אין זיין שאַפּע, האָט אַלעק געטראָפּן נאָך אַ באַ־קאַנטן; אַ הויכער, ברייטפלייציקער, אין ברילן מיט ברייטע טונקעלע צעלן־לאַיד־רעמלעך. זיינע געדיכטע האַר זענען איצט געווען צעשוּיבערט און אויסגעזען שטייף, ווי ריטלעך.

— זאָלאַטאַוו! אויך איר האָט געמאַכט דעם טעות?! — האָט אַלעק באַ־

דויערט.

— כ'האַב זיך אַריינגעדרייט, אָבער ווי אַזוי דרייט מען זיך אַרויס? זאָלאַטאַוו איז אין וואַרשע געווען בוכהאַלטער אין אַ גרויסער פירמע, אַ פאַרוואַלטונגס־מיטגליד אין אַ פּראַפעסיאָנעלן פאַראַיין, אָנגעפירט מיט שטרייק־אַקציעס. ער האָט געזאָגט אַלעקן, אַז ער האָט געקאַנט אויסמיידן דאָס „באַגראָבן זיך“ דאָ לעבעדיקערהייט, נישט געוואָלט זיך רעגיסטרירן אויף צוריקצופאַרן. ער האָט דאָ, אין ביאַליסטאָק, געאַרבעט, אַ גוטע שטעלע געהאַט, נאָר די פרוי האָט פאַרלאָנגט ער זאָל צוריקקומען.

ה. זאקאליק

ער האט זיך געזעגנט מיט זאלאטאון, אוועקגעזעצט זיך נעבן בוים-גארטן, ווידער אוועק צום טויער און ווידער זיך ערגעץ אנדערגעזעצט.

**

אין דער שאַפּע — מענטשן פון פאַרשידענעם עלטער און שיכטן: געוועזענע קצבים, פריזירער, קלעזמער, מעקלערס, לערערס; האַנטווערקער, סוחרים און סתם אָן אַ באַשטימטער פּראָפּעסיע. אַלע האָבן גערעדט, געלאַכט, געשפּילט אין קאַרטן, אין שאַך — געמאַכט פון ברויט. מען האָט זיך גע-קריגט בעתן אויסקלייבן אַ קאַמענדאַנט פאַר דער שאַפּע; מען האָט געקעמפט מען זאָל נישט תמיד טיילן ס'מיטיק פון רעכטס אויף לינקס, נאָר אַ מאָל אויך פון לינקס אויף רעכטס, כדי ס'זאָל נישט יעדן טאַג אויסקומען איינעם צו עסן קאַלטס און דעם אַנדערן וואַרעמס. ס'איז אויך דאָרט געווען אַ ״מזרח-וואַנט״ — אַ ווינקל וווּ ס'האָבן זיך גרופּירט עטלעכע לערער און עטלעכע נישט דערגאַנגענע אַדוואַקאַטן. דאָס אָרט איז געווען ״ס'אַפּיציעלע ווינקל״. דאָרט איז געזעסן דער קאַמענדאַנט פון דער שאַפּע, אַ הויכער מיט אַ שיינעם קאַפּ האָר, וואָס כאַטש ער האָט זיי נישט ספּעציעל געפּלעגט, האָבן זיי זיך דאָך אָפּגעלייגט אין קאַרבן. ער האָט נישט געוואָלט אָננעמען די אויפּגאַבע. ער האָט געזאָגט, אַז ס'ערגערט אים דער נאָמען ״קאַמענדאַנט״. ער האָט אַבער דאָך צוליב געטון די אַלע אַרומיקע, וואָס האָבן אים אויפּגעוויזן, אַז ער איז די אַנטשפּרעכנדיקע פּערזאָן. זיין גוטמוטיקייט, באַהערשטקייט און רויקייט איז אַלעמען געפּעלן. אויף זיין רוף האָט מען זיך געשטעלט אַפּילו אַן פּרעגן.

פון דעם ווינקל זענען געקומען אַלע ידיעות. די צוויי לערערס: רוישל און יעקובי, זענען געווען די וואַרטזאָגער. יעקובי פּלעגט דער ערשטער קריגן יעדע ידיעה און ער האָט איבערגערעדט מיט רוישלען ווי אזוי איבערצוגעבן זי ווייטער, כדי ס'זאָל קיינעם נישט פאַרשאַפּן קיין קרענקונג. די אַרעסטירטע האָבן אַרויסגעדערונגען דעם ריכטיקן טייטש: האָט רוישל, בעתן דערציילן, געשטופּט די צונג אויפּן אָרט פון זיינע פעלנדיקע פאַרנטיקע ציינער און זיין ברייט פנים איז נישט פאַרכמורעט געווען, האָט מען אָנגענומען, אַז ער רעדט קלאַרע דבורים — ״רחל בתך הקטנה״... האָט ער נישט געשטופּט די צונג אויפּן אָרט פון די פעלנדיקע ציינער און געדרייט דעם קאַפּ, כדי מען

אין שטורעם

זאל אים נישט קוקן אין פנים אריין, איז מען זיכער געווען, אז ס'איז דא זיך צו פארטראכטן. אפט פלעגן ווילע יונגען אים נישט אפלאזן. זיי האבן זיינע רייד ספעציעל איבערגעדרייט, כדי ער זאל זיך שפארן און מוזן בא-גרינדן. אבער ער האט זיך נישט פארלוירן:

— מען דארף זיך נישט קליגלען — האט ער געזאגט — א גורדין איז דאס וואס ער איז... איינרעדעניש איז קאנפאר. ווער ס'זעט אין דעם דער-לויבן אריינצולאזן פעקלעך פון קרובים, אז דער רעזשים איז א לינדערער, באנעמט נישט די ווירקלעכקייט... ער מעג וויסן אז ס'האט געקאסט א העמד און א זיגערל... די פארארדענונג איז נישט קיין אפיציעלע. דא איז גארנישט אנדערש פון א תפיסה.

אין דעם מאמענט איז ראובן, א נאווידווארער יונגערמאן, א ברונעט מיט א נידעריקן שטערן, וואס איז די גאנצע צייט פון רויש'ס רעדן פארטון געווען אין שאך-שפיל, מיט א מאל אויפגעשפרונגען א צעכעסטער:

— איר טרייבט איבער!... איר זענט נאך נישט דער פוסק אחרון!... מיר זענען נישט געמשפט. אונדזער ארעסט איז בלויז פון א באשלוס, און א בא-שלוס קאן מען ענדערן! אלע אוממעגלעכקייטן זענען דא מעגלעך!...

— איר זענט פארמשפט כאטש איר ווייסט נישט!... — האט רוישל ביז אים געענטפערט און אוועק.

אלעק האט געקענט דעם נאווידווארער יונגערמאן און געוויסט, אז ער האט נישט ליב קיין איינרעדעניש, אז שטעכעדיקס איז נישט איינצוויקלען אין זיידנס, האט ער נישט פארשטאנען פאר וואס ער וויל זיך נישט אנערקע-נען אלס ארעסטאנט. ער האט אים געוואלט קלאר מאכן, אז מען וועט אלע פארשיקן קיין סיביר. האט ער אבער געזען ווי יעקובי טענהט מיט רוישלעך, אז מען דארף נישט דעם יונגמאן צונעמען די אילויע, האט ער אויך גע-מאכט א שווייג.

מען לאזט זיך אין וועג אריין...

ס'איז שוין פאריבער נאך א וואך פון די לאנגע יולי-טעג. די ארעס-טירטע ביעזשענצעס אין דער „סאסנאווקע“ האבן זיך צוגעווינט צו ליגן אויפן זאמד, צו זיין אויפן ארט בעתן טיילן די הירזש-זופ צו מיטיק; זיי האבן זיך שוין צוגעווינט נישט צו וואשן זיך, א נארמאלע זאך געווארן דאס לויזן זיך. דער רוב האט שוין אפילו נישט געוואלט זיך צוהערן צו די השערות ווהיזן מען וועט פארשיקן. ס'איז כסדר געוואקסן די גרופע אפטימיסטן, מיט בוימגארטן בראש, וועלכע האבן געהאלטן אז אין איין העלן טאג וועט מען עפענען די טויערן און יעדער זאל זיך גיין זיין וועג. אין יעדער שאפע האבן זיך געפונען אזעלכע דערמוטיקער. אין איינער האבן יונגעלייט, געוועזענע סטאטיסטן פון א רעווי-טעאטער, ארגאניזירט א חברה און אויסגעפירט רעווי-סקעטשן; אין א ווינקל פון דער שאפע אוועקגעשטעלט צוויי פעסלעך, גע-מאכט א בינע, ארויסגעטראטן מיט באקאנטע רעווי-שלאגערן.

אויך אין דער שאפע, ווו אלעק איז געזעסן, האבן זיך אויסגעטיילט צוויי טיפן, צוויי ברידער: צושעלע און מעכעלע. ביידע רונדפנימדיקע, געלע; מגושמדיקע פיגורן. ביידע שווייגערס. מיט א מאל האבן זיי אנגעהויבן ארומ-לויפן איבערן פעלד, ווי זיי וואלטן זיך געשפילט אין „יאגעלעך“ — און בלויז אין די גאטקעס. אז ס'איז צו זיי צוגעקומען דער ענקאוועדיסט, דער אויפ-זעער פון לאגער, זענען זיי ארויס מיט לשון: „כוויל נישט פארן! סיביר קאן זיין אויך אן מיר!“... דערביי האבן זיי געמאכט משונהדיקע העוויות. דער ענקאוועדיסט האט געזאגט אז זיי סימולירן און געוויזן, אז מען וועט זיי אנטון קייטעלעך.

אין דער זעלבער שאפע איז געווען נאך איינער וואס האט זיך איינגע-קויפט א נאמען „דער שמעקער“. לעצטנס איז ער געווארן אלעקס שכן. מלך גרינבערג, האט ער געהייסן, פון פראשקאו, הינטער ווארשע. געווען א זיפנ-זידער. און ווייל בוימגארט, דער פארמאצעווט, האט געקענט די זיפנבראנ-

אין שטורעם

זשע, איז ער גרינבערג געווען ווי א נאָענטער קרוב. ער איז פריער געווען אין „אפיציעלן“ ווינקל און האָט זיך איבערגעטראָגן צו בוימגארטן. פאַר אים האָט ער געקאָנט זיך אויסרעדן. ער איז נישט געווען סתם אַ זייפנזידער. ער האָט געמאַכט אַ ספּעציעלן זייף פאַר שניידערס, אַנשטאַט קרייד און האָט מצליח געווען — ער קאָן גאַרנישט פאַרגעסן דעם טעם... זייט ער איז אַהער אַריין, רוט ער נישט. ער איז אין יעדער שאַפּע. דאָ דערשנאַפּט וואָס מען וועט קאָכן, דאָ דערניוכעט ער, אַז פאַר אַ פאַר שקאַרפּעטקעס קאָן מען קריגן פאַפּיעראָסן „סעווערנע פאַלמיראַ“. ער האָט אויסגעשפּירט ביי די ביעזשענ-צעס אין די אַנדערע שאַפּעס, וואָס זיי צאָלן פאַר דעם אַריינגעקריגענעם פעקל עסנוואַרג. ער איז געווען הויך און דאַר, ווי אַ שפּאַן. די איינגעפאַלענע באַקן האָבן אויסגעזען ווי זיי וואַלטן ליגן צווישן די דזשאַנסלעס, און מיט דער שפּיציקער גאַמבע האָט זיין פנים אויסגעזען און געהאַט די פאַרעם פון אַן אויסגעטריקטן קעז. ער האָט זיך באַוווּזן איינצוקויפן ביי די קוכער זיי זאָלן אים געבן צו ברענגען וואָסער פון דער פּלומפּ. פון דאָרט האָט ער גע-קאָנט אַ פאַר מינוט קוקן אויף אַ גאַס אַרויס. ער האָט צוגעזאַגט אויך אַלעקן, אַז ער וועט אים צושאַנצן אַרבעט ביי דער קיך...

אין גרינבערג האָט אַלעק געזען אַ מוסטער פאַר זיך. ער האָט אים נאָכגעטון. נישט געשלאָפּן אויפן זאַמד — געקויפט ביי די קוכער פאַפּירענע בייטלען, כדי אויסצושפּרייטן זיי ווי אַ ליילעך. ער האָט שוין געחלומט וועגן דעם טאַג ווען ער וועט אַנהייבן טראָגן וואָסער פאַר דער קיך, כדי ער זאָל קאָנען זיך אַ מאָל אָפּוואַשן. אין צווייען וועט דאָס וואַשן זיך זיי אַנקומען לייכטער און זיי וועלן דאָס אָפטון שנעל, אַז מען זאָל נישט קומען זיי זוכן.

די אַלע פּלענער זענען אָבער מיט איין מאָל דורכגעפאַלן.

אַ וואָסער-טרעגער האָט געלאָזט די צוויי עמערס ביי דער פּלומפּ און איז אַנטלאָפּן, האָבן די קוכער שוין גרינבערג אויך נישט געוואַלט אַנטרויען ס'וואָסער-טראָגן. ס'זענען אַנגעקומען ענקאוועדיסטן מיט שפּיר-הינט, פאַר-גרעסערט געוואָרן די וואַך, באַגרענעצט געוואָרן דער באַוועגונג-שטח. אין דער מהומה האָט מען אַוועקגעכאַפּט אַ קראַנקן אין שפּיטאַל אַריין. טייל האָבן פּלוצלינג אַנגעהויבן זיך קלאָגן אויף קאַפּ-ווייטיק, איז די מהומה נאָך גרע-סער געוואָרן, אַ שרעק איז באַפאַלן — צי איז נישט אַן עפּידעמיע אויס-

ד. זאקאליק

געבראכז אין „אפיציעלן ווינקל“ איז רוישל געשטאנען מיט אויפגעהויי-
בענע הענט, ווי א כהן צום דוכענען, און ער האט אריינגערעדט אין יעקובין,
אז מען דארף מעלדן וועגן דער סכנה.

בוימגארט איז געווען קעגן דעם. ער האט געזאגט מען זאל זיך נישט
וויסנדיק מאכן וועגן די קראנקע. ס'זאל דווקא דערלאזט ווערן צו אן עפי-
דעמיע, וועט דאס פארשיקן נישט אויסגעפירט ווערן און די ענעקאוועדע
פון ביאליסטאק, וואס האט געדארפט צושטעלן מענטשמאטעריאל פאר סי-
ביר, וועט באשולדיקט ווערן פאר שעדיקער און אליין פארשיקט ווערן צו
די ווייסע בערן.

נאר מיט אמאל זענען אין איין טאג אנגעקומען עטלעכע פארארדענונג-
גען: אויספילן פרעג-בויגנס, זיך לאזן פאטאגראפירן. ס'האט זיך אנגע-
הויבן....

אין „אפיציעלן ווינקל“ האט מען די פרעג-בויגנס אנגערופן—„ראשי-
פרקים“, די פאטאגראפיע — „פיקטשער“, דווקא ענגליש, לשם איראניע.
אין א שאפע, ביי די פראוויזארישע טישן, צונויפגעשטעלט פון דיקע
און דינע ברעטער אויף קאזלעס, זענען געזעסן מיליציאנערן און אויסגע-
פילט די פרעג-בויגנס. נאכן אונטערשרייבן האט דער אויסגעפרעגטער
איינגעטונקען די פינגער אין א טוש-קעסטל און זיי אפגעדרוקט אויף א
זייט פון דעם פרעג-בויגן. ער האט איינגעטונקען אין טוש די האנט-פלאך
און ווידער זיי אפגעדרוקט.

— ס'גיהנום האט זיך געעפנט — האט פטאשעק געזאגט צו-אלעקן.
דאס מאל האט ער זיך נישט דערלויבט אויף א גראם. געווען קאלך-
ווייס. דער פראטאקולאנט האט נישט געגלויבט, אז ער איז געווען אן אנט-
געשטעלטער ביי א בעל-הבית. לויט זיינע הענט — ווייסע, האט ער אים
באטראכט פאר א ספעקולאנט. — „מ'בין זיכער, אז נאר דערפאר ווייל ער
ווייסט נישט ווי אזוי מען שרייבט ס'ווארט בוכהאלטער. אין שרייבן דאס
ווארט ספעקולאנט האט ער זיך שוין גוט איינגעאיבט...“.

ביידע זענען זיי אוועק צו ד"ר יחיאל. ער איז געזעסן מיט די פלייצעס
אנגעשפארט אין דער וואנט, פארטיפט געווען אין ליינען א בוך. ער האט
געקוקט אויף אלעקס אויסגעשמירטע הענט און זיך נישט איבערגענומען
דערמיט:

אין שטורעם

— ס'איז א פראצעדור-זאך, — האָט ער געזאָגט. — אזוי מוז זיין. דו ביסט אַן אַרעסטאַנט. דיין ווידערשטאַנד וועט דאָ גאַרנישט ענדערן. האָסט אַ גוט בוך? קלייב זיך אָפּ אַ גוט, רויק ווינקל און לייען. אַלעק איז צוריק אַריין אין זיין שאַפּע. אַ מידקייט איז אים באַפאַלן און ער האָט געוואָלט זיך אַנידערזעצן. אין דער שאַפּע האָבן אַלע געלאַכט. ס'האָט איינער דערציילט ווי אזוי אַנשעלע, דער מכלומרשטער טומטום, האָט נישט געלאָזט זיך פאַטאַגראַפירן. ווען דער פאַטאַגראַפיסט האָט גע-עפנט דעם אַביעקטיוו איז אַנשעלע אויפגעשפרונגען מיט אַ געשרי: „ס'בייסט!". מען האָט אים מיט כוח אַוועקגעזעצט. האָט ער זיך צעוויינט און באַראַצט.

אין דעם טומל איז אַלעק אַוועקגעפאַלן אין אַ האַרטן שלאַף און ווי-דער חלומות: וואַרשע, דעם קינדס געבורטסטאָג. אין שטוב איז ליכטיק, ראַכעלאַ אין אַ נייער פּריזור, אַ רויט בלימל צוגעטשעפעט צום קלייד ביים אַקסל. ס'איז דאָ זיין גאַנצע משפּחה. דער טיש איז געדעקט מיט טאַרטן און פּלעשער וויין. ס'קומען נאָך מענטשן. מען קושט זיך, מען לאַכט. ער איז אויך דאָ, נאָר קיינער זעט אים נישט. מיט אַמאָל טוט דאָס בילד זיך אַ דריי, ער זיצט ביים טיש. ער פירט דעם טיש. אַלע הערן זיך צו ווי ער דערציילט וועגן ווייטע וועגן, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט. פּלוצלינג פאַלט ער און פאַלט. ער פילט מען רייסט אים ביים אַרבל...

בוימגאַרט האָט אים געוועקט ער זאָל נישט שרייען. ער איז אַבער באַלד ווידער אַנטשלאַפּן געוואָרן.

נאָך חצות זענען אַלע אַרעסטירטע אין דער „סאָסנאַווקע" אויפגע-וועקט געוואָרן. אין דער שאַפּע איז רוישל געשטאַנען מיט ליכט און צו-געלויכטן דעם קאַמענדאַנט, וועלכער האָט אַריינגעקוקט אין אַ ליסטע. ס'זענען אויסגערופן געוואָרן נעמען פון די אַרעסטירטע. דער אַרויסגערופּ-פענער האָט גענומען זיין רוקזאַק און איז אַרויס פון דער שאַפּע. ס'האָט געהיסן, אַז אַ סאַניטאַר-קאַמיסע האָט פאַראַרדנט צו האַלבירן די צאָל אַרעסטירטע אין דער שאַפּע, כדי צו פאַרמיידן קראַנקייטן. אַלעק איז אויך אַרויסגערופן און ווי ער האָט פאַרלאָזט די שאַפּע, האָט ער באַלד זיך איבער-צייגט, אַז דער היגייענישער טעם איז ווידער אַזאַ אַפּנאַר-מיטל, ווי ס'איז געווען דאָס רעגיסטרירן צום צוריקפאַרן. אין דער צווייטער שאַפּע, וווּ

ד. זאקאליק

אלעק איז אריין, זענען אפגעטיילט געווען די ארעסטירטע אויף אפצושיקן קיין „אוסטויס-לאג“... ביי א לאמטערן האט געארבעט א פריזירער. ער האט דעם אריינגעקומענעם פארבעטן זיך זעצן און אים אפגעשוירן די האר פון קאפ. ווער ס'האט זיך נישט געלאזט אפשערן, איז דער פריזירער אים פארפארן מיט דער מאַשינקע אין די האר, אויסגעשוירן אַ פאַס, האט ער זיך אונטערגעגעבן דעם פריזירער ער זאל שוין אַפטון זיין מלאכה בשלי-מות. דאָ האט אַלעק דערזען בוימגארטן, ווי אַן אַפגעשוירענעם שעפס, איז אים פינצטער געוואָרן פאַר די אויגן, ער האט אויסגעזען, ווי ער וואָלט געטראָגן אַ טויטן-מאַסקע, בוימגארט האט אַלעקן באַגעגנט מיט אַ שמיכל:

— מיר זענען אין פעקל.

— איר זעט אויס... — האט אַלעק געזאָגט און נישט פאַרענדיקט

דעם זאָן.

— ביי זיי בין איך אַ גיבור...

די שאַפע האט אין דער פינצטערניש אויסגעזען ווי אַ הייל. די אַרעס-טירטע האָבן זיך נישט געפונען קיין אָרט. זיי זענען געגאַנגען און זיך אַפט אנגעשלאָגן איינער אין צווייטן. דער ענקאָוועדיסט האט זיך צוגעלייכט מיט אַ באַטעריע און געווען העפלעך, גאַר העפלעך:

— מען קאָן זיך צולייגן שלאָפן, כ'ועל שוין די נאַכט מער נישט

זועקן, — האט ער געזאָגט.

— גלייבט אים נישט, — האט בוימגארט געטענהט, — ער איז אַן

אַרטיסט. ער שפילט איצט זיין ראָל...

**

ס'האט שוין געדאַרפט זיין באַגינען און דאָס גרויען אויף טאָג איז צו-געגאַנגען געמיטלעך, לאַנגזאַם. אַלעקן האט עס אויסגעזען ווי אַ צו-להכ-עיס שטיקל. ער האט געוואַרט אויף ליכט, כדי צו זען צי ס'איז ווער גע-בליבן אין דער ערשטער שאַפע, צי נאָר זיי זענען דאָ גענומען געוואָרן צום פאַרשיקן. „אויב ס'איז דאָרט געבליבן אַ גרופע — פאַר וואָס איז זי געבליבן? אפשר זענען די דאָרטיקע אַפגעטיילט אויף צו באַפרייען?“. ער האט זיך אויסגעזוכט אַ גוט אָרט, ווו ס'איז געווען אַ ברייטע שפאַרע צווישן די ברעטער. ס'איז שוין גוטער טאָג געווען און ער האט נישט געזען קיי-

אין שטרעם

זעם אַרויסגיין פון דער ערשטער שאַפע, האָט ער אָפּגעזיפצט. „דער גורל אונדזערער האָט קיינעם נישט אויסגעמיטן...“ שפּעטער האָט ער דערהערט אַ סקריפען פון די טויערן; אין די אָפענע טויערן פון דער ערשטער שאַפע, וווּ ער איז נעכטן געווען, שטייען אַ סך געבליבענע. סאַניטאַרקעס אין ווייסע כאַלאַטן דעזינפעקטירן די שאַפע. „דאָס איז נאָר פאַר די געבליבענע, כּדי זיי זאָלן גלייבן אין צוואַגעכצן...“ ער זעט, אַלעק, אַז די געבליבענע קוקן אַהער צו דער פאַרמאַכטער שאַפע. אַ פּחד ליגט זיי אויף די שפיץ נעז.

קיינער קומט דאָ נישט אַ שמעק טון און דאָך האָט מען זיך דערוויסט, אַז אין אַן אַנדערער שאַפע זענען די איזאָלירטע דורכגעגאַנגען אַ שטרענג גע רעוויזיע, מען האָט פון זיי צוגענומען די ווערט־זאַכן. ס'איז נישט געווען קיין אַפיציעלע קאַנטראָל — יעדער רעווידירער האָט געטון מיט די חפצים וואָס ער האָט געוואַלט...

אַלעק האָט זיך געטראָגן מיט זיין רוק־זאַק, ווי ער וואַלט נישט געוואָלט פאַר אים קיין אַרט. ער האָט נישט געהאַט קיין ווערט־זאַכן, ער האָט אָבער נישט געוויסט וואָס ביי אַן ענקאָוועדיסט ווערט פאַררעכנט פאַר ווערט־זאַך — אפשר אויך אַ העמד?...

קיין עסן האָט מען די גאַנצע צייט נישט געגעבן, אַלעק האָט שוין געפרעגט ביי אייניקע: „אפשר זאָל מען אַ געשריי טון — עסן?“. די דער־שלאַנגקייט איז אָבער אַזוי גרויס, אַז אַלע האָבן געענטפערט — „מוחל!“.

נאָך האַלבן טאָג זענען אָנגעקומען ענקאָוועדיסטן אין ווייסע כאַלאַטן. זיי האָבן אָנגעטון ווייסע הענטשקעס. גרינבערג, דער זיפּנוזידער, האָט זיך דערשראָקן, געציטערט, בלוי געוואָרן ווי אַ מילך. ער איז אַ געברעכטער און ווער ווייסט וואָס זיי מיינען דאָ צו טון? ס'האַט נישט לאַנג געדויערט און ס'איז באַוווּסט געוואָרן, אַז זיי וועלן יעדן רעווידירן. ס'האַט שוין איינער אַ געשריי געטון:

— פּאַדנימאַיס! (אויפשטיין).

פּלוצלינג איז אָנגעלאָפּן אַ שליח. ער האָט עפעס גערעדט מיטן עלט־סטן און אַלע זענען אוועק.

— ס'איז אַן ענדערונג!...

— פון די היכע פענצטער איז זיכער געקומען אַן אַנדער באַפעל!...

— אפשר נישט פארשיקן?...

די שאַפע איז ווידער פאַרמאַכט געוואָרן. מען זעט נישט אַפילו די וואַך.

פאַרנאַכט־צו איז ווידער געקומען די אַפטיילונג אין די וויסע כאַ־לאַטן. זיי זענען געקומען מיט נאָך אַפיצירן און ס'האַט זיך אָנגעהויבן: „יעדער מוז אָפגעבן די ווערט־זאַכן, געלט און ער וועט באַקומען אַ קבלה. זיך אויסטון און אַ נאַקעטער זיך שטעלן פאַרן רעווידירער.“ שטייט אַלעק פאַרן רעווידירער און ער עפנט דאָס מויל, הייבט אויף די צונג. דער רע־ווידירער קוקט אַרונטער, זוכט צי ער האָט נישט עפעס באַהאַלטן. ער זוכט צווישן די פיס־פינגער. ער הייסט אים זיך אָנבויען און ער קוקט אים אין רעקטום. ער באַטאַפט אַלע קאַנטן און זוימען פון אַלעקס מלבושים, שניידט אַפ אַלע שנעלעכלעך און קנעפלעך, וויל אַפּשפּילען די ספינקעס פון די מאַנקעטן ביים העמד און ער קאָן נישט, ער ווייסט נישט ווי אזוי מען עפנט זיי. ס'איז נישטאָ קיין צייט זיך צו פאַרטראַכטן אין דעם מעכאַניזם און ער שניידט איבער די לעכלעך — נעמט די ספינקעס. ער געפינט ביי אַלעקן אַ שפיגעלע מיט דער פאַטאַגראַפיע פון זיין טאַכטער — נעמט ער אויך דאָס אוועק, שלידערט דעם שלל אין אַ קאַסטן אַריין. אַלעק פּראַטעסטירט און ער ווערט אַוועקגעשטופט פון רעווידירער. ער מוז שוין, אין פאַרלויף פון מינוטן, זיך זעצן צום טראַנספּאַרט, ער מוז פאַרנעמען ס'אַרט אין דער שורה פון אַכטל — פיר אַכטלעך — אַ גרופע. ס'איז נישטאָ קיין צייט: נישט צו קוקן, נישט צו טראַכטן, נישט צו וועלן. — „אויפן הינטן זיך זעצן!“ — שרייט דער וואַכמאַן און ער ווייזט זיין ביקס. אַלעק האָט אַ קללה אויף די ליפן, און דאָך האָט ער געגלייבט, אַז ס'איז נישט זיין לעצטער וועג, געזאַגט צו זיך:

— און איך וועל נאָך זען מיין היים!

מיט אַמאָל זענען פאַרמאַכט געוואָרן די טויערן פון דער מיטלסטער שאַפע, וווּ עס זענען געווען די געבליבענע. ס'איז אָנגעקומען נאָך עטלעכע אַפטיילונגען באַוואַפנטע ענקאוועדיסטן מיט שפיר־הינט און מאַטאַציק־לעטן. דער הימל איז שוין געוואָרן בלויער, טונקעלער. אַ ווינטל האָט גע־נומען בלאָזן. ראַפּטום האָט אָפּגעהילכט אַ באַפעל:

— אויפשטיין! אויפשטיין!

אין שטורעם

דער האַסטיקער הייב פון הונדערטער גופים מיט איין מאָל האָט אַ
שאַרד געטון, ווי אַ סווישטש פון אַ גאַהייקע.

— פאַר אַרויסרוקן זיך פון דער ריי וועט באַנוצט ווערן געווער! —
האַט דער אַפיציר אַפגעזאָגט דעם באַקאַנטן פּסוק.

— מ - א - א - ר - ש !

ווי די מאַסע האָט זיך אַ רוק געטון פאַרויס, האָבן די ענקאוועדיסטן
זי אַרומגערינגלט. ס'איז צווישן זיי געוואָרן אַ געיעג פון אויסצייכענען זיך
מיט זידלווערטער, פּרעכע אויסדרוקן און נבול־פה. זיי האָבן געיאָגט די
פילקערפּערדיקע מאַסע שנעל און שנעלער. — „שפיאַנען, שעדיקער, אַר־
טיסטן!“... זיי האָבן געיאָגט צו די וואַגאַנען.

די נאַכט איז צוגעפאַלן ווי אַ שוואַרצער פאַרהאַנג.

דריטע טייל

1

וואגאן 59

איבער אַ שמאַלן שליאַך, וואָס איז אויסגעטרעטן דורך פּערד און ווע-
גענער, אין מיט פון אַ ברייט פעלד, שפּאַנט איצט די מאַסע הונדערטער
ביעזשענצעס — אַרויסגעטריבענע פון דער „סאַסנאַוקע“. ענקאַוועדיסטן,
מיט הינט און רייטנדיקע אויף פּערד; רינגלען זיי אַרום.

ס'איז אַ פינצטערער אָונט, שטאַק פינצטער. די ענקאַוועדיסטן דער-
קענט מען בלויז לויט זייערע כאַרכלענדיקע שיכורע שטימען. זיי זענען
באַוואַפנט און דערמאַנען אויף שריט און טריט, אַז זיי וועלן באַנוצן דאָס
געווער, אויב זוער עס איז וועט זיך אַרויסרוקן פון דער ריי. פון מאַל צו
מאַל רייט ווער פון זיי אַריין צווישן דער מחנה — פאַר פּריילעכקייט.
ס'הערן זיך קרעכצן און געוואַלד-רופן.

— שטיל זאָל זיין! שטיל! — ביזערן זיך די ענקאַוועדיסטן.

די הונדערטער צוזאַמענגעבויגענע גופים זעען איצט אויס ווי אין
שוואַרצע מאַסע, וואָס ווערט אונטערגעיאַגט פון די ענקאַוועדיסטן;

— שונאים! שעדיקער! בליאַדי! — ברומען זיי און באַשמעלצן;

— אין אייער מאַמעס מאַמען אַריין!... ביסטרעי! ביסטרעי!*

שוין עטלעכע מאַל ווי מען האָט אַלעקן אַנגעטרעטן אויף די פּיאַטעס.
די גייענדיקע הינטער אים שטופן ער זאָל זיי נישט שטערן אין וועג. עס פעלט
אים אַטעם.. עס מישט זיך אים אין קאַפּ. ער האָט מורא ער וועט פאַלן.

(* שניצל.)

ד. זאקאליק

אויף א הינטערשטאטישער באן-ליניע, ווו ס'ווערן בלויז פארמירט צוגן און קיין זייטיקע מענטשן, אויסער די באן-ארבעטער, קומען נישט, איז געשטאנען א לאנגע שורה וואגאנען. די גייענדיקע אין דער הינטערשטער ריי האבן נישט געזען איר אנהייב.

מיט אמאל האט זיך דעהערט א רוף:

— „נא זשאפו!“ *

מעכאניש האט די מאסע זיך אנדערגעזעצט.

— פא וואגאנאם! — האט א ברויזנדיק קול באפוילן.

— אפשטייענדיקע וועלן דערשאסן ווערן! — האט א צווייט קול גע-

דראט.

מיט א האסטיקן הייב זענען אלע ביעזשענצעס אריין אין די וואגאנען.

כאטש די וואגאנען זענען געווען הויך און אן שטיגלעך.

**

אין 59סטן וואגאן איז אריין אלעק מיט נאך 31 אירע. די וואגאן-טיר איז פארשמידט, פארקייטלט פון דרויסן. אין וואגאן — 4 נארעס. איין נארע פאר 8 מאן. עס פילט זיך נאך דער ריח פון בהמה-מיסט אין וואגאן. פון איין זייט וואנט זענען דא צוויי אויסשניטן, נאענט צום דאך: פענצטערלעך, אבער נישטא קיין ליכט-שיין דורך זיי. די לבנה האט נאך נישט אויפגע-שיינט.

ווער פון די 31 אירע האט דערטאפט א לעיעק, ווו משתין צו זיין. ער

האט גערופן:

— פ-ע-י! פון היינט אן און ווייטער נאר אין דעם לעיעק אריין!..

ס'האבן זיך צעבונדן די צינגער. ווערטער זענען געפאלן פון גידע-ריקסטן מין. מיט אמאל האבן זיי איבערגענומען דעם ניבול-פה פון די ענ-קאוועדיסטן, די שומרים פון צוג, וואס האבן מיט שפיר-הינט זיך געדרייט ארום די וואגאנען.

אין איין שעה האט דער וואגאן עטלעכע מאל געקריגן א שטויס פון

(* אויפן הינטן

אין שטורעם

הינטערשטן וואָגאָן. ס'האָט זיך געדאַכט, אַז דער צוג הייבט אָן צו פאַרן, אָבער באלד האָט מען דערהערט רעדן די שומרים צווישן זיך, אַז ס'זענען נאָך וואָגאָנען צוגעטשעפעט געוואָרן. נאָך כלל נישט באַוווּסט ווען דער צוג וועט רירן.

אין דער פינצטערניש האָבן נאָך נישט אַלע אין וואָגאָן פאַרכאַפט זיך ערטער אויף די נאַרעס. ס'איז אָנגעגאַנגען אַ קריגעריי. אייניקע האָבן גע-וואַלט ערטער אויף די אויבערשטע נאַרעס, כאַטש זיי זענען שוין געווען באַזעצט. מען האָט זיך געשאַלטן מיט וויסטע קללות:

— פון די קישקעס זאָלן ווערן סטרונעס!

און זיך געדראָט:

— אַרויסדרייען לידקעס פון די „פאַכוועס“!

ביז ס'איז אַלעמען באַפאַלן אַ שווערער שלאָף, אַ כראַפעניש.

פרימאָרגנס האָט אַ בלוילעכער שייך, ווי אַ נעפל, זיך צעגאַסן אין וואָגאָן. די פון די אונטערשטע נאַרעס האָבן זיך ווידער אָנגעהויבן טשעפען צו די אויף די אויבערשטע נאַרעס; געוואַלט זיי אַראַפּשלעפּן, מחמת די אוי-בערשטע נאַרע איז ווייט פון לעיעק. דער עיקר האָט מען זיך געטשעפעט צו די צוויי לייט מיט איין פאַמיליע-נאַמען.

אין דער „סאַסנאַווקע“ נאָך האָבן זיך צופעליק געטראָפּן צוויי ביע-זשענצעס מיט איין פאַמיליע-נאַמען — פיק. זיי זענען נישט געווען קיין קרובים און דאָך האָבן זיי זיך געהאַלטן צוזאַמען. אַלעק האָט זיי געקענט. זיי זענען געווען מיט אים אין איין באַראַק. אויך איצט, אין דעם וואָגאָן, האָבן די פיקס זיך געהאַלטן ווי צוגעבונדן איינער צום אַנדערן. ביידע באַ-ברילטע; איינעם ברילן זענען געווען איינגעראַמט אין דינע געגילטע פאַ-סונגען, דעם צווייטנס האָבן געהאַט האַרענע רעמלעך. ביידע לאַנג-פנימדי-קע און מיט פישטשענדיקע שטימען. איינער האָט שוין געהאַט טיפע קנייטשן ביי די שלייפּן און אונטערן גאַרגל; אַ פליכיקער גלאַטער קאַפּ. ער איז געווען אַן אַדמיניסטראַטאָר פון הייזער און זיך געיווסט מיט דעם: — וואָס שייך פירן ווירטשאַפט קאָן מען זיך אויף מיר פאַרלאָזן!

ד. זאקאליק

ער האָט געוואָלט ווערן קאָמענדאָנט אין וואַגאַן, אָבער נישט אויסגע-
קליבן געוואָרן, ווייל מ'האָט נישט געוואָלט קיין יחסן.

דער צווייטער איז גאָר געווען דער היפּוך פון אַדמיניסטראַטאָר: אַ
רעליגיעזער יונגערמאַן, נישט געוואָלט מען זאָל אים אַרויסזען; נישט גע-
זעסן בגלוי-ראש. ס'היטל איז אים שווער געווען צו טראָגן אין דער היץ,
האָט ער פון אַ טיכל זיך אויסגעבונדן אַ קופּקע. ער האָט געוואָלט זיין
היימיש און חבּריש:

— מען מוז מיך נישט רופן פּיק. מיין נאָמען איז יידל!

דער אַדמיניסטראַטאָר האָט נישט אַראָפּגעלאָזט גאָרנישט פון זיין
גרויסהאַלטעריי: ער הייסט פּיק. אַז מען וועט אים אַזוי רופן, וועט ער ענט-
פערן.

אויף צו להכעיס האָבן די יונגען נישט גערופן אים פּיק, נאָר מיט
חוזק — „פּיקוס“.

יידלס הענט זענען געווען דאַרע, לאַנגע, האָבן אים געהאַנגען פון די
אַקסלען ווי די דראַטן ביי קאַראַמיסלעס. זיין רוקזעקל איז געווען אומגע-
לומפערט אַנגעפאַקט — בלוז שפיצן. ער האָט נישט געקאָנט עס האַלטן
צו קאַפּס און עס אַוועקגעלייגט זיך צופּוסנס. און ווען ס'איז אים באַפּאַלן
דער שלאָף, ער האָט אויסגעצויגן די פּיס, איז דאָס רוק-זעקל אַראָפּגעפּאַלן
אויף די אַרויסשטאַרטשנדיקע פּיס פייוולס, וועלכער איז געלעגן אויף דער
אונטערשטער נאַרע. דער פּאַל, איז פאַרשטאַנען געוואָרן ווי אַ סיגנאַל, אַז
פייוול, דער געלער קאַפּ, און זיינע חבּרים, זאָלן אַרויס מיט אַן אַנגריף
אויף די פּיקס, אַראָפּצוקריגן זיי פון די ערטער.

פייוול, אַ בעקער-געזעל, האָט געכאַפּט דאָס זעקל, עס פאַרקלעמט
צווישן זיינע קרומע פּיס:

— ס'זעט אויס ווי אַ קאַטשערע, כ'וועל דערמיט רייניקן אַן אויוון, —
האָט ער געזאָגט און צוגעכאַכאַטשעט.

ראובן פּויגל, — אַ דאַרער מיט הויכע קינבאַקן ווי אַ קאַלמיק, — ער
האָט געהאַט אין דער היים אַ „וועלאַדראָם“, געלערנט פאַרן אויף ראַווערס.
איצט איז ער ווילד געוואָרן און זיך געריסן צום זעקל:

אין שטורעם

— לאַז מיך, כ'וועל נאָכמאַכן ווי מען גלייכט אויס אַ „געצענטרע-
זועט“ * ראָד, — האָט ער שנעל געכאַפט ס'רעדן און געפייפט.
אויך יוסף ציגל, — אַ ברייטפלייציקער מיט אַ קאַנטיקער קיין, אַ פריי-
זירער, פלעגט אַ מאָל שפילן אויף אַ מאַנדאָלינע, — האָט זיך געריסן צום
רוק-זעקל, געוואַלט עס אַרויסקריגן פון פייוולען. אָבער פייוול האָט אַ
פאַטש געטון מיט די הענט און געוויזן, אַז זיי זאָלן שפילן דערמיט ווי מיט
אַ באל. די שפיל איז זיי געפעלן און זיי האָבן איינגעשטעלט אַ טעמפּאַ מיט
אויסרופן:

— האָפּ! האָפּ!

יידל פיק האָט זיך געבעטן ביי פייוולען און די העלפער זיינע, אַז זיי
זאָלן אַפלאַזן ס'וואַרפן דאָס זעקל: ער האָט דאָרט די תפילין, זיי זענען אָפּן,
דער ענקאָוועדיסט, רעווידירער, אין דער „סאַסנאַווקע“, האָט אויפגעשניטן
די בתים... אָבער פון אַרט אַראַפּצוגיין האָט ער זיך נישט גערירט.
די חברה האָבן איינגעזען, אַז ס'האָט אים דאָך אַ טשעפע געטון, האָבן
זיי מיט נאָ מער אימפעט געוואַרפן דאָס רוקזעקל; יידל האָט שוין געמאַכט
אַ באַוועגונג אַראַפּצושפרינגען. ער האָט אָבער געקריגן אַ שטאַרג פון
פיקן, דעם אַדמיניסטראַטאָר, אַז ער זאָל זיצן.

פייוול איז גאָר צעהיצט געוואָרן און צעשפרייטנדיק די קרומע פיס
האָט ער דאָס זעקל אַ שלידער געטון יידלעזן אויפן קאַפּ.
פיק, דער אַדמיניסטראַטאָר, האָט ביז אַ ברום געטון, פאַרקרומט
דאָס מויל:

— שונאי ישראל! — האָט ער אויסגערופן און אַ פאַטש געטון מיט
די ליפּן, ווי ער וואַלט אויסשפייען.

די שטיפער האָבן זיך געמאַכט פאַר אומשולדיקע לעמעלעך: —
לעולם האָבן זיי נישט געמיינט קיין שלעכטס, נאָר אויסן געווען, אַז יידל
זאָל אַראַפּ פון דער נאַרע, אָדער גאָר פיקוס, ווייל איינער פון זיי דאַרף
אַפטרעטן ס'אַרט אויף דער אייבערשטער נאַרע, דעם מיעכאַווער. ער דאַרף
נישט און טאָר נישט ליגן אויף דער אונטערשטער נאַרע. ס'איז דושנע.

* אויסגעקרומט.

ד. זאקאליק

ער דעכעט קוים, איידל גערעדט, גרעבצט מיטן הינטן, מאכט קאליע די לופט, ווייל ס'פעלט אים אָטעם.

צו טראַנספּאָרטירן דעם מיעכאָווער אויף דער אייבערשטער נאַרע אַרויף, האָבן אויך אונטערגעשטיצט די צוויי ברידער זשעלאָזקאָ, — ביידע לאַנגפּיסיקע, הויכע עוג-מגוס. זיי האָבן האָבן געדראַט: אויב די אייבער-שטע נאַרע וועט נישט נאַכגעבן, וועלן זיי אויף ביי נאַכט אַוועקלייגן זייער רע שקאַרפעטקעס אונטער די פּיקס נעז...

פּיק, דער אַדמיניסטראַטאָר, האָט געוואָלט ווייזן זיין תקיפות. ער האָט פּאָכנדיק מיט אַ פינגער פאַר דער נאָז געוואָרנט, אַז מען זאָל נישט וואָגן אַנצורירן אים און נישט ידלען:

— כ'האָב אייך אַלע אין ויאַמרא! ממזרים!

— ווער? ווער האָט דאָס געזאָגט? לאַזט מיך! איך וועל אים אָפשטעמפּ-לען ס'פנים זיינס. דעם יאַלד! — איז איינער, וואָס מען האָט גערופן באַ-לעק, מיט געשריי אַראָפּגעשפרונגען פון דער צווייטער נאַרע און זיך געריבן די הענט צו שלאָגן.

— העי! העי! נאָר נישט מיט עשיוס וועגן! — האָבן שטימען גערופן. באַלעק איז שטיין געבליבן אַ געפלעפטער. די ברידער זשעלאָזקאָ, ווי אָפּגעצוואַנגענע מיט קאַלט וואַסער. פייוול און זיינע חברים האָבן זיך אַנגעקוקט מיט אויפגעריסענע אויגן, ווי ס'וואָלט פאַר זיי עפעס ווונדער-לעכס דערשינען. זיי האָבן געוואָלט זיך צוריקציען פון דעם טאַראַראַם, געוואָלט אַרויס מיט כבוד און געזוכט עפעס אַ נייע אַנטשעפעניש.

פייוול האָט פּלוצלינג אַ געשריי געטון:

— קאַצמאַן! קאַצמאַן חלשט!

קאַצמאַן, וואָס איז געזעסן נעבן פענצטערל, האָט געהאַט פאַרוואַרפן דעם קאַפּ איינצודרימלען. ער האָט נישט געחלשט. נאָך אין דער «סאַס-נאַווקע» האָט זיין אַנעמיש פנים אויסגעזען ווי פאַרחלשט. איצט, אַז ער האָט דערהערט פייוולס געשריי, האָט ער געעפנט ס'מויל און זיך ברייט צעגענעצט.

פייוול איז שנעל אַרויף אויף דעם געלעגער זיינעם, זיך באַהאַלטן, אויס מורא נישט צו קריגן אַ פאַר שטאַרגעס פון די חברים פאַר דער אומזיסטער שרעק, וואָס ער האָט אַרויסגערופן. אַבער קיינער האָט אים

אין שטורעם

נישט געטשעפעט. אַלע זענען דווקא צופרידן געווען פון דעם טריק זיי-
נעם אויף צו נישט צו מאַכן די מחלוקה.

אַ גאַנצן טאָג איז דער צוג געשטאַנען אַ פאַרוואַרפענער אין אַ העק.
די זון האָט אָנגעגליט דעם וואַגאַן-דאָך. די היץ האָט צעשוויצט די לייבער.
מיד, שווער זענען געוואָרן די קעפּ. טייל זענען צוגעפאַלן צו דער וואַנט,
טייל האָבן אַראַפּגעלאָזט די קעפּ. ערשט פאַר נאַכט האָט דער צוג גערירט
פון אַרט. די קעפּ האָבן זיך אָנגעהויבן וויגן, שאַקלען. איינער האָט איינ-
געדריםלט און קוים געאַטעמט. אַ צווייטער איז געפאַלן אין שלאָף און
שווער געכראַפּעט.

די וואַגאַן-רעדער האָבן זיך מאַנאַטאַן געדרייט: זום — זום — זום.

2

אין וועג

אַריינקומענדיק אין וואַגאַן, האָט אַלעק נישט געזוכט קיין אַרט אויף
אַ נאַרע. ער האָט זיך געזעצט נעבן דער טיר: דורך דער שפּאַרע פּאַכעט
אַריין אַ ווינטל פון דרויסן, וועט עס אים דערפרישן.

נאָך קיין מאָל האָט אַלעק אַזוי נישט געטראַכט וועגן זיך, ווי דאָס
מאָל: אַן אַרעסטאַנט אין אַ פאַרמאַכטן וואַגאַן. ער ווערט פאַרשיקט קיין
סיביר — ערגעץ אין שאול-תחתיה אַוועק. ער דערמאַנט זיך, אַז דער
ענקאַוועדע-אַפיציר אין דער „סאַסנאַווקע“ האָט אים געזאַגט, ער זאָל
נישט מיינען, אַז מען וויל אים אומברענגען. מען וועט אים „פּעראַוואַספּי-
טעווען“, איבערדערציען, ער זאָל ליב האָבן ס'נייע לעבן, דעם נייעם
מענטש אין דער נייער געזעלשאַפּט...

זי וואַגאַן-רעדער האָבן זיך געדרייט ווי אַפּגעוויקלט פון עפעס אַ
לויזגעוואַרענער ספרושינע. אַזוי האָבן זיך מיטגעדרייט אַלעקס גע-
דאַנקען.

דער ענקאַוועדיסט האָט אים געעצהט נישט צו טראַכטן וועגן דער
היים, וועט אים אַלץ אָנקומען לייכט. נישט טראַכטן — ס'זאָגט זיך לייכט...

ד. זאקאליק

ער דארף איצט אויסגעפינען אן אופן ווי אזוי זיך צו פארלייכטערן די פיין, ער דארף זיך באהערשן נישט אריינצופאלן אין יאוש. די ישועה קאן קומען מיט א שנעלן סוף פון דער מלחמה. די משפחות וועלן זיך נאכפרעגן וועגן זייערע אייגענע, וועלן קומען אויף די שפורן און אויפ-הייבן א ויצעקו, אז די וועלט וועט זיך אזש א טרייסל טון. נאר אזוי ארום האט ער שאנסן באפרייט צו ווערן. ס'איז טאקע נאר א טרוים, אבער פאר דעם איז כדאי צו קעמפן קעגן יאוש.

אפגעריסן פון טראכטן האט אים דאס דינע קול פון יינגל קנאבלאך, וואס איז די גאנצע צייט, בעת דער צוג איז געשטאנען אויף דער סטאציע אין ביאליסטאק, געלעגן ווי א געליימטער. איצט האט ער מיט א מאל זיך צערעדט:

— כ'פאר קיין רוסלאנד שוין דאס צווייטע מאל. ס'ערשטע מאל אליין זיך ווערברט. אין דאנבאס געווען. מחמת דער ביס חמץ איז פון טאג צו טאג געווארן א זעלטנקייט, האב איך אויסגעדרייט דעם „דישעל" און געמאכט א ויברח „נאזאד" (*).

זיין רעדן האט ביי אלע אנגעשפיצט די אויערן. ער האט פארטראכט ווידער צו אנטלויפן. צי וועט אים דאס מאל אויך געלונגען די קונץ ווייס ער נישט. עפעס זעט ער איין אז מען פארפירט ווייט, ווייט. נאר ער פאר-לירט נישט דעם מוט:

— ס'גייען צוגן אויף צוויי וועגן — אהין און צוריק!

ס'איז שטיל געווען. אלע האבן געווארט ער זאל נאך וואס דערציילן פון זיינע איבערלעבונגען אין דאנבאס.

מיט א מאל איז ארויסגעשפרונגען דער קאמענדאנט פון וואגאן, אז מען זאל ציען קניפלעך — וועלכע נארע ס'זאל היינט זיין די ערשטע צו קריגן די זוף. זיין פארשלאג האט אלעמען אפגעריסן פון יינגלס דערציילן. מען האט צום קאמענדאנט געווארפן טיכלעך ער זאל מאכן קניפלעך.

דער קאמענדאנט — א קליין דאר נפשל מיט האלב-ליידיקע דזשאנס-לעס, א געוועזענער האלץ-טאקער, האט איצט זיך געפילט גאר חשוב

(* צוריק.)

אין שטורעם

אין זיין ראָל. ער האָט נישט צוגעלאָזט קיינעם צו העלפן אים. אַז ס'איז אַנטשטאַנען אַ סומאַטאַכע צו ציען די קניפלעך, האָט ער אָפּגעפּסקנט, אַז ער אַליין וועט ציען ס'קניפל, אויסרופן פאַר וועמען ער ציט.

אין טאָג האָט זיך אים פאַרגלוסט אויסצופּרוּוון זיין הערשאַפט אין וואַגאַן. ער האָט מיט אַ באַפעלערישן טאָן געזאָגט:

— פּלאַפּלט נישט אַלע מיט אַ מאָל, ס'זשומעט אין קאָפּ און ס'וויילט זיך פאַרשלאָפּן די צרות!

צולהכּעיס אים — האָבן גאָר אַלע פאַרשטאַרקט ס'גערעדעריי, אַפּילו די, וואָס האָבן פּריער געשוויגן, ס'זשומעריי אין געוואָרן געדיכטער.

— ביזן איך קאָמענדאַנט, צי נישט!?! — האָט ער שוין גאָר ביין געפּרעגט.

— אַלע מיינע וויסטע חלומות זאָלן זיך אויסבייטלען אויף אייך!

— חברה! — אין דער לאַנגפּיסיקער זשעלאָזקאָ, דער עלטערער, אויפּגעשפּרונגען — דער קאָמענדאַנט האָט דערמאַנט חלומות, הערט זשע

וואָס מיר האָט זיך געחלומט, איצט דאָ, אין העלן טאָג.

— נו! נו!

— דאָוואַי! דאָוואַי! — רופן עטלעכע שטימען מיט נייגער.

— כ'בין אויף אַ חתונה, אַ באָל, און מאַדנע, נאָר מענער, מיליטער-

לייט, אַפּיצירן פון הויכע ראַנגעס. אַלע טרינקען פון פּלעשער. די אַפּיצירן

דרייען זיך אַרום אַ מאַנומענט, אַ הויכע געשטאַלט אין אַ לאַנגן שיעל,

אַ האַלבע פּאַלע אין פאַרלייגט, ווי פאַרוואַרפּן פון אַ ווינט. פּלוצלינג: דער

מאַנומענט גייט אַראָפּ פון פּיעדעסטאַל. אויף די הענט הענגען אים אַ סך,

אַ סך סערפּן, שאַרפע גלאַנציקע סערפּן. דער מאַנומענט גייט, גייט, טיילט

סערפּן — דאָ דעם אַפּיציר, אַ צווייטן, אַ דריטן און נאָך און נאָך. ער

רעדט שטיל, געלאַסן מיט אַ זיסן שמייכל אונטער די וואַנצעס.

— וואַנצעס אויך?

— יאָ! יאָ! „העלדן מיינעז“, רופּט ס'געשטאַלט, „איר האָט אין מיין

נאָמען געמאַרדעט, געשאַסן; אין מיין נאָמען פאַרשיקט, געפּייניקט. ס'זענען

שאַרף די סערפּן, איצט נעמט יעדער זיך אַליין אַראָפּ דעם קאָפּ“...

— און ווייטער?

ד. זאקאליק

— ווייטער? — זאגט זשעלאזקא שפאטיש — א חלום ענדיקט זיך דען?!...!

— און איך ליג אזוי און טראכט, — רופט זיך אָפּ דער מיעכאווער. ער קריכט אַראָפּ פון דער נאַרע, שטעלט זיך אין מיט פון וואַגאַן, אין אַ נאַפּאַלעאַן-פּאַזע, — ס'זאָל אזוי אין וועג זיך אָפּשטעלן דער צוג, אויס מלחמה! מען פירט אונדז צוריק און מיר צעלויפן זיך. איז דען נישט מעג-לעך ס'זאָל אזוי געשען? האָפּ! און אויס טאַראַראָם!...

— כּאָ — כּאָ — כּאָ! — באַצן אַלע אַרויס מיט אַ געלעכטער. — וואָס? וואָס ס'געלעכטער? איז קרום אַ ביסל צו פּאַנטאַזירן? — פּרעגט דער מיעכאווער תּמימותדיק. ער ווענדט זיך צו די צוויי אויף דער נאַרע לינקס. איינער אַ וואַטעמאַכער, דער צווייטער אַ ווייז-הענדלער. ביי-דע פּאַרשלאָפענע פּנימער:

— זאָגט איר, קלוגע קעפּ! מאַכט מען זיך נישט לייכטער אַ ביסל ס'לעבן מיט צופּאַנטאַזירן?...

די פיר פּאַר אויגן זעען איצט אויס ווי גלעזערנע. דער מיעכאווער גייט צו און רייסט זייערע פיס, מונטערט זיי, מאַנט ענטפּער:

— איר האַלט נישט מיט מיר? איר לעבט אָן אַ פּאַנטאַזיעלע?!...! אין דער רגע שפּרינגט אויף יאָסל קאַגאַן. אויך ער שטעלט זיך אין מיט פון וואַגאַן, שטופּט אַוועק דעם מיעכאווער. אַ מיטל-געוואָקסיקער איז ער, מיט אַ הויכער פּלייצע — שיער נישט אַ הויקער. ער פּאַרלייגט די הענט אויף די באַקעס, מעשה קונדס:

— היתכן! מען פּאַרט און פּאַרט, אין דער היים וואַלט מען שוין, דורך דער צייט עטלעכע מאָל געהאַט געביטן די העמדער. און איך ווייס נישט ווער ס'שלאָפט מיר רעכטס, און ווער דער פּאַרשוין, וואָס דעכעט מיר אין פנים אַריין פון לינקס; מיט וועמען טייל איך דאָ מייך ביסן. פיר אירע קריגן מיר איין לעפל. כ'וויל וויסן ווער דאָס וועזן וואָס שלאָפט איבער מיר!

און ער האָט אָנגעהויבן צו דערציילן וועגן זיך. ער האָט זיך באַצייכנט מיט אַ צונאַמען — „גייער“ — און זיך געשווירן אויף נאַמנות, אַז דער צונאַמען איז נישט בלויז אַ קענצייכן:

— פון קינדוויי אָן „אַ גייער“, נאָך מיטן שווענצל אין דרויסן און

אין שטורעם

שוין געוואָרן „אַ גייער“. אַליין געגאַנגען אין חדר אַרײַן. הנוכה געגאַנגען מיטן לאַמטערן און פורים פאַרשטעלט אין אַ מאַזשאַר; סוכות גוגאַנ-גען מיטן לולב און אתרוג, אַרעמע לײט זאָלן מקיים זײן די מצווה. שמחת-תורה געגאַנגען מיט דער פּאָן צו די הקפות; געגאַנגען מיטן עמער צו דער פּלומפּ נעמען וואַסער און מיטן טשאַלנט צום בעקער; געגאַנגען מיטן טאַטן צו טראָגן אים דעם טלית (תמיד איז דער ערב געווען איבער-געריסן). געגאַנגען מיט מיידלעך אין די אַלעען; מינדל האָט געהאַט שטיי-פע ציצלעך, שיער נישט געקריגן די נכפה פאַר איר. דער רוח האָט זי אָבער געטראָגן צו גאַדלעך, דעם טוביעקט אין אַפטיק-סקלאַד; געגאַנגען צו דער חופּה מיט באַלמשען, ס'פּײער אין אירע שוואַרצאַפלען האָט צע-היצט, אַפּגעטון ס'זכריש שטיקל נאָך פאַרן זאָגן דעם הרי-את... געגאַנגען אין מיליטער, מיט אַלע זשאַלדאַקעס געזונגען: „מאַרישקאַ בוזשי דאַי“... געגאַנגען אויף אַלע חתונות און בריתן, אַז מען האָט נאָר אַ פּיפּס געטון... געגאַנגען צו סוחרים אײנמאַנגען חובות און אין די בענק בעטן אַ דיס-קאַנטע. געגאַנגען, געמוזט גײן. איצט: וווּ נעמט מען אַ וואַרעם בעט מיט אַ הייסער באַלמשען?... כאַ-כאַ-כאַ!

אַלע האָבן מיטגעלאַכט, האָט ער זיך אַנגעטשעפעט אין פּיקן, דעם אַדמיניסטראַטאָר, אַז ער זאָל דערציילן וועגן זיך. מיט אַ מאָל האָט דער צוג זיך געשטעלט. פון דרויסן האָט מען אויפגעשיבט די וואַגאַן-טיר. די שומרים פון צוג זענען געשטאַנגען מיט אַנגעשטעלטע בקסן צו שיסן. דער קאַמענדאַנט האָט אויסגעשטרעקט זײנע הענט און אַרײַנגענומען דעם עמער זופּ — הירוש געקאַכט אויף הערינג.

דער קאַמענדאַנט האָט אַנגעשעפט אַ לעפל זופּ און יאָסל האָט צוגעזען, אַז ער זאָל זײן פול. יעדער זאָל באַקומען זײן טײל מיט יושר. קוים באַווײזן אויסצוטיילן די זופּ, און די וואַגאַן-טיר האָט זיך ווידער אויפגעשיבט. דער קאַמענדאַנט האָט אַרויסגעגעבן דעם לײדיקן עמער פון זופּ, און ער האָט אַרײַנגענומען אַ דערלאַנגטן עמער מיט וואַסער.

פאַרנאַכט, די קלײנע וואַגאַן-פענצערלעך צופּן, מיטן לויף פון צוג, צוײטנס פון די קלײנע וואַלקנדלעך, וואָס ווערן פון מינוט צו מינוט טונ-

ד. זאקאליק

קעלער, געדיכטער. די פנימער פון די זיצנדיקע אויף דער אייבערשטער
נארע זענען פארטשמאיעט — נישט וואַכנדיק און נישט שלאַפנדיק.

יאָסל קאַגאַן, וואָס איז איצט געזעסן נעבן אַלעקו, האָט נישט פאַר-
געסן וואָס ער האָט פריער געוואָלט פון פיקו, דעם אַדמיניסטראַטאר. ער
האָט זיך אויפגעשטעלט, איז צוגעגאַנגען צו אים, אַ צי געטון ביי די פיס:

— הייבט אָן!

פיק האָט געבלאָזן מיט דער נאָז און צוגעקרעכצט:

— ניין! ניין!

— איר האָט זיך מיט וואָס צו שעמען? — האָט יאָסל געשלאָגן אים
אין אַמביציע.

— כ'זאַל אַזוי וויסן פון בייו ווי כ'ווייס נישט פון וואָס אַנצוהייבן...

— פון אָנהייב, ווי איך.

מען האָט מיך גערופן „סטאַלע געמיטו“ — האָט פיק געזאָגט און זיך
געלעט די נאָז. אויף דעם אופן האָט ער זיך אָפגעמאַכט אין געדאַנק וואָס
ער האָט צו זאָגן.

— שוין אַ ישיבה־בחור בין איך געווען „אַ פירער“ — זיין פישטשענ-
דיקע שטים האָט איצט זיך אים פאַרהאַקט דורך אַ קליין שלוקעכצל —
האָב געפירט מיינע צוויי ברידערלעך אין דער תלמוד־תורה אַריין און זיי
צוריק אַהיימגעפירט. אין דער ישיבה האָב איך געפירט אַלע ינגלעך
ביי די נעז; זיי אויסגעלערנט צוצוגיין צום טיש, ווי מושטירטע זעלנער;
געפירט אַ ליבע מיט צוויי מיידלעך: יאַנינאַ און סאַבינאַ, צוויי קעגנזאַצן;
יאָנינאַ אַ בלאַנדיקע, סאַבינאַ אַ ברונעטקע. זיך געפירט מיט זיי בין
איינע האָט זיך דערוויסט וועגן דער צווייטער; זיך אַליין געפירט צו דער
חופה, חתונה געהאַט קעגן טאַטנס ווילן. מיטן ווייב געפירט אַ לעבן עטלע-
כע און צוואַנציק יאָר, אַ מאָל אַפילו אין ברוגז. פאַרן אָננעמען ס'פירן די
אַדמיניסטראַציע פון צווייטן הויז, אָנגעפירט מיט דער אַדמיניסטראַציע
פון אַפטייק, דעם אַסעקוראַציע־אַגענט געפירט אין באַד אַריין... געווען
צייטן!

— ס'וועלן נאָך זיין צייטן! — רופט אויס יאָסל.

— מען וועט אונדז אַרויפזעצן אויף אַ פליענדיקן טעפּיך, דער ווינט

אין שטורעם

וועט אונדז טראַגן, צוטראַגן צו דער ווייטער, ווייטער היים!... — רעדט דער מיעכאָווער זינגעוודיק.

— פּאַנטאַזיר! פּאַנטאַזיר! — רופט אויס יאַסל.

— פּאַנטאַזיע, דאָס איז וויטאַמין „צ“ — רופט אויס דער מיעכאָווער. דער צוג האָט זיך געשטעלט.

3

אין שפעטע שעהן ...

ס'איז לאַנג דער צוג, וואָס פירט איצט קיין סיביר די אַרעסטירטע ביעזשענצעס. ער רייסט זיך דורך ברייטע פעלדער, שניידט דורך טיפע וועל-דער. אַלעק קוקט זיך איין אין דרויסן, ער וויל זען די געגנט, וויל פון פרימאַרגן אָן רעדן די זיצנדיקע ביי די פענצטערלעך, אָן מען איז שוין אין סיביר.

דעם אַונט האָט אַלעקן אָנגעכאַפט אַ שטאַרקער שוידער. דער ציטער האָט אַזש געציקט זיינע געדערעם. ער האָט מורא אָן ער איז קראַנק. ער וויקלט זיך גוט איין אין פוטער-פּאַלטאַ, אַטעמט אין פוטער אַריין, כדי דער וואַרעמער אַטעם זאָל זיך נישט צעפליסן איבערן וואַגאַן, נאָר ער זאָל זיך פאַרציען אַרום אים.

נישט נאָר ער איז אין אַזאַ מצב. נאָך און נאָך האָט אָנגעכאַפט אַ שוין-דער. זיי האָבן אַזש געקריגן לויזע מאַגנס און מען שעמט זיך גאָר נישט — אַפט זיצן זיי איבערן לעיעק.

אַלעק איז נישט קראַנק. ער האָט זיך בלויז דערמאַנט, אָן אין חצות, וואָס רוקט זיך אָן, וועלן אַריינקומען די שומרים פון צוג. זיי וועלן מיט די הילצערנע האַמערס באַקלאַפּן די וואַגאַן-ווענט, פעסטשטעלן, אָן ס'איז נישט געמאַכט געוואָרן קיין לאַך, נישט אַוועקגערוקט געוואָרן קיין ברעט. אַבער פאַר אַלעם וועלן זיי באַפּעלן די 32 אירע זאָלן זיך אויסטון נאַקעט, זיי וועלן מאַכן פון דעם אַנטון אַ מישמאַש, אָן קיינער וועט נישט וויסן

ד. זאקאליק

וועלכעס ס'איז זיינס און ער וועט ווי נעכטן, אייערנעכטן מוזן זיצן אַ נאָ-
קעטער אַ גאַנצע נאַכט. דערפאַר האָט אים אָנגעכאַפט דער שוידער.

קיינער האָט נישט געהאַט קיין זייגער, נאָר אַז ס'איז חצות האָבן אַנ-
געזאָגט די שומרים פון צוג מיט זייער קלאַפן אין וואַגאָן-דאָך — צי ער
איז גאַנץ. באַלד וועלן זיי אַריינקומען אין וואַגאָן אַריין. אַלעק האָט גע-
וואַלט זיך באַהאַלטן, זיך אַרונטעררוקן אונטער אַ נאַרע, האָט דער על-
טערער זשעלאָזקאָ אים אָפּגעהאַלטן, מחמת די צוג-באַגלייטער וועלן אפשר
קאָנטראָלירן די צאַל אירע אין וואַגאָן און ער וועט נאָך קריגן קלעפּ.

דאָס מאָל איז דער וואַגאָן געווען אַן אויסנאַם. די שומרים זענען נישט
אַריינגעקומען, האָט דער שוידער אַלעקן אָפּגעלאָזט. עס האָט אים פאַר-
כאַפט אַ האַרטער שלאָף און אַ חלום האָט אים פאַרטראָגן אין זיין היים:
ער זיצט ביים שרייביש. דאָס טעכטערל — אויפן טעפּיך — שטעלט
אויף הייזלעך פון קלעצלעך. אַט לייגט זי אַריין די ליאַלעקע אין וועגעלע
און פירט עס צו צום הייזל — די היים. ראַכעלאַ איז נאָר וואָס געקומען
פון אַ ווייזט ביי דער מוטער. זי האָט שוין געזאָגט דער דינסט זי זאָל
דעקן דעם טיש צו אַוונטברויט...

... די טאָכטער שלאָפט. ער און ראַכעלאַ גייען אַראָפּ אויף דער גאַס.
זיי זענען אין וועג צום קינאַ. מען גייט שוין פון ערשטן סעאַנס. אַ גרויסע
מאַסע האָט זיך אַרויסגעלאָזט אויף דער גאַס. ס'איז ליכטיק, ראַשיק ליכ-
טיק. אַלע ליכט-רעקלאַמעס איבער די געשעפטן און די גרויסע רעפלעק-
טאָרן אין די שוויפענצטער בלענדן. מיט אַ מאָל האָט זיך אויפגעמישט
ס'בילד פאַרן פאַרלאָזן וואַרשע. ער גייט אַראָפּ אין אַפּטייק-סקלאַד קויפן
וואַטע. אויף דער גאַס איז אַ געלויף — אַ דייטשישער סאַלדאַט יאַגט אַ
ייד... אין זיין וווינונג רוקט ווער די ביכער-שאַנק, די ביכער צעשיטן זיך.
ער פילט, אַז ער שרייט... אין דער רגע וועקט ער זיך איבער. פאַר אים
שטייט זשעלאָזקאָ, דער עלטערער, ער האַלט אים פאַרן אַקסל און שאַקלט:
— שריי נישט! ביסט פון זינען אַראָפּ?

— האָב איך טאַקע געשריגן? — ערשט איצט פאַרטראַכט ער זיך,
אַלעק, פאַר וואָס ער האָט געשריגן.

ס'איז שוין גוטער טאָג. זשעלאָזקאָ, דער עלטערער, טרעט נישט אָפּ
פון אים. ער ציט אים אויפצושטיין. זאָל ער פריימאַכן דאָס אַרט. ער און

אין שטרעם

זיין ברודער האבן באשלאסן צו מאכן גימנאסטיק. זיי ווילן אַרומלויפן, צערודערן די גלידער. ער עצהט אים, אַז אויך ער זאל צושטיין צו דער גימנאסטיק:

— אויב דו שרייסט פון שלאָף, עסט דײַך עפעס אַ ביטערקייט. אַז דו וועסט זיך לאָזן, וועסטו ווערן אויס מענטש. אויפגעשטעלט זיך און גערודערט זאל זיין!

אַלעקן האָט אַ ציק געטון דער הונגער. ער האָט זיך אַנידערגעזעצט אויף זשעלאָזקאָס אַרט, און אויפגעגעסן דאָס גאַנצע רעפטל ברויט, וואָס ער האָט געהאַט, נישט רעכענענדיק זיך, אַז נאָך נישט מאָרגן וועט ער קריגן ווידער צוגעטיילט אַ חלק פון אַ לעבל.

דער יונגערער זשעלאָזקאָ קוקט אים אַז פאַרווונדערט: „ביים געזונטן שכל?...”

צום רעדל אַרומצולויפן אין וואַגאָן זענען צוגעשטאַנען נאָך עטלעכע. אויך פיק דער אַדמיניסטראַטאָר. ער איז אָבער נאָך אייניקע רונדקעס אָפגעשטאַנען, צוריק אַרויף אויף דער נאַרע.

**

די צוויי פאַרטשמייעטע — דער וואַטעמאַכער און דער וויינהענדלער — האָבן געהאַלטן אין צוזאַמענשטעלן אַ קאַלענדאַר. זיי האָבן זיך געוואַנדן צו אַלע — ווער ס'קאָן זאל צוהעלפן. זיי האָבן זיך דערמאַנט, אַז בקרוב דאַרף שוין זיין ראש-השנה. די שוועריקייט איז, וואָס מען געדענקט נישט וויפל טעג מען פאַרט. די דאַטע פון איינשטייגן אין וואַגאָן געדענקט יע-דער, נאָר קיינעם איז נישט איינגעפאַלן צו ציילן די טעג.

זיגבאַנד, אַ געוועזענער לערער פון גימנאסטיק, זאַגט אַז ס'מוז שוין זיין עטלעכע וואַכן, ווייל עס נודעט אים שוין דאָס פאַרן.

דער מיעכאָווער זאַגט, מען זאל צוואַרטן ביז אַוונט, ווען מען זען די לבנה, ער קען זאָגן די דאַטע לויט דער לבנה.

פיק, דער אַדמיניסטראַטאָר, האָט אויסגערעכנט וויפל טעג מען פאַרט לויט די לעבלעך ברויט, וואָס די שומרים פון צוג האָבן אַריינגעגעבן. יעדן דריטן טאַג אַ לעבל.

פלוצלינג איז זיגבאַנד, ווי אַ צעווילדעטער, אַראָפגעשפרונגען פון

ד. זאקאליק

דער נאָרע און האָט זיך געשטעלט אויפן קאָפּ. ער איז אַזוי געגאַנגען אויף די הענט עטלעכע שפּאַן:

— ס'איז אומעטיק! כ'וועל אויסגיין פון אומעט! — האָט ער גע- שריגן.

— וועסט נישט אויסגיין! ביסט שטאַרקער ווי דו מיינסט. — רופט זיך אָפּ פיק, דער אַדמיניסטראַטאָר. ער שלאָגט אים פאַר צו פאַרטרייבן דעם אומעט :

— נעם זיך שפילן מיטן לעפל און שיסעלע. זאָלט אַריינטון אין שיסעלע דיינע מחשבות. זאָלט זיך מאַכן אַ מאַטעמאַטישן חשבון אין ברוכצאָלן, אויסגעפינען דעם פאַרבינדער און אונטערציען דעם סך-הכל. וועט עס דיר נישט זיין צום האַרצן, זאָלטו ווידער אויסמישן די מחשבות. אויב דאָס וועט דיר לאַנגווייליקן, זאָלטו אַנטון דאָס שיסעלע אויפן קאָפּ, זיך מאַכן משוגע און שרייען ווי אַלע משוגענע, אַז דו ביסט נישט משוגע... אַלעקו איז ליבער געווען זיך צו פאַרנעמען מיט זיינס אַן איינפאַל: אויפשטעלן אַ גולם. דאָס יינגל קנאַבלאָך האָט געגעבן אַ פאַר הויזן. דער עלטערער זשעלאָזאָק האָט געגעבן זיינע אַפיצערסקע שטייפע שטיוול. דעם מיכאָווערס רוקזעקל ווערט אַרומגעבונדן מיט אַ האַנטעך. די אויבערשטע טייל פאַרעמט אַלעק אויס ס'זאָל אויסזען ווי אַ קאָפּ. אַלס אויגן דרייט ער אַריין די הילצערנע לעפל. דער גולם שטעלט ער אַוועק נעבן דער טיר, אויף אַפּצושרעקן די שומרים פון צוג. — ווי זיי וועלן, בעתן אַריינגעבן דעם עמער מיט זופ, זיך אויסשטעלן מיט די אויסגעשטרעקטע ביקסן, וועט ביים אויפשיבן די טיר, דער גולם אַרויפפאַלן אויף זיי.

דער גולם קאָן טאַקע איבערשרעקן, און ס'זענען דאָ אייניקע, וואָס זע- נען מוותר אויף דער פריילעכער מינוט מיט די שומרים, ווייל זיי האָבן מורא פאַר שטראַף. דער וואַטעמאַכער, דער וויינהענדלער, זעען שוין פאַר- אויס, ווי אַזוי און מיט וואָס די היטער פון צוג וועלן זיך נוקם זיין: „זיי וועלן נישט אַריינגעבן קיין וואַסער, אפשר מכבד זיין מיט קלעפּ“.

נאָר דאָס יינגל קנאַבלאָך איז נישט קיין פחדן: „ער וועט זיך שוין אויס- טענהן מיט די שומרים, די ענקאָוועדיסטן“. דערווייל נוצעט ער אַ לידל „באַראַנאָוויטש“ מיטן ניגון פון „בעלז מיין שטעטעלע“. דעם נאָמען באַ- ראַנאָוויטש טוישט ער אויף „איוואַנאָוויטש“ און וואָס נאָר אַ קרום וואָרט,

אין שטורעם

— קללות און חרומות, — טשעפעט ער צו צו „איוואַנאוויטש“. דער רעפּ-
ריין איז „פון אלע רוסלאַנדס שטעט און פעלד־גראַז, וויעען טייכן פאַר-
דראַס און דרייען אין דער נאָז — אוי איוואַנאוויטש!“...

**

שטיל אין וואַגאַן. פון מידיקייט פאַלן די אויגן. אַט שאַקלט איינער
מיטן קאַפּ, ווי געצויגן דורך עמעצן. אַט פאַלט איינעמס קאַפּ אויף דעם
שכנס אַקסל. די זון באַווייזט אַז ס'איז שוין מיטיק־צייט — באַלד וועט מען
אַריינגעבן דעם עמער זופּ. אַלעק באַטראַכט דעם גולם צי ער האַלט זיך.
אַנדערע הערן זיך איין אין לויף פון צוג. עס דאַכט זיך, אַז די טאַרמאַזן
האַמעווען דעם לויף פון די רעדער: דער צוג דאַרף זיך שטעלן. הויכע,
געדיכטע, באַצווייגטע ביימער פאַרשטעלן דעם הימל. דער צוג לויפט וואַלד
אויס, וואַלד איין.

— איז נאָך דאָ עפעס אין דער געגנט אַ חוץ וואַלד? — פרעגט אַלעק

ביי זיך.

אים איז מיט אַמאָל אומעטיק געוואָרן: ווידער די היים זיך דערמאַנט...
צי האָט ראַכעלאַ אַראַפּגענומען ס'שילדל פון דער טיר, מחמת דער נאָמען
קלינגט נישט ריין פּויליש? צי האָט זי אַריינגענומען די שוועגערין צו זיך,
כדי נישט צו וווינען איינע אַליין? איז זי שוין צוריק מיטן קינד פון שפּאַ-
ציר, אָדער איז זי גאַרנישט געגאַנגען? שרייבט זי צו אים, ווען זי ווייסט
נישט וווּ ער איז? וואָס טוט זי איצט?

מיט אַמאָל האָט ער זיך האַסטיק אויפגעשטעלט. ער איז צוגעגאַנגען

צום גולם און מיטן פּוס אים אַ שליידער געטון:

— אַ זאָך וואָס קאָן אָפּשרעקן דאַרף מען נישט!

— איך האָב דאָס געוואַלט זאָגן! — רופט זיך אָפּ דער מיעכאָווער.

אַלע פּילן, אַז דער לויף פון צוג ווערט פאַרלאַנגזאַמט. די וואָס זיצן
נעבן די פענצטערלעך זאָגן, אַז זיי זעען וואַך־טורעמלעך, ווי אין דער
„סאַסנאַוקע“.

ראַפּטום קלאַפּן זיך אָן די וואַגאַן־טעלערס. דער וואַגאַן קריגט עפעס

אַ שטויס אויף צוריק. דער צוג שטעלט זיך. ס'איז אַ הויך גערודער אויף

דער פּלאַטפאָרמע, וואַגאַן־טירן שיבן זיך.

ד. זאקאליק

— אויסשטייגן! אויסשטייגן!

— ביסטרע! ביסטרע! — רופן די פירער פון צוג.

די באוואפנטע באגלייטער שטייען אין א שורה עטלעכע שפאן איינער פון אנדערן, די ביקסן אראפגעלאזט. זיי האבן שוין זייער שליחות אויסגעפירט.

4

קאטלאס יאריד

קאטלאס איז א לאגער. א טראנויט-סטאציע. טאג-טעגלעך קומען אן צענדליקער צוגן מיט טויזנטער פארמשפטע אויף קאטארגע. דא איז א צענטראלער עטאפ-פונקט. פון קאטלאס ווערן די פארמשפטע אויף קאטארגע-ארבעט פונאנדערגעשיקט אין די לאגערן פון דער רעפובליק קאמיאון ארכאנגעלסקער געגנט.

דאס קאטלאס טויער איז צוזאמענגעשטעלט פון לייסטלעך און דראטן, זוי א פראוויזארישע צוים פון א שטאל פאר שאף. אבער נישט דאס טויער, נישט דער ענקאוועדיסט מיט דער ביקס, וואס האלט וואך פארן טויער, באווארענען נישט פון אנטלויפן. קיינער וועט סייווי נישט אנטלויפן — ווו ער וועט זיך קערן, וועט ער זיין אין דער לאגער-געגנט.

אין קאטלאס איז צעצווייגט א לאבירינט פון זאנעס: גרויסע און קלע-נערע. שטחים ברייטע, לאנגע, זענען ארומגעצוימט מיט שטעכל-דראטן. יעדע זאנע איז ארומגעצוימט מיט א טאפלטער נעץ. אין יעדער זאנע דרייען זיך גרויסע מענגעס מענטשן, ווי חיות אין שטייגן, ס'איז א תוהו-ובוהו, א כף-הקלע, א געמיש פון לשונות און דיאלעקטן. געשטאלטן פון פארשידענע קאליר-הויט: ברוינע, געלבלעכע און ווייסע, טאטארן, קאל-מיקן, כינעזער — קליינע מאנדל-אויגן, קנאכיקע קינבאקן, מאנגאלן און אייראפעער. משונהדיקע, געלאטעטע בגדים — א לאטע אויף א לאטע, יעדע לאטע פון אן אנדער קאליר, א פלייצע פון א פופייקע מיט אזעלכע לאטע-טעס האט דאס אויסזען פון א שאך-ברעטל. א גרויסע טייל פון די „זאקלר-

אין שטורעם

טשאָנע* טראָגן אויף די פיס לאַפּטשעס פון שטרוי. אַ טייל אין שיד — מעשטעס פון גומענע רעדער, ווי די העלפּאַנט-לאַפעס זענען זיי אויס. יעדער טראָגט זיך עפעס אַ פעקל, אַ זעקל — אין דעם ס'גאַנצע האָב און גוטס. אַ סך פון די „זע - קא“** זענען שוין געווען אין לאַגערן און פון דאַנען וועלן זיי געשיקט ווערן אין אַן אַנדערן לאַג-פּונקט — ס'איז אָפּהענגיק פון „נאַריאַד“ — דער באַשטעלונג, וואָס דאָס קאָטלאַס-ביוראָ וועט דערהאַלטן פון די לאַגערן.

חוץ די באַשטעלונגען קומען פאַרשטייער פון די לאַגערן, כדי אויס-צוקלייבן זיך דאָס אַרבעטס-פּעיקע מאַטעריאַל. ווי אויף אַ יאַריד קומען זיי, וואָס פּריער, כדי אָפּצושוימען פאַר זיך דאָס בעסטע, זיי נעמען איבער דעם טראַנספּאָרט און באַגלייטן אים ביז דער באַזע.

אַלעקס נאָמען איז איצט — וואַגאַן 59. אַזוי ווערט ער גערופן צו נעמען די „פּייקע“ ברויט, דעם האַלבן שעפּל-לעפל זופ. די באַשפּייזונג איז דאָ לויט דעם וואַגאַן-נומער. מען וווינט אין באַראַקן-ביידלעך — געצעלטן, פּראַוויזאָריש צונויפגעסטריגעוועט פון לייסטלעך, קלעצער און איבערגע-צויגן מיט ברעזענט. אַלעק ווייסט נאָך נישט אין וועלכן געצעלט ער איז צוגעטיילט — אַקערשט אויסגעשטיגן פון וואַגאַן. ער ווייסט נאָך נישט צי ער בלייבט דאָ נעכטיקן. שפעטער איז ער געווייר געוואָרן, אַז מען טיילט דאָ בכלל נישט צו קיין אַרט אויף צו נעכטיקן. יעדער כאַפט, ווי ס'איז דאָ אַ פּריי אַרט. געוויינלעך האַלט זיך יעדער מיט זיין וואַגאַן, ממילא קומט שוין אויס, אַז די גרופּע זאָל אויך זיין צוזאַמען אין איין געצעלט.

פּלוצלינג דערזעט אַלעק זיין פּריינט פון ביאַליסטאָק, בוימגאַרטן. ער איז געווען אין 41סטן וואַגאַן. זיין פנים — קליין געוואָרן און איינגע-שרומפּן. ממש הויט און ביין:

— קוים איך דערקענט.

— אַבי מען זעט זיך.

ס'איז הייס. זיי זוכן אַ שאַטנאַרט. צעשמועסן זיך:

* פאַרשלאָסענע.

** „

ד. זאקאליק

— איבער דער לענג פון צוג איז געווען אַ לענטע און אַן אויפשריפט מיט גרויסע אותיות: „קריגס-געפאָנגענע, — שונאים פון פּאָלק“.

— ס'געשריבענע לאַזט זיך אָפּמעקן, אָפּרייבן... ס'קאָן פאַרברענט ווערן ס'זאָל קיין זכר נישט בלייבן... — זאָגט בוימגאַרט מיט ביטול.

זיי האָבן זיך געקוקט אין די פנימער און ווידער זיך געהאַלטן צוזאַ-
מען.

**

אין קאָטלאָס — אַ גערודער. צוגן נאָך צוגן ברענגען פאַרמשפטע אָן איבעררייס. עס רוישט, עס זידט, ווי אויף אַ יאָריד. די נעכטן געקומענע שטייען, ווי די הענדלער אויפן מאַרק, ביי די פאַרצוימונגען און רופן אויס- צוטיישן; בגדים אויף ברויט, צוקער, מאַכאַרקע, פעטס. און עס גייט אָן אַן אַדיסטויש: העמדער אויף פייקעס ברויט; שאַלן, סוועטערס אויף צוקער, אויף „סאַלאַ“*.) מען דינגט זיך אין פרייז. זשוליקעס נאָרן אָפּ; אַ העלפט פון פעקל מאַכאַרקע איז זעגעכץ; אין דער „סאַלאַ“ ליגט אַ ברעטל.

ס'איז אַ געלויף פון איין זאָנע אין דער צווייטער: „דאָרט קריגט מען ביליקער“; „דאָרט קריגט מען אויך ציבעלעס, קנאַבלז!“... וויטאַמינען... פאַר אַ טיכעלע — אַ פאַר ציינדלעך קנאַבל..

דער יאָריד איז אויך מיט די מחנות פאַרמשפטע:

— מחנה 33, צו סדרן זיך אין רייען! מחנה 26, סדרן זיך אין רייען!
עטלעכע הויכע אָפיצירן גייען פאַרביי, זיי באַשטעטיקן. די צונויפגע- זאַמלטע ווערן רעווידירט פון קאַפּ ביז פיס. די פעקלעך דורכגענישטערט און היידאַ, מאַרש!

פעסע אַ הויכער פאַרשוין, מיט אַ פליכעוואַטן קאַפּ און לאַנגע וואַנסעס, אַנגעטון אין אַ ברוינער לעדערנער קורטקע, איז צוגעשטאַנען צו אַלעקן. ער האָט אַ ליולקע, אַ יקר-המציאות: אין דעם קעפל ליגט אַ קויל, טליעט, מאַכט דעם אינדרוק ווי ס'רויכערט זיך, אָבער אין העלצל איז נישטאָ קיין

(* חזיר-פעטס.)

אין שטורעם

קאנאל. גיט עס די אילווע אז מען רויכערט — וועט העלפן צו פארטרייבן שלעכטע רעיונות... — ער וויל נישט קיין סך דערפאר, נאר איין העמד.

*
*

צוגעקומען צו זיין וואגאן-גרופע נאך דער פייקע* (ברויט, האָט אַלעק געטראָפּן אַ ייד מיט אַ פּאַטריאַרכאַלישן אויסזען. אַ ברייט־פּלייזיקער, זיין גרוילעך בערדל צוגעשוירן פעדאַנטיש, קאַנטיק, כמעט אַ קוואַדראַט. ער איז דער שמש דאָ אין דער באַד. „וואָס געוועזן? פאַר וואָס פאַרשיקט?“...)

— אַליין זיך דאָס נישט אויסגעקליבן... גערעדט זאָגן זיי... גערעדט וואָס נישט געדאַרפּן... כ'געדענק גאַרנישט, אַז איך זאָל דאָס האָבן געזאָגט, וואָס זיי רעדן מיר איין... — זאָגט ער שלינגענדיק די ווערטער. ער האָפט אַז זיין לעצטע פעטיציע צום אויבערראַט וועט דאָך ווירקן, אַז זיין פּראָצעס זאָל רעווידירט ווערן. — ביעזשענצעס, האָ? — שליפט ער אַריין אין מיטן ריידן אַ באַדויערונג, און קערט זיך צו זיין ענין: — אַז איך וועל באַפּרייט ווערן, וועל איך פאַרזעצן מיין וויסנשאַפּטלעכע שטודיע. אַ פּרוי זאָל נישט טראָגן נאָר זיבן חדשים. ס'פּולשטענדיק גענוג. זיבעלעך זענען ס'רוב גע־ראַטענע קינדער.

וואַגאָן 59 לאַכט:

— אַ מאַניאַק!

דער ייד האָט דאָס באַמערקט. ער איז אַבער נישט געפּאַלן ביי זיך:
— זיי פאַרשטייען מיך נישט.

— זיי גלייבן אייך נישט, — זאָגט אים אַלעק.

— דאָס איז דער גורל פון מערסטנס דערפּינדער.

ס'איז צוגעקומען יידל פּיק:

— צי האָט איר אַ פאַר תּפּילין אַריינצוכאַפּן אַ דאַווענען?

— פאַר וואָס האַלטסטו קומט דעם רבּונו־של־עולם ער זאָל זיין אין דעם כּף־הקלע? — פּרעגט דער שמש. ער גלעט זיך ס'בערדל און קוקט אויף יידלען, כּדי אויפּצונעמען דעם איינדרוק פון זיין באַמערקונג.

(*) רעפּטל.

ד. זאקאליק

— פון דאנען פארן מיר אין „אוסטוים-לאג“. איז עס ווייט? ווי לאנג פארט מען אהין?

— דאס ווייס איך נישט. נאר איינס וואס איך וועל אייך זאגן: אין וועלכן לאג-פונקט איר וועט זיין, וועט איר געשיקט ווערן צו האקן וועל-דער. געדענקט, איר וועט האבן צו קעמפן קעגן וויטאמינאזע, „צינגא...“ (*). נישט שפארן קיין העמד, אז מען קאן עס אויסטוישן אויף „סאלא“. אן ווי-טאמינען וועט דאס העמד סיי ווי נישט ווארעמען דעם גוף. אין שטורעם דארף מען וויסן ווי אזוי צו גיין.

— אין א זייט, — זאגט אלעק.

— מען דארף גיין אין אלע זייטן...

— עס ווענדט זיך פון וואס פארא זייט ס'קומט דער שטורעם.

— מאכט זיך, אז אויף דער דוויגע איז א שטורעם? — פּרעגט דער

אקערשט צוגעקומענער בוימגארט.

דער ייד, דער פארשוין, קוקט אים אן פארווונדערט. ער הייבט גאוה-דיק אויף דעם קאפ (ס'זעט זיך, ווי אויסגעפּוצט ס'איז זיין בערדל אויך אונטער דער קיין). עפעס האט אים פארדראסן, וואס זיין ריידן בלייבט אן איינדרוק, האט ער זיך א דריי געטון אויפן קנאפל, און פארווארפנדיק די הענט הינטערן רוקן, איז ער שנעל אַוועק, ווי פון א שטורעם געטראָגן.

**

דאס געצעלט איז גרויס, הויך, ברייט. דער ברעזענט — געפלעקט פון אַלטקייט, נישט אַנגעצויגן. פון ביידע זייטן געצעלט זענען דאָ, חוץ די אויסגעלייגטע ברעטער אויף דער ערד, צוויי שטאַקן נאַרעס. פון איין ברעט און דעם צווייטן זענען דאָ גרויסע שפאַרעס — אַ פּויסט די ברייט. פון דער מיטלסטער נאַרע שרייט מען:

— גייט אויף די קניען וועט זיך נישט שיטן דער זאַמד!

און מען בעט זיך:

— דערבאַרעמט ענק, ליגט איינגעלייגט! מיט יעדן ריר וואָס ענק

טיטס, שיטן זיך פּודן זאַמד.

(* סקארבוט.)

אין שטורעם

די קיטאיצעס האָבן פּאַרכאַפּט דעם באַראַק מיטן שינדל-דאָך.
— וואָלסט געווען צווישן די קיטאיצעס, וואָלסטו אַרויס אַן אָפּגעשוּנ-
דענער. זיי וואָלטן אַלץ אַראָפּגעצויגן פון דיר.
— גנבענען טוען אַלע, נישט קיין נאַווינע...

ביינאַכט האָט דער ווינט אָנגעבלאַזן די ברעזענטן, ווי מאַסטן ביי אַ
זעגל-שיפל אין מיטן אַ צעשטורעמטן ים. דער ווינט פייפט מיט אַ יאַמערן
פון ווילדע חיות. אַלעקן עסט זיך איין דער צעהויליעטער ווינט מוראדיק אין
די ביינער. ער קאָן נישט ליגן, לייגט ער פאַר בוימגאַרטן זיי זאָלן אַרויס
פון געצעלט. אָבער אין דרויסן איז נאָך ערגער. שמועסן זיי זיך אָפּ, אַז אַ
צייט זאָל איינער פון זיי צוהאַלטן דעם ברעזענט, פאַרשטעלן פאַרן ווינט,
און דער צווייטער זאָל קאַנען שלאָפן. שפעטער וועלן זיי זיך בייטן, יעדער
פון זיי זאָל קאַנען אַריינכאַפן אַ שלאָף.

**

באַגינען האָט זיך אָפּגעשטעלט דער ווינט. די זון האָט זיך צעגאַסן.
אַלע זענען אַרויס אויסוואַרעמען די גלידער. אין דער זאָנע האָבן שוין גע-
ראַיעט די מענטשן, ווי די בינען אַרום אַ בינשטאַק. די קיטאיצעס, די קאַל-
מיקן, זענען געלאָפּן פון מחנה צו מחנה, זיך געגרייט צום אָפּטראַנספּאַר-
טירן. טייל האָבן זיך געבונדן די לאַפטשעס, אייניקע האָבן מיט שטריקלעך
זיך באַוואַרנט די זוילן פון די מעשטעס. אַנדערע האָבן מיט שטיקלעך גלאָז
זיך ראַזירט די בערד. אַ גרופע האָט זיך אויסגעזעצט נעבן די דראַט-פאַר-
צוימונגען, כלומרשט ווי זיי וואָלטן איבערגעלייגט זייערע פּעקלעך. האָבן
זיי דערווייל געוויזן די פייקעס ברויט, אַ פעקל מאַכאַרקע, אַ צוויי הערינג-
לעך. זיי זענען גרייט צו טוישן אויף אַ מלבוש, אָדער עפעס אַנדערש. דער
יאַריד האָט זיך ווידער געשטעלט.

וואָגאַן 59 איז שוין גערופן געוואָרן צו פאַרמירן זיך צום אָפּטראַנס-
פּאַרטירן. אַלעק האָט געזוכט בוימגאַרטן. ער האָט אים געטראָפּן זיצן אויף
אַ פּיעניקע נעבן באַראַק פון די קיטאיצעס. בוימגאַרט האָט געהאַלטן דעם
קאַפּ אַראָפּגעלאָזט, אַפילו אויף אַלעקס רוף אים נישט אויפגעוויבן. ער
האָט געוויינט.

גראַד איז פאַרבייגעגאַנגען דער שמש פון באַד. ער האָט זיך אָפּגע-

ד. זאקאליק

שטעלט געקוקט אויף אַלעקן, אויף בוימגארטן און אַ שטויס געבנדיק מיט געלעכטער געזאָגט:

— פלעוואַט! לאַך!*

ער האָט זיך אַ דריי געטון אויפן אַפּצאַס, און — פאַרוואַרפּנדיק די הענט אויפן רוקן — איז ער שנעל אַוועק.

אַלעק איז אַוועק זיך שטעלן צום טראַנספּאַרט. ווי אַ געליימטער איז ער געשטאַנען און געלאָזט דעם ענקאַוועדיסט זיך באַזוכן, טאַפּן אין די קע-שענעס, דער רעווידירער האָט גערופּן צו זיין חבר:

— איוואָן! קום זע אַ טשודנע (** זאָך!

ער האָט נאָך קיין מאַל אַזא רעקל נישט געזען, האָט ער עס באַוווּנדערט. אַלעק איז געשטאַנען שטייף ווי אַן אַנגעצויגענע סטרונע, זיין בליק געווענדט צו די דראַט-פאַרצוימונגען — אַט וועט ער באַלד אַריבער די דראַטן-נעץ, ווערן אַ קאַטאַרוזשיק.

דערווייל — אַראַפּ פּונעם יאַריד אין קאַטלאַס.

5

די באַרקע אויף דער דווינע

...אין דער באַרקע פלעגט מען פירן בהמות. פינצטער זענען אירע זענעט. די פּאָדלאָגע שוואַרץ און קלעפּיק, ווי אויסגעשמירט מיט דזשעגעכץ.

די באַרקע האָט שוין אַ געשיכטע: מיט דער באַרקע זענען שוין גע-פירט געוואָרן פּאָליאַקן — קריגס-געפּאַנגענע. אַ טייל פּון זיי האָט נישט אויסגעהאַלטן דעם וועג, אויסגעגאַנגען. אזוי איז אויסגעקריצט אויף אַ סלופּ אין דער באַרקע.

קליין און שמאַל איז די באַרקע. די עטלעכע הונדערט ביזשענצעס

* שפּיי.

** משונהדיקע.

אין שטרעם

ליגן איצט דא איינגעפרעסט ווי די הערינג אין א פאס. ס'איז פינצטער, הייס, דושנע; ס'איבלט און מ'איז צופרידן וואס ס'איז נישטא פון וואס צו ברעכן...

א טומל, א גערודער, אלע רעדן. יעדער האט וואס צו זאגן. צענדלי-קער זענען זיך משער, אז מען איז געלאזט אויף הפקר... גרופעס רעדן וועגן „טרוקענעם פאיאק“*, די צידה-לדרך, וואס מען האט אקערשט גע-קריגן:

— ס'רעפטל ברויט, לחם עני.

— די הערינג שמעקן נישט...

מען רעדט וועגן מצב:

— אויסגערוינען אלע אילוזיעס... דער בוימל איז אויפן וואסער...

איינער האט דערזען דעם באגלייטער, א יונגער ענקאוועדיסט. ער האט זיך צו אים געווענדעט וועגן א מענטשלעכער זאך... „טאווארישטש“ אים גערופן. האט יענער ביזלעך אפגעענטפערט, אז ער איז אים נישט קיין טאווארישטש. און „פראשען פאנא“** פארשטייט ער נישט.

די ערשטע פאר מעטער האט די בארקע זיך געשלעפט מיט אימפעט, ווי עפעס רעכטס, איצט טאפטשעט זי אויף דער דווינע — א טשערעפאר-כע. די פאסאזשירן האבן מיד געלייגט די קעפ, ווי שווערע שטיינער. בא-הערשט פון פוילקייט, וויל קיינער נישט איינציען די פיס אויף צו לאזן אן אנדערן דורכגיין. נאר אין איין ווינקל זיצן אזעלכע, וואס ווילן זיך נישט אונטערגעבן דער דערשלאנגקייט. עס טרייבט זיי עפעס אן אימ-פולס א שטיף צו טון. זיי פלאנעווען צו נעמען דעם ענקאוועדיסט, דעם באגלייטער, אויפן צימבל. זיי ווילן אויספלעטן א זייגערל און דעם ענקא-וועדיסט אריינציען אין דער שפיל, ער זאל איינשטעלן א שיסעלע צוקער. כאטש מען איז אזוי צונויפגעפרעסט, האלט נאך אן די צעטיילונג לויט די וואגאנען. מען ווייסט נישט צי ס'וועט צוגעטיילט ווערן ברויט, צוקער, דאך ווילן נישט די קאמענדאנטן פון די וואגאנען זיך אפזאגן פון

(* ראציע.

(** ביטע הער.

ד. זאקאליק

זייער ראָל... זיי האָבן זיך איצט פאַרזאַמלט אַרום דעם פּאַס, וואָס איז אַנגעגרייט צו האַלטן אין רעזערוו וואָסער, און ווילן זיך ווענדן צום באַ- גלייטער מיט אַ פּאָדערונג אַנצופילן ס'פּעסל מיט וואָסער. נאָכן עסן די הערינג דורשט זיך...

פון מידיקייט זענען אַ סך איינגעשלאָפן. אַלעק האָט שוין וויפל מאָל געפרווט און עס קומט נישט דער שלאָף. שטיין קאָן ער נישט, גיין איז נישטאָ ווי. זיצט ער אַנגעשטייפט ווי אַ מומיע. די הענט פאַררוקט אין די אַרבל, דעם קאַפּ אַנגעלענט אין סלופ. אין די באַקן טיפּע לעכער. ער זעט עס ביי אַנדערע, ביי בוימגאַרטן. אַ טראַכטעניש האָט אים ווידער פאַר- שלעפט אין עבר. צו להכעיס זיך אַליין האָט ער אַנגעהויבן אויסצורעכע- נען דווקא די נעגאַטיווע זייטן זיינע.

דאָס ערגסטע, אין וואָס ער באַשולדיקט זיך איצט: ער איז קיין מאָל נישט געווען דעצידירט...

ווען האָט פּאַקטיש זיך אַנגעהויבן זיין לעבן? — מיט דער שטעלע אין דער האַנדלס-פירמע. ער האָט דערקענט די, וואָס שפּאַנען בדרך המלך און אַזעלכע, וואָס „דער ציל באַרעכטיקט די מיטלען“... ס'איז אים דערווידער געוואָרן דער אַרום. זיינע אייגענע זענען אים נישט געפּעלן. עס האָט אים געצויגן דאָס פרעמדע, הגם ער האָט נישט געוואוסט, וואָס דאָס וועט אים ברענגען. עס האָט אַבער תמיד זיך אים געדאַכט אַז דאָרט, וווּ ער איז נישטאָ, איז בעסער. ער האָט געזוכט שענערס און אַרומגע- טאַנצט ווי אין אַ תוהו ובוהו.

ס'איז געוואָרן אַ סומאַטאַכע: דער באַגלייטער האָט גערופן די קאַ- מענדאַנטן זיי זאָלן קומען נעמען ברויט און הערינג. צענדליקער האָבן זיך אַנגעבאַטן זיי צוצוהעלפן.

דאָס גערודער האָט אַלעקן נישט אַוועקגעריסן פון דעם חשבון-הנפש זיינעם:

— מיט אַמאָל אַרויסגעלאָזט די לייצעס פון די הענט. שטיין געב- ליבן, ווי ס'וואָלט ווער פאַרשטעלט דעם וועג: „סטאַפּ!“ ווער האָט דאָס געווירקט? מעשה שהיה כך היה...

בוימגאַרט איז עפּעס אַריינגעפּאַלן אין אַ האַרטן שלאָף. נאָך דעם ווי ער האָט דערהערט, אַז מען קרייגט נאָך ברויט, האָט ער אויפגעגעסן

אין שטורעם

דאָס רעפּטל מיטן הערינג, וואָס ער האָט געהאַט און ער שלאָפּט איצט ווי אַן אָנגעשיכורטער. ער זעט אויס שענער ווי ווען ער איז וואָך. זיינע באַקן זענען פּול. אַ זיסער שמייכל איז אים צעשמירט אַרום מויל. גאָר פאַרגעסן אַז ער איז אין דער באַרקע אויף דער דווינע...

6

אַ לעבן פאַר זיך

די באַרקע אויף דער צפון-דווינע פירט איבער עטלעכע הונדערטער ביעזשענצעס, פאַרמשפּטע אויף קאַטאַרגע, אָבער נישט זי שטייט, נישט זי גייט. עס הערט זיך נישט קיין רודערן, עס פילט זיך נישט קיין שלעפּן. קיינער ווייסט נישט מיט וואָס פאַראַ כּוח זי רוקט זיך איבערן וואַסער; מען הערט נישט קיין רויש פון קיין מאַטאָר און נישט קיין שאַרעווען פון רודערער.

עס איז אָבער קיינעם קיין נפקה-מינה נישט, וואָס עס געשעט מיט דער באַרקע. די צוקונפּט, וואָס שטייט פאַר און די אַרבעט, וואָס דער-וואַרט — דאָס ווייסט יעדער איינער.

שוין קרוב אַ וואָך איז די באַרקע אויף דער דווינע. די ביינער טוען וויי פון ליגן. עס איז שווער דאָס זיצן און אַרומגיין קען מען נישט, ווייל איבער דער גאַנצער פּאַדלאַגע זענען אויסגעצויגן פּיס. קרעכצט מען אויס דעם ווייטיק פון די אָפּגעלעגענע ביינער. איינער האָט זיך בלוז אויפגעשטעלט און מאַכט אויפן אַרט גימנאַסטישע איבונגען. עטלעכע שפּילן זיך זיצנדיקערהייט אין באַקסעריי. אַנדערע רייבן זיך פלייצע אין פלייצע — די ביינער זאָלן נישט געליימט ווערן.

פּלוצלינג — אַ שטרייק, די פּאַסאַזשירן פון רעכטן ווינקל-פּליגל, אין דרום-צפונדיקן טייל פון שפּיק, ווילן נישט אָפּגעבן די השתנה אין עמער אַריין. זיי ווילן אַליין אַרויס אויפן בריקל און זען דעם דרויסן, אַ שמעק טון פּרישע לופט. „מיר ווילן אַ לעבן פאַר זיך“... צווישן זיי זענען דאָ

ד. זאקאליק

יינגלעך, וואָס קענען דערלאַנגען אַ סקעטש. זיי ווענדן זיך צו אַלע איז
דער באַרקע, אַז מען זאָל זיי נישט שטערן.
אויג און אויערן האָבן זיך אויפגעשטעלט: מאַטל פאַמס, דער שפיצי-
קער גאַלער קאַפּ, האָט עפעס געלאַכט אַ ווילד געלעכטער. ביז איצט איז
ער געלעגן איינגעלייגט ווי אַ לעמעשקע.
— וואָס איז אים ראַפּטום געשען?
— נישט אַמאָל, חלילה, משוגע געוואָרן? — פּרעגט איינער, אַ צוויי-
טער.

און מאַטל האָט געלאַכט, פאַר וואָס מען ווונדערט זיך, אַז ער לאַכט.
עס איז אים דערעסן געוואָרן ס'ליגן, קוקן אויף די דאָך-באַלקעס און
וואָרטן ביז ס'וועט אים אַנקומען דער פיש.

— צייט זיך אַ ביסל פּריילעך צו מאַכן, — העשעט מאַטל, — אַז
נישט וועלן אייערע פּנימער בלייבן ווי גלאַמבעס. מען דאַרף טון וואָס די
יונגע טוען. די ביינער זאָלן נישט איינגעדאַרט ווערן. מען דאַרף נוצן
דעם מוח, אַז עס זאָל זיך נישט אַרויפכאַפּן אויף אים קיין בליצטראַפּן!
מאַטל פאַרכליניעט זיך, שלינגט אָפּ און רעדט ווידער:

— זאָל יעדער דערציילן זיין סוד! יעדער מאַנספאַרשוין האַלט אין
זיך עפעס אַ סוד, סיי וואָס ער האָט געטון און נישט געדאַרפט טון, סיי
וואָס נישט געטון און צוליב עפעס אַ זאך און יא געדאַרפט טון! וועגן די
ווייבער, מיידלעך, דערציילט! כאַ-כאַ-כאַ!

די שטרייקער פון רעכטן ווינקל האָבן זיך אויסגעשטעלט אין אַ ריי
אַרויפצוגיין אויפן בריקל. שטילערהייט האָבן זיך צו זיי צוגעשטעלט נאָך
און נאָך. די צאָל איז שוין גרויס געווען, אַז עס האָט זיך פאַרמירט אַ
דאַפּלטע ריי.

מאַטל פאַמס האָט פאַררוקט די הענט אין די אַרבל, ער האָט אַנגע-
נומען די פּאָזע פון אַ נזיר, אַנגעהויבן שפּאַנען, אַריבערשפּרייזן אויסגע-
צויגענע פיס. אַ טייל האָבן געהאַלטן, אַז ס'איז אַ קללה ס'לאָזן זיך אַרי-
בערשפּרייזן די פיס און זיי האָבן איינגעצויגן די פיס, ווי „קאָזלעס“,
לויזמאַכנדיק מאַטלען דעם וועג. מאַטל האָט אָפט זיך אָפּגעשטעלט, זיך
איינגעקוקט אין אַ פנים, געשעפטשעט אין דער שטיל אַ פאַר ווערטער,
זוי ער וואָלט עפעס אַראַפּגעלייענט פון יענעם פנים. מיט אַמאָל האָט ער

אין שטורעם

זיך צערעדט: ער איז פון פאך א זייגערמאכער. דער זייגער, וואָס איז גע-
קומען אין זיינע הענט, האָט געמוזט גיין ראַיעל. אויס עקשנות... זיין
געהילף האָט אים דערפאַר גערופן דעספּאַט.

— און דעספּאַטישקייט האָב איך פיינט געהאַט בתכלית השנאה.
נאָך יינגלווייז האָט מיין טאַטע געהאַט פון מיר צו זינגען און צו זאָגן. און
דאָ הערט, הערט זיך איין! — רופט ער אויס, ווי אונטערשרייכנדיק
דעם טראָפּ.

פון דער ריי אַרויפצוגיין אויפן בריקל זענען עטלעכע שוין דאָ צו-
ריק. אַ גרויסע גרופע נייגעריקע רינגלען זיי אַרום:

— וואָס געזען?

— וווּ זענען מיר?

איבער, אין אַ נאַרטן-היטל, דערציילט ווונדערלעכע זאַכן:

— דער הימל איז לויטער, דורכזיכטיק ווי אַ שויב. אַן עראָפּלאַן איז
פאַרבייגעפּלויגן. מען האָט געזען די פּליצער. דער טייך איז ברייט, ווי אַ
ים און דאָס וואַסער — שטיל, ווי אין אַ סאַדזשעלעקע. די לופט שמעקט
מיט ריחות פון בעז.

מאַטל פאַמס האָט אַ רגע זיך אינגעהערט צום דערציילן פון דעם אין
נאַרטן-היטל. ער האָט אַ קנייטש געטון מיט דער נאָז און אָנגעהויבן ווי-
דער זיין דערציילן:

— ביי אונדז אין שטעטל האָט אַ רייכער בעלי-הבית, ר' מאיר-
גרשון, אַ הדרת-פנים, אַ תבואה-סוחר, פאַרשפאַרט אין אַ צימער פון זיין
וווינונג זיין איינציקע טאַכטער מירל... אַ שיינע מויד. אַ בלאַנדער קאַפּ
מיט אַ לאַנגן, דיקן צאַפּ... מחמת זי האָט צו פיל קאַנטשאַפט געהאַט מיט
די גימנאַזיסטלעך-שגצים. ר' מאיר-גרשון האָט פאַרקלאַפט די לאַדנס, אַז
זי זאָל גאָר די ליכטיקע שיין נישט זען. מירל האָט זיך געוואָרפן, גע-
שליידערט, צעבראַכן אַלץ, וואָס ס'האַט זיך געפונען אין צימער, די פערענע
צעריסן. ר' מאיר-גרשון האָט, לויט די מעשים אירע, אויפגעוויזן אַז זי
איז משוגע. פאַר כעס און צאַרן האָט זי אַרויסגעגאַסן אויפן פענצטער
יעדעס געקעכטס. ווען דאָס איז אַדורכגערינען דורך די שפאַרעס פון פענצ-
טער, האָט עס נישט שיין אויסגעזען, נישט געשמעקט...
ער, מאַטל, האָט עטלעכע מאָל גערעדט מיט מירלען ביי פאַרהאַקטע

ד. זאקאליק

לאָדן. ער האָט זיך איבערצייגט, זיז זי איז אַ קרבן פון איר טאָטנס דעס-פאַטישקייט. זי האָט געוויינט, געבעטן ער זאָל איר העלפן. ער האָט וועגן דעם דערציילט דעם פּראָקוראַר. אַבער ר' מאיר-גרשון האָט געהאַט ביים פּראָקוראַר מער אַנזען, ווי מאָטל. ס'איז געבליבן ביים אַלטן.

— און דו האָסט געשוויגן? — שפּרינגט איינער אַרויס.

— כאָפּ נישט! — שלאָגט מאָטל אָפּ — אַז כ'וועל ענדיקן וועל איך אַ פאַטש טון מיט די הענט. — ער קוקט זיך אַרום און דערציילט ווייטער: — איין מאָל, אַ שבת, ר' מאיר-גרשון מיט די רבנים זענען געווען אין שטיבל; צירל די דינסט, אין שיל, צו ראש-חודש בענטשן. האָב איך אַרויס-געשלעפט אַן אייזערנעם לאָם פון אייזיק בעל-עגלהס שטאַל, אויפגע-בראַכן דעם לאָדן, אויפגעריסן ס'פענצטער און אַוועק מיט מירלען צו דער באַן, זי אַוועקגעפירט צו מיין פעטער אין קאַלושין.

די אַרומיקע האָבן אָנגעשפיצט די אויערן.

— אַט וואָס כ'האָב צו פאַרשרייבן אויף מיין זכות! — רופט ער אויס.

שלינגט און פאַרכליינעט זיך מיט אייגענע ווערטער, טוט אַ פאַטש מיט די הענט: ער האָט געענדיקט.

אין רעכטן פליגל פון דער באַרקע זיצן יונגעלייט מיט טאַלאַנט צו זינגען און אַ גרופע, וואָס פלעגט אויפטרעטן אין דראַמאַטישן קרייז פון זייער פאַראיין. זיי רעדן זיך אָפּ אויסצושטעלן אַ פּראָגראַם פון לידלעך, קופלעטן, מאַנאַלאָגן. איינער הערט אויס דעם אַנדערן, אַבער מאָטל פאַמס קען די חברה.

— זאָלן זיי זיך מאַכן זייער לעבן פאַר זיך און מיר פאַר זיך, —

זאָגט ער און ווענדט זיך צו משה פעלדמאַנען, וואָס האָט זיך פאַרגאַפּיעט:

— און וואָס האָסטו, משהלע, אויפגעטון גוטס?

משה פעלדמאַן האָט אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ, ווי מען וואַלט אים איבערגעוועקט פון דרימלען. ער האָט געקנייטשט זיין הויכן שטערן מיט ברייטע פאַלדן, ווי אַ „פּליסאַוואַניע“. אַ שמיכל האָט זיך צעגאַסן אין זיינע שמאַלע מויל-ווינקלען:

— ס'איז געווען בעת דער גרויסער שריפה אין שטעטל. אין מיטן

נאַכט איז זי אויסגעבראַכן. ס'האָט געברענגט ס'ברויהויו. די פלאַמען האָבן פאַרכאַפט אַ הויז נאָך אַ הויז, ס'פיייער האָט געבושעוועט, ווי אונטערגע-

אין שטורעם

בלאזן דורך אַ בלאַזזאָק. דער הימל איז געווען רויט. אויף דער גאָס איז געווען אַנגעוואָרפן פעק און בעטגעוואַנט. קינד און קייט איז וואָך געווען. מען איז געלאָפן מיטן פעקל בעבעכעס פון איין גאָס אין דער צווייטער. די צונגען פייער האָבן פאַרשלונגען שורות הייזער. די פלאַמען האָבן זיך שוין געטראָגן צו די הייזער פון דער יאַטקע-גאַס. שינדל-דעכער האָבן זיך אָנגעכאַפט. אונדזער הויז איז מיט אַ מאָל געוואָרן אַ פאַקל. איין פאַר-פאַלק איז אַרויס אין בלויון העמד אויפן לייב. דאָס פאַרל האָט אין צע-טומלטקייט פאַרגעסן אין זייער קינד. ער האָט געטענהט: „כ'בין זיכער גע-ווען, אַז דו ביסט אַרויס מיטן קינד“. זי האָט זיך געריסן די האַר פון קאַפּ און געשלאָטן באַשר זי איז זיכער געווען, אַז ער, דער מאַן, האָט געכאַפט מיט זיך דאָס קינד. דער מאַן איז געלאָפן אַרום הויז. ער האָט געזוכט אַן אַרט אַן פלאַמען... האָב איך געמאַכט אַ „סאַלטאַ מאַרטאַלע“, כ'בין אַריין צווישן די פייער-צונגען, געגאַנגען לויטן קולעכל פון קינד. איין סעקונדע נאָר, און צוריק אַרויס מיטן קינד. טאַקע אָפּגעזענגט, אָבער ס'קינד איז געווען געראַטעוועט. נו, האָ? — פאַרענדיקט ער מיט טריומף.

אַלעק האָט זיך אַ צי געטון פון אַרט, געמאַכט אַ באַוועגונג, אַז ער וויל עפעס פרעגן. מיט אַ מאָל האָט ער דערהערט אַ רעדן צווישן צוויי זייטיקע, אַז דער באַגלייטער, דער יונגער ענקאוועדיסט, האָט געזאָגט: „איר וועט שוין נישט זען אייערע היימען, ווי איר זעט נישט אייערע אויערן...“ אַלעקן איז אַ קאַלטער ציטער אַדורך איבערן לייב. ער איז ביז געוואָרן, וואָס מאַטל פאַמס רעדט צו רעדן וועגן עפעס אַנדערש. ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויפן עלנבויגן, זיך אַנידערגעזעצט, האָט ער דערהערט אַ רופן:

— העי! העי!

אַלעקן האָט זיך געדאַכט, אַז דער רוף איז צו אים. ער האָט זיך אומ-געקוקט:

— העי! העי! — האָט גערופן אַרקע, זיך פאַרשאַרצט די אַרבל.

אהרן-אַרקע, אַ קליינוווקסיקער, דאַרער, הויט און ביין, אָבער אַ שטיים, — אַ מעטאַלענע. ער האָט זיך געלאָזט וואַקסן די באַרד און די באַקן זענען אים שוין באַדעקט מיט באַרד ביז די אויגן. ער האָט נישט געמיינט

ד. זאקאליק

אלעקן. ער זאגט, אז סיי מאטלס, סיי משהס בארימען זיך איז גארנישט. דאס וואס ער האט צו דערציילן, האט נישט קיין גלייכנס. מאטל פאמס איז צופרידן פון אפלאנג וואס זיין איינפאל האט, אבער מען רופט דעם וואגאן 47 און מאטל געהערט צו דעם וואגאן. מען טיילט צוקער. ער דארף נעמען זיין פארציע. ער דארף אויך זיך שטעלן אין דער ריי ארויפצוגיין אויפן בריקל. די ריי איז א לאנגע.

7

א שיף און א רודער

ס'איז גרויס די דעמפיקייט אין דער באַרקע. די שוואַרצע ווענט זע-
נען באַצויגן מיט גלאַנציקער פייכטקייט, ווי זיי וואַלטן געשוויצט. פון
סופיט קאפּען טראַפּנס. איינעם פאַלט דער טראַפּן אויפן שטערן, און אַנ-
דערן אויף דער נאַז. יעדעס מאָל, וואָס אַ טראַפּן פאַלט אויף עמעצנס
פנים, שפּרינגט יענער אויף מיט אַ געשריי און קללות. עס הערן זיך רופן
מען זאָל די מינוט עפענען די עטלעכע קלאַפעס איבער די לעכער אין
דאָך, אז עס זאָל אַריין לופט! ס'איז אַבער נישטאָ אויף וועמען צו שרייען.
דער יונגער ענקאוועדיסט, דער באַגלייטער, איז עפעס אַ צעקראַכענער,
אַ שוואַכלינג. פון אַ בלויון בלאַז קאָן ער אַוועקפליען. ער באַהאַלט זיך.
אויב ער פלעגט די ערשטע טעג זיצן שעהן אויף די טרעפלעך, ווי ער
וואַלט געהאַלטן וואָך, איז איצט ווייט ער זיך גארנישט, וויל אפילו נישט
אַ קוק טון וואָס עס געשעט אין דער באַרקע.

אייניקע פרווון זיך שטעלן איינער אויפן אנדערן, כדי אַוועקצורוקן
אַ קלאַפע אין דאָך. די קלאַפע האָט מען נישט געקאָנט אויפהייבן, נישט
רוקן, זי איז מיט עפעס צוגעטשעפעט פון דרויסן — רופט מען און מען
שרייט.

אלעק האָט געציילט די טעג וויפּל מען שלעפט זיך שוין מיט דער
באַרקע. ער האָט געקוקט אויפן סלופ, וווּ ס'איז אויסגעקריצט די דאַטע
ווען ס'זענען מיט דער באַרקע געפאַרן די פּוילישע קריגס-געפאַנגענע.

אין שטורעם

א מוראדיקער געדאנק איז אים געקומען, אז מען וועט נישט דערפארן. דאס רייסן זיך איצט נאך לופט האט נאך מער געשטארקט די מורא. ווי דאס וואלטן געווען די סימפטאמען פון קעגנשטעלן זיך דעם אומקום. מיט אַ מאָל האָט ער אַ געשריי געטון:

— נישט אַפּשטיין! אויפרייסן די קלאַפּע! נישט אַפּשטיין!

אַרקע האָט זיך נישט געמישט אין דעם טאַראַראַם. ער האָט אָנגע-
כאַפט מאַטלען וואָס איז נאָר וואָס צוריקגעקומען און דערציילט:

— פון קינדווייז און האט מיין טאטע מיד געלערנט צו לאכן ווען יענער כעסט זיך. אז איך האב זיך געצאָרנט, האט דער טאטע מיר אַריינגעלאַכט אין פנים אַריין... אין מאָל בין איך מיט חברים, יינגלעך, געגאַנגען אין וואָלד אַריין כדי צו קלייבן יאַגדעס. טיף אין וואָלד איז פאַר אונדז דערשינען דער „גאַיאָווע“* מיט צוויי העק אין די הענט. ער האָט געדראָט אז ער וועט שפּאַלטן קעפּ. די סכּנה איז געווען גרויס, האָב איך גענומען אַ לאַנגע „וויטקע“** און הינטערווילעכס געריבן דעם „גאַיאָוועס“ קאַרק. דער „גאַיאָווע“ האָט זיך דערשראַקן, אַזש אַ ציטער געטון ווי אַ בלאָט, די העק זענען אים אַרויסגעפאַלן פון די הענט. אז ער האָט זיך אומגעקוקט און דערזען פאַר וואָס ער האָט זיך דערשראַקן, און וואָס עס האָט אים גע-
קיצלט, האָט ער זיך אַליין אויסגעפאַטשט און אויס בושה אַנטלאָפּן.

אַרקע האָט נאָך נישט געענדיקט, האָבן שוין אייניקע גערופן, אז אויך זיי האָבן מיט וואָס זיך צו באַרימען.

מאָטלס אויגן האָבן געגלאַנצט פון הנאה. אַבער אַן איבערראַשנדיקע געשעעניש האָט די גאַנצע מחנה אין דער באַרקע געשטעלט אויף די פּיס: עטלעכע יונגען, נאָך דעם ווי זיי האָבן זיך געשטעלט אין אַ פּיראַמידע, איז געלונגען אויפצוהייבן אַ קלאַפּע אין דאָך. אין דער באַרקע איז מיט אַ מאָל אַריין אַ ברייטע ליכטיקייט, ווי דער גאַנצער הימל וואָלט אַריינגע-
פאַלן. עס איז געוואָרן אַ געשטופּעריי, יעדער האָט געוואָלט שטיין אונטערן הימל, כאָטש עטלעכע מינוט זיך איינקוקן אין הימלס לויטערקייט.

* וואָלד־וועכטער

** ריטל.

ד. זאקאליק

מען האט געלאכט צום הימל, די יונגעלייט, וואס האבן פריער נאר פאר זיך שטילערהייט עפעס אויסגעזונגען, זענען איצט אריין אין טראנס און כאראל געזונגען שלאגער-לידלעך, מארשן אין פויליש און רוסיש.

דער באגלייטער, דער יונגער ענקאוועדיסט, האט זיך אלץ נישט גע-זויזן; אויך די אנדערע ענקאוועדיסטן, וואס זענען געזעסן אויפן בריקל, זענען נישט אראפגעקומען. מען איז דערגאנגען פאר וואס: די אפראווי-זאציע האט זיך אויסגעשעפט. דער „פלאנאוויק“ האט זיך פאררעכנט... תוך דעם שלעפט זיך די בארקע איצט אין וועג לענגער, ווי ס'איז געווען אין פלאן. ס'איז נישטאָ צו וועמען צו רעדן.

און דערווייל דערציילט מען זיך ווייטער פאסירונגען. איצט דער-ציילט פישל שעפס — בלחש, ווי שעפטשענדיק פאר זיך:

— זי איז געווען אין איין וווקס מיט מיר. אַ בלאַנדינקע. אירע פלאַך-סענע האָר זענען געווען פליישיק ווייך און געשמעקט מיט אַ רויזנאָפּט. אויף אירע פולע ליפן האָט תמיד זיך געוויקלט אַ דין, צאָרט שמייכלעלע. יעדן אָונט זענען מיר געווען אין איין געזעלשאַפּט. זי האָט געוויסט אַז איך קום צוליב איר און זי איז געקומען צוליב מיר. זי איז געווען מיין טרוים. כ'האָב דאָס איר געזאָגט און זי האָט מיט אַ האַנטגעלעט מיר גע-ענטפּערט... זומערצייט האָבן מיר זיך געטראָפּן אין איין קוראַרט. מיר האָבן צוזאַמען באַזוכט די געגנט. זיך אָפּגעזונדערט פון זייטיקע, געפירט זיך האַנט ביי האַנט. געשפּילט זיך אויף די ים-כוואַליעס. זי האָט דעם קאַפּ אַנ-געלעבט אויף מיין אַקסל, איר האַנט געהאַלטן אויף מיין האַרץ... יענעם אָונט זענען מיר געווען אין קאַסינאָ — אַזוי האָט זי געוואָלט. מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט ביי אַ רולעטקע-טיש. אויף אַלע 36 נומערן זענען געלעגן שטאַנען און שטאַנען. זי האָט געוואָלט שטעלן אויף אַ נומער. זי האָט גע-האַט אייגן געלט איינצושטעלן, דאָך האָט זי געוואָלט איך זאָל איר געבן פון מיינס: „אַ סגולה צו געווינען“ — האָט זי מיט באַזונדערן שמייכל באַ-טאַנט. אירע אויגן זענען געווען אַנגעשטרענגט צו קוקן אויף דעם קיי-קעלע, וואָס קאַלערט זיך אין דער שיסל ציפּערן. זי האָט נישט געווי-נען. מיר זענען צוגעגאַנגען צו אַ טיש פון „באקארא“-שפּילערס. איינער, אַ זייטיקער גאָר, האָט גערופן ער שטעלט „וואַבאַנק“, האָט זי אויך אירע עטלעכע גילדן צוגעלייגט. גלייך ווי זי האָט אַוועקגעלייגט די ערשטע

אין שטורעם

פאַר גילדן, האָב איך שוין געוויסט אַז זי פאַרשפּילט. איך האָב אין איר בייטעלע אַרײַנגעלייגט עטלעכע שטאַנען זי זאָל ווידער שטעלן... דעם אָונט פון עמאַציעס — איז עס געשען... איך בין זיכער געווען, אַז מיר זענען שוין צוגעבונדן צו זיך און זי וועט שוין נישט צוריקגיין צום מאַן... עס איז אַבער נישט געשען ווי איך האָב געמיינט. זי האָט פאַרלאַנגט פון מיר איך זאָל שווייגן און אַפּוואַרטן איר קומען צו מיר. איך האָב געשוויגן, געוואַרט. איין מאָל איז זי געקומען און געזאָגט: „איך בין געווינט צו לוקסוס, מיר קאָן איינפאַלן אויסטערלישט. ביסט אַן אַנגעשטעלטער. קאָנסט פאַרלירן די שטעלע יעדן טאָג. וועסט נישט קאָנען נאַכקומען מייע קאַ-פּריזן“...

עפּעס אַ סומאַטאָכע איז פּלוצלינג אַנטשטאַנען אין דער באַרקע. דער ענקצוועדיסט, דאָס נעבעכל, האָט אַנגעטון די ביקס און ער ווילדעוועט. ער האָט איבערגעקערט ס'פעסל וואַסער, באַשר מען האָט אַן זיין דערלוי-בעגיש אַרײַנגעצויגן מיטן עמער וואַסער פון דעם טייך און אַנגעפּילט דאָס פעסל:

— זאָל מען נישט מייענען, אַז די שיף איז אַן אַ רודער! באַלד וועט די גאַנצע קאַמאַנדע באַגלייטערס אַראַפקומען! — און ער האָט געשליידערט וואַס עס איז נאָר געקומען אונטער דער האַנט. ער האָט זיך געכאַפט צו דער ביקס אויסצושיסן.

— יידן! ראַטעוועט אים! — האָט מאָטל פּאַמס אַ געשריי געטון, — ער איז נעבעך צעמישט פון לאַנגווייל, ראַטעוועט אים!... אַלעק איז אין הייטערקייט אויפגעשפרונגען. ער האָט געוואַלט עס זאָל עפּעס דערצערענען די קאַמאַנדע באַגלייטערס. ער האָט זיך געשטופּט צווישן דער ענגשאַפט, און זיך געשטעלט נעבן פעסל אַפּצוהיטן עס. און די באַרקע האָט זיך ווייטער שטיל געגליטשט.

וויטאמין "צ"

אין אוסטוים זענען שוין אויסגעהאקט אלע וועלדער. אוסטוים-לאג איז א קאפיע פון קאטלאס. אויך בלויז א טראניט-פונקט. פון דאנען ווערן די "זאקלוטשאנע" צעשיקט אין די לאגערן וואס אין דער אוסטוים-געגנט. צענדליקער לאגערן אין דעם ראיאן. אויך אוסטוים האט א נעץ פון זאנעס. אין אלע פיר ווינקלען פון לאגער שטייען "ווישקעס" מיט באוואפנטע וועכ-טערס.

ס'ראיעט א מענטשן-מאסע פארווהשכטע פנימער. קליידער — שמא-טעס. די געשטאלטן טשלאפען אין שטרוי-לאפטשעס, אין טרעטערס פון גומי-רעדער. אויך אינוואלידן זענען דא. געבויענע אין דרייען, טאפ-טשען זיי אין די זאמדן, אנגעשפארטע אויף שטעקנס, וואס זיי אליין האבן זיך געמאכט פון צווייגן. פראפעסאן, געלערנטע צווישן זיי. איינער א נידעריק-וויקסיקער, ברייטפלייציקער, מיט א גרויס פנים און אויגן-ברילן מיט דיקע גלעזלעך. ער איז אנגעלענט אויף א שטעקן. ער רעדט און רעדט — ס'מױל פארמאכט זיך אים נישט. ער פרעגט זיך אויף פראפע-סאך באדען דע קורטענע. ער האט מיט אים צוזאמען שטודירט. ער איז פארשיקט געווארן פאר רעדן. ער ווייסט נישט וואס זיי האבן געוואלט ער זאל נישט רעדן, און זיין גאנץ לערן-געצייג איז רעדן. ער געדענקט נישט, און ער זאל האבן באנוצט אַזעלכע אויסדרוקן ווי עס לויטעט די באשולדיקונג. "דער שכן, פיאטער גריגאראוויטש, האט געהערט. ער אליין ווייסט נישט".

...פיאטער גריגאראוויטש האט געשיקט צו אים זיין בת-יחידה זיך צו לערנען ביי אים פראנצויזיש. זי איז משוגע געווארן. צום באדויערן איז זי נישט משוגע געווארן איידער זי איז געקומען צו אים זיך לערנען... ער איז שוין אלט. אלע דא מיט אים זענען שוין אלט. אט שלעפן זיי די פיס, ווייל זיי האבן נישט קיין כוח צו פארענדיקן מיט זיך. "יעדער פון אונדז ווייסט עס" — גיט ער צו מיט באדויערן, בלאזט מיט דער נאז, ווי

אין שטורעם

עס וואלט אים וואס געשטאכן. — „זיי ווייסן, אז זייער געביין וועט פוילן ערגעץ דא אין די טונדרעס, אן א צייכן אויפן בערגל, וואס וועט פאר-דעקן זייערע אויסגעסאכניעטע גופים און זיי רעזיגנירן נישט. זיי לאזן זיך פירן פון איין לאגער אין צווייטן און זיי שטייען נאך אין גרויסן; קיין איינער האט נישט אנגעגעבן קיין ביטע אויף צו רעווידירן דעם פסק-דין, און וועט עס נישט טון.“

די אנגעקומענע מחנה ביעזשענצעס איז די גרעסטע אין דער צאל אין אוסטוים. עס איז זיי נישט אנגעוויזן געווארן קיין באשטימט געצעלט. ווו עס איז געווען א פרייע נארע, האבן גרופעס, לויט די וואגאנען-נומערן, זיך קאנצענטרירט. לויט די וואגאנען-נומערן האבן זיי געקריגן דעם פא-יאק; דאס רעפטל ברויט און לעפל קאשע. ביז עס וועלן קומען די שלי-חים פון די לאגערן אפנעמען זייער „נאריאד“*.)

ווען אלעק איז ארויס פון דער בארקע האט אים א שטיק געטון די איינזאמקייט. הגם מיט אים זענען ארויס הונדערטער און אלע אין דעם זעלבן מצב, האט ער דאך געהאלטן אז מיט אים איז אנדערש. אלע שפא-נען שוין גלייכגילטיק אין קנעכטשאפט. אין אים אבער האט מיט א מאל זיך ווידער דערוועקט א ווידערשטאנד. ער האט געוואלט שרייען. ס'האט אים געמוטשעט דער געדאנק: „אפשר אריינשפרינגען אין טייך אריין?...”

און אט איז ער אין אוסטוים. ליגט נעבן א פלויט. איז נישט גע-שפרונגען אין טייך אריין. ער ווונדערט זיך נאך ווי אזוי ער דערהאלט זיינע כוחות. די דאקטוירים, וואס זענען צווישן די ביעזשענצעס, זאגן אז די כוחות זענען פון די רעזערוון פון אמאל. „אויף ווי לאנג וועלן סטייען די רעזערוון?...”

אוסטוים האט נישט קיין געזעצן, האט נישט קיין זייער. ס'איז נישט באשטימט קיין שעה פון אויפשטיין, נישט פון עסן, נישט פון שלאפן. אוסטוים איז א פאדערהויז, וואס פירט אין לאגער אריין. די גרעסטע אטראקציע איז די „באניע“*. הונדערטער שלאנדערן זיך ארום פוסט-אין-

* באשטעלונג

* באך

ד. זאקאליק

פאס, ווארטן אפ מען זאל קומען זיי נעמען. די באַניע פילט אויס די צייט און די געדאַנקען. שעהן דויערט ביזן אַריינקומען, שעהן דויערט ביזן צוריקקומען.

אַלעק האָט נאָך פון פרימאַרגן זיך געשטעלט אין דער ריי צו דער „באַניע“. ער וויל דערפרישן זיין לייב מיט וואַסער.

אין דער ריי, נעבן אים, שטייט אַ הויכער מאַנצפאַרשוין. ער טיילט זיך אויס פון אַלע מיט זיין פרישן אַנטון. די פופּנקע פון בלאַ סאַטין, נאָך מיט בלישטשנדיקן גלאַנץ. זיין פנים לאַנג און מאַגערע באַקן, אַבער נישט פון הונגער. אַ געוועזענער דירעקטאָר פון אַ גאַלדגרובן. זייט ער האָט זיך צוגעשטעלט אין דער ריי אַריינצוקומען אין דער באַניע, האָט ער בלוז געמורמלט, ווי ער וואַלט זאָגן עפעס אַ תפילה. איין נאָמען: „סאַפּיאַ ניקאַ-לאַיעוואַ“, האָט ער שוין וויפל מאָל דייטלעך דערמאָנט.

— סאַפּיאַ ניקאַלאַיעוואַ. אייער פרוי? טאַכטער? — פרעגט אַלעק.

— דו הערסט וואָס איך רעד?

— געהערט.

— איך רעד נישט צו דיר.

— סאַפּיאַ מוז זיין אַן אייגענע.

— מיין סעקרעטאַרין.

— בענקט זיך?...

— ס'טוט וויי.

— פאַרשטייט זיך.

— דו קאָנסט גאַרנישט פאַרשטיין.

— זיך פאַרצושטעלן...

— זי האָט געוואַלט אַ יונגערן. דער „פּאַליטרוק“* האָט איר פאַר-

דרייט דעם קאַפּ. ער האָט איר געגלייבט, אַז איך וויל צוריק אויפשטעלן די צערקווע.

אַלעק און דער הויכער מאַנצפאַרשוין זענען צוזאַמען אַריין אין פאַ-

דערהויז פון דער „באַניע“, וווּ ס'איז געשטאַנען אַ פּריזירער. אַלעק האָט

* פּאַליטישער לייטער

אין שטרעם

זיך געלאזט אָפּשערן וווּ נאָר אַ האָר. דער געוועזענער דירעקטאָר האָט געוואַרט ביז אַלעק איז אַריין אין באַדצימער. אַלעק האָט געקריגן אַנדערטהאַלבן שעפעלעך וואַסער, זיך אָנגעזיפט און נישט געהאַט מיט וואַס אָפּצושווענקען די זיף. די הויט האָט געברענט פון דער סאָדע אין זיף. ער האָט נישט געקאַנט איינשטיין אויף איין אָרט. עס האָט אים געברייט ווי ער וואַלט געווען באַדעקט מיט אַ צרעת. ער איז אַרויס אָן אַ העמד. ער האָט עס אַוועקגעגעבן איינעם פאַר יענעם אַנ-דערטהאַלבן שעפעלעך וואַסער צום אָפּשווענקען זיך.

**

אוסטוויים האָט אַ וויכטיקע אויפגאַבע: סערגעירן די פאַרמשפטע אין קאַטעגאָריעס — צו לייכטער אַרבעט און שווערער אַרבעט. דער באַגריף לייכטע אַרבעט: אַלץ וואַס איז נישט געבונדן מיט ביימער-האַקן. צוויי דאָקטוירים און אַ לאַגער-פאַרשטייער קוואַליפֿיצירן דעם פאַרמשפטן צו וועלכער קאַטעגאָריע ער זאָל געהערן. דער לאַגער-פאַרשטייער מעסט אָפּ דעם אַרעסטירטן לויטן אויסזען.

אַלעק איז דורכגעגאַנגען די קאַמיסיע. דער דאָקטאָר האָט אים צו-געטיילט צו דער צווייטער קאַטעגאָריע: ס'קאָן זיין, אַז ער וועט אין לאַגער זיין אַ קאַרטאָפֿל-שיילער, אַ שמש, אַ האַלצהעקער, אָדער באַדינער. די וואַס זענען צוגעטיילט צו דער ערשטער קאַטעגאָריע ווילן נישט זאָגן — זיי רעכענען, אַז די סעלעקציע איז נאָך נישט די לעצטע, און זיי וועלן נאָך אומשטאַנד זיין צו ענדערן. ס'איז אַבער דאָך צו דערקענען ווער צו וועלכער אַרבעט איז צוגעטיילט און לויט זייערע ענטפערס: דער, צו לייכ-טער אַרבעט האָט געענטפערט גלייך — „צווייטער“, דער צו שווערער אַרבעט האָט ביזלעך אַ דריי געטון מיט דער נאָז און נישט געענטפערט.

בוימגאַרט איז אויך באַשטימט צו דער צווייטער קאַטעגאָריע. אַבער עפעס בן-האַלט ער זיך לעצטנס אויס פאַר אַלעקן. איז אַלעק נייגעריק צו וויסן די סיבה. ער האָט אים געזוכט און געפונען זיצן אויף די קלעצער הינטער דער באַד. ער האָט זיך געמאַכט אַ פייפערל פון אַ שטיקל שטעקל, וואַס ער האָט געפונען נעבן דער קיך. אַ פייפערל וואַס פייפט נישט. בוימגאַרטן דאַכט זיך אַז עס פייפט.

ד. זאקאליק

— כ'לעבן גוט צו זיצן דא! — זאגט אַלעק.
— אָבער גוט! די פיס האָבן אַן אַנלען, — זאָגט בוימגאַרט און ער
ציט איין דעם האַלדז ווי ער וואַלט וועלן דווקא אַרויסשטויסן אַ גוידער.
— איר האַלט אַז דאָס העלצל איז טאקע אַ פייפערל?
— איך זאָל אַרומגיין און רעדן צו זיך, וועט מען זאָגן „משוגעז“ פייף
איך אויס מייך רעדן. פייפן מעג איך.
— וואָס זשע באַהאַלט איר זיך?
— כ'וויל נישט הערן ס'פלאַפלען פון די מרה־שחורהניקעס: „נישטאַ
און ס'וועט שוין נישט זיין די היים. פאַרגעס, אַז ס'איז אַמאָל געווען אַ
היים“ איך בין אַזאַ קאַטאַרוזשניק, ווי דו וואַלסט מיך באַשווענלצט מיט
הייליק וואַסער, אַז כ'זאָל זיין אַ גוי...
— מען פאַרפירט אונדז אָבער אַזוי ווייט...
— די צייט לויפט אונדז צום גוטן. מאַרגן קאָן זיין אויס מלחמה...
— אַזוי ווילט איר!
— איז דען צן עוולה?
— אַן איינרעדעניש.
— לאַזט מיך לעבן, כ'בעט איך.
— איז דאָס לעבן?...
— שוין ווידער דער פעסעמיזם? לאַזט מיך שפילן און איר שווייגט.
קוקט ווער עס גייט אַרויס פון דער באַניע, שעלט און לאַכט...

**
*

די לעצטע טעג האָט אַלעק געשלאָסן קאַנטשאַפּט: גרינשפּאַן פון 56סטן
וואָגאַן. זיי האָבן זיך צוגעפּאַסט. שעהן זענען זיי געזעסן נעבן דעם ברו-
נעם און געשמעסט. גרינשפּאַן איז געווען אַ סוחר אויף דער גענשער
גאַס. ער האָט געפירט אַ גרויס געשעפט. די ערשטע טעג פון מלחמה-
אויסברוך איז זיין געשעפט אַוועק מיטן רויך. ער איז געבליבן, זאָגט ער,
אַ ריינער אַרעמאַן. אָבער דאָס האָט אים קנאַפּ געקומערט. ער האָט גע-
גלויבט אין זיך, אַז ווי ס'וועט ווערן אויס מלחמה, וועט ער זיך צוריק-
שטעלן אויף די פיס. אָבער זייט ער איז אַנגעקומען קיין אוסטרוים, איז
ער באַהערשט פון אַ דערדריקנדיק געפיל: „איינזאַם“. ביי די ערשטע

אין שטורעם

ווערטער, וואָס ער האָט גערעדט מיט אַלעקן, האָט ער דערפילט, אַז זיי זענען אַ פאַר. ער האָט אים דערציילט וועגן זיין געשעפט, וועגן זיין היים. ער האָט ליב געהאַט בילדער און זיין פרוי האָט ליב געהאַט בילדער. די מיטלסטע טאָכטער האָט אַ ביסל געמאַלן. צוויי זין, צוויי טעכטער. זיי בענקען איצט נאָך זיין קומען, זיי ווייסן זיכער נישט, אַז מען פאַרשלעפט אים ווייט, ווייט, צו די ווייסע בערן, זאָגט מען. זיי ווייסן עס נישט...

אין די פרימאַרגנס איז גרינשפאַן קיין רגע נישט געזעסן אויף איין אָרט. ער איז געווען אין דער קיך, ביים קוכער, ביים בעדער. ער איז אויך געקומען אין די געצעלטן פון די פערמאַנענטע לאַגערניקעס, וווּ קיין בעזשעניץ קומט נישט, ווייל אַ מורא איז אַנצושטעקן זיך מיט צרעת... אָבער גרינשפאַן גייט יאָ אַריין. אים געשעט גאַרנישט. אָפט ברענגט ער אַ זעקעלע צוקער, אַ פאַר פעקעלעך מאַכאַרקע. ער איז שוין גוט-ברודעריש מיטן קוכער און ער קויפט ביי אים „סאַלאַ“ — „דאָס איז וויטאַמין „צ“. וואָס ער האָט געהאַט וועט ער געטוישט אויף „סאַלאַ“. ער האָט צוגעהאַפן אַנדערע: ווער ס'האַט געוואָלט טוישן אַ העמד אויף „סאַלאַ“ האָט ער דאָס דורכגעפירט.

אויף וויטאַמין „צ“ זענען אַלע בעזשעניצעס געווען בעלנים, נישט אַלע טראַנזאַקציעס זענען אָבער דורכגעפירט געוואָרן דורך גרינשפאַנען. ס'זענען געווען נאָך פיפיקע אין מסחר, און ס'איז אַנטשטאַנען אַ וויטאַ-מינען-האַסע.

אַנומלט האָט גרינשפאַן אַוועקגענומען אַלעקן אויף אַ שמועס. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט מיט אים נעבן ברונעם און פאַרטרויט זיך: — דער בעדער האָט מיר געזאָגט, אַז ער אַליין האָט שוין געזען מיינע אַקטן, אַז איך וועל שוין קיין מאָל די היים נישט זען! — ער האָט זיך פאַרטראַכט און נאָך אַ רגע ממשיך געווען:

— אַז מ'דאַרף גאַרנישט אַריינקוקן אין די אַקטן, ס'איז אַזוי אויך באַקאַנט; אַ לאַגערניק ווערט נישט באַפרייט. ווען אַפילו ער האַלט אויס דעם „סראַק“*, קריגט ער אַ „דאַבאַווקע“**. אויב ס'איז ווי דער בעדער

(* פסק.)

(** צולאַג.)

ד. זאקאליק

זאָגט, וויל איך נישט מיטמאַכן דעם וועג. איך באַדויער, וואָס כ'האַב עס נישט געטון ביי דער דווינע...

אַלעק שטוינט. ער קוקט זיך איין אין גרינשפּאַנען. יענער וואַרפט שנעל די צונג ביים רעדן. די אויגן זענען ווי אַרויס פון די שעלעכלעך. עפעס הייבט ער דעם שטערן, ווי ער וואַלט אים וועלן אָפטיילן פון קאַפּ-שיידל. „מיט גרינשפּאַנען געשעט עפעסו“ — האָט אַלעק אַ טראַכט געטון. ער האָט מורא פאַר זיין צושטאַנד. ער וויל אים אַרומנעמען, נאָר באלד כאַפט ער זיך, אַז אפּשר טויג עס נישט פאַר בייַדן — גיסן בוימל אויפן פייער... זיין אינסטינקט האָט אים דיקטירט נישט צו פאַרשאַרפן די פאַר-ביטערונג. ס'איז אים פּלוצלינג קלאַר געוואָרן, אַז נאָכגעבן די דערדריי-קנדיקע געדאַנקען קאָן דערפירן צו שרעקלעכע מעשים. ער האָט זיך אויפגעשטעלט, אַנגענומען גרינשפּאַנען פאַר אַ האַנט, געוואַלט אַוועק-שלעפן אים פונעם ברונעם, אָבער גרינשפּאַן האָט זיך נישט געלאָזט.

— מען דאַרף פאַרטרייבן פון זיך דעם שטן, — האָט אַלעק איינגע-טענהט. — נישט נאָכגעבן זיך קיין שגעון. אַזוי פיל זענען אין אונדזער מצב און קיינער נעמט עס נישט אָן אַזוי האַפענונגסלאָז. דאָ קומט מען אויס מיט נאַרישקייט בעסער ווי מיט חכמה... הלמאי זיך נישט מאַכן תּמעוואַטע, נישט אַכצן, נישט קרעכצן! גלייכגילט קאָן זיין אַ וויטאַמין... דער בעדער האָט נישט געזען קיין אַקטן. ער רעדט וואָס מען האָט אים געזאָגט. אַז אַ מענטש פאַרדריסט אויף זיך אַליין מוז ער טון כלערליי התּפעלותן נישט צו פאַרמיאוסן זיך און זיך נישט אונטערגעבן קיין רע-זיגנאַציע... וואַרשע דאַרף זיין ווייט צוליב דער שטרעקע, אָבער נישט אין האַרץ. עס זאָגט זיך „אַז אַן איינרעדעניש איז ערגער פון אַ קרענק“ אָבער נישט תּמיד. אַ מאַל טוט אַן איינרעדעניש מוטיקן, גורט אַן מיט כּוח. דער עיקר איז איצט צו האַלטן זיך אויף דער אויבערפּלאַך...

די גאַנצע צייט, וואָס אַלעק האָט גערעדט, האָט גרינשפּאַן זיך גע-שאַקלט, געווייגט ווי זַן אומרו ביי אַ זייגער. זיינע אַרויסגעשטויסענע אויגן, וואָס זענען איצט אין שקיעה-שייך, זענען גרעסער צוליבן וואַסער-גלאַנץ. ער האָט מיט בייַדע הענט אינטענסיוו זיך געריבן די קיין.

— נישטאָ קיין כּוח מער צו רעדן, — האָט ער שוועראַטעמדיק גע-זאָגט, — די צונג פּלאַנטערט זיך אין מויל...

אין שטורעם

— וואגאן 59 דארף זיך אריבערטראגן אין א צווייט געצעלט! —
האָט אַלעק געהערט רופן. ער איז אַוועק פֿון גרינשפּאַנען זאָגנדיק, אַז ער
וועט באַלד צוריקקומען. זאָל ער נישט אַוועקגיין.

ווען אַלעק איז צוריקגעקומען צום ברונעם איז גרינשפּאַן נישט גע-
ווען. ער האָט אים געזוכט צווישן דער חברה פֿון וואָגאָן. ער האָט געפרעגט
ביים בעדער און קיינער האָט נישט געוויסט וווּ גרינשפּאַן איז. טייל האָבן
געחזקט:

— גרינשפּאַן! גרינשפּאַן! ער זוכט מסתמא וווּ אויסצוטוישן עפעס
אויף וויטאַמין „צ“...

שפעט אין אָונט האָט גרינשפּאַן זיך פֿלוצלינג באַוויזן. ער האָט
אַרויסגערופן אַלעקן פֿון געצעלט: „ס'איז אים איינגעפּאַלן, אַז זיי ביידע
דאַרפן איינער דעם אַנדערן זיך געבן עפעס אַ זאַך, כדי אויף יעדן פּאַל
האָבן צו באַווייזן דער משפּחה, אַז זיי זענען געווען צוזאַמען; עס זאָל זיך
נישט טרעפן וואָס ס'קען זיך טרעפן.“ ער האָט אים געגעבן זיין וועסטל;
ס'איז זייד און ס'וועט נישט פּאַרנעמען קיין גרויס אַרט“.

גרינשפּאַן איז אַוועק אָן אַ גוטע נאַכט צו זאָגן. אַלעק איז געווען
זיכער, אַז ער וועט באַלד צוריקקומען נעמען פֿון אים אַ זאַך.

אַ גאַנצע נאַכט האָט ער זיך אין שלאָף געדונגען מיט גרינשפּאַנען —
פאַר וואָס ער שרויפט אויף די פרייזן אויף וויטאַמין „צ“ און עפעס האָט
ער געהערט, אַז גרינשפּאַן לאַכט אַריין אין ברונעם, שרייט „וויטאַמין
צ“ און וויל הערן צי עס הילכט אָפּ אָן עכאַ.

גאַר פרי האָט אַלעק זיך איבערגעוועקט און ס'האַט אים אַ טראָג גע-
טון צו גיין זיך זען מיט גרינשפּאַנען.

אין דרויסן, ביים ברונעם, זענען געשטאַנען די 31 אירע פֿון וואָגאָן
56, געשטאַנען מיט אַראַפּגעלאַזטע קעפּ.

צוויי ענקאַוועדיסטן האַלטן וואָך, זיי לאָזן נישט צו נאַענט צום בר-
נעם, דער עמער איז אַפּגעבונדן.

— מען וואַרט אויפן דאַקטער. — האָט איינער פֿון וואָגאָן 56 געזאָגט
און ער איז אַוועק, ווי ער וואַלט נישט וועלן מען זאָל זען זיינע אויגן.

— גרינשפּאַן האָט זיך דערטרונקען.

— פאַר וואָס? פאַר וואָס האָט ער דאָס געטון? פאַר וואָס?...

ד. זאקאליק

א שווערער וואַלקן האָט זיך צעשפּרייט איבערן הימל. א ווינט האָט זיך אָנגעטראָגן און אַ שטויב־זאָמד געהויבן ווי אין אַ שטורעם. די מחנה ביעזשענצעס איז געשטאַנען און געשוויגן. בלויז זייערע אויגן האָבן גערעדט; ס'האָט אַרויסגערעדט פון זיי אַ מורא ס'זאָל נישט באַהערשן אַזאָ שגעון ווי גרינשפּאַנען.

גרינשפּאַן איז אַוועקגעכאַפט געוואָרן און קיינער האָט נישט געזען ווזהין זיך געביין ווערט באַשטאַט. אַלעק איז געשטאַנען מיט דער מחנה אין שטילשווייגן. זיך איינגעהערט אינעם וואַיען פון ווינט, געהאַט דעם איינדרוק, אַז דאָס וואַסער בלעזלט זיך נאָך פון גרינשפּאַנס אַטעם, וואָס איז פאַרונקען געוואָרן אין ברונעם.

פערטע טייל

1

דער לאַגער ביים שוואַרצן טייכל

ביי אַ שוואַרץ טייכל — אַ לאַגער־פונקט פון ענקאָוועדע. עס איז קרוב אַ פּערציק קילאָמעטער פון דערפּל וואַזשאייעל, וואָס איז אויך אַ לאַגער און די צענטראַלע פון אַ צענדליק לאַגערן אין דער געגנט פון צפון־פּאַל. דער וועג צום לאַגער ביים שוואַרצן טייכל פירט דורך אַ וואַלד עקרדיקע ביימער. די צווייגן זענען פאַרוועבט מיט שפינוועבס און באַוואַקסן מיט שימל.

די לאַגער־זאָנע איז אַרומגעצוימט מיט אַ געדיכטער נעץ שטעכל־דראַט. אַרום דער זאָנע איז די ערד אויסגעגלייכט און פאַרבראַנעוועט, כדי עס זאָל זיך אָנזען ווען ס'וועט געשטעלט ווערן אַ טראַט. צוויי טויערן האָט דער לאַגער; אַ ברייט טויער און אַ קליין טירל, וואָס נעבן דעם דיזשורנע־שטיבל. אין אַלע פיר עקן פון דער זאָנע שטייען „ווישקעס“ (*), וווּ עס האַלטן וואַך באַוואַפנטע ענקאָוועדיסטן. ביי נאַכט איז די זאָנע באַלויכטן מיט רעפּלעקטאָרן פון די „ווישקעס“.

דעם לאַגער־פונקט האָבן אויפגעבויט כינעזער — פאַרמשפטע אויף אייביקע קאָטאַרגע. עטלעכע צענדלינג זענען זיי געווען, אַראַפּגעברענגט אַהער, ווען אין דער לופט האָט שוין געהויכט דער צפון־ווינט. — וואָס! דאָ בויט, אַרבעט און לעבט!... — האָט דער קאַנוואַי גע־זאָגט, זיי איבערגעלאָזט און אוועק. די אַפּראַוויזאַציע האָט צוגעשטעלט די צענטראַלע וואַזשאייעל. מחמת

(* טורעמלעך.)

ד. זאקאליק

עס איז נאך נישט געווען קיין אויסגעטראָטענער וועג אין וואַלד, איז דאָס צופירן פון פראָדוקטן נישט געווען רעגולער. שוין אין סעפטעמבער-מאָ-נאָט האָט דאָס טייכל געפרוירן, שנייען זענען אָנגעפאלן אַ מעטער די הייך. אַ טייל פון די כינעזער איז אומגעקומען פון הונגער און קעלט. היינט איז דער לאַגער-פונקט צעבליט. דער וועג אין וואַלד פון וואַ-זשאיעל אַהער איז אַן אויסגעטראָטענער. אין דער זאָנע שטייען אין אַ שורה קלעצער מיט צוגעקלאַפטע צו זיי טאָולען און אויף זיי אויפ-שריפטן. לאַזונגען: „ווער עס אַרבעט דער עסט“, „סטאַכאַנאָוצעס * שפאַ-נען פאַרויס אין אויספירן דעם פלאַן“, „פאַרמעסט זיך אויפן סטאַכאַנאָון סיסטעם“.

**

גוטער אָונט. די ביעזשענצעס זענען נאָר וואָס אָנגעקומען. דאָס בריי-טע טויער האָט זיך פאַר זיי געעפנט. דער נאַטשאַליק אַליין האָט זיי באַגריסט:

— „זדראַסטוויע“, חברים!

אַלעק שטייט אין דער הינטערשטער ריי. ער קאָן זיך נישט איינקוקן אין נאַטשאַליק. ער זעט זיין היטל מיטן רויטן לאַמפּאַס. ער הערט זיין שטים — אַ ווייכע שטים.

— ביז איצט זענען אין לאַגער געווען בלויז רוסן מיט לאַנגיאַריקע „סראַקן“. ס'איז דאָס ערשע מאָל ווי איך נעם אויף אַזעלכע געסט. איך פאַרשטיי, אַז מען איז הונגעריק. יעדער וועט קאָנען זיך קויפן אין „לאַראַק“ ** פון לאַגער 300 גראַם ברויט. מען וועט קאָנען שרייבן בריוו און מען וועט זיי איבערשיקן.

די מחנה ביעזשענצעס האָט דערהערט וועגן דער דערלויבעניש צו שרייבן בריוו, האָט די מאַסע מיט אימפעט זיך אַ טראַג געטון אין די באַראַקן אַריין.

**

(* שלאַגלער.

(** געוועלבל.

אין שטורעם

דער באַראַק 4 האָט אַ פענצטער, אָבער עס עפנט זיך נישט. ס'איז פאַרקלאַפט. דער ריח פון דיזענפעקציע רייסט אין גומען. טאַפלטע נאַרעס פון נישט געהיבלעוועטע ברעטער. די ווענט זענען פאַרפלעקט פון צע-קוועטשטע וואַנצן. אין דער זאַנע איז פאַראַן אַ „קיפּיאַטילקע“* און יעדער קאָן נעמען קאַכעדיק וואַסער צו טרינקען. צוקער איז נאָך דאָ פון אוסטויים.

אַלעק ליגט אויף דער נאַרע, אָבער ער פילט נישט די האַרטקייט. ער איז מיד, דערשעפט און ער רוט איצט. דאָס בייגעלע פאַפּיר, וואָס ער האָט געקריגן צו שרייבן אַ בריוו, האַלט ער אויף דער ברוסט. ער שלאָפט נישט. ער קלערט וואָס זאָל ער שרייבן; דעם אמת קאָן ער נישט ברענגען אויפן פאַפּיר — דער צענזאָר וועט עס נישט דורכלאָזן. זאָל ער שרייבן, אָן וועגן לאַגער, וועט די קאָנטראָל עס נישט דורכלאָזן. זאָל ער שרייבן, אָן ער וועט אַרבעטן אין וואַלד? ראַכעלאַ וועט האָבן עגמת-נפש, פאַרשטיין, אָן אים איז ביטער. ער באַשליסט — ער וועט שרייבן ווי האַרציק דער נאַטשאַלניק האָט אים אויפגענומען. ער וועט פרעגן, וואָס זי טוט. צי גייט דאָס קינד אין שול? דער עיקר, אָן זי וועט האָבן זיין אַדרעס. דער אַדרעס וועט שוין אַלץ דערציילן...

דער נאַטשאַלניק גיט די ביעזשענצעס אַ טאַג רו. נאָך נישט מאַרגן גיין צו דער אַרבעט. דאָך זענען זיי אויפגעשטאַנען מיטן אויפשטיין פון דער זון. דער הויף איז מיט זיי פול געוואָרן. אַלעק גייט אַריין אין שכנות-דיקן באַראַק. יעדער באַראַק וועט האָבן אַ שמש, אַ „דניעוואַלני“**); נאָכן אוועקגיין פון דער בריגאַדע צו דער אַרבעט, וועט דער „דניעוואַלני“ רוי-מען דעם באַראַק. ס'איז דאָ אַ „סושילקע“**). דער לאַגערניק אַרבעט אין יעדן וועטער. די בגדים ווערן נאָס, גיט ער זיי אוועק דעם דניעוואַלני אין דער „סושילקע“ אויסצוטריקענען. צום אויפשטיין ברענגט דער דניע-וואַלני צוריק די בגדים פון דער סושילקע.

* קאַכעדיק וואַסער.

** שמש.

*** טרוקןקאַמער.

ד. זאקאליק

דער לאגער איז אַ „לעס־פּאַוואַל“* אַרבעט־לאַגער. די אַרעסטיר־טע אַרבעטן אין וואַלד — שניידן אויסגעסאַכניעטע ביימער. אַרעסטאַנטן פירן אַרויס ס'געהילץ פון וואַלד. דאָס געהילץ ווערט אַריינגעשליידערט אין טייכל אַריין און ס'שווימט מיטן וואַסער־שטראָם צו אַ טאַרטאַק־באַזע.

עלף שעה איז דער אַרבעט־טאַג. די לאַגערניקעס זענען איינגעטיילט אין בריגאַדעס לויט דער קאַטעגאָריע; שווערע אַרבעט, לייכטע אַרבעט. צו שווערער אַרבעט געהערט דאָס שניידן די ביימער, אַרויפגרוזעווען די קלעצער אויף לאַסטמאַשינען; צו דער צווייטער קאַטעגאָריע געהערט — ס'אינלייגן קלעצער אין בונטן, אָפּהאַקן די צווייגן פון די אומגעלייגטע ביימער, ברענען די קופּעס צווייגן, וואָס ליגן אין וואַלד און פאַרנעמען אַרט. צו לייכטע אַרבעט געהערט אויך דאָס שטופן קלעצער אין וואַסער, כדי עס זאָל זיך נישט מאַכן קיין „זאַטאַרעס“ (פאַרשטאַפּונגען).

די קיך פון לאַגער אַרבעט אָן אויפהער דעם גאַנצן מעת־לעת: נאָכן „אוזשין“** הייבט מען שוין אָן צוצוגרייטן דאָס עסן אויף מאַרגן.

אין דער זאַנע איז דאָ אַ סאַניטאַר־אַפּטיילונג. דער דאָקטער, אַ „זע־קאַ“, — עפעס האָט ער אין זיין היים געטון אַ מאָל עמעצן אַ מעדי־צינישע טובה... אים דינט דאָס מזל און ער אַרבעט נישט אין וואַלד. זיין בלאַנדן קאַפּ האָר האָט ער תמיד פּעדאַנטיש פאַרקעמט. פאַראַן נאָך דאָק־טוירים אין דעם לאַגער, אָבער זיי שניידן אין וואַלד די קלעצער. די סאַניטאַר־אַפּטיילונג איז אָפּן אין די אָוונט־שעהן, ווען די בריי־גאַדעס זענען שוין דאָ צוריק פון דער אַרבעט. דער דאָקטער שטעלט פעסט צי דער קראַנקער קאָן מאַרגן גיין צו דער אַרבעט. עס דעצידירט — היץ.

אַ באַזונדערער באַראַק איז די אַדמיניסטראַציע. אויך דאָ אַרבעטן בלויז „זע־קאַ“, פאַרשפטע אויף לאַנגע יאָרן. דאָך זענען זיי די „עליטאַ“ פון לאַגער. זיי האָבן אַ בעסערע „פיטאַניע“*** — אומאָפּהענגיק פון

* וואַלד־האַקעריי.

** אָוונטברויט.

*** באַשפּייזונג.

אין שטורעם

נאַרמע. אין דער אַדמיניסטראַציע אַרבעטן „נאַרמיראַושושטיקיי *). „פּלאַ-
נאַוויקעס“, „סוואַדקע“ אָפּנעמער.
אַוונט — די בריגאַדעס זענען צוריק אין דער זאַנע, קומען אין ביראַ
די בריגאַדירן, „דיעסאַטניקעס“ און שרייבן אויס דעם באַריכט פון טאַג
אַרבעט. זיי גיבן דאָס איבער דעם נאַרמיראַושושטיק און ער באַשטעטיקט די
קאַטעגאָריע קעסל.
די „סטאַכאַנאַווצעס“ האָבן שוין זייער מאַרקע. „אַ שם-טוב איז בע-
סער ווי שמן טוב“...

* *
*

נאָך אין דעם ערשטן פרייען טאַג איז די מחנה ביעזשענצעס איינ-
געטיילט געוואָרן אין בריגאַדעס, צוגעגרייט צו דער אַרבעט מאַרגן. צו
יעדער בריגאַדע איז באַשטימט אַ בריגאַדיר, אַ „דיעסאַטניק“, וואָס וועט
אַנפירן מיט דער אַרבעט, ער וועט אויסמעסטן דעם שטח, וואָס איז דורך
דער בריגאַדע באַאַרבעט געוואָרן, פעסטשטעלן די פּראַצענטער פון דער
נאַרמע, וואָס יעדער האָט געמאַכט. פאַר די ביעזשענצעס וועט נאָך דער-
ווייל נישט פאַרפּליכטן קיין נאַרמע. זיי וועלן קריגן דעם 2טן קעסל.

עטלעכע קאַטעגאָריעס קעסלען זענען דאָ פאַר די לאַגערניקעס:

ערשטער קעסל — פאַר די וואָס מאַכן בלויז אַ העלפט נאַרמע. די
פּאַיקע ברויט, אַ האַלבן קילאָ, צוויי טאַלאַנען, איינעם אויף פּרישטיק —
אַ זופּ פון קרויט-בלעטער; אויף „אוּזשין“ — די זעלבע זופּ.

צווייטער קעסל — די וואָס מאַכן דרייפּערטל נאַרמע — די פּאַיקע
ברויט: 700 גראַם; צוויי טאַלאַנען — אין דער זופּ ליגט שוין יאָ אַ קאַר-
טאַפּל, און אין אַ באַזונדער שיסעלע — אַ לעפל פּאַסנע קאַשע.

דריטער קעסל — דעם סטאַכאַנאַוויעץ. די פּאַיקע ברויט: 900 גראַם;
אויף פּרישטיק אַ געדיכטע זופּ, אַ היפשע פאַר לעפל קאַשע, אַ קאַטלעט
פון פלייש מיט אַ צולאַג; אַ בולקעלע אויף „אוּזשין“.

אַ באַזונדערע קאַטעגאָריע קעסל איז דער שטראַף-קעסל: דער וואָס

(*) נאַרמע-שטעלעס.

ד. זאקאליק:

האָט נישט געמאַכט אַפילו אַ העלפט נאָרמע. די פאַיקע ברויט: 300 גראַם און נאָר איין טאַלאַן; אויף פּרישטיק — אַ ביסל „פּאַלעווקע“*. פאַר נאַטשאַלסטווע און סאַניטאַר-אַפטיילונג אַ באַזונדערער קעסל — עסן צו דער זעט.

דאָס צוטיילן די בריגאַדעס צו דער אַרבעט שטעלט איין דער „נאַ-ריאַדטשיק“ וואַלאַדיאַ אַ בלאַנדער, מיטלווקסיקער, האָט אַ פול מויל זייסע ציין און זיין פנים איז רונד, ווי געפלעגט און מאַסאַזשירט. ער איז פאַרמשפט צו זיין אין לאַגער זיין גאַנץ לעבן. פאַר אַ פּינער מתנת-יד פירט ער איבער אַ לאַגערניק פון שווערער אַרבעט צו לייכטער.

נאָך דעם נאַריאַדטשיק איז דער קאַמענדאַנט איבער די באַראַקן. אויך ער איז אַ פאַרמשפּטער אויף לעבנסלעגלעכער קאַטאַרגע — פאַר מאַרד. זיינע קנאַכיקע באַקן און גרינע אויגן רעדן האַרט, שטרענג.

אין דער זאַנע אַ „לאַראַק“, איז עס פאַרמאַכט. נישטאַ קיין סחורה. אַפן בלוז צום אַרויסגעבן דאָס ברויט און די טאַלאַנען פאַר די בריגאַדעס. נאָר איין באַראַק פאַרנעמען די לאַגערניקעס רוסן. דאָרט — די בריגאַדע סטאַכאַנאַווצעס, די בריגאַדירן, די עסאַטניקעס. דער דניעוואַלני אַ הינקעדיקער. ביי אים קריגט מען צו קויפן אַ טאַלאַן פון אַ סטאַכאַנאַ-וויצע. די וואָס ווילן קויפן אַזאַ טאַלאַן וואַרטן אַפּ ביים בריקל נעבן דער „סושילקע“. ער זעט דאָס און ער פאַרשאַפט שוין די סחורה.

זיצט אַלעק אויפן בריקל. צופוסנס — אַ קלאַץ פאַרן אַריינגאַנג אין דער סושילקע. דער דניעוואַלני, דער הינקעדיקער, גייט איין מאַל פאַר-ביי און באַקוט דעם קלאַץ, מעסט אים מיטן בליק און ער רעדט צו זיך: „מוזן גוט זיך אַנשטרענגען צוצוציען דעם קלאַץ צום באַראַק“. ער באַ-קוט אים נאָך אַ מאַל און גייט אוועק. אַלעק וואַרט אויף אַ טאַלאַן. דער דניעוואַלני הינקט ווידער פאַרביי דעם קלאַץ און רעדט ווידער צו זיך: „שלעפּן, אַדער טראַגן? די הורנוזן האַבן היינט נישט געברענגט קיין האַלץ און הייצן דעם אויוון דאַרף מען. צו שווער אַזאַ משא צו נעמען אויפן אַקסל“.

* צוגיסעכץ.

אין שטורעם

א טאלאן וועט ער האבן צו אונט צו.
אונט. אלעק זיצט ווידער אויפן בריקל פון דער סושילקע. דער
קלאץ ליגט. דער דניעוואלני, דער הינקעדיקער, גייט מיט נאך איינעם.
זיי האלטן זיך אין א דיסטאנץ. עפעס א קאליקע-פיגור דער צווייטער. ער
בייגט זיך אן. רירט אן דעם קלאץ און טרעט אפ אויף א פאר שפאן. דער
דניעוואלני טוט א שטויס דעם קלאץ. ער האט אים גערירט פון ארט. דאס
קארליק-געשטאלט בייגט זיך אן. כאפט אן דעם עק קלאץ, וואס איז
געווען דער שפיץ פון בוים, לייגט זיך אים אויפן אקסל. דעם צווייטן
עק כאפט אן דער הינקעדיקער דניעוואלני, בלאזנדיק דורך דער נאז
דופט ער צום קארליק-געשטאלט צו גיין:
— ביסטרעני!
אין דער לופט האט אן עכא פון א קרעכץ אפגעשלאגן ווי א געוואלד-
ריס אין א לייוונט.

2

ש א ר ג א ר א וו

איז געקומען דער דריטער טאג פון ארבעט. לויטן רעגולאמין פון
לאגער דארף די ארבעט זיך אנהייבן מיטן אויפגיין פון מארגנשטערן. דאך
קומט דאס וועקן צו אויפשטיין פאר נאך איז מיטן נאכט. עטלעכע קלעפ
אין א שטיק הענגענדיקער שינע גיט דעם סיגנאל צום „פאדיאם“*. אין
משך פון א האלבער שעה דארף דער לאגערניק שוין זיין צוריק פון דער
„סטאלאווע“**. ווו ער האט אויסגעטרונקען די זופ, און זיך שטעלן צו
דער בריגאדע צו, וואס פארמירט זיך אויפן הויף, גרייט צום „ראז-
וואד“***), צו דער ארבעט. אין דער צייט באצט אריין אין באראק דער

* אויפשטיין.

** עסהאלע.

*** צעטיילונג.

ד. זאקאליק

קאמענדאנט. ער לויפט ארום די נארעס. ווער ס'איז נאך נישט אראפ, שלעפט ער ביי די פיס, ער זאל שוין אראפ און זיך שטעלן צום "ראז-וואד". ער שטופט, שטויסט, ווארפט.

אויפן הויף שטייען שוין אלע בריגאדעס — א שווארצע וואנט — די געשטאלטן. נאך און נאך לויפן אן און שטעלן זיך צו צו זייערע בריי-גאדעס. שארגאראון, דער נאטשאַלניק, שטייט אויפן גאניקל נעבן דער קיך. זיין קול רעדט האַרבע ווערטער:

— די ביעזשענצעס מוזן שוין צרבעטן צו גלייך מיט אלע אין לאַגער און ווי עס לויטעט דער רעגולאַמין. נאַרמע. פאַר פּוילע: דער אינזלאַטאַר! הינטער שאַרגאַראַוון שטייט אַ מאַדיאַר מיט אַ פּידל און אַ בלאַנדער אוקראַינער מיט אַ קלאַרנעט. אַלעק קען זיי שוין פון נעכטן און אייער-נעכטן. דער מאַדיאַר איז אַ הויכער. זיין שוואַרצע טשופּרינע צעפאַלט זיך פון אַ שרינט אין ביידע זייטן, ווי צוויי קלאַפּעס, ביז די אויערן. זיינע גע-דיכטע וואַנסעס זענען פאַרדרייט ווי צעפּלעך אַרויף, אויף די ברוינהויטי-קע באַקן. זיינע בלישטשענדיקע שוואַרצאַפּלען פינקלען שעלמיש.

דער אוקראַינער האָט אַ קאַזאַקע טשופּרינע און אַ פאַר גראַבע ליפּן. פון געוויינהייט בלאַזט ער אָפּט אָן די באַקן, אַפּילו ווען ער האַלט נישט דעם קלאַרנעט פאַרן מויל.

ווען שאַרגאַראַו ענדיקט זיין ריידן, גיט ער אַ צייכן: דער מאַדיאַר מיטן פּידל און דער אוקראַינער מיטן קלאַרנעט הייבן גלייך אָן צו שפּילן אַ מאַרש, אַז עס זאל אויפהייטערן די געמיטער פון די קאַטאַרוזשיקעס.

אַלעק ווייס שוין וואָס דער מאַדיאַר און דער אוקראַינער וועלן קריגן נאָכן שפּילן. ער האָט עס געזען נעכטן, אייערנעכטן: ווי נאָר עס האָט זיך אַנגערוקט די לעצטע בריגאַדע צום אַרויסגיין פון דער זאַנע, האָט שאַרגאַ-ראַו אַרויסגעריסן פון מאַדיאַר דעם פּידל, פון אוקראַינער דעם קלאַרנעט. דעם און דעם געגעבן אַ קאַפּע אין הינטן, זיי זאָלן זיך שטעלן צו דער בריגאַדע און גיין אַרבעטן אין וואַלד.

און איצט — שוין אַרויס פון דער זאַנע די סטאַכאַנאָוצעס, שוין אַרויס די בריגאַדע "גרוזשטיקי", "זבראַזשטיקי", "אוקאַטיקי". עס דער-נענטערט זיך צום אַרויסגיין די "נאַוואַלשטיקי" שוין די לעצטע. דער מאַ-דיאַר שפּילט טענער פון "טשאַרדאַש". ווי די בריגאַדע דערנענטערט זיך

אין שטורעם

צום טויער, האָט ער מיט אַמאַל שנעל אַ וואָרף געטון דאָס פּידל און דעם סמיטשיק, דער אוקראַינער האָט אים נאַכגעטון. זיי האָבן זיך אויסגעדרייט צו שאַרגאַראַוו מיט די הינטנס — ער זאָל אַ קאַפּע טון... שאַרגאַראַוו האָט זיך נישט פאַרלוירן. ער האָט געטון זיינס גאַנץ פּלינק. דער מאַדיאַר און דער אוקראַינער זענען אַראָפּגעשפרונגען פון גאַניקל און זיי האָבן געלאַכט. זיי האָבן זיך צוגעשטעלט צו דער בריגאַדע און געלאַכט: היינט טוט זיי נישט וויי שאַרגאַראַוו קאַפּען. זיי האָבן זיך אויסגעבעט די הינטנס...

*
*

אויף דער צווייטער זייט טויער, נאָכן אַרויסגיין פון דער זאַנע, מוז די בריגאַדע ווידער אַמאַל זיך פאַרמירן, אויסשטעלן זיך, אָבער נאָר אין צוויי רייען. עס שטייט דער „סטערלאַק“ (*). ער נעמט איבער ס'היטן די קאַטאַרוזש-ניקעס. ער ציילט וויפּל קעפּ ער נעמט אויף צו היטן און צוריקצוברענגען. ער וואָרנט, אַז פאַר פּרוּוון אַנטלויפן וועט ער באַנוצן זיין ביקס.

ס'שאַרען אויף טאַג ווישט דעם הימל אין אַ מאַטקייט, ווי פאַרמעט. דער מאַדיאַר און דער אוקראַינער בלייבן אַרבעטן אין דער „אינסטרומענט-טאַלקע“ (**). די בריגאַדע שפּאַנט שמאַלטראַטיק ווי אַנגעלאַדענע מיט אַ שווערער משא. דער סטרעלאַק וואָרנט, נישט צו ריידן. קומענדיק אויפן בריקל, שטעלט זייער טראַט זיך איין אין אַ טעמפּאַ און טאַקט. דער בריי-גאַדיר גייט פאַרויס. ער ווייסט צו וואָס פאַר אַן אַרבעט ער פירט. די בריי-גאַדע טראַגט נישט מיט זיך קיין כלים צו אַרבעט. ביי אַ קלעצער-שאַפּע וועלן זיי אַרבעטן. די שאַפּע דאַרף באַשמירט ווערן מיט ליים. מען דאַרף פאַרשטאַפּן די שפּאַרעס וואָס צווישן די קלעצער. דער בריגאַדיר צעטיילט די בריגאַדע אין צוויי טיילן. איין טייל אויף צו מישן ליים; די צווייטע — צו וואַרפן אויף די קלעצער ס'ליים און פאַרדעקן די שפּאַלטן. ס'ליים ווערט געוואַרפן ווי טייגלעך, פעצענעס; די פעצענעס ווערן צעשמירט מיט די הענט. מען דאַרף נישט מקפּיד זיין אויף דער גלייכקייט פון שיכט ליים.

(* שיסער

(** מכשירים קאַמער

ד. זאקאליק

פון מינוט צו מינוט ווערן די הענט שווערער און דער אַטעם קורצער.
— אַ קאַטאַרזשניק מוז זיך מאַטערן. אַנדערש וואָס פאַר אַ טעם וועט
האַבן די קאַטאַרגע?... — זאָגט איינער.

— מיר מוזן זיין גוט און פרום. דאָ קען מען נישט שטעלן „וואָ-באַנק“,
אַזוי צו זאָגן, דאָ איז אין קאַן די פּאַיקע ברויט. מען טאָר נישט פאַרלאָזן
זיך אויף מול. דער כוח איז אָפּהענגיק פון דער פּאַיקע. לכן, חברימלעך,
גערודערט, טעמפּאַ! אַטעמט טיף, בלאָזט אָפּ הויך, „דאַוואַ גלינו!“* —
רופט זילבערמאַן, אַ הויכער און דאַרער יונג, וואָס טענהט אַגב, אַז ער האָט
אַ קורצן אַטעם און אַז ער וויל פּייפט ער דורך אַן אויער.

זילבערמאַן איז געווען אַ דרוקער. זיינע הענט זענען גוט איינגעאַיבט
אין מאַנעוורירן. מיט דער רעכטער האַנט וואָרפט ער די פּעצענע אויף די
בעלקעס און מיט דער לינקער צעשמירט ער זי. ער איז פליסיק:

— זאָל זיך דאַכטן, — זאָגט ער, — אַז מען איז איצט אויף אַ שיפל
אין מיטן ים. אַלע מוזן רודערן, אַז נישט וועט דער שטורעם פאַרטראָגן.

ווען דער ביים קאַסטן צו מישן ס'ליים דערלאַנגט אים נישט דעם
זעמער אַזוי געשיקט, ווי ער וויל, גייט ער צו און קיצלט אים אונטערן
אַרעם:

— נו! דאַוואַ! דאַוואַ! מיש און דערלאַנג! סטאַכאַנאַוועס זאָלן מיר
זיין! דעם 3טן קעסל זאָלן מיר קריגן. דאָס בולקעלע מיטן שטיקל בשר
פאַרוכונ, יאַטן! אַז כ'דערמאַן זיך אין דעם, צופט מיך אונטערן פּופיק.
פּלוצלינג ווערט ער צעטומלט. בלייבט שטיין מיט אַראָפּגעלאָזטע
הענט און ער פּלאַפלט וועגן קליסקעלעך מיט פּישיידיך, פּאַפּעלעך מיט
ריישעכץ. דאָס שפּייכעך שטעלט זיך אים אין די מויל-ווינקלען, ווי אַ וויי-
סער שליים.

מיט אַמאַל איז שאַרגאַראָו אַנגעקומען רייטנדיק אויף אַ געפּוצט פּערד
מיט אַ ווייסן פּלעק האָר אויפן קאַפּ. שאַרגאַראָו באַגונגנט זיך נישט מיט
די באַריכטן וועגן דער אַרבעט. ער וויל אַליין זען וואָס עס טוט זיך אויף
די אַרבעטס-שטעלעס. עס באַגלייט אים דער געהילף זיינער, סמירנאַוו,

(*) ליים.

אין שטורעם

זיין צווייטע האַנט. ער איז אין איין הויך מיט אים, די אייגענע מיליטער-ראַנג, דיקער פון שאַרגאַראַוון, האָט אַ פעטן רויטן קאַרק. ער איז דער ממזנה איבער די „שטאַרקע“, דער בריגאַדע „גרוזשטישקי“, די געזונטסטע יונגען. אַז ער גיט אַ הוקע אויף זיי, זיי זאָלן נעמען דעם קלאַץ, איז ווי אומבאַגרייפלעך שווער עס זאָל נישט זיין דער קלאַץ, נעמען זיי אים און צווישן אַן איינס-צוויי ליגט דער קלאַץ אויף דער מאַשין. ער פירט איצט ווייזן שאַרגאַראַוון זיין בריגאַדע. דערווייל האָט שאַרגאַראַוון זיך פאַרהאַלטן צוצוקוקן זיך ווי די 11טע בריגאַדע אַרבעט.

שאַרגאַראַוון איז נישט אַראָפּ פון פּערד. ער האָט עפעס געזאַגט סמיר-נאָוון און געקוקט אויף די מישער פון ליים. דאָס מאָל האָט מעכעלע גע-אַרבעט ביים קאַסטן. מעכעלע האָט געוואָלט אָנגיין פאַר אַ תם און אַרויס-רופן רחמנות, האָט ער זיך אָפּגעריסן דעם דאַשעק פון היטל. ער האָט אויסגעזען קאַמיש און עס האָט זיך געדאַכט, אַז שאַרגאַראַוון לאַכט פון מע-כעלעס אויסזען. זיינע פּולכנע באַקן האָבן זיך אָנגעבלאָזן. אַלעק האָט גע-מיינט, אַז שאַרגאַראַוון וועט אַ געשריי טון און געזאַגט צו מעכעלען, אַז ער ציט שאַרגאַראַווןס אויפּמערקזאַמקייט. זענען מעכעלען שטייף געוואָרן די הענט און האָט דאָס מאָל אָנגענומען ליים אויף דער לאַפעטע, ווייניקער ווי ער האָט געקאָנט. ער האָט הויך אָפּגעזיפּצט...

— אַזוי ווי ביי פּרעה אין מצרים: „בחומר ובלבנים!“ — האָט שאַר-גאַראַוון מיט אַמאָל געזאַגט.

אַלע דריי, וואָס האָבן איצט געאַרבעט ביים קאַסטן, האָבן אויפּגעהויבן די קעפּ, ווי זיי וואָלטן וועלן אויסרופן — „יאָ!“. זיי האָבן אָבער קיין פּיפּס נישט געטון. לייכטע ווייטיקלעכע גרימאַסן האָבן זיך געשלענגלט אויף זייערע ליפּן.

זילבערמאַן אין דער שאַפּע האָט געזען, אַז מען דערלאַנגט אים נישט קיין עמער מיט ליים, איז ער אַרויסגעקומען. נאָך אים זענען אַרויסגעקומען די אַנדערע שמירער. זיי זענען אַלע שטיין געבליבן שטוינענדיק, וואָס שאַרגאַראַוון איז דאָ. עס איז אָנגעלאַפּן דער בריגאַדיר, דער סטרעלאַץ, אַ יאָג געטון צו דער אַרבעט.

ס'פּערד האָט אַ הירזשע געטון. עס האָט געמאַכט אַ טראַט אויף הינ-טערוויילעכטס. שאַרגאַראַוון האָט מיט די שטייזל אַ דריק געטון דעם פּערדס

ד. זאקאליק

בידך. ס'האט געמאכט אַ טראַט פאַרויס. שאַרגאַראָו האָט עס נישט אייני-
געהאַלטן. אָבער זייענדיק מיטן פנים צו מעכעלען, האָט ער גערופן:
— איר, יאַטן! זאָלט זיך נישט צוכאַפן צו קלייבן באַרווקעס אין
וואַלד!...

די בריגאַדע, 16 אירע, איז איצט, נישט קוקנדיק אויפן רוף פון סטרעי-
לאַק און בריגאַדיר, געשטאַנען און נאַכגעקוקט דעם אַפרייטנדיקן שאַרגאַ-
ראָוון מיט סמירנאָוון, זיין פאַרטרעטער. זיי האָבן געפאַכעט צו אים מיט
די הענט, ווי זיי וואַלטן אים ווינטשן אַנצוקומען בשלום ווו ער דאַרף.
דער בריגאַדיר האָט געמאַכט אַן איבעררייס, „פריקורקאַ“, אַ פאַפּי-
ראַס צו פאַרוויכערן. זענען די 16 אירע אַריין אין וואַלד, אַנגעקליבן פולע
היטלען מיט באַרווקעס, געגעסן פון די פויסטן און זיך געאיילט וואָס מער
אַריינצוכאַפן. ווען נישט שאַרגאַראָו, וואָס האָט זיי אויפמערקזאַם געמאַכט,
אַז ס'זענען פאַראַן באַרווקעס אין וואַלד, וואַלטן זיי עס נישט געוואוסט, און
וואַלטן געווען גוט הונגעריק.

3

אַגראַנאַם קאַלגושין

די עלפטע בריגאַדע אַרבעט ביים אַגראַנאַם קאַלגושין. די אַרבעט איז
נישט אין וואַלד. דער אַגראַנאַם האָט נישט צו טון מיט אויסהאַקן ביימער,
נאָר מיט פלאַנצן. און ביי פלאַנצונגען איז מען נישט אויסגעשטעלט אויף
סכנות. שטעלט זיך טאַקע אַלעק צו דער בריגאַדע מיט ווייניקער שרעק,
ער האָט שוין געזען דעם אַגראַנאַם און אויסגעפונען ביי אים אַ סך גע-
מיטלעכקייט.

קאַלגושין איז אַ הויכער, שלאַנקער, אויסגעטריקנט, ווי אַ שפּאַן. זיין
אויסגעצויגן פנים, די קאַנטיקע קין און די צוגעשפיצטע וואַנסעס, גיבן
אים צו אַן איידעלע ווייכקייט. כאַטש ער איז אַ כבד-פּה, דאָך איז זיין שטים
אַ דיין קלינגעוודיקע. הגם ער טוט בעתן ריידן אַנשטייפן דעם גאַרגל, ווי
אַ האַן ביים קרייען, וויל ער דאָך גוט זיך אויסריידן.

אין שטרעם

אגראַנאַם קלאַגושין האָט אַליין גענומען צו זיין דאָ. ער וווינט אויסער דער זאַנע, ווי אַלע „וואַלנע נאַיאַמנע“ (*). ער איז נאָר איינער אין זיין באַ-רוף. ער האָט שוין באַוווּזן גרויסע אויפטוען. ער האָט דאָ שוין דערגרייכט צו באַגרינען אַ גרויסן שטח ערד אין דער וויסטעניש. ער האָט אַ גאָרטן און עטלעכע שאַפעס ספעקטן-פלאַנצונגען. ער און זיין ווירטשאַפט — דאָס איז אַ באַזונדערע טייל פון לאַגער און פאַרן לאַגער. ער האָט שוין פון דער ערד, וואָס איז געווען בלויו וואַלד, אַרויסגעקריגן קרויט, בוראַקעס. עס איז דאָס ערשטע מאָל דאָס יאָר פון קאַרטאַפּל-גערעטעניש. צו זיין רעסאָרט איז צוגעטיילט די שטאַל מיט אַ צענדליק בהמות. ס'הייסט, אַז די בהמות זענען קראַנק אויף טובערקולאָז. ס'איז אַבער בלויו אַן אַנשטעל מען זאָל נישט וואַגן צו מעלקן אַ קו און טרינקען די מילך. מיט דער בריגאַדע פירט אַן קלאַגושין אַליין. ער האָט שוין אין אַוונט אויפגעגעבן אין ביראָ דעם נאַריאַדטישק צו וואָס ער דאַרף אַלץ האַבן אַרבעטער. מיט דער אַרבעט אין דרויסן פירט אַן אַ בריגאַדיר (**).

אַלעק האָט געהאַט אויסצוקלייבן: האַקן האַלץ, אַדער אויסגראַבן קאַר-טאַפּל. ער האָט קיין מאָל נישט געהאַלטן קיין האַק אין זיין האַנט און האָט אויך קיין מאָל נישט אויסגעגראַבן קיין קאַרטאַפּל. ער האָט דאָך אויסגע-קליבן די צווייטע אַרבעט: אַז מען האַקט האַלץ פאַלן אַוועק שפענער, אַבער אַ שפּאַן קאָן מען נישט איינבייסן. דאַקעגן קאַרטאַפּל קען מען אַפּבראַטן און דערכאַפּן זיך ס'האַרץ. מען קאָן אויך מיטנעמען אַ פאַר קאַרטאַפּל אין דער זאַנע אַריין — ס'וועלן זיך געפּינען בעלנים אויסצוטוישן מאַכאַרקע אויף קאַרטאַפּל. נישט איין מאָל זוכן זיי אין מיסט פון דער קיך עפעס צו קייען. אַפט איז אַפילו שאַלעכץ פון קאַרטאַפּל אַ געשמאַקער ביסן...

ס'קאַרטאַפּל-פעלד איז ברייט און ציט זיך אַוועק ווייט. די קוסטעס זע-נען הויך און גראַב, גוט איינגעוואַרצלט אין דער ערד. דער בריגאַדע איז נישט געגעבן געוואָרן קיין „מאַטיקעס“ צום גראַבן. דער אַגראַנאַם האָט אויסגערעכנט: „די לאַגערניקעס אַרבעטן אַן חשק. מיט מאַטיקעס, אַדער

(* פריי אַנגעדונגענע

(** אַרבעטהיטער

ד. זאקאליק

אן אנדער שארפע כלי, וועלן זיי צעהאקן די קארטאפל. אז זיי וועלן גראבן מיט די הענט, וועט זיין זיכערער: די קארטאפל וועלן בלייבן גאנץ.

**

ס'בערגל קארטאפל, וואָס אַלעק האָט צונויפגעזאָמלט, איז נישט פון די גרויסע. הגם ער האָט געאַרבעט מיט פאַרביסענע ליפּן און די מוסקולן זענען אים אויפגעלאָפּן, די אָדערן האָבן זיך געשטייפּט, ווי די דראַטן. ער האָט געוואַלט מאַכן די נאַרמע, נישט מאַכן זיך אַ שם פון אַ פּוילאַק. ער האָט געוואַלט אָפהיטן די אַרבעט-תּקנות פון לאַגער. ער האָט אויך צוגע-האַלפּן זיין פאַרטנער אין דער אַרבעט.

אין דער ריי מיט אים האָט געאַרבעט יידל פּיק. דורך דער קורצער צייט פון זיין אין לאַגער זענען יידלען שוין אַרויסגעפאַלן עטלעכע פּאַדער-שטע ציין. ער ווערט שוואַכער פון טאָג צו טאָג. דער „סקאַרבוט“ האָט אים אַ שלאַג געטון. די הענט לייגן זיך אים נישט צו קיין אַרבעט. ער פאַרלירט די שליטה איבער זיי. די קופּקע קארטאָפל, וואָס ער האָט צוזאַמענגעקליבן, איז אַ סך קלענער פון אַלעקס. ער קניט, בייגט אָן דעם קאַפּ צו דער ערד, ווי ער וואַלט וועלן אַקערן מיט דער נאָז אַפּילו, אַבי צו דערגרייכן צו דער צאָל ווי אַלעק.

און אַלעק האָט שוין אייניקע מאָל געמאַסטן דעם אונטערשייד פון איין קופּקע צו דער צווייטער. צוליב דעם, וואָס זיין קופּקע איז גרעסער, קאָן יידל פּיק קריגן דעם „שטראַף-קעסל“. טראַכט אַלעק ווי אויסצוגלייכן די קופּקעס. ער טאָר דאָס נישט טון, דער בריגאַדיר וועט נישט באַשטיין. האָט ער גענומען אָן עמער קארטאָפל פון זיינע און זיי אַריבערגעטראָגן אויף יידלס בערגל. נאָך אַמאָל דאָס זעלבע, ביז עס האָט זיך אָנגעזען. יידלען איז פון געריטקייט אַזש הייס געוואָרן. אַ שווייס האָט באַדעקט זיין שטערן. אַ שמייכל האָט אויפּגעהויבן זיינע דינע ליפּן. ער איז באַ-רוישט געוואָרן פון אַלעקס טאַט.

וועלנדיק עס מאַכן פאַר קליינגעלט, האָט אַלעק זיך פאַרענטפּערט פאַר זיך אַליין און גלייכצייטיק פאַר יידלען; ווען ער, יידל, וואַלט געווען שטאַר-קער פון אים און אַלעקס בערגל קארטאָפל וואַלט דאָך געווען גרעסער, וואַלט ער עס געלאָזט ווי עס איז. אַבער ער וויל זיך נישט ווייזן איצט פאַר

אין שטורעם

אַ בריה — טאַמער וועט ער מאַרגן נישט מאַכן אַזוי פיל ווי היינט, זאָל מען אים נישט חושד זיין אין סאַבאַטאַזש...

יידל פיק האָט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ: מען האָט אים געמאַכט אַ שם, אַז ער וויל נישט אַרבעטן. ער וואָלט וועלן אויסשריייען: „ס'איז נישט אמת!" איז ער דאָך נעבעך אַזוי דערשלאַגן, אַז אַפילו צו דעם האָט ער נישט קיין כוח. די פינגער זענען אים געשוואָלן פון קאַפּען די ערד. וואָס פלעגן זיי דען האָלטן, זיינע הענט? — אַ בלייער, אַ פעדער. אַפילו ס'מעסער צו דער שבת-סעודה פלעגט ער נעמען בלויז אַפּצושניידן די ערשטע המוציא. די איבעריקע האָט געשניטן דבורה, זיין ווייב. זי האָט אים געשאַנעוועט... ער וואָלט שטאַרק געוואָלט כאַטש איין מאָל זיך אַנעסן צו דער זעט. האָט ער אַבער נישט פאַר וואָס צוצוקויפן זיך אַ טאַלאַן פון סטאַכאַנאָוסקי-קעסל. די עטלעכע העמדער האָט ער, נאָך זייענדיק אין אוסטוים, פאַרטאַכלעיוועט אויף אַ קויל פוטער. ער האָט אַפילו נישט קיין הנאה געהאַט פון דער פּו-טער, זיך נישט פאַרגונען צו עסן און זי איז קאַליע געוואָרן. דאָ נישט לאַנג האָט ער אויסגעטוישט די סקאַרפעטקעס אויף צוקער — אויך דאָס שוין נישטאַ, און ס'נאָגט אים אַפט ביים האַרצן. ער האָט נאָך אַ האַנט-קייטעלע, וואָס דבורה, זיין ווייב, האָט אים מיטגעגעבן אויף אַ שוואַרצער שעה... האָלט ער עס. יעדע נאַכט איז ער אין וואַרשע — שעהן, שעהן, שעהן... וויפל שעה שלאָפט ער דען בכלל? איז איידער ער באַווייזט זיך אַנצוואַ-רעמען קומט דער קאַמענדאַנט און שלעפט ביי די פיס אויפצושטיין. אַפילו ס'חלומען פאַרגינט מען נישט.

קאַלגושין, דער אַגראָנאַם, איז אויפן פעלד. קוקט זיך צו ווי די ברי-גאַדע אַרבעט. ער האָט שוין גערעדט מיטן בריגאַדיר. ער גייט אַליין, אָן באַגלייטונג, צו יעדער גרופע. אַט שטעלט ער זיך נעבן אַלעקן און יידלען. ער מעסט מיטן בליק די קופקעס קאַרטאַפּל. ער פאַרמרושעט די אויגן, צעשפרייט די נאָזלעכער. עפעס געפעלט אים נישט. ער האָט גענומען דעם עמער, געשטעלט מיט דער דנאָ אַרויף און זיך אַנידערגעזעצט; אַנגעשטרופט די ליולקע מיט טאַבאַק און פאַררויכערט.

אַלעק און פיק האָבן זיך איבערגעקוקט. זיי האָבן געמיינט, אַז דער אַגראָנאַם וועט זיי אויפווייזן, אַז זיי האָבן גאָר קיין נאָרמע נישט געמאַכט.

ד. זאקאליק.

ס'שטיקל ברויט איז אין סכנה. יודל האָט זיך נישט געקאָנט באַהערשן און הויך אָפּגעאַטעמט.

— זענט איר ביידע פון איין שטאַט? — האָט קאַלגושין אַ פּרעג געטון.

— ביידע פון פּוילן.

— דאָס ווייס איד.

— מיר זענען נישט געקומען פון אונדזער ווילן.

— אויך דאָס ווייס איד.

— קיינער איז דאָ נישט פון זיין ווילן.

— איד בין דאָ פון מיין ווילן, — זאָגט קאַלגושין און אַ קנויל רויך

פון אַ לאַנגן צי פון דער ליולקע.

— וואָס האָט דער אַגראַנאַם געוואַלט דאָ געפינען, אויב ס'איז דער-

לויבט צו פּרעגן? — פּרוווט אַלעק ציען דעם שמועס.

— האָסט דאָך שוין געפּרעגט.

— אַנטשולדיקט.

— האָסט זיך נישט פאַרזינדיקט.

— מען גיט נישט קיין כלי צום קאַפּען די קאַרטאַפּל. די שפיצן פון

די פינגער זענען שוין געשוואַלן, — זאָגט אַלעק מיט כּוונה אַפּצורייסן זיך

פון דער טעמע, וואָס ער האָט אַנגעהויבן.

— איר זענט נישט קיין פעלד-אַרבעטער.

— ניין! קיין מאָל נישט געווען.

— איד ווייס עס. איד ווייס עס. איד האָב נישט געהייסן געבן קיין

כלים. ווען דו האָסט אַ לאַפּעטקע, וואַלסטו צעהאַקט די קאַרטאַפּל. דו אַר-

בעטסט נישט מיט ליבשאַפט צו אַגריקולטור. דו אַרבעטסט אויס צוואַנג

און וואַלסט נישט געקאַפּעט, נאָר צעהאַקט.

— מיט די בלויע הענט קאָן מען נישט מאַכן די נאַרמע.

— וואָס זיכער, איז זיכער: וואָס דו האָסט אַזוי אַרויסגעקאַפּעט, איז

גאַנץ. דאָס דאַרפן מיר, — האָט ער צו די לעצטע ווערטער צוגעזשעסטיקן-

לירט מיט די הענט, ווי אונטערשטרייכנדיק אויף דעם „מיר". ער האָט

געוויזן אַלעקן און פּיקן, אַז זיי זאָלן זיך זעצן באַקוועמער, נישט אַנגעלענט

אויף די קניען.

— „פריקורקאן“ — האָט אַלעק געזאָגט, כדי צו לעגאַליזירן דאָס זיצן און נישט אַרבעטן.

קאַלגושין האָט לייכט אָפּגעשמייכלט, צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ — צו-פרידן. ער האָט געזאָגט, אַז ער ווײַסט פאַר וואָס ביידע בערגלעך זענען גלייך. ס'געפעלט אים וואָס ביידע האָבן געמאַכט איינס, אָבער צווישן די לאַגער-ניקעס איז נישטאָ אַזאַ עטיק. אַ לאַגערניק טראַכט נאָר פאַר זיך. ער האָט געוווּן ווי אַזוי אַרויסצונעמען דעם קוסט קאַרטאַפּל פון דער ערד, ס'זאַל גאַרנישט וויי טון די פינגער — אָננעמען די בלעטער נאָענט צום שורש, צוערשט טון אַ לייכטן צי, אַ צווייט מאָל אַ ביסל פעסטער, און אַ דריי, אַ שלעפּ טון דעם קוסט — גייט אַרויס דער פּולער „קלעמבעק“ * קאַרטאַפּל. — אַז מען האָט ליב די אַרבעט, געפינט מען שוין אַן אופן זיך לייכט צו מאַכן.

דער אַגראַנאַם איז צופרידן געווען פון זיינע אויפטוען. ער איז צו-פרידן וואָס ער איז דאָ.

פאַר וואָס איז ער דאָ אַהער געקומען?

...ס'איז געווען זונטיק... ער איז צוריק געקומען פון יאָגד מיט אַ האָז, אַראָפּגעוואָרפן פון זיך דעם פעלץ און זיך פאַרנומען מיטן צורעכט מאַכן דעם האָז. די פרוי האָט גענומען די ביקס אויפצוהענגען, נאָך געווען אַ קויל אין מאַגאַזין, און איידער ער האָט באַוווּן צו וואַרענען זי, האָט ער דערהערט אַ שאַס. די קויל האָט איר געטראָפן אין דער שלייף. ער האָט זיך געשטעלט פאַרן געריכט און זיך אַליין באַשולדיקט. ס'געריכט האָט אים אָבער נישט אָנערקענט פאַר שולדיק. ער איז אַ קאָמוניסט מיט פאַר-דינסטן פאַר דער רעוואָלוציע. ער איז נישט באַשטאַנען נישט באַשטראַפּט צו ווערן. ער אַליין האָט אָפּעלירט קעגן אורטייל, אָבער פאַרן באַטראַכטן די אַפּעלאַציע זיינע, האָט ער אָנגעגעבן אַ ביטע מען זאָל אים שיקן דאָ אַהער. ער וויל אָפּקומען פאַר דער פרויס טויט.

ער האָט גענומען דעם קאַפּ אין די הענט, אַ רגע געשוויגן, באַלד האָט ער זיך איינגעצויגן אין די אַקסלען, האָט אָנגעפילט די ליוקע מיט טאָ-

(* בינטל.)

ד. זאקאליק

באק, פאררויכערט און מיט ווירדע געלאזט קלעמבעס רויך. ער האט גע-
זען ווי אלעק קוקט זיך איין אין אים און געפילט, אז ער האט געוונען חן
אין זיינע אויגן. האט ער שטייף זיך אויסגעגלייכט און געשאקלט מיטן קאפ,
ווי ער וואלט נישט שלום געמאכט מיט א געדאנק.

— אייער טאט איז עפעס ענלעך צו ראסקאלניקאווס, — זאגט אלעק.

— ראסקאלניקאוו האט דערמארדעט.

— כ'מיין; דאס באשולדיקן זיך.

— ראסקאלניקאוו איז געווען א כיטרעין.

— דאסטאיעווסקי שטעלט אים העכער; אויבערמענטש.

— איך בין קיין מאל נישט מסכים געווען דערמיט. ראסקאלניקאוו
האט דערמארדעט די זקנה איוואנאווא. ער האט נישט גענומען ס'געלט,
ס'קניפל, ווייל צוליב אזא קלייניקייט האט אים נישט געלוינט אז מען זאל
אים חושד זיין אין בארובן. געווען א לא יוצלח.

קאלגושין האט ווידער א שטארקן צי געטון פון דער ליולקע. ער האט
צעפירט די הענט, געוויזן אלעקן ער זאל ארבעטן.

אלעק האט זיך אנגעבוין צום קוסט, אים אנגענומען ווי דער אגרא-
נאם האט אים אנגעוויזן.

— איר זאלט זיך נישט אנשטאפן די קעשענעס מיט קארטאפל, —

האט קאלגושין, אויפשטעלנדיק זיך צו גיין, געזאגט.

— נישט אנשטאפן, נישט אנשטאפן! — רעדט נאך יידל פיק — איז

ווען? ווען וועט מען זיך אנעסן, ווען? — פרעגט ער און ווי אנגעגורט מיט
פרישן כוח טוט ער פעסט א צי א קוסט. קאלגושין האט עס געזען און
געשמייכלט.

בריגאדיר יאקאוולעוו

לענג-אויס דעם ברעג פון שווארצן טייכל זענען אנגעלייגט בונטן
קלעצער קוואדראט-מעסיק, סימעטריש. העט ווייט אַוועק ציט זיך די שורה

אין שטורעם

בונטן. זיי וועלן אריינגעוואַרפן ווערן אין דעם שוואַרצן טייכל אַריין, וועלן אַוועקשווימען מיטן שטראָם. שוין אַ צייט ווי ס'ליגן די קלעצער, חושכן און וואַרטן מען זאָל טון זייער רעכט...

די בריגאַדע מתעסק צו זיין זיך מיט די קלעצער איז איינגעטיילט אין צוויי טיילן: איינע — צו שלידערן די קלעצער פון בונט אין טייכל אַריין; די צווייטע — צו שטיין אין טייכל און מיט אַ לאַנגן שטעקן, וואָס האָט אייזערנע שאַרפע שפיצן, ווערטיקאַל און האַלב-לבנהדיק, צו שטופן די קלעצער זאָלן שווימען זייער וועג און נישט מאַכן קיין „זאַטאַרעס“ (פאַר-שטאַפונגען).

די בונטן — פון איין סאַרט האַלץ, זענען איינגעלייגט אין שיכטן. איין שיכט איז אָפגעטיילט פון צווייטן מיט עטלעכע דרענגער — אויסגעלייגט האַריזאָנטאַל. נאָר צוויי אירע שטייען אויפן בונט, איינער רעכטס, דער צווייטער לינקס. ביידע האַלטן האַלץ-דרענגלעך. מיט די דרענגלעך רירן זיי דעם קלאַץ פון אַרט, שטופן אים ער זאָל זיך קאַלערן. אויב ער קאָלערט זיך נישט, באַהעלפן זיי זיך מיט די דרענגלעך, און מיט אַ „האַפּ! האַפּ!“ קאַטשעט זיך דער קלאַץ אַראָפּ פון בונט און פאַלט אין טייכל אַריין.

אין טייכל שטייען די „אַדוואַטאַרשטשיקי“ (*). ס'וואַסער דערגייט ביז די קניען און אַז מען דאַרף — פאַרן וויל פון דער זאַך — גייט מען אַ ביסל טיפער. אַט שטעלן זיך די קלעצער אָפּ אין מיטן שווימען, בלייבן ליגן פאַר-פעריק. ס'ווערט אַ קלימפן פון געהילץ — אַ פאַרשטאַפונג. קומען די „אַד-זאַטאַרשטשיקי“ מיט די באַגערס און שטופן אַוועק אַ קלאַץ פון אַ קלאַץ, גלייכן אים אויס אין אַ ליניע, נאָך אַ שטופ — און היידאַ, אין וועג אַריין.

שטייט אַלעק אויפן בונט קלעצער. ער און נאָך איינער פון דער בריי-גאַדע, שמואל פעלדמאַן. נישט קיין גרעסערער גיבור פון אים; אויך אַן אויסגעצויגן פנים און איינגעפאַלענע באַקן. דאָך האַלט ער געשיקטער דאָס דרענגל אונטערצושפאַרן הינטערן קלאַץ. עס קומט אַלעקן אַז שווער נאָכ-צוקומען דעם טעמפּאָ פון שמואלן, אַבער ער פלייסט זיך, נישט אַפּצושטיין.

(* אויפבינדער.

ד. זאקאליק

איינס, איינס הייבן זיי, יאגן דעם קלאַץ ביזן ברעג פון בונט — און „וואָס טעביאַו“* — אין טייכל אַרײַן.

שמואל פעלדמאַן איז אין זײַן שטעטל, פּלאַנסק, געווען אַן אָנגעשטעל-טער אין אַן אײַזן-קראָם. אַן אויפגעקלערטער, סימפּאַטיזירט מיט דער „בייער געזעלשאַפט“ — דעם ראַטנפאַרבאַנד. ער איז געווען פון די ערש-טע, וואָס זענען געלאָפּן אין די פּאַרנומענע געביטן דורך דער רויטער אַר-מײַ. אַ צײַט האָט שמואל געאַרבעט אַלס נאַכט-וועכטער אין אַ פּאַבריק. אין דער צײַט פון דער „פּאַספּאַרטיזאַציע“ האָט ער זיך דערמאַנט ווע-מען ער האָט געלאָזט אויף יענער זײַט און געוואַלט צוריקפּאַרן. איצט רעדט ער וועגן זיך: „געווען פּאַרנאַרט, געחלומט“.

מיט אַמאָל איז שמואל אַרויס מיט אַ טענה, הלמאי אַלעק קומט נישט נאָך זײַן אַרבעטס-טעמפּאַ. די קלעצער פּאַלן נישט אַרײַן אין טייכל אַרײַן, נאָר בלייבן ליגן — קרום. ס'קאָן זײַן, אַז זיי וועלן נישט צוגערעכנט ווערן צו דער נאָרמע און די פּאַיקע ברויט וועט זײַן קלײַן, אַז עס וועט פּאַר-דריסן.

שמואל האָט הויך אָפּגעזיפּצט. ער האָט באַלד חרטה געהאַט, וואָס ער האָט זיך צעבייזערט — ער זעט דאָך אַז אַלעק אַרבעט ווי ער קאָן. פּלוצ-לינג האָט ער אַ שפּײַ געטון; „טפּוי, וואָס פון מיר איז געוואָרן, שוין אין גאַנצן אויס מענטשו“...

**

יאַקאָוּלעוו, דער בריגאַדיר, האָט דערקלערט אַ „פּריקוראַ“.

— רײַכערן, רעביאַטאַ! און זאָל גײַן אַ רויך!

יאַקאָוּלעוו האָט געזוכט זיך צוצוגעבן קוראַזש. ס'איז אים קאלעמוט-נע געווען אויף דער נשמה. דאָ נישט לאַנג האָט זיך אָנגעהויבן זײַן אָפּקו-מען 25 יאָר לאַגער. אַ קלײַנווקסיקער, ברייטע אַקסלען, אַ קאַנטיק פּנים. דאַכט זיך — די האַרטקײט אַלײַן, פון באַרוף איז ער אַ לערער. דאָ האָט ער שוין פּאַרוזכט די אַרבעטן פון יעדן צווייג: געזעגט ביימער, „וואַזש-

(* אַט האָסטו דיר.

אין שטורעם

טשיק* געווען — געפירט געהילף פון וואַלד; ביי גרוועווען און קאטקע געאַרבעט; שניי געשאַרט, סוטשקעס** געברענט.

— עמעצער האָט דאָרט צוגעטראָגן, אַז איך לערן נישט די קינדער אין שול דעם לויב־געזאַנג צום פּאָטער פון די פעלקער, דעם פירער פון ראַטנ־פּאַרבאַנד. איינמאַל בין איך אַרויסגערופן געוואָרן אין „איספּאַלקאַס“*** אויף אַ שמועס, איך זאָל באַגרינדן פאַר וואָס איך מייד אויס צו רעדן מיט די שילער וועגן פירער סטאַלין. אַוועק אַ צייט. כ'האַב געמיינט, אַז שוין פאַרגעסן וועגן דער מערכה, די מסירה. איז מען אַבער אין סאַמע יום־טוב־נאַכט געקומען צו מיר אין שטוב אַריין. מען האָט מיך פאַרבעטן, איז פון דעמאַלט אָן בין איך דאָ...

ער האַלט, אַז ס'איז געווען אַ טיפּשות פון זיין זייט נישט מיטצוגיין מיטן שטראָם. ער האָט געקאָנט נישט זאָגן, אַז די שילער וועלן לערנען די גרויסקייט פון פירער פון די פעלקער ווען זיי וועלן קומען אין „קאַמסאַ־מאַל“. אַבער דער עצם פאַקט, וואָס מען האָט געמסרט אויף אים און ער האָט נישט געקאָנט דערגיין, ווער ס'האַט אים אָפּגעטון דאָס שטיקל, האָט אים צעמישט די רעיונות. ער האָט געקאָנט די אומשולד זיינע באַווייזן מיט זיין דערצייען אייגענע קינדער, וואָס זענען געווען אין „קאַמסאַמאַל“. ער האָט עס נישט געטון, ס'איז אים נישט איינגעפאַלן, אַז מען ווייסט עס נישט. ער באַשולדיקט זיך איצט אין שוואַכער אַרענטאַציע. אין שטורעם פון דער געשעעניש האָט ער זיך פאַרלוירן. אין זיין אַפּוועזנהייט איז ער געמשפּט געוואָרן. — די „טראַיקע“ האָט געמשפּט. ער באַדויערט וואָס ער האָט זיך נישט דערקלערט פאַר פּסיכיש אָפּגעשטאַנען. ער וואַלט געוואָסט ווי אַזוי זיך צו האַלטן. און ער האָט איצט אַלעקן געעצהט, אַז ער זאָל זיך דאָס נעמען אין זינען אַריין. ס'קאָן אים אַ מאָל צונויץ קומען:

— לאַמיר זאָגן, מען שיקט דיך צו אַ פּסיכיאַטאַר. ער וויל אויספרוון ווי עס אַרבעט דיין שכל. עס פרעגט דער פּסיכיאַטאַר: „אַ צימער האָט פיר מעטער די לענג און צוויי מעטער די ברייט, איז זיי גרויס איז דער סופּיטן“

(* צווייגן.

(** אַרויספירער.

(*** ראַיאָן־קאַמיטעט.

ד. זאקאליק

— א משוגענער פסיכיאטער! — זאגט אלעק.
— אט דער זאג פארשיט דיד באַלד, אַז דיין שכל אַרבעט.
— נאָר וואָס?
— דו דאַרפסט ענטפערן: „דער סופיט איז נישט געמאַכט צוזאַמען מיט דער פּאָדלאָגע. נישט אויסגעמאַסטן.“
— דאָס וועט דאָ אַנגיין?
— דאָ, דאָ קאַנסטו זיין גוט משוגע. דער הונגער וועט דיד טרייבן צו אַרבעטן. גענוג „באַלאַקעט“*. רעביאַטאַ, דאַוואַי ראַבאַטאַט! איך דאַרף דאָך אייך געבן ברויט!...
ער האָט עס שטיל געזאָגט און זיין פנים האָט זיך פאַרצויגן מיט ערנסט און אומעט.

5

„ס. א. ע.“

זייט ער האָט פאַרלאָזט די היים, האָט אַלעק שוין געהאַט עטלעכע נעמען, וואָס האָבן אים באַצייכנט: ביעזשעניעץ, וואַגאַן 59, 11טער (לויט דער בריגאַדע). איצט רופט מען אים — „סאַע“.
ערשט נעכטן איז עס געשען. ער איז געקומען אין באַראַק אַריין אַ פאַרמאַטערטער, דערשלאָגן, נישט זיכער געווען צו קריגן דעם 2טן קעסל, ווייל ער האָט נישט געמאַכט די נאָרמע. ער האָט איבערן וועג, פון דער סטאַלאַווע אין באַראַק, זיך גענומען אַ קעסעלע „קיפּיאַטאַק“, אָבער ער קאָן נישט טרינקען — ס'איבלט. ער האָט נישט וואָס צוצובייסן, אַפילו נישט קיין כוית ברויט.
אין באַראַק איז שטיל. מען ליגט אויף די נאָרעס ווי דערטשמיעלע-טע. טייל וויינען. מען זאָגט, אַז יום-כּפור היינט ביי יידן. דער דניעוואַלני,

* געפלאַפלט.

אין שטורעם

דער געוועזענער זייגערמאָכער, וואָס איז גיכער ענלעך צו אַ מנקר אין שעכטהויז, האָט שוין געוואָרנט אין שאַרגאַראָוס נאָמען, אַז מ'זאל נישט רעדן וועגן יום־כּפור. ער האָט דאָס לייכט דערגרייכט, ווייל ס'איז געווען אַן אַנדערער יום־הדין, אויפן אָרט. און צוליב דעם האָבן אַ סך געוויינט. ווער ס'האָט געפרעגט אויף דער סיבה, האָט מען אים געענטפערט, אַז ער וועט עס זיך באַלד דערוויסן. מען וועט אים רופן פון שאַרגאַראָוס ביראָ. אַלעקס האָט מען שוין גערופן. ער האָט זיך נישט געאיילט צו גיין. ער האָט געפילט, אַז ס'איז נישט קיין גוטע בשורה.

אין דער קאַנצעלאַריע איז אַ יונגע באַאמטן געזעסן ביי אַ ברייטן טיש. זי איז געקומען ספּעציעל פון דער אופראַוולעניע (*), פון וואַשאַיעל. געקומען אויספירן אַ שליחות. אין אַ שינעל, אין אַ בערעט אויפן קאַפּ איז זי געווען אַנגעטון. די פּאַר הענטשקעס, איין פינגער, זענען געלעגן אויפן טיש, וואָס האָט געוויזן, אַז זי איז דאָ אויף דערווייל. וועט אַפטון אירס און אַוועק. אַ לאַק בלאַנדע האָר איז איר געלעגן אויפן שטערן, וואָס האָט אַפילו וויבלעכן חן געהאַט.

אַלעק איז איצט צוגעגאַנגען צום טיש, געזאָגט זיין נאָמען. ס'איז נישט געשטאַנען קיין שטול. די באַאמטן האָט פאַרשפּאַרט פאַרצולייגן צו זיצן. זי האָט אויפגעזוכט צווישן די טעטשקעס אַלעקס טעקע. דאָס פּאַפּיר, וואָס זי האָט געדאַרפט, איז געלעגן אויבן אויף. זי האָט אים פאַרגעלייענט: „לויט דעם באַוונדערן באַהאַנדלען די דיעלע און די עבירות, ווערט ער פאַרמשפט לויט סטאַטיאָ „ס. א. ע.“ סאַציאַלנאַ אַפּאַסי עלעמענט“, אויף דריי יאָר לאַגער.“

— נישט קיין גרויסע שטראַף. אַנדערע זענען פאַרמשפט אויף פינף און אַכט יאָר — זאָגט זי. זי האָט אַוועקגעשאַרט דעם לאַק האָר, וואָס איז איר אין דער רגע געפאַלן אין אויג. זי האָט זיך אויסגעלייכט אויף דער שטול, געשמייכלט און אַנגעוויזן אַלעקס ער זאל אונטערשרייבן, אַז ער האָט אויסגעהערט ס'לייענען דעם פּסק־דין.

אַלעק איז געשטאַנען ווי צוגעשמידט צום אָרט, ווי פאַרשטיינערט,

(* הויפט־ביראָ.)

ד. זאקאליק

נישט אַרויסגערעדט קיין וואָרט. ער האָט געקוקט איר אין די ווייסע ציין. הונדערטער אַזעלכע סראַקן האָט זי שוין געלייענט. די ציינער פאַרלירן נישט דעם גלאַנץ. ס'ווערט איר גאַרנישט הנליק אין מויל. איז זי נישט קיין קינד פון טאַטע-מאַמע? ער האָט געוואָלט גיין. זי האָט אים דערלאַנגט אַ פען. ער האָט אַנגענומען איר האַנט. זי האָט זי נישט אַוועקגענומען. — נאָר דריי יאָר, נאָר דריי יאָר! — האָט זי ווידער צוויי מאַל איבער-געחזרט צו טרייסטן אים.

**

מיט אַן אַראַפגעלאַזטן קאַפּ, און קוים שלעפּנדיק זיך אויף די פיס, איז אַלעק אַריין צוריק אין באַראַק. די ליכט האָט אויסגעזען אַ פאַרנעפּלטע. ער איז געווען צעטומלט. דריי יאָר לאַגער. דריי יאָר... ער האָט זיך גע-וואָרפן אויף דער נאַרע, אינגעקורטשעט זיך, געוואָלט שלאָפּן, אָבער נישט געקאָנט. אין די אויערן האָבן אים געקלונגען די קלאַנגען פון דער באַאַמ-טינס שטים, ווי זי האָט געזאָגט „ס'אַ-ע". אַלע „סאַעניקעס" זענען איצט אבליים, אבליים נאָך זיך אַליין. אויס יחסנים ביים נאַטשאַלניק שאַרגאַרצוו. דריי יאָר קאַטאַרגע. ער וועט זיכער די צייט נישט איבערהאַלטן. אַלע לאַ-גערניקעס זאָגן, אַז פון דאַנען אין נישטאַ קיין צוריק. ער האָט אַפילו נישט מיט וועמען זיך צו געזעגענען. הייס, הייס איז אים. ער האָט היץ — וואָס איז אים? וואָס איז אים איצט אַזוי הייס געוואָרן?... ער איז נאָך קיין ווינטער דאָ נישט געווען און דער ווינטער איז דאָ אַכזריותדיק. אַטאַט פאַלט ער צו. וואָס וועט אים דערהאַלטן דאָס חיות, וואָס? ינגערע פון אים פאַלן שוין. ער האָט עס געזען היינט אין דער סטאַלאַווע — נישט איינער האָט געכאַפט שיסלען אויסצולעקן. וואָס משטיינסגעזאָגט גיט מען אין די שיסלען — אַ לעפל פאַסנע קאַשע... דווקא די הויכווקסיקע, וואָס זעען אויס אַטלעטיש, דווקא זיי פאַלן די ערשטע פון די כוחות. מען זאָגט, אַז פון עסן מאַקום איז מען אויסגעשטעלט צו קריגן די געלזוכט. דער הויכער נתן, פאַר וועלכן ס'איז נישטאַ קיין טשיזמעס אים צו געבן, מחמת זיינע גאַר גרויסע פיס, פון די לאַפּטשעס, וואָס ער טראָגט, האָט ער אויך אַפּגעשניטן די שפיצן — ער איז שוין טאַקע געל אונטער די אויגן. ער האָט מורא. ער האָט מורא. אַז אַ קראַנקייט האָט זיך אים צוגעטשעפעט. ער ליידט, אַלעק.

אין שטורעם

אז עס קומט אים אן משתין צו זיין, מוז ער שנעל לויפן. עס שטעכט און דער ווייטיק איז גרויס. און דאָס איז נאָך אין אָנהייב פון די דריי יאָר. וועמען זאָל ער דאָס דערציילן? זאָל ער אָנשרייבן צו ראַכעלאָן? וועט מען דען אַזאַ בריוו איבערשיקן? און פאַר וואָס זאָל ער איר מיטטילן אַזאַ ביי-טערע נייעס? אויף זיין ערשטן און איינציקן בריוו האָט זי געפרעגט, צי ס'איז אים נישט קאַלט. צי זאָל זי אים שיקן אַ וואַרעמע דעק? זי האָט אויסגעפונען אין דער ענציקלאָפּעדיע, אַז דאָ איז אַ וויסטע און די פרעסט זענען גרויס. האָט זי זיין ענטפער דערהאַלטן? זאָל ער שרייבן, אַז ער איז אַ „סאַעניק“?

די זשוליקעס דאָ, האָבן זיך שוין דערוווסט, אַז די פּוילישע זענען גלייך מיט זיי. אין מיטן דער נאַכט שלייכן זיי זיך אַריין אין באַראַק און גנבענען פון די רוקזעק.

6

ש נ יי

אַ שניי וואָס איז אָנגעפאַלן פון פּרזען אַוונט אָן — שטיל, אָן אַ ווינטל, אָבער רחבותדיק, געדיכט און שנעל, האָט איינגעהילט דעם אַרום אין אַ בלענדנדיקער וויסקייט. די הייך פון שיכט שניי איז געשאַצט ביז אַ מע-טער. ס'הויכט מיט אַן עסעדיקער קעלט. — ס'וועלן נאָך קומען ווייסע בערן אויך — מען האָט דאָך אַלעקן צוגעזאַגט, אַז ער ווערט פאַרשיקט צו די ווייסע בערן... אַלץ ווערט דאָ ווירקלעכקייט...

די עלפטע בריגאַדע, וואָס האָט געאַרבעט ביי „זבראדוקע“*, גייט היינט שאַרן שניי. דער שניי טאָר נישט שטערן אויספירן דעם פּלאַן, מען מוז אים באַקעמפן. אוועקנעמען פון די וועגן אין וואַלד, כדי ס'זאָלן קאַנען פאַרן די מאַשינען מיטן אָנגעלאָדענעם געהילץ אוועק צו דער טאַרטאַק-באַזע.

* שליידערער.

ד. זאקאליק

עס האָט זיך געענדערט דאָס וועטער. געענדערט דעם אויסזען פון דרויסן. עס האָט זיך אויך געענדערט אַלעק. ער האָט געקריגן אַ וואַרע-מען אויסשטייער — „צו דער וואַטענער פּופּיקע — אַ „בושלאַט“. אַ קורץ אייבער־רעקל געבעט מיט וואַטע. אַ פּאַר הויזן, וואָס האָבן דעם אויסזען פון אַ פּאַר רערן, צוליב דער אַנגעשטאַפּטקייט מיט וואַטע. סיי דער בוש-לאַט, סיי די הויזן, זענען געלאַטעט — יעדעס פון אַן אַנדער קאַליר. ער האָט געקריגן אַ וואַטע-היטל, וואָס איז לכתחילה צוגעשניטן מיט צוויי לאַפעס צו שיצן די אויערן פּאַר אַפּפּירירן. ער האָט זיך נישט געזען אין שפיגל, נאָר אַז ער האָט אַנגעקוקט אַנדערע, האָט ער געזען זיך; אומגע-לומפּערטע פיגורן, עפעס ווי שטיקער קלאַץ. און די לאַטעס, וואָס ס'רוב זענען נישט גוט צוגענייט, גיבן צו עפעס משונהדיקס. די ענלעכקייט צו קאַרע אויף אַ בוים, וואָס שייַלט זיך. אַנשטאַט די טשיזמעס פון גומי-אַפּאַנעס, האָבן טייל לאַגעריניקעס אַנגעטון לאַפטשעס פון שטרוי, נישט געזשאלעוועט קיין שמאַטעס אַרומצווויקלען די פּיס. די שמאַטעס זענען געווען זייער אייגנס, ווייל וואָס זיי האָבן געהאַט אַ שטיקל בגד איז עס שוין געוואָרן שמאַטע. דאָס מאַל זענען די לאַגעריניקעס גאָר געהאַרצאָם געווען דעם אויפזעער איבער דער „סאַנטשאַסט“, סאַניטאַרער אַפּטיילונג. — רעביאַטאַ! זאָל אייך גאַרנישט זיין קיין שאַד, אַפּילו ס'בעסטע בגד.

היט זיך נישט אַפּצופּירן פינגער! די קעלט איז דאָ אומברחמנותדיק!... האָר און נעגל האָבן אַלעקן זיך געשטעלט קאַפּיער. ער האָט גענומען לאַפטשעס און זיי נישט גענוצט. דעם אַוונט האָט יאַקאוולעוו. דער בריגאַד-דיר, אים געברענגט אַ פּאַר וואַלינקעס. ער האָט זיי געקויפט ביי אַן אַלטן לאַגעריניק. עס איז נישט געווען קיין לינקער און רעכטער. אַז אַלעק האָט זיי אַנגעטון, איז ווי קאַלעמוטנע ס'איז אים געווען אויפן געמיט, האָט ער דאָך זיך צעלאַכט. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז ער האָט אַמאָל געזען אַ קלאָזן אין אַ ביליקן צירק אין אַן ענלעכן מעמד.

ער האָט שוין געווסט, אַלעק, וואָס עס הייסט שאַרן שניי. דאַכט זיך — שניי, אַ קוק מיך אָן און ריר מיך נישט אָן. אָבער נישט דער שניי אין די טננעס. דאָס איינציקע מאַל שאַרן שניי האָט זיך אים גוט איינגעגעסן אין די ביינער. ס'גיין צו דער אַרבעט האָט געדויערט אַ היפשע צייט — ס'איז געווען צו גיין צען קילאָמעטער. דער בריגאַדיר האָט געוואַלט מען

אין שטורעם

זאל אַרבעטן 11 שעה, האָט ער גערופן צום ראָזוואַד נאָך אין טיפּער נאַכט. פֿאַר דער אינסטרומענטאַלקע איז ער געשטאַנען צו קריגן אַ לאַפּאַטע, האָט אים אַ צופּ געטון די קעלט און אַ שרעק פֿאַר פּריזן. ס'איז געווען צו קלייבן פון צווייערליי לאַפּאַטעס: שמאַלע שופּלעס און קורצע שטעקנס; ברייטע שופּלעס און לאַנגע שטעקנס. מיט דער ערשטער — איז געווען אַ סך באַוועגונג אויף צו דערגרייכן די נאַרמע; מיט דער צווייטער — איז געווען גרויסע פעצענעס אַנצונעמען, האַמעטנע באַוועגונג, אָבער ס'פּאַדערט זיך גרויסע אַנשטרענגונג, אַ סך כוח. ער האָט געטראַכט, וועלכע צו נעמען; זאל ער נעמען די שמאַלע שופּלע, וועט יאַקאָוולעו זאָגן, אָו ער פֿאַרנעמט זיך צו שפּילן זיך ביי דער אַרבעט. זאל ער נעמען די ברייטע? — וועט אים סטבען כוח? יאַקאָוולעו וועט אים נישט געבן דעם „הונגער-קעסל“ — אַפּילו ער וועט נישט מאַכן די נאַרמע, אָבער פֿאַר וואָס זאל ער שטעלן יאַקאָוולעוון אין אַ סכּנה צו פֿאַרגרעסערן אים דעם סראַק. אמת, מען זאל יאַקאָוולעוון פֿאַרגרעסערן דעם סראַק, וועט עס אים אַנגיין ווי דער פֿאַראַיאַריקער שניי. סיי ווי ווייסט ער, אָו ער וועט פון דאַנען שוין נישט אַרויס; ער קאָן אָבער ווערן אויס בריגאַדיר. ער וועט מוזן גיין האַקן ביימער. אַרעמער יאַקאָוולעו — אויף וואָס ער איז אַלץ אויסגעשטעלט. אין דעם פּרט איז יאַקאָוולעו נישט ווייניקער אָפהענגיק פון אים, ווי ער פון יאַקאָוולעוון, נישט צו הונגערן. ער דערמאַנט זיך, אַלעק; קרוב אַ מע-טער הייך איז געווען דער ערשטער שניי. דער איבערשטער שיכט איז געווען לייכט, אָבער די נידעריקע שיכטן שוין גאַר-נישט געווען קיין שפּאַס. ס'האָט געפּאַדערט כוח און געשיקטקייט. צוויי זאַכן, מיט וועלכע ער איז הינטערשטעליק.

אַ אַלעק איז היינט צום צווייטן מאל געגאַנגען שאַרן שניי, האָט ער זיך גוט איינגעחזרט דעם אופן פון אַרבעטן, כדי ער זאל זיך אויסציי-כענען ביים בריגאַדיר.

יאַקאָוולעו האָט זיך אַנגעטון אין אַ נייער פּופּיקע, אַ היטל — אַ פּאַפּאַכע. די אויערן-לאַפּעס — ברייט, פֿאַרדעקן אים כמעט ס'גאַנצע פנים. נאָר די קינבאַקן, די נאָז, זעט זיך אָן. אים איז וואַרעם און ער צעצינדט אַ שטטער. ער האָט אויפגעזוכט אין וואַלד אַ ביסל צווייגלעך. אַנגעצונדן אַ שטיקל פּאַפּיר מיט עפעס אַ שטיקל שמאַטע און זיך צוגעזעצט צעבלאַן

ד. זאקאליק

דאָס פייער. ער האָט אַזוי לאַנג געבלאָזן, ביז עס האָט אויפגעפלאַקערט אַ העליש פייער. דער שייטער האָט שוין גוט געברענט האָט ער גערופן די בריגאָדע:

— פריקורקא! פריקורקא!

די שניי-שאַרער האָבן זיך געזעצט אַרום שייטער. ס'פייער האָט גע-
וואַרעמט די פנימער, די הענט. עס האָט אויסגעזען ווי זיי וואַלטן אויסגע-
פלאַכטן אַ נעץ פון הענט.

די פריקורקע האָט זיך פאַרצויגן לענגער. יאַקאָוּלעוו האָט זיך גע-
קלאַגט אויף זיין דאָליע, וואָס ער מוז זיין בריגאָדיר איבער אַזעלכע שוואַכע
אַרבעטער, וועלכע קענען נישט מאַכן אַפילו אַ העלפט נאַרמע. ער האָט
געוואָרנט פאַר די שטראָפן פון נישט מאַכן די נאַרמע: „איזאַלאַטאַר!“ ער
האָט זיך באלד פאַרענטפערט: „לאַנג ציען מיט אַזאַ סיסטעם פון אַרבעט,
וועט נאַטשאַלסטווע נישט דולדן. מען קאָן עס אויסטייטשן פאַר סאַבאַטאַזש.
נעכטן זענען געלייענט געוואָרן באַפעלן פון ספּעציעלן געריכט — איינס
און נאָך איינער, איז פאַרמשפּט געוואָרן אויף צו דערשיסן פאַר סאַבאַטאַזש,
איז עס באַמת געווען סאַבאַטאַזש?.. די נאַרמע! מען דאַרף מאַכן די נאַרמע!“

ער, יאַקאָוּלעוו, באַדויערט די ביעזשענצעס. ער זעט, אַז אַ סך פון
די פּוילישע זענען שוין געשוואָלן פון הונגער. ער האָט געהערט, אַז איינער
איז משוגע געוואָרן, איינער איז געשטאַרבן. ער האָט געהערט דעם משו-
גענעם, ווי ער האָט ליגנדיק אויף דער נאַרע געשריגן צום אַריינגעקומענעם
קאַמענדאַנט — „ברויט! ברויט!“

— נאַטשאַלסטווע וועט קיין ברויט נישט געבן. — זאַגט יאַקאָוּלעוו,
— פאַר יעדן שטיקל ברויט מוז מען אַנווייזן אויף פאַרדינסט. ס'אַרויסגע-
פירטע האַלץ פון וואַלד אין דער טאַרטאַק-באַזע אַריין, טאָר נישט איבער-
שטייגן דעם באַשטימטן קאַסטן-פרייז.

ער האָט צוגעגעבן:

— טייל פון די פּוילישע דרייען זיך אַרום מיט אַפגעפּרוירענע פינגער,
ווייל זיי האָבן נישט געאַנט וועגן דער געשעעניש. כּווייל אייך זאַגן, רע-
ביאַטאַ, אַז מען איז אין באַוועגונג פּירט מען נישט אַפּ קיין פינגער. כּהאַב

געהערט אז ס'האט א יונגערמאן, ארבעטנדיק ביים „פאָוואַל“*, זיך אָפֿ-
 געהאַקט צוויי פינגער פון דער האַנט. ס'איז מיט אַ כּוונה געטון. ס'וועט
 אים אפשר גליקן ער זאָל אַרויס אָן אַ „דאַבאַווקע“. מיט אייך, פּוילישע, —
 גיט יאָקאָוולעוו באַזונדער צו, — פירט זיך נאַטשאַלסטווע אויף מיט צו-
 ריקגעהאַלטנקייט אין באַשטראַפּן. עפעס ווי יחוס-קינדער. רעביאַטאַ! אָ
 איר וועט נישט מאַכן די נאַרמע און זיך באַגנוגענען מיט דעם נעבעכדיקן
 פּאַיאָק, וועט איר פּרזער, אָדער שפעטער געשוואַלן ווערן פון הונגער. דער
 לאַגער איז אָן אַרבעט-לאַגער און ווער ס'אַרבעט דער עסט... די וועלט
 דאָ איז פאַרשיט מיט שניי. היינט וועט מען פריי מאַכן דעם וועג. מאַרגן
 און אָט באַלד וועט ווידער אַנפאַלן אַ שניי. נאַרמע און שניי, דאָס איז דער
 שטער און דאָס דאַרף מען באַקעמפּן...

— דצוואַיטע ראַבאַטאַט, רעביאַטאַ! מען דאַרף אוועקשאַרן דעם שניי...

דער וואַזשטיק נאַכטיגאַל

די בריגאַדע „וואַזשטיק“ איז אַ הויפט-זייל אין דער אונטערנעמונג.
 אַ וואַזשטיק קריגט אַ שליטן און אַ פּערד. מיט דעם פאַרט ער אין וואַלד
 אַריין. אַז ער קומט אין וואַלד, ווייזט אים דער בריגאַדיר אָן אויף דעם
 שטח, וווּ ס'ליגן די קלעצער. ער דאַרף אויפלאַדן דעם קלאַץ אויפן שליטן
 אַרויף. ער האַט אַ קייט, דאַרף ער צובינדן מיט דער קייט דעם קלאַץ צום
 שליטן און אַנטרייבן ס'פּערד ס'זאל שלעפּן, צופירן ביז דער פּונקט, וווּ
 דער בריגאַדיר האַט אָנגעצייכנט די סטאַציע. מיט דעם וואַזשטיק פאַרט
 מיט אַ „אוקאַטיק“**. ער דאַרף העלפּן אַרויפלאַדן דעם קלאַץ אויפן
 שליטן. מערסטנטייל זענען דאָס מעטער-לאַנגע, דיקע קלעצער.

(* ביימער-האַקעריי.)

(** אַרויפלאַדענער.)

ד. זאקאליק

דער לאַגער — אַן איינהייט מיט אַ באַשטימטן פּלאַן צו אויספירן. כדי דער וואַזשטשיק זאָל מאַכן די נאָרמע, ווערט די בריגאָדע אויפגעוועקט די ערשטע אין מיטן נאַכט. פון דער זאָנע גייט די בריגאָדע צו די פּערד-שטאַלן — אַ גרויסער פּלאַץ, וווּ ס'שטייען די שליטנס. יעדער פון דער בריגאָדע נעמט זיך אַ פּערד מיטן געשפּאַן אין שפּאַנט אין ס'פּערד אין שליטן. אַז אַלע זענען שוין פּאַרטיק מיטן שפּאַנען, זעצט זיך דער וואַזש-טשיק מיטן אוקאַטשיק אויפן שליטן און זיי לאָזן זיך גאַלאַפּ אין וואַלד אַריין. די פּערד קענען שוין דעם מאַרשרוט און לויפן אומגעטריבן. ס'איז אַ היפש שטיק וועג צו פּאַרן און מען קומט אַן מיטן אויפגיין פון מאַרגן-שטערן.

אַלעק איז צוגעטיילט צו דער בריגאָדע אַלס „אוקאַטשיק“. ער האָט דאָס אַליין געוואַלט, כדי אויסצומידן ס'גיין צוויי מאָל אין טאָג צו צען קילאָמעטער. נאָך איין טאָג אַרבעט מיט די וואַזשטשיקי האָט ער חרטה געהאַט. מיטן הייבן די קלעצער, אַרויסציען זיי פון אונטערן שניי, איז ער אויסגעשטעלט געווען אַפּצורייסן זיך אַ ברוך און פּאַרנדיק אויפן שליטן האָט ער זיך אַנגעפּרוירן מער, ווי בעתן גיין די צען קילאָמעטער צום שאַרן שניי. ער האָט דעמאָלט נישט געפּילט די קעלט.

דער וואַלד איז איינגעהילט אין אַ וויסן בלאַנקענדיקן שניי. די ווייס-קייט אַנטהאַלט אין זיך עפעס אַ תּהומיקייט. דער אַטעם, דער מינדסטער קלאַפּ, הילכט אָפּ מיט אַ טיפּן עכאַ.

באַלד מיט דער ערשטער לאַדונג האָבן די וואַזשטשיקעס אויסצושטיין פּיין פון די פּערד — עקשנים. געמאַכט עטלעכע פלינקע שפּאַן און סטאַפּ! ווייטער וויל עס נישט גיין, נישט ציען די משא. דער וואַזשטשיק קלאַפּט מיט די לייצעס. ער האָט שוין געכאַפּט אַ דרענגל, עטלעכע זעץ געטון דעם פּערד אין רוקן, און — וויאַ! און וויאַ! — רופּט ער. ס'רופּן די אַנ-דערע. פון אַלע ווינקעלעך אין וואַלד הילכט אָפּ דער רוף — „וויאַ! וויאַ!“ ס'פּערד טוט עטלעכע טריט און ווידער — האַק, בראַק, כאַטש לייג זיך אין דער לענג און אין דער ברייט — ס'פּערד שטעלט זיך פּאַרעקשנט. מיט אַלעקן האָט געאַרבעט נאַכטיגאַל. יינגער פון אַלעקן, אַ פעסט-געבויטער, אַ גרויסער קאַפּ, געזונטער אַטעם. ער, אַלס וואַזשטשיק און אַלעק, אַלס אוקאַטשיק, נאַכטיגאַל פּלעגט אַרבעטן אַלס מעש-טאַקער. פרי

אין שטרעם

חתונה געהאט, שנעל געוואָרן אַ טאַטע פון צוויי צווילינגען. מיטן אַרבעטן איבערשעהן, ביו שפעט אין אָונט, האָט ער געקאָנט מפרנס זיין ס'געווינדל און דאָס אויך, ווייל זיין ווייבל, עטל, האָט געהאַלטן חשבון און געוואָסט ווען און ביי וואָס מצמצם צו זיין. ער איז תמיד געווען פאַרמאַטערט און נאָך דער וויעטשערע זיך געלייגט אַפרוען. ער פלעגט אָפט פאַרשלאָפן ביז חצות. פון איבערגיין זיך אין גאַס איז שוין נישט געווען קיין רייד. עטל פלעגט רופן שלאָפן און דערמאָנען, אַז אַט וועט באַלד טאָגן און ער וועט דאַרפן אויפשטיין. ער האָט זיך קיין מאָל אין קיין פאַרזאַמלונג נישט באַ-טייליקט, דאָך זיך אַרעינטירט אין סאַציאַלע פראַגן, געוואָסט פון לינקס און רעכטס. דאָס האָט ער זיך צוגעהערט צום רעדן פון די אַנדערע ביי דער אַרבעט אין דער פאַבריק.

— וואָס עס קאָן גוט זיין פאַר אַנדערע, וועט פאַר מיר אויך נישט שאַדן, — האָט ער זיך געזאָגט. קיין אייגענע דעה האָט ער נישט געהאַט. ס'לויפן זיינס קיין בריסק, נאָכן אַריינמאַרשירן פון דער רויטער אַרמיי, איז געקומען פון זיין עטלס קאַפּ. ער זאָל פאַרן פאַרדינען. שפעטער האָט זי באַפוילן ער זאָל צוריקקומען. זי באַשטייט צו לעבן אויף ברויט און וואָסער אַבי צו זיין צוזאַמען.

שטייט ער איצט פאַרן פערד, וואָס וויל נישט שלעפן דעם אויפ-געלאָדענעם קלאַץ אויפן שליטן. נאָך אַלע געשרייען, רופערייען, פעסטע קלעפּ, בעט ער זיך ביים פערד — „קום! קום!“ ער גלעט עס די מאַרדע. ער דערציילט, וואָס ער דאַרף אַלץ טון — דאַרף מאַכן די נאַרמע, כדי ער זאָל קריגן דעם צווייטן קעסל. די נאַרמע איז גרויס, דער טאָג איז קליין. ער שרייט אויף אַלעקן — ביסט אַ סטראַשידלע פאַרן פערד! און פלוצלינג צעכליפעט ער זיך, נאַכטיגאַל. ער ווייסט נישט וואָס ס'איז מיטן פערד געוואָרן. נעכטן האָט עס געשלעפט, געגאַנגען אויף אַ סמאַטשקע מיט די ליפּן. איצט גלאַצט עס מיט די אויגן. אפשר האָט ער עס קראַנק געמאַכט מיט די קלעפּ און ער וועט נאָך האָבן צו שטיין פאַר אַ געריכט? ווען ער זאָל וויסן, אַז ס'וועט היינט זיין אַזאַ פגירה, וואָלט ער עס נישט גענומען. און ער גלעט עס. באַשווערט עס. שעלט. — פערדישער קאַפּ! אַדער דו גייסט, אַדער דו ציסט אויס די קאַפּי-

ד. זאקאליק

טעס און די ווערעם זאלן דיך עסן. ביסט אין שפאן, גיין נישט, זאל דער רוח דיך נעמען?

און ער נעמט עס ביי דער צוים, ער שלעפט עס. ער שטעלט זיך פארויס. ער וועט ווייזן דעם וועג, ווייזן אז מען קאן גיין, אט גייט ער. און ער רופט ווייך:

— קום, קעצעלע, קום ברויט-געבער מיינער...

נאכטיגאל האט מיט כוח א שלעפ געטון די צוים. ס'פערד האט א צי געטון פארויס. ער האט זיטיק עס געיאגט און גערופן:

— וויא! וויא!..

ער האט נישט געפילט, אז נישט דאס פערד, נאר ער שלעפט דעם קלאץ.

8

בינעם און די פאיקע

עטלעכערליי ארבעטן טוט מען אין וואלד: שניידן די ביימער, אפ-האקן די צווייגן, זיי ווערן צונויפגענומען, אנגעלייגט אין קופעס. א ספע-ציעלע בריגאדע פון „ליאכקי טרוד“ פארברענט די צווייגן. הגם זיי זע-נען פארשיט פון שניי, ווערט דאך אין בויד פון דער קופע צעצונדן א פייער. עס צעפלאקערט זיך, און פון עטלעכע קופעס ווערן צוגעטראגן די צווייגן אויף דעם פייער. דאכט זיך לייכטע ארבעט, אבער ס'האט נאך קיינער די נארמע נישט געמאכט.

איינע פון די שווערסטע ארבעטן איז דאס ארויפלאדן דאס געהילץ אויף די אויטא-מאשינען ארויסצופירן פון וואלד. די בריגאדע „גרוזש-טשיקי“ זענען געקליבענע שטארקע מוסקולירטע יונגען. זיי נעמען דעם קלאץ מיט כוח און זייער ארויפשטופן דעם קלאץ אויף דער מאשין גייט מיט א פזמון: „ראז — דווא — וויאלי, יעשטשע ראז — וויאלי!“

(*) טרעגערס.

אין שטורעם

די גרוזשטישקעס זענען דאָס אייבערשטע פון שטויסל אין דעם לאַ-
גער. זיי עסן אין דער קליינער סטאַלאַווע, וווּ די סטאַכאַנאָווצעס. דאָך
רייסט מען זיך נישט צו דער אַרבעט, ווייל מען קאָן לייכט ברעכן האַלדז
און נאַקן.

חוץ דער בריגאַדע אַרבעטן בריגאַדעס פון „ליאַכקי טרוד“ ביים קאַ-
טעווען קלעצער אויף בונטן. ס'האַלץ זאָל ליגן איינגעסדרט.

אַלעק אַרבעט ביי „קאַטקע“. דער וואַזשטישק נאַכטיגאַל האָט זיך אָפּ-
געזאָגט פון אים. אַרבעט אַלעק איצט מיט בינעם האַלצמאַן, פון וואַלצ-
לאַווקער זייפּנזידערס באַראַק. אזוי רופט זיך דער באַראַק. וווּ אַלעק
שלאָפט — הייסט אויפן נאָמען פון דעם דניעוואַלני, דעם זייגערמאַכער.
נאָך אַ באַראַק רופט זיך אויפן נאָמען פון דעם דניעוואַלני, דעם עפּי-
לעפּטיקער. אַלעק און בינעם קאַלערן אויף צוויי שיפּגעלייגטע דרענגער
ווי שינעס, דאָס געהילץ, געברענגט פון די וואַזשטישקעס. זיי לייגן עס
אין אין אַ גלייכער שורה, אזוי שיכט אויף שיכט.

בינעם איז נישט שטאַרקער פון אַלעקו, כאָטש ער איז זינגער. מען
רופט אים געלער מאיר. אז ער לאָזט זיך וואַקסן די האָר זענען זיי געל.
הויך און דאַר איז ער, אַז ס'רוקט זיך אים אַרויף דער אַרבל פון העמד
קאָן מען איבערציילן זיינע אַדערן. די אויגן-ווינעס זענען רויטלעך. ער
זעט אויס ווי אַ פאַרוויינטער, אַ בן-יחיד געווען. מחמת נישט געוואַלט
לערנען און האָט נישט מצליח געווען ביי די עקזאַמענס, האָט אים דער
פאַטער גענומען צו הילף אין זיין לעדער-געשעפט. בינעם האָט געהאַט
אַמביציע זיך אויסצוטיילן מיט עפעס פון זיינע חברים און ער האָט גע-
לערנט עספּעראַנטאַ. ער האָט אויך די לערע איבערגעריסן. זיינע צוויי
חברטעס פון דעם הויף, וווּ ער האָט געווינט, זענען געווען מיטגלידערנס
אין צעירי-ציון-פאַראַיין, איז אים געפעלן צו גיין מיט זיי. ער איז אין
אַקטאַבער 1939 געלאָפן אין די פאַרנומענע געביטן דורך די סאָויעטן,
ווייל איינע פון די חברטעס, אַדעלאַ, איז געלאָפן. זי איז שפּעטער צוריק-
געלאָפן. ער האָט נישט באַוווּן.

דאָ איז ער נישט קיין פּוילער. עסן וויל ער אַ סך. ער שעמט זיך נישט
צו זיין איינער פון די, וואָס לעקן אויס די שיסלען אין דער סטאַלאַווע.
ער האָט שוין אַלץ פון זיין וועש פאַרקויפט, אויסגעטוישט אויף פאַיקעס

ה. זאקאליק

ברויט. ער באהאלט זיך נישט מיטן נאָגן מאַקוד. ער האָט זיך צוגעקליבן אַ ווערטל און ער חזרט דאָס אָפּט איבער: „ברויט איז אַלץ און אַלץ איז ברויט. ס'איז דאָס ערשטע, ס'איז דאָס לעצטע“.

ביים קאַלערן די קלעצער צום צוזאַמענשטעלן דעם בונט, טראַגט מען הענטשקעס מיט איין פינגער. מען מוז זיך גוט אונטערגארטלען, אַז דער קלאַץ זאָל קומען אויפן אָרט. די אויגן קריכן אַרויס ביז מען זעט אים שוין ליגן אין דער שורה.

בינעם האָט דערזען, אַז אַלעק האַלט אונטערן בושלאַט אַ פּאַיקע ברויט. די נאָז איז אים ווי געוואָרן שפיציקער. ער האָט געסאַפּעט, אַרויס-געשטעקט די צונג, ווי אַ הונט אין אַ היץ. די הענט האָבן אים געציטערט. ער איז מטושטש געוואָרן. ער האָט נישט געוואוסט וואָס פריער צו טון. מיט אַ מאָל האָט ער אַ זאָג געטון:

— גיב מיר די פּאַיקע! גיב מיר די פּאַיקע!

צום ערשטן מאָל האָט אַלעקן זיך געדאַכט, אַז ער הערט נישט. ער האָט אים אָנגעקוקט. צום צווייטן מאָל האָט ער שוין נישט געצווייפלט און ער האָט אים אָנגעקוקט מיט גרויס פאַרווונדערונג.

דער געלער האָט פאַרשטאַנען אַלעקס בליקן און ער האָט אויף צו באַשטעטיקן זיין ווענדונג געשאַקלט מיטן קאַפּ — „יא“.

אַלעק איז נבהל ונשתומם געוואָרן — ווי קאָן ער דאָס פאַרלאַנגען? איז ער נישט חסר-דעה? די פּאַיקע איז נישט זיינע. דער געהילף דייע-סאַטניק האָט זי אים געגעבן צו האַלטן — אַפּצוגעבן אים אין באַראַק. ער אַליין וויל אַפילו נישט שמעקן צום ריח פון דעם ברויט. ס'איז אַ רעפּטל. ער וועט עס קיין מאָל נישט קריגן אַפּצוגעבן. און אַלעק האָט אָנגעהאַלטן מיט ביידע הענט אין אַ קלאַץ פון בונט, זיך איינגעקוקט אין בינעמען. וואָס איז ער עפּעס ווילד געוואָרן? — ער האָט מורא — דער יונג קאָן אים נאָך עפּעס אַפּטון. ער קאָן אין מיטן קאַלערן אַ קלאַץ אַפּלאַזן — דער קלאַץ זאָל פאַלן אויף זיינע פיס, אים מאַכן פאַר אַ קאַליקע. — אַ יונג קאָן זיך פאַרגינען אַזוי לייכט, געמיטלעך אַרויסזאָגן — „גיב מיר די פּאַיקע“

— דו מיינסט עס ערנסט? — פּרעגט אַלעק.

— און דו מאַכסט זיך תּמעוואַטע?

— זי איז נישט מיינע.

אין שטורעם

— וועסט זאגן, אז דו האסט זי פארלוירן. וועסט זאגן, אז זי איז אריינגעפאלן צווישן די קלעצער, איך בין אן עדות. „ברויט איז אלץ און אלץ איז ברויט“... כ'וועל זיך פארקלעמען א האנט און זאגן, אז דו האסט עס געטון, דו ביסט שולדיק. כ'ויל נישט גנבענען. דארפסט אליין זי מיר געבן...

בינעמס אויגן זענען געשוואמען אין טרערן. ער האט איצט ניין מאַס רייד געקריגן. ער וואלט באַצאלט וויפל אַלעק וואלט געוואלט. ער וועט זיך אַפּרייסן אַ קאַראַנע פּון אַ צאַן — אַ גאַלדענע קאַראַנע — און זי געבן אַלעקן. אז ער זעט דעם שפיץ פון דער פּאַיקע, וואָס פּאַרעמט זיך אין בושלאַט ווי אַ ציצל. קערן די געדערעם זיך איבער... דער זיסער טעם פון ברויט קיצלט אים די ציין.

— גיב, גיב אַ ביס צו טון, אַדער!... — האָט ער האַסטיק גערעדט — אַכזר! עסט נישט אַליין און טוסט אַן אַנדערן אויסשטעכן די אויגן. איך קאָן דיר געבן דעם טאַלאַן אויף זופּ, וואָס איך דאַרף קריגן אין אַוונט. איך באַשווער דיך ביים קינד... כ'וועל דיר אַפּרייסן די קנעפּ פון בושלאַט. כ'וועל אַזוי מאַכן, אז דו זאָלסט זי פּאַרלירן. כ'וועל דיר אונטערשטעלן אַ פּוס זאָלסט אומפּאַלן. זיך אויסלענקען אַ פּוס... וועסט בלייבן אַ קאַליקע. לוינט עס דיר צו מאַכן מיך פאַר אַ פּאַרברעכער צוליב אַ פּאַיקע, וואָס דו וועסט פון איר קיין הנאה נישט האָבן? לוינט עס דיר?

עס האָט אַלעקן גענומען שווינדלען פאַר די אויגן. בינעמס רייד האָבן זיך אים געמישט אין קאַפּ. אין די אויערן האָט געזשומעט זיין כאַרכל-דיקע שטים. אַ רחמנות-געפיל האָט אים געדריקט. ער האָט געהאַלטן די האַנט אויף דער פּאַיקע, כדי עס זאָל זיך נישט אָנזען איר פּאַרעם. זי איז אים מיאוס געוואָרן. ער האָט געוואָלט אַ רוף טון צום געהילף-דיע-סאַטניק, אים צוואַרפן די פּאַיקע, אָבער נישט געקאַנט. ווי פּאַרשטייפט איז אים געוואָרן די צונג. ער האָט מיט בינעמען געשטופּט אַ קלאַץ אויפן בונט און בינעם האָט זיין אימפעט פּאַרגרעסערט, כמעט ווי אַליין גע-שטופּט די משאַ. און ס'איז אַלעקן געקומען אַ געדאַנק זיך מאַכן פּאַרלירן די פּאַיקע און בינעם זאָל זי געפינען.

אַ ברייטער שניי האָט זיך צעשיט געדיכט, ווי אין אַ ווירוואָר געיאָגט. זיבנדיק אויפן שליטן צו פאַרן אין דער זאַנע, האָט ער געפילט ווי בינעם,

האלטנדיק זיך אין אים, איז מיט אַ האַנט אין זיין בוזעם... ער האָט זיך גענומען די פּאָיקע. אַלעקן איז גרינג געוואָרן. ער האָט לייכט אָפּגעאַטעמט. ווי ער וואָלט אַראָפּגעוואָרפּן פּון זיך אַ שטיין...

שייקעוויטש און אליעוו דער אַפּגאַניסטאַנער

בינעם האָט אויפּגעגעסן די פּאָיקע און אַלעקן געגעבן אַ שטיקל מאַ-
קוך. ער האָט דאָס נישט געגעבן אַלעקן אין דער האַנט אַריין, נאָר עס
אוועקגעלייגט אויף אַלעקס געלעגער. ביים אוועקלייגן דאָס שטיקל מאַקוך
האָט ער אַפילו נישט געקוקט אויף אַלעקן ווי ער וואָלט עס זיך געמאַכט
פאַרגעסן.

אַלעק האָט געטרונקען „קיפּיאַטאַק“. ער האָט נאָר געצווייפלט צי דער
געהילף־דיעסאַטניק וועט אים גלייבן, אויב ער וועט זאָגן, אַז ער האָט די
פּאָיקע פאַרלוירן. און דערציילן דעם אמת האָט ער זיך געשעמט. ער וועט
זאָגן, אַז ער איז אַ לעמעשקע. אַן אומעט האָט אים געדריקט.

אין דעם מאַמענט האָט שייקעוויטש, דער שכן פון דער נאַרע, זיך
צוגערוקט צו אַלעקן: „ער האָט פאַר אים אַ גוטן פאַרשלאַג“.

שייקעוויטש האָט געהאַט פּאָליפּן אין דער נאַז און ס'רעדן איז אים
אַנגעקומען שווער. דאָך האָט ער דאָס מאָל גערעדט אַ סך. ער האָט גע-
וואָלט איבערצייגן אַלעקן, אַז ער דאַרף אָננעמען זיין פאַרשלאַג.

דער פּאַרטערט פון שייקעוויטשן איז נישט געווען צוציענדיק. דער
קאַפּ — גרויס, ווי אַ באַניע, ס'פּנים שמאַל. די אויגן־וועגס — רויט, ווי
זיי וואָלטן צוגעשמירט געווען מיט אַ בלוט־ליאַמעווקע. די ליפּן — אָנגע-
גאַסן, פאַרקרימט און ער האָט אַ ביסל געגאווערט. אין זיין שטאַט, קאַליש,
איז ער געווען אַ וועבער — פּוירעהאַנגען און טיולשפּיצן געוועבט. אַ ליידנ-
שאַפטלעכער רויכערער, אַז ער האָט נישט געהאַט קיין מאַכאַרקע, האָט
ער פאַרוויקלט אין פּאַפּיר אַ ביסל מאַך, וואָס ער האָט געשלעפּט פון צווישן
די בעלקעס אין דער בהמות־שטאַל, וווּ ער האָט געאַרבעט.

אין שטורעם

די שטאל געהערט צום אַגראַנאַם קאלגושין. שייקעוויטש האָט גע-
פאַשעט אויך חזירים און דערצויגן קעלבער... ער האָט אַלעקו פאַרגע-
שלאָגן ער זאָל גיין אַרבעטן מיט אים אין דער שטאַל. אַלעק וועט זיין אַ
וואַסער-פירער. ער האָט אים אויסגערעכנט, אַז ער וועט האָבן ברויט וויפל
ער וועט וועלן. מען ברענגט פון דער בעקעריי ברויט-אַפפאַלעכץ פאַר די
חזירים, וועט אַלעק זיך אויסקלייבן די שטיקער, וואָס ער וועט וועלן. מען
ברענגט פאַר די בהמות בוראַקעס, וועט אַלעק קאַנען זיך אָננעמען מיט
בוראַקעס, וויפל ס'וועט אים גלוסטן. ער גיט די קעלבער מילך, וועט ער
אַלעקן אויך געבן אַ קווערטל. ער האָט אים צוגעזאַגט, אַז ער וועט אים
אויסלערנען איינשפאַנען ס'פערד אין וואָגן. ער וועט ווייזן ווי אזוי אַראַפּ-
צופאַרן צום טייכל און אָנשעפּן אַ פעסל וואַסער. אַלעק וועט אַרבעטן
אונטער אַ דאַך, וועט אים זיין וואַרעם.

**
*

איינשפאַנען ס'פערד האָט זיך אַלעק שנעל אויסגעלערנט, נאָר דאָס
אַראַפפאַרן מיטן פעסל פון גליטשיקן בערגל, איז אים אָנגעקומען מיט
גרויסע אָנגסטן.

ביי דער שפּוע פון באַרג, האָט דאָס פערד זיך אויסגעדרייט צוריק-
צולויפן אין שטאַל אַריין.

דער קאַמענדאַנט און דער נאַריאַדטשיק האָבן פון דער זאַנע געקוקט
אויף אַלעקס אַמפּערן זיך מיטן פערדל. ער האָט אפילו געהערט זייער
לאַכן, און ס'איז אים אַ חרפה געווען נישט צו קאַנען גובר זיין דעם פערדס
עקשנות. חוץ דעם האָט ער מורא געקריגן, אַז ער וועט פאַרלירן דעם
אַרבעט-פלאַץ. נישט האָבן מער די שטיקלעך ברויט פון אַפפאַלעכץ. ער
איז ווידער אַראַפּ פון דער קעלניע, אָנגענומען דאָס פערד פאַר דער צוים
און מיט אַלע כוחות צוגעהאַלטן, אַז עס זאָל זיך נישט אויסדרייען, גע-
שלעפּט עס, געוואַלט עס זאָל פאַרגעסן דעם וועג צו דער שטאַל. צום
שווערסטן איז אים אָנגעקומען דאָס אַרויפפירן דאָס פערד אויפן שפּוע.
דאָס פערד האָט אָנגעשטייפט די פיס, ווי שטעקנס. פון די פערדישע גאלעס
האַט געשפראַצט אַ ווילדקייט. ער האָט געזען, אַלעק, אַז מיט ביזן וועט

ד. זאקאליק

ער גארנישט אויספירן, האָט ער עס געגלעט, זיך אָנגעהאַנגען אין אים, און מיט אַ מאָל האָט דאָס פּערדל אַ טשוקע געטון — גאַלאָפּ אַראָפּ. דער שפּוּע צום טייכל איז געווען גרעסער, ווי דאָס בערגל צו דער שטאַל, אָבער דער וועג איז שוין געווען אַן אויסגעטרעטענער. דאָס האָט געמאַכט דעם הויפּט-״וואַדאָוואַז״*) פון לאַגער מיט זיין פּערד. איבערן וועג איז געלעגן קופּקעס פּערד-מיסט, האָט אַלעקס פּערדל דערקענט, דער-שמעקט, אַז זיינס גלייכן איז שוין דאָ געווען און ס'איז אין געלויף אַראָפּ צום וואַסער.

דער וועג אויף צוריק איז געווען נאָך ערגער. באַרג אַרויף און אויף דער גליטש האָבן דעם פּערדס פּאָדקאָוועס נישט געקאָנט זיך איינבייסן אין דעם אייז. אַז עס האָט שוין יאָ געמאַכט אַ טראַט פּאַרויס, האָט עס באַלד זיך הינטערוויילעכס צוריקגערוקט, ווי מען וואַלט עס צוריקגעשלעפט. דאָס פּעסל מיט וואַסער איז אַראָפּגעפּאַלן פון וואַגן און זיך אַראָפּגעקייקלט אויף דעם אייז פון טייכל. די משא האָט אויפגעבראַכן דאָס אייז. דאָס פּעסל איז אַ העלפט פּאַרוונקען געוואָרן אין וואַסער.

אַלעק איז שטיין געבליבן ווי פּאַר אַ תּהום, נישט געווסט וואָס צו טון. די בהמות וואַרטן אויפן טרונק און דאָס פּעסל ליגט אין טייכל, קיין לעבעדיקער מענטש גייט דאָ איצט נישט פּאַרביי. ער זאָל שרייען, איז גישטאָ ווער ס'זאָל הערן. די וואַליקעס זענען אים באַוואַקסן מיט אַ דיקער שיכט אייז. צעטומלט, אומבאַהאַלפן, האָט ער זיך געדרייט אויפן פּאַר-פּרוירענעם טייכל אַרום פּעסל. וואָס וועט מען איצט זאָגן אויף אים: „אַ לאַ יוצלח“. ביז איצט איז אַזאָ פּאַל נאָך קיינעם נישט געשען. דער נאָ-ריאַדטשיק וועט שיטן קללות און חרומות. ער וועט אים פּאַרוואַרפן אין איזאַלאַטאַר צריין. די „דיעלע“**) איבערשיקן אין דער צענטראַלע. דאָרט וועט מען אַרויסטראַגן אַ פּסק. ווען ער זאָל קאָנען רירן דאָס פּעסל פון אַרט, אויסגיטן דאָס וואַסער, וואַלט ער עס אַרויפגעקייקלט צוריק אויפן וואַגן און אָנגעפּילט פון דאָס ניי. ער פּרווט — ער קאָן נישט. מינוטן האָט ער זיך געאַמפּערט מיטן פּעסל ווי מיט עפּעס אַ חיה.

*) וואַסער-פּירער

**) עיגן

אין שטורעם

ער האט עטלעכע מאָל זיך אויסגעגליטשט ביז ער האָט באַשלאָסן צו לויפן אין דער שטאָל דערציילן שייקעוויטשן.

מיט אַ מאָל איז שייקעוויטש אַליין אָנגעלאָפן. ער האָט זיך משער געווען, אַז ס'איז געשען אַ פאַרפאַל. געמיינט — מיט אַלעקן גופא, אָבער נישט מיטן פעסל. ער איז צנטלאָפן פון דער שטאָל, ווייל די בהמות מעקן מוראדיק און האָבן אים דול געמאַכט. ער האָט גאַרנישט גערעדט, נישט געמאַכט קיין שהיותן, צוגעפאַלן צום פעסל, ווי באַהערשט פון עפעס אַ ווילדן כוח און געשיקטקייט. דאָס פעסל האָט זיך אים נאַכגעגעבן. ער האָט עס געדרייט ווי אַזוי ער האָט געוואָלט. ער האָט געזען, אַז אַלעק איז פאַרמאַטערט, האָט ער אַלץ אַליין געטון; דאָס פּערד אַרויפגעפירט אויפן וועג, ביי אַלע מסוכנע ערטער אונטערגעשטעלט אַ פלייצע דעם וואָגן.

— כ'טאָר דאָס נישט טון. די לונגען זענען שוין אַ מאָל געווען אָן געדרייט, נאָר אַז מען דאַרף העלפן אַ חבר... — האָט ער געזאָגט און אַרויפגעלייגט אַ האַנט אויף אַלעקס אַקסל, כדי צו כאַפן אַטעם.

**

אין שטאָל האָט געאַרבעט אַ רוימער, אַליעוו, אַן אַפּגאַניסטאַנער. אַ מגושמדיקער, אַ ברייטער גוף און אַ קליינער קאָפּ. ברייטע וואַנצעס, וואָס האָבן פאַרדעקט דאָס מויל. ווען ער איז אָנגעקומען אין לאַגער און זיך דערווסט אַז ס'איז דאָ אַ בהמות-שטאָל, האָט ער אוועקגעגעבן אַלץ וואָס ער האָט מיט זיך געברענגט און אויסגעבעטן מען זאָל אים שטעלן אַרבעטן אין דער שטאָל צו באַדינען די בהמות. אַז ער איז געקומען צו דער אַרבעט און ער האָט געטראָפן אַ חזירים-קאַמער, האָט עס אים פאַדראָסן. ער האָט געשאַלטן, אָבער נישט געקאַנט זיך אויסביטן וואָס יאָ און וואָס נישט. האָט גערוימט די שטאָל אויף צוויי אופנים: דאָס מיסט פון די בהמות האָט ער אַרויסגעטראָגן מיט די הענט, געזאָגט פּסוקים. צו די חזירים האָט ער אָנגעטון אויפן פנים אַ מאַסקע; צו נעמען די לאַ-פאַטע האָט ער אָנגעטון הענטשקעס און געשאַלטן.

מיט אים האָט עס אַלעק געזעגט קלעצער, צעהאַקט די שטשאַפּעס

ד. זאקאליק

אויף שטיקער, אָז ס'זאל שייקעוויטשן באַקוועם זיין צו הייצן דעם אויוון און קאָכן פאַר די חזרים די קאַרטאָפֿל און פאַר די קעלבער די מילך. אַליעוו איז געווען אַ געניטער האַלץ־העקער, געקענט די מלאכה. אַלעק האָט זיך געדאַרפט צופאַסן צו זיין טעמפּאָ פון אַרבעט. קיין הכנות צו זעגן אַ קלאַץ פּלעגט אַליעוו נישט מאַכן. אַזוי ווי דער קלאַץ איז גע־לעגן, האָט ער פאַרלייגט די זעג. אָפּט איז אַלעקן אויסגעקומען צו קניען אין שניי און ציען די זעג. ער האָט געמוזט געדענקען נאַכצולאָזן די זעג, אַז עס זאל אַליעוו לייכט זיין צו ציען זי צו זיך. האָט אַלעק אַ מאָל פאַר־געסן, אָדער די האַנט איז אים מיד געוואָרן, איז אַליעוו ביז געוואָרן און געבלאָזן אין די וואַנצעס אַריין, ווי אַ קאַץ. אויף אַפּצוטון אַלעקן, האָט ער דאָן אָפּגעלאָזט די זעג, אַז אַלעק זאל זיך מער מאַטערן; אויב ער איז נישט ביז געווען, האָט ער אַלעקן בלויז געשטראָפּט, אים אָפּגעזאָגט די קאַריערע פון אַ האַלץ־העקער:

— אויב דו האַסט אַזעלכע שווערע הענט, וועסטו אין דער צוקונפט לעכצן נאָך אַ כּוּזית ברויט... — האָט ער געזאָגט.
ער האָט, אין אַלעקס קעגנוואַרט, געזאָגט יעפּימאָוו, דעם „זאָוו“ פון דער פּערמע, אַז ער זאל אַלעקן נישט נעמען מער צו דער אַרבעט. יעפּימאָוו, אַ געוועזענער קולאַק, איז אין יענע יאָרן געווען מער האַראָפּאַשניק, ווי איצט. ער האָט דעמאָלט אָפּילו נישט קיין צייט געהאַט אָנצוטון זיך אין אַ לייטיש מלבוש... היינט האָט ער ספּעציעל זיך אויס־געקליבן די מלבושים זאָלן זיין אויף אים ברייט און לאַנג. זיין צעקנייטשט פנים איז תמיד פאַרכמורעט און ער האַלט די אויגן פאַרמרושעט, ווי ער וואַלט כּסדר געטראַכט. ער וויל קיין מאָל נישט רעדן וועגן זיין „סראַק“.

— בירגער יעפּימאָוו, ווי לאַנג שוין אין דעם לאַגער דאָ?

— כּ'האַב שוין פאַרגעסן ווען כּ'בין אָנגעקומען.

— וויפל יאָר דאַרף יעפּימאָוו נאָך זיין אין לאַגער?

— נאָך גענוג יאָרן.

— אַליין זיך אויסגעקליבן דעם לאַגער?

— כּאָ — כּאָ — כּאָ! — צעלאַכט זיך יעפּימאָוו. דאָן האָט ער זיך

צערעדט:

— נאָך אַ גאַנצן טאָג אַקערן אין פעלד האָבן זיי מיך געצויגן אויף

אין שטורעם

א „סאבראניע“ (*). כ'בין געווען טויט מיד, האָב איינגעדרימלט, נישט גע-
הערט ס'בראוואַ פּאַטשעריי. צומאַרגנס האָט מען מיד גערופן אין „ראַי-
ספּאַלקאַם“ (**). מען האָט מיר פּאַרגעלייענט, אַז כ'בין מיט כוונה געשלאָפּן
נישט צו אַפּלאַדירן פּאַרן כבוד פון פירער סטאַלין, ווען דער פּאַרזאַמלטער
עולם האָט שטורמיש אַפּלאַדירט. די מידקייט פון אַרבעט האָט מיד איינ-
געשלעפט, האָב איך געזאַגט. געזאַגט דעם אמת. און כ'בין שוין נישט
צוריק אַהיימגעלאָזט געוואָרן.

ער האָט נישט געוואָלט צוליב טון אַליעוון. אַלעק איז געבליבן ביי
דער אַרבעט. האָט אַליעוו נישט געוואָלט מיט אַלעקן זעגן האַלץ, האָט
יעפּימאַוו גענומען די זעג און מיט אַלעקן צעזעגט דעם קלאַץ. אַלעק
איז אים ליבער געווען ווי אַליעוו. אין אַלעקס קעגנוואַרט האָט ער נישט
מורא געהאַט צו פּאַרמאַכן זיך אין שטיבל מיט דער מעלקעריין. פּאַר
אַליעוון האָט ער זיך אויסגעהיטן. אַז דער נאַריאַדטשיק איז געקומען און
ער האָט געוואָלט אים געבן צו טרינקען אַ קווערטל מילך, האָט אַלעק
געמעגט שטיין דערביי. אַליעוו נישט — אים האָט ער אַוועקגעשיקט צום
הויפּט-מעלקער צו ברענגען די קאַנען, כאַטש דער מעלקער האָט גע-
דאַרפט אַליין זיי ברענגען.

ווען אַליעוו האָט געזען, אַז יעפּימאַוו פּאַלגט אים נישט, האָט ער
חרטה געהאַט אויפן געזאַגטן. ער האָט זיך געדרייט אַרום אַלעקן און
וואָס אַלעק האָט געטון האָט ער זיך צוגערוקט אים צו העלפן. ער האָט
אים געקוקט אין די אויגן און ער האָט געוואַרט, אַז אַלעק זאָל אים עפעס
זאָגן.

האָט זיך געמאַכט: יעפּימאַוו האָט פּאַרגעסן צו באַשטעלן האַלץ פּאַר
דער שטאַל. די בריגאַדע וואָזשטשיקי איז שוין געווען צוריק פון וואַלד
— וועט נישט זיין קיין האַלץ צו קאַכן דעם ווייץ פּאַר די חזרים און נישט
אויפצובריען די מילך פּאַר די קעלבער. האָט יעפּימאַוו גענומען אַלעקן,
אים צוגעפירט צו אַ באַזע פון ברעטער און אויף שטוב-לשון אים געוויזן
וואָס ער האָט צו טון. ער האָט אַלעקן שטיין געלאָזט און אַליין שנעל

(* פּאַרזאַמלונג.

(**) ראַיאָן-קאַמיטעט.

ד. זאקאליק

אוועק, אן ס'איז נישט קענטלעך געווען זיין שלעפן דעם רעכטן פוס, וואס ער האט געהאט צעבראכן אַרבעטנדיק אין וואַלד ביים שניידן „סאַ-באַסטאַיקעס“, ווו ער איז געווען אַ סטאַכאַנאוועץ.

שטייט אַלעק און טראַכט: ווי אַזוי נעמט מען אַזאַ לאַנגע ברעט און מען זאָל נישט וויסן, אַז עס פעלט. ווי אַזוי טראַגן אַזאַ לאַנגע ברעט און עס זאָל נישט לאָזן קיין שפורן ווהיין די ברעט איז פאַרשלעפט געוואָרן. די ברעט איז לאַנג, אַז ער וועט נעמען אויפן אַקסל, וועט זי זיך איינבייגן פון ביידע זייטן און די עקן וועלן רייבן דעם שניי, מאַכן אַ פאַס איבערן גאַנצן וועג ביז דער שטאַל.

אין דעם מאַמענט האָט זיך באַוויזן אַליעוו, ווי ער וואָלט אַפער פון צווישן די ברעטער. ער האָט אַנגעכאַפט די ברעט ביים צווייטן עק און נישט אַרויסרעדנדיק קיין וואָרט, האָט ער זיך אַרויפגעלייגט אויפן לינקן אַקסל. ער האָט מיט דער רעכטער האַנט זיך געגלעט ס'פנים, אַ סימן, אַז ער וויל אַלעקן מפיס זיין. אין שטאַל האָט ער אַליין אויפגעזוכט די זעג און ווידער — נישט אַרויסרעדנדיק קיין וואָרט — אויסגעשטרעקט די זעג צו אַלעקן ער זאָל אַנגעמען דאָס צווייטע הענטל. פאַרנאַכט, צוריקגייענדיק אין דער זאַנע, האָט אַליעוו אוועקגעלייגט די הענט אויף די אַקסלען אַלעקן און שייקעוויטשן און אַזוי אין זיין הינערפלעט-קרענק געלאָזט זיך פירן אין באַראַק אַריין.

10

פיאָדער — פיעדקא פאלאק

דער נאָמען פאַלאַק האָט גאַרנישט געהאַט קיין שייכות מיט זיין אַפּשטאַם. פיעדקא איז קיין מאַל אין פוילן נישט געווען, אויך נישט זיינע אַבות. דער צונאָמען פאַלאַק איז געקומען פון אַ צופאַל. די אַבות אבותיו האָבן זיך גערופן קאַלאַק. מיט דער צייט האָט עפּעס אַ באַאַמטער דעם אות ק פאַרביטן אויף אַ פּ. פון דאָן אָן איז דער פאַמיליע-נאָמען זיינער געבליבן — פאַלאַק.

אין שטרעם

פּיאָדאַר — פּיעדקאַ, איז אַ בלאַנדער. ער האָט אַ ווייסע הויט און אויגן גרינע מיט אַ גלאַנץ פון פּאַרדאָכט, ווי ביי אַ קאַץ. ס'קאָן זיין, אָן ער איז אַ גוטער יונג, עס קאָן זיין פּאַרקערט. זיין פיגור איז אַ גלייכע, אָבער לאַנגע הענט און די פּלאַכן ברייט, איבערגעוואַקסענע. פּיעדקאַ איז ערשט נישט לאַנג אָנגעקומען אין דעם לאַגער דאָ, אָבער אויף פּאַרשיקונג איז ער שוין עטלעכע יאָר. מען האָט אים איבער־געשיקט פון אַן אַנדער לאַגער, פּאַר אַ חשד, אָן ער האָט באַציונגען מיט אַ „זע־קאַ“ — אַ פּרוי פון דער וועשעריי.

פּיעדקאַ איז אַ כּעסן, אָן ס'טוט זיך אים נישט ווי ער וויל, צינדט ער זיך אָן מיט רוגזע — ס'בלוט קומט אים אין פנים. ער ווערט רויט ווי אַ בוראַק. די נאָזלעפלעך ווערן צעשפּרייט ווי צוויי קלאַפּעס, ער קריצט מיט די צייך; אין דער רגע וואָלט ער אָפּגעטון ס'ערגסטע, נישט טראַכטנ־דיק וועגן רעזולטאַטן. ער איז פּאַרשיקט פּאַר אַ מאָרד: האָט זיין שוואַגער פּאַררוקט אַ מעסער און יענער איז שוין נישט אויפגעשטאַנען. ס'איז געשען נאָך דעם ווי ער האָט זיך דערוואַסט, אָן דער שוואַגער האָט אים געמסרט: „ער גיט נישט די געהעריקע צאָל פלייש און פעל דער „גאַס־פּאַוסטאַווקע“*); ער האָט נישט חרטה אויף דעם „קאַלט מאַכן“ זיין שוואַגער. ער באַרעכטיקט זיין שרייט:

— ווען איך טו מסרן, וואָלט איך, פּיעדקאַ, געווען אויף וואַסילס אָרט. איצט אַרבעט פּיעדקאַ צוזאַמען מיט אַלעקן אין דער שטאַל. פּיעדקאַ איז אַ געזונטער פעלד־אַרבעטער, קען זיך גוט אומגיין מיט בהמות. צו־ליב זיין פּאַראַגראַף האָט ער נישט געטאַרט גיין אָן אַ „סטערעלאַק“, האָט יעפּימאַוו צוגעטיילט אַלעקן צו פּיעדקאַ סיי אלס געהילף, סיי אלס שומר. פּיעדקאַ האָט עס געוואַסט. אָן ער האָט אַ קוק געטון אויף אַלעקן, וואָס האָט אין פּאַרגלייך צו אים, אויסגעזען ווי אַ לאַשעקל, האָט ער געלאַכט. איינס: ווייל עס פּאַלט אים נישט איין צו אַנטלויפן; צווייטנס — ווען ער וואָלט געוואָלט אַנטלויפן, וואָלט דען אַלעק געווען פּאַר אים אַ שטערונג?
אָן ער איז געפּאַרן מיט אַלעקן אויף וואַגן און פּערד צו ברענגען היי

* מלוכה-שטייער.

ד. זאקאליק

פאר די בהמות, האָט ער געקאָנט טון וואָס ער האָט געוואָלט. אַלעק האָט דאָן פאַר אים ווי נישט עקסיסטירט.

אַ באַזונדערע אַרבעט איז געווען דאָס ברענגען „סילאָס“. דאָס איז געײַ ווען אַזאַ מין „ביגאָס“, אַ דעליקאַטעס פאַר די בהמות. זומער ווערט עס צוגעגרייט אויפן ווינטער. זומער האָט דער אַגראָנאָם געהייסן צונויפנעמען אַלע אָפּפאַלעכצן פון גרינסן, נישט אַוועקוואַרפן אין מיסט, נישט פאַר־שמוצן, נאָר אָנזאַמלען אַלערליי בלעטער; קוסטעס פון קאַרטאַפּל, פון די ריבן, פון די בוראַקעס, כל מיני שאַלעכצן. דאָס אַלץ איז געוואָרן באַ־שמאַלצן מיט זאַלץ און אַרײַנגעוואַרפן אין אַ טיפּן גרוב. דאָס גרוב האָט מען פאַרשיט מיט אַ דיקער שיכט ערד. אין טיפּן ווינטער האָט מען אויפֿ־געהאַקט דעם פאַרפרוירענעם שיכט ערד צום „סילאָס“ און יעדן טאָג געשלעפט צו ביסלעך פאַר די בהמות. דאָס איז אַ געשמעלץ צום היי און די קי־אייטערס ווערן דערפון פולער.

די גריבער מיטן „סילאָס“ זענען אויפן קאַרטאַפּל־פעלד, ווייט פון דער שטאַל און דער זאַנע. ס׳איז צו פאַרן אויף אַ שמאַלער סטעטשקע אין אַ הויכן שניי.

ווי יעדעס מאָל, האָט פיעדקאָ מיטגענומען דעם אייזערנעם לאָם, די האַק, ווידלעס צוויי — די כלים וואָס מען דאַרף, כדי צוצוקומען צום „סי־לאָס“ און אַרויסצושלעפן פון גרוב פאַר די בהמות. יעדן טאָג פלעגט זיין אַ גרויס מאַטערניש צו צעהאַקן די פאַרפרוירענע ערד; ביידע האָבן זיי געהאַקט און געגראָבן, אַוועקגעלייגט אַ סך כוחות ביז זיי האָבן געברענגט ס׳ביסל סילאָס אין שטאַל אַרײַן.

אין די ערשטע טעג האָט פיעדקאָ נישט מקפיד געווען ווער פון זיי ביידע אַרבעט מער. לעצטנס האָט ער אָנגעהויבן פאַנפען, אַז אַלעק העלפט אים נישט. ער זאל זיך פאַרלאָזן אויף אַלעקס הילף, וואָלט ער אַפילו נאָך צוויי טעג אַרבעטן צום סילאָס נישט צוגעקומען. ער האָט אים נישט ליב, אַלעקן. ער שלאַנדערט זיך אים נאָך און דענערווירט אים. ס׳הייסט ער האָט אַ געהילף און נישט קיין הילף. ער האָט געזאָגט יעפּימאָון, אַז ער זאל נישט שיקן אַלעקן. ער וועט ביז ווערן און ער וועט אים דערהרגענען. יעפּימאָון האָט אים געוואַרנט פאַר אַ „דאַבאַוקע“ צום סראַק. ער האָט אַ שלעפּ געטון דעם קאַלעקע פּוס זיינעם און פיעדקאָן שטיין גע־

אין שטורעם

לאזט נישט מיטצושיקן קיין אנדערן. ער האט אַלעקו אַנגעזאָגט: „פיעדקאַן גוט צוהיטן“.

פאַרט איצט אַלעק מיט פיעדקאַן צום סילאַס. אויף דעם וואָגן ליגן אַלע כלים: דער שווערער לאָם, די האַק און די ווידלעס. ס'איז אַ פראַס-טיקער טאַג. דער שניי סקריפעט אונטער די רעדער. דער געפרוירענער שניי גלאַנצט ווי אויסגעפאַלירטער מאַרמאַר. אַלעק האַט גוט פאַרצויגן די היטל-קלאַפעס איבער די אויערן, אַראַפגעלאָזט דעם ווייכן דאַשעק פון היטל איבערן שטערן, דעם קאַלנער פון בושלאַט אויפגעהויבן צו פאַר-שטעלן דאָס מויל און מען האַט פון זיין פנים בלויז אַרויסגעזען די אויגן און די נאָז. ער איז געזעסן אויפן פורל מיט אַרונטערגעצויגענע פיס אונטערן געזעס, אויסגעזען ווי עפעס אַ מומיע.

פיעדקאַ איז געווען צעהיצט. ער האַט געהאַט די אויערן-לאַפעס אָפן, געאַטעמט מיט אַ געדיכטער פאַרע. עטלעכע מאָל אַ שמיץ געטון דאָס פערד — איז עס געלאָפן אין אַ גאַלאַפּ. פיעדקאַ האַט ווילערניש געפייפּט, אַפגעלאָזט די לייצעס און געלאָזט דאָס פערד לויפן, ווי ס'האַט געוואָלט. הויל, פוסט איז געווען דער אַרום. מען האַט נישט געזען מער ווי די באַשנייטע ביימער. די ברייטע פעלד-ווייסקייט האַט געבלענדט פון קלאַר-קייט. עפעס איז אַלעקו איצט גאַר פאַרדעכטיק געוואָרן פיעדקאַס שווייגן, תמיד פלעגט ער איבערן וועג אים לערנען, געבן אַנווייזונגען, ווי אַזוי צו אַרבעטן מיטן לאָם און דער האַק, אַז ער זאָל נישט פילן די מידקייט, די שווערקייט.

אַלעק האַט אַ קוק געטאָן אויף דער האַק אין וואָס פאַר אַ פאַזיציע זי ליגט. ער האַט זיך אַנגעבויגן צו דער האַק, כדי זי צו פאַרשטעלן, זי זאָל ניט גלאַנצן אין פיעדקאַס אויגן. אַ רגע האַט זיך אים געדאַכט, אַז ער איז פיעדקאַן אומזיסט חושד, אַז פיעדקאַ וועט אים קיין שלעכטס נישט טון. אַט האַט ער אים געכטן אַנגערופן „דרוך“ — מיט אַ מאָל האַט פיעד-קאַ פאַלאַק זיך אַ קער געטון צו אַלעקו און זיך צעכעסט:

— די שטילקייט רייצט. דאָס בלוט זידט אין מיר. כוואַלט איצט אומשטאַנד זיין אפילו אונטער אַ געפלעכט פון שווערדן, אונטערצוהאַקן די פיס פון די פעכטער...

אַלעק האַט געקוקט אויף פיעדקאַס הענט און קיין וואָרט נישט געזאָגט.

ד. זאקאליק

פלוצלינג האָט זיך פיעדקאָ צעלאַכט, זיך אָנגעבויגן צו אַלעקן:
— כ'האָב חשק דיך צו דערהרגענען! — האָט ער אים אַריינגעזאָגט
אין פנים. ער האָט מיט אַ ריס געכאַפּט צו זיך די האַק. אַט ווישט ער די
שאַרף. ער וועגט די האַק אין דער האַנט, ווי ער וואַלט וועלן אָננעמען
אימפעט, אָבער ער לייגט זי צוריק אַוועק. ער דרייט מיט דער נאָז און
בלאָזט פון מויל אַ ברייטע פאַרע.

אַלעק זיצט ווי פאַרשטיינערט. ער קוקט אָן פיעדקאָן מיט אַ רויקער
גלייכגילט. ער באַוועגט זיך נישט. די הענט זענען אים ווי געליימט. ווען
ער האָט ווידער אָנגעהויבן צו באַוועגן מיט די הענט, האָט ער זיי געריבן
אויף אַנצוואַרעמען זיי. אָבער ער היט זיך נישט אַנצורירן די ווידלע,
וואָס ער האָט זיך אָנגעגרייט זי צו נעמען אויף פאַרטיידיקונג. דערביי
טראַכט ער זיך, אַז ווי פלינק ער זאָל נישט זיין זיך צו פאַרטיידיקן, וועט
דאָך פיעדקאָ אים גובר זיין. ער וועט אים באַהאַלטן דאָ אין שניי און דער-
נאָך זיך מאַכן „גאַט די נשמה שולדיק“. ער וועט זאָגן, אַז אַלעק איז אַנט-
לאַפן און מען וועט זיך נישט מען צפילו אים צו געפינען. אַ רגע טראַכט
אַלעק אַראַפּצושפּרינגען פון וואָגן און צוריקלויפן אין שטאַל אַריין. באַלד
באַטראַכט ער זיך אָבער, אַז דערמיט קאָן ער פיעדקאָן נאָך מער אָנרייצן
אויף זיך.

ראַפּטום האָט פיעדקאָ זיך צעלאַכט, אַ שטאַרגע געטון אַלעקן ווי צו

קיצלען :

— הער, „דרוך!“ — האָט ער זיך געוואָנדן צו אַלעקן — הער! וויפל
מאָל כ'האָב געוואַלט ממיתן מיין ווייבל, האָב איך עס דאָך נישט געטון.
זי האָט תמיד מיט אַ שווייגן און גלייכגילט מיר געקוקט אין די אויגן.
זי האָט געקילט אין מיר דעם כעס. די זעלבע טבע האַסטו. — האָט ער
צוברומענדיק געזאָגט. ער האָט מיט ווונקען און פינטלען מיט די אויגן
אָנגעוויזן אַלעקן אויף דער האַק, ער זאָל זי אַוועקנעמען פון אים, זי פאַר-
רוקן אונטערן געזעס, כדי זי זאָל אים נישט רייצן. און ער האָט האַסטיק
זיך אויסגעדרייט מיטן פנים צום פּערד.

דאָס פּערד איז זיך געגאַנגען טראַט ביי טראַט. פיעדקאָ האָט אַפילו
קיין סמאָטשקע נישט געטון, האָט עס זיך אין מיטן וועג אַפגעשטעלט,
ווי עס וואַלט זיך געישובט: צי גיין ווייטער? אַ מאַמענט האָט דאָס פּערד

אין שטורעם

געקערט דעם קאָפּ אין אַ זייט, ווי עס וואָלט וועלן זיך איבערצייגן, אַז דער שמייסער זיצט. דערזען אַז פּיעדקאָ הייבט אַ האַנט, האָט עס אָנגעבויגן דעם קאָפּ און געטשוקעוועט מיט דראַבנע טריטלעך.

די ברייטע שניי-ווייסקייט האָט געבלענדט די אויגן. אַלעק האָט נישט אָפּגעקערט פון פּיעדקאָן זיין אויג. ער האָט נאָכגעקוקט זיין יעדע באַווע-גונג. ווי זיי זענען צוגעקומען צום „סילאָס“-גרוב, האָט אַלעק געכאַפּט די האַק און געהאַקט די פּאַרפּרוירענע ערד. בעתן קלאַפּן האָט ער זייטיק געקוקט אויף פּיעדקאָן צו זען וואָס ער נעמט טון.

פּיעדקאָ האָט גאַרנישט געטון. ער האָט פאַרביסן די ליפּן. אין די אויגן האָט געגלאַנצט אַ געלעכטערל, אַ שפּאַט.

ווען ס'איז אַלעקן הייס געוואָרן, האָט ער אויפגעבונדן די אויערן-לאַפּעס. שפּעטער האָט ער אַראַפּגעוואָרפּן פון קאָפּ דאָס היטל. ער איז אָבער נאָך אַלץ נישט צוגעקומען צום סילאָס; ס'איז אים גאַר הייס גע-וואָרן, האָט ער אויסגעטון דעם בושלאַט, אָבער די האַק פון האַנט נישט אַרויסגעלאָזט.

פּיעדקאָ האָט געהאַלטן אַ ווידלע — גרייט אָנצונעמען „סילאָס“. מיט אַ מאָל האָט ער אָפּגעלאָזט די ווידלע, צוגעגאַנגען צו אַלעקן. ער האָט אַרויפגלייגט אַ האַנט אויף זיין אַקסל און אים אַ צי געטון ער זאָל זיך אָפשטעלן. ער האָט אים אַ גלעט געטון איבערן קאָפּ, אָנגעוויזן ער זאָל אָנטון ס'היטל...

— מאַטערסט זיך, מאַטערסט זיך און ס'קומט גאַרנישט אַרויס. ביי וואָס „דרוך“, ביי וואָס וועסטו פאַרדינען דיין ברויט? — האָט ער גע-פּרעגט מיט באַדויערן, — פאַרגעס נישט, אַז דאָ איז אַרבעט ביליק. זאָל די ערד אים דאַרט אַרויסוואָרפּן, דעם פּגר. צוליב זיין מיאוסער צונג האָב איך אים פאַררוקט ס'מעסער, און איך בין דאָ, אַז די נכפּה זאָל מיד וואָרפּן. דאָ איז אַרבעט ביליק. און איך בין זייערער פאַר די פאַרדומפּענע קאַר-טאַפּל. אַ רוח אין זייער טאַטנס-טאַטן, די בליאַדעס! — האָט פּיעדקאָ גע-רעדט און מיט אימפּעט געהאַקט, צעפּאַטלט די ערד איבערן סילאָס-גרוב, דאָס רעדן און שילטן האָט פּיעדקאָן ווי פאַרטראַגן אין אַ בגילופּנדי-קייט. ער האָט פאַרגעסן, אַז אַלעק דאַרף אים העלפּן אַרויסרייסן מילאָס פון גרוב. ער האָט עס איצט איינער אַליין געטון.

ד. זאקאליק

אין וועג צוריק צו דער שטאל פלעגן זיי שטענדיק ביידע נאכגיין דעם וואגן. דאס מאל האט פיעדקא נישט געלאזט אַלעקז גיין, נאָר ער זאל זיך אַוועקזעצן און האַלטן די לייצעס. ער אליין איז געגאַנגען נעבן וואַגן און גערעדט צו זיך.

— זאַלסט מער נישט מיטנעמען די האַק. איך וויל זי נישט זען! איך וויל זי נישט זען!...

דער הימל איז פאַרצויגן געוואָרן מיט מאַטקייט. אַ שניי איז אַראָפּ. פיעדקא איז אַרויף אויפן וואַגן און מיט כעס און רוגז, ווי נאָך קיין מאַל נישט, געשלאַגן דאָס פערד. ער האָט עס געיאָגט עס זאל לויפן שנעלער און שנעלער.

11

דער וולאַצלאָוקער זייפּנזידער און דער מעזריטשער זייגערמאַכער

דער וולאַצלאָוקער זייפּנזידער איז „דניעוואַלני“ איז 9טן באַראַק. ער פאַרמאַגט זיין אייגנס... עטלעכע מיחושן. צוליב דעם האָט ער געקריגן די דניעוואַלני־שטעלע. און ער איז אַ פינקטלעכער דניעוואַלני. ער איז גוט פאַרן קאַמענדאַנט און פאַר די לאַגערניקעס וואָס אין זיין באַראַק. ער, זוי קראַנק ער איז, טראַגט ער אַוועק אין דער „מושילקע“ אַריין אַלע בושלאַטן און פּופייקעס צום אויסטריקענען; אָן אַ פאַרזוימונג — צו דער צייט פון „פּאַדיאַם“ — ברענגט ער צוריק די מלבושים, כדי די בריגאַדעס זאָלן באַווייזן צו שטעלן זיך צום „ראַזוואַד“, נישט געיאָגט צו ווערן פון קאַמענדאַנט.

דער וולאַצלאָוקער זייפּנזידער איז אַ רעליגיעזער ייד, אָבער ער פאַר־לאָזט זיך נישט די באַרד, כדי נישט אויסצוטיילן זיך פון אַנדערע לאַגער־ניקעס. ער האַלט, אַז ער דאַרף אָפקומען די שטראַף, דעם 3 יאָר סראַק און ער וויל מיט אַלע כּוחות אויסהאַלטן. ער איז זיכער, אַז ער וועט אויס־האַלטן. ער וועט איבערלעבן אַלע פּורעניות און דערלעבן די באַפּרייונג.

אין שטורעם

ער האלט אפילו, אז דער פסק-דין איז נאך נישט דער לעצטער פסק. עס איז אפהענגיק פון דער מלחמה. אז עס וועט ווערן אויס מלחמה, וועט דער פסק — „דיעטקע סראק“* בטל און מבוטל ווערן.

דער 9טער באראק רופט זיך — דער וולאצלאווקער זייפנזידער-באראק. דער איז א שם-דבר פאר אלע אפטימיסטן, די וואס גלייבן אין איבערלעבן און דערלעבן די דערלייוונג. אין דעם באראק איז קוואטערירט די „סלאב-קאמאנדע“, — לאגערינקעס, וואס טויגן נישט צו דער ארבעט. ס'רוב זע-נען געשוואלן פון הונגער, אָנגעגריפן פון „שקארבוס“, א טייל ארבעט אין דער קיך ביי שוילן קארטאפּל, א טייל ביים רייניקן, זעגן האַלץ ביי די „וואַלניענאַיאַמע“. דאָס זענען די געקליבענע יונגעלייט, וואָס זענען מסוגל צו אָנגעשטרענגטער אַרבעט; זיך אומצוגיין מיט פּערד און שליטן און שלעפּן די קלעצער. זיי האָבן אַ באַזונדערן דין. זייער „פּאַדיאַם“ איז תמיד מיט אַ שעה אָדער צוויי פּריער, כדי די צייט פון שפּאַנען דאָס פּערד אין שליטן זאָל זיך נישט רעכענען צו דער אַרבעטס-צייט.

ביים וולאצלאווקער זייפנזידער אין באראק האָבן צוויי דאָקטוירים, ביעזשענצעס, זייערע געלעגערס. די ערשטע צייט זענען די דאָקטוירים אויך געגאַנגען מיט די וואָזשטשיקעס צו אַרבעטן אין וואַלד. לעצטנס גייען זיי אין וואַלד מיט קעסטלעך רפואות אַלס „גיכע הילף“, אין פּאַל פון אַ געשעעניש מיט אַ וואָזשטשיק, אָדער גרוזשטשיק, וואָס איז אָפּגעשטאַנען אין מיטן דער אַרבעט. די צוויי דאָקטוירים קמען צווישן די „אזפראוו-ליעניע“ באַאַמטע, וווּ ס'זענען פּאַראַן אויך פּריי-אָנגעשטעלטע, וועלכע האָבן אין די וווינונגען ראַדיאַ-פּונקטן, דערהאַלטן צייטונגען. פון זיי דער-זויסן זיך די דאָקטוירים נייעסן וועגן דער מלחמה און זיי דערציילן די נייעס אין 9טן באראק.

זייט דאָן איז דער וולאצלאווקער זייפנזידער-באראק אַן אינפּאַרמאַציע-פּונקט פּאַר אלע ביעזשענצעס פון אלע באראקן. מען כאַפט אַריין דאָס עסן די זופּ אין דער סטאַלאָוע און מען כאַפט זיך אַריין אין 9טן באראק הערן אַ מלחמה-ידיעה.

* קינדער-פסק.

ד. זאקאליק

די אינפארמאציע גיט דער דאקטאר מישעלסקי. ער איז נישט קיין ביעזשעניעץ. ער איז געווען מאַביליזירט אין דער פּוילישער אַרמיי און ווען די סאָויעטן האָבן אין סעפטעמבער 1939 פאַרנומען די מערב ווייס-רוסישע געביטן, איז ער דאָרט שטעקן געבליבן. ער איז אָבער פאַרשיקט געוואָרן גלייך מיט די ביעזשענצעס. דאָקטאר מישעלסקי פּוצט זיך די וואַנסעלעך אין דער פאַרעם פון אַ שמאַל שנירל. ער איז תמיד ערנסט. די קאַטאָרגע האָט פאַרקלעמט אין אים יעדן שמייכל. ער איז אָבער אַן אויסגעשפּראַכענער אַפטימיסט — פון די „זיך האַלטן און אויסהאַלטן“. ער איז זיכער, אַז די דערלייונג פון די ביעזשענצעס וועט קומען מיטן סוף פון דער מלחמה:

— וואָס עס זאָל נישט זיין נאָך דער מלחמה, וועט מען אין לאַגער נישט בלייבן, — זאָגט ער און פאַררייסט דעם קאָפּ.

אַ דאָקטער מישעלסקי איז דאָ אין באַראַק ויצן די ביעזשענצעס אַרום טיש, ווי חסידים ביי אַ רבין, און זיי הערן זיך איין צו זיין רעדן. כדי אויסצומיידן חשד, אין פאַל ווען דער נאַטשאַלניק זאָל אַריינפאַלן, ער זאָל נישט מיינען, אַז עס איז אַ „סאַבראַניע“, האַלטן אַלע זייערע קע-סעלעך מיט קיפּיאַטאַק צו טרינקען, ווי עס וואַלט געווען עפעס אַ געמייני-זאַמע סעודה. אויך דאָקטאר מישעלסקי טרינקט קיפּיאַטאַק. נאָר ער האָט אַ טעפעלע מיט אַן אויערל. אַז אַלעק איז דאָס מאָל אַריינגעקומען אין דעם 9טן באַראַק, האָט ער געטראָפּן דאָקטאר מישעלסקי דערציילן:

— די פּראַנציוון האָבן אַ מיטל צו שאַפן אַ נידעריק-גראַדיקע טעמ-פּעראַטור — אַ פּראָסט אויף אַ ווייטן מרחק. ער קאָן זיין ווי אַן „עמוד ענו“; ווען דעם שונאס אַרמיי וועט זיך דערנענטערן, זאָל זי פאַרפרוירן ווערן. רוסלאַנד וועט שוין מער קיין תבואה נישט פאַרקויפן די היטלעך-דייטשן; אַמעריקע טרעט אַריין אַקטיוו אין קריג. עס איז נאָענט די מפּלה פון די דייטשן.

— ס'קאָן זיין נאָך אין פּרילינג? — פּרעגט מעכעלע מיטן אַפּגע-ריסענעם דאַשיק פון היטל, דער שטענדיקער „סלאַבאָמאַנדעניק“.

— ס'קאָן זיין! — זאָגט מישעלסקי מיט אַ טאָן, ווי דאָס איז זיין ווונטש.

אין שטורעם

— אנדערע זאגן, אז די מלחמה צעפלאקערט זיך איצט — רופט זיך אָפּ איינער ביים טיש.

— וואָס גרעסער עס וועט זיין דער פלאַקער, אַלץ נענטער איז צו דער ענדע — דערקלערט מישעלסקי.

— עס גייט צו פסח און מען וועט אפשר זיין בני חורין, ווי אַמאָל — רופט זיך אָפּ נאָך אַ קול ביים טיש.

דער וולאַצלאָוקער זייפּנזידער האָט אין ווינקל, וווּ זיין געלעגער, זיך געפּאַרעט ביי עפעס אַ פעקעלע און גענוטשעט דעם ניגון פון „שושנת יעקב“... ער איז צוגעקומען מיטן פעקעלע צום טיש, עס אַוועקגעלייגט אויפן טיש:

— היינט איז פורים אויף דער וועלט. אין דער היים פלעגט מען ביי דער סעודה עסן המן־טאַשן, געטונקט אין האָניק — האָט ער שטיל גע-זאָגט און מיט די הענט אָנגעוויזן אויפן פעקעלע.

דער הויכפּיסיקער זשעלאָוקאַ, דער עלטסטער, איז ווי צוגעפּאַלן צום פעקעלע. אָבער ער האָט געזאָגט, אז ער וועט נישט כאַפּן, ער וויל בלויז זען די המן־טאַשן.

עס זענען נישט געווען קיין המן־טאַשן. דער זייפּנזידער האָט גע-קויפט אַ טאַלאַן פון אַ סטאַכאַנאַוועץ — דאָס עסן אַוועקגעגעבן, נאָר גע-לאָזט זיך דאָס בולקעלע. ער האָט עס צעשניטן אויף קליינע דרייקאַנטיקע שטיקלעך, באַשיט מיט צעשטויסענעם צוקער.

— אָט דאָס וועלן זיין היינט אונדזערע המן־טאַשן! — האָט ער גע-זאָגט און צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, ווי ער וואַלט פּאַרבעטן צו עסן.

עס איז נישט געווען פאַר אַלע, האָט זשעלאָוקאַ געזאָגט מען זאָל לאָזן דעם דניעוואַלני אַליין באַקומען דעם ביסן. זיי וועלן זיך נאָר איינ-קוקן אין די מכלומרשטע המן־טאַשלעך און יעדער וועט זיך מאַלן אין דמיון אָן אמתן המן־טאַש, געטונקען אין האָניק.

— לאַמיר רעדן וועגן די גוטע זאַכן, וואָס מען האָט געגעסן אויף דער סעודה! — האָט ער אַ הייטערער אויסגערופן און אַ פּאַטש געטון מיט די הענט פון צופּרידנקייט.

אַלע האָבן טאַקע גענומען רעדן מיט איין מאָל:

— אויפן טיש איז געשטאַנען אַ וואַזע מיט פּאַמאַראַנצן, פייגן, טייט-

ד. זאקאליק

לען, ניס, ראזשינקעס און מאַנדלען. מען האָט געגעסן מאַרינירטן הערינג מיט לעקעד; מען האָט געגעסן זויערקרויט מיט ראזשינקעס... מען האָט געטרונקען ארץ ישראל-וויין און געגעסן שטרודל.

— אַז כ׳וועל באַפרייט ווערן, איז דאָס ערשטע וואָס כ׳וועל טון: עסן צוויי מיטיקן — זאָגט זשעלאָזקאַ, דער יונגערער.

— איך וועל אין באַר ״ווענוס״, עק דזשעלנע-זאמענהאַף, הייסן זיך דערלאַנגען אַ האַלב געבראַטן גענדזל — רופט אויס אַן אַנדערער.

דער וולאַצלאָוקער זייפנידער האָט נישט געוואָלט באַהאַלטן פאַר זיך די מכלומרשטע המן-טאַשן, וואָס ער האָט געמאַכט. ער האָט אויס-גערעכנט, אַז יעדער דריטער וועט קריגן אַ שטיקל...

**

אַז אַלעק איז אַרויס פון פֿטן באַראַק, איז ער געווען מיט אַ צעוואַ-רעמט געמיט. סיי די נייעסן פון דאָקטאָר מישעלסקי, אַז דייטשלאַנדס מפלה איז באַענט, סיי די זיכערקייט ביי די ביעזשענצעס, אַז מען וועט באַפרייט ווערן פון לאַגער, האָט איצט אויך אין אים געשטאַרקט די האַ-פענונג צו דערלעבן די צייט. די היים איז איצט ווידער באַענט געוואָרן. ס׳איז אים אַנגעקומען לייכט פאַרצושטעלן זיך אין דמיון זיין ראַכעלאָן, דאָס קינד; ווינטער, אַ שניי, אַ פּראָסט. ער האָט פאַר זיין טעכטערל גע-קויפט אַ שליטעלע און זי איז דרייטט, זי גליטשט זיך אַראָפּ מיטן שלי-טעלע פון אַ בערגל. ראַכעלאָ ווונדערט זיך, וואָס ער לאָזט די טאַכטער אַזוי הפקר אויף דער גליטש, און ער איז רויק, אַז עס וועט איר גאָר-נישט געשען, ווייל ער האָט זי צוגעבונדן צום שליטעלע — נישט זי און נישט ראַכעלאָ האָבן דאָס בעת-מעשה געוואָסט... ״כ׳וועל שרייבן צו ראַ-כעלאָן זי זאָל מיר שיקן אַ פּאַטאַגראַפיע פון קינד, אפשר וועט די נאָ-טשאַלסטווע דאָ דאָך דאָס דורכלאָזן...״ די פּאַטאַגראַפיע, וואָס ער האָט גע-האַט, האָט דער ענקאוועדיסט אין דער סאַסנאווקע, אין ביאַליסטאָק, רעק-וויזירט, ווי דעם פּאַסיק צו די הויזן, אַז ער זאָל נישט פרווון זיך צו הענגען...

**

אין שטורעם

אין דעם זייגערמאכער-באראק האָט אַלעק זיין געלעגער. איצט איז דאָרט געווען אַ שטיקל סומאַטאַכע. עס זענען געשען עטלעכע גנבות. רוסישע זשוליקעס זענען דאָ, צוזאַמען מיטן קאַמענדאַנט, אַריינגעקומען ביי טאָג דעזינפּעקצירן דעם באַראַק און זיי האָבן פון רוקזעק אַרויסגע-שלעפט העמדער, מאַרינאַרקעס. דער זייגערמאכער, דער דניעוואַלני, שטייט אַ צעטומלטער. די באַגנבטע ווייסן, אַז ער איז שולדיק — ער איז דאָך דאָ דניעוואַלני אויף צו היטן מען זאָל נישט גנבענען. זיי קאָנען דאָס אים נישט זאָגן, ווייל ער איז אַ כעסן און לעקט זיך צום קאַמענדאַנט. אַריי-צופאַלן דעם קאַמענדאַנט אין אויג איז נישט גוט...

דער זייגערמאכער איז נישט צוליב דער געברעכטיקייט זיינער געוואָרן דניעוואַלני. ער האָט געגעבן דערפאַר אַ פיינע מתנת-יד. פונדעסטוועגן לאָזט מען אים דניעוואַלניען אויס חסד און ער צאַפלט — חלילה נישט צו פאַרלירן חן ביים נאַריאַדטשיק, וואָס איז איינס מיטן קאַמענדאַנט... אַז ער לאָזט די זשוליקעס גנבענען, וועט דער קאַמענדאַנט זיין פון אים צופרידן. ער ווערט נאָך יעדער גנבה בלאָס און צעטומלט. ער צי-טערט ווי אַ בלאָט, ווי ס'וואַלט אים געוואָרפן אין קדחת. מען ווייסט אָבער אַז ס'איז אַן אַנשטעל. ער שפילט. מען ווייסט אויך, אַז דער קאַמענדאַנט איז זיינער...

און דער שוואַרצאוויגיקער זייגערמאכער מיט די ברייטע ברעמען און אַ סך גאַלדענע ציין אין מויל, כאַטש ער שטאַמט פון גרויסער מעזריטשער אַרעמקייט, האַלט אַז ער איז נישט קיין פראַווינצער. ער האָט ביי אַ גרוי-סער טייל ביעזשענצעס אין באַראַק אַ שטאַרקן אַנזען מיט זיינע חכמות און פאַרטלען אויסצושטעלן די סטרעלקעס פאַר נאַראַנים. און ווייל עס זענען געשען עטלעכע גנבות היינט, האָט ער צוגעטראַכט אָפצוטון אַ קונדס-שטיקל די סטרעלקעס, וואָס האָבן אַנגעזאָגט, אַז זיי וועלן היינט קומען אויף „פראַוויערקע“ — ציילן די צאָל לאַגעריניקעס אין דעם באַראַק. ליגט אַלעק אויף דער נאַרע און שלאָפט נישט. די הייטערקייט וואָס ער האָט מיטגעברענגט פון וואַלאַלאַווקער זייפּנידער-באַראַק מונטערט אים נאָך. חוץ דעם וויל ער זען דאָס קונדס-שטיקל, וואָס דער זייגערמאָ-כער האָט צוגעגרייט.

און אַט פאַלן אַריין מיט האַסטיקייט און פאַרע פון דרויסן די סטרעל-

ה. זאקאליק

קעס און דער קאמענדאנט. זיי שרייען, אז קיינער זאל זיך נישט רירן פון אָרט. זיי גייען אַרום די נאַרעס און זיי ציילן מיט ריטלעך, ווי זיי וואָלטן זיך מיאוסן אַנצורירן מיט די הענט, די לאַגערניקעס לויט די פּיס. זיי האָבן איבערגעציילט און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אז די צאָל שטימט נישט. ביי איינעם איז דאָ מער. זיי גייען ווידער אַרום די נאַרעס, ציילן ווידער — דאָך דאָס אייגענע: ביי איינעם מער. ציילן זיי אַ דריט מאל, שוין מיט די הענט און איינער האָט דערטאַפט, אז אַנשטאַט אַ פאַר פּיס, ליגן אַנגעשטאַפט אַ פאַר שקאַרפעטקעס. זענען זיי ביזן געוואָרן, די סטרעל-קעס, און זיי האָבן אַראָפּגעשלעפט פון דער נאַרע זעליקלעך, די קרומע ליפּ, — לויט דעם שפּאַלט אין דער ליפּ וואָס ער האָט, רופּט מען אים אַזוי — זעבן וועלכן ס'זענען געלעגן די שקאַרפעטקעס, ער זאל זאָגן ווער עס האָט דאָס געטון.

שטייט זעליקל, די קרומע ליפּ, אַ תּמעוואַטער. ער האָלט די אויגן פאַרמאַכט, ער קאָן זיי גאַרנישט אויפרייסן פון שלאָף. די סטרעלקעס שאַק-לען אים פון ביידע זייטן — אַט דאַכט זיך ער פּאַלט, אָבער די סטרעלקעס לאָזן אים נישט פּאַלן, און דער דניעוואָלני, דער זייגערמאַכער, יזצט אין זיין ווינקל און קוקט. ער לאַכט נישט. אויך אַלע אויף די נאַרעס שווייגן, דאָס שפּיצל איז געלונגען.

12

מאַרטינענקאַ דער פּאַסטער

אויפן צפון זענען די ערשטע סמנים פון פּרילינג — שפּיצלעך פון פאַראַיאַריקע גרעזלעך, וואָס ס'האַט זיי פאַרדעקט דער שניי. זיי שטאַרן אַרויס פון גערינצלטן פאַרפּרילינג-שניי, ווי שיטערע האָר פון אַן אַל-טער באַרשט.

ווי נאָר עס באַווייזן זיך די שפּיצן פון די גרעזלעך, גלאַנצן אויף יעפּימאַווס אויגן, דער „זאָוו“ פון דער בהמות- און חזירים-שטאַל, לעבט אויף, די אויגן זיינע בלישטשען, ווי ער וואָלט עפעס ספּעציעלע טראַפּנס

אין שטורעם

אין זיי אריינגעטאָן. אויך די איינציקע צוויי געלע ציין אין די אייבערשטע דזשאַנסלעס שיינען, ווי אַפּפּאַלירט. ער לעבט שוין איבער די הנאה וואָס ס'וועלן האָבן די בהמות, אָז ער וועט זיי אַרויסלאָזן פון דער שטאַל און זיי וועלן טועם זיין פון די גראָזן. ס'וועלן פול ווערן ביי די קי זייערע אייטערס. די מעגלעכקייט פון באַווייזן זיך מיט דער גוטער אָנפירונג פון דער ווירטשאַפט, האָט אים אַזוי געמוטיקט, אָז אין איצטיקן גיין זיי-נעם איז גאַרנישט קענטלעך געווען ווי ער שלעפט דעם פּוס. וויפל מאָל ער האָט אַ בליק געטון אויף דען העלן זונען-שיין אין פענצטער, האָט ער זיך משער געווען מיט וויפל עס שרימפט זיך איין דער שניי פון מינוט צו מינוט, די גראָזן אַנטפלעקן זיך מער און מער, קומען אויף גרעסער און גרעסער.

אָז עס איז געקומען די מינוט אַרויסצולאָזן די בהמות פון דער שטאַל, איז יעפּימאָוו אַרומגעגאַנגען ווי בגילופין. ער האָט גענוטשעט אַ ניגון און אַליין צוגעהאַלפן אַלעקן אַפּבינדן די קי פון די קאַריטעס. ער איז מיט אימפעט אַוועק צום טויער, געעפנט עס, געשטאַנען און יעדע קו געגלעט אין נאַקן, ווי באַגלייטנדיק זיי פאַרן אַרויסגיין אין דעם זוניקן דרויסן. ער האָט אויך אַרויסגעלאָזט „באַיקאַ“, דעם איינציקן אַקס און געשמייכלט צו אים. ער זאָל זיך לאָזן ווילגיין...

**

עס איז הייס געוואָרן. דער שניי איז פאַרשוונדן. יעפּימאָוו האָט באַ-שלאָסן אַרויסצולאָזן די קי אין די טייגעס, וווּ ס'איז דאָ גוטע פאַשע. ער האָט געקריגן אַ געניטן פאַסטעך, מאַרטינענקאַ, אַן אוקראַינער.

מאַרטינענקאַ, אַ ברייטפלייציקער מיט אַ גרויסן לייבן קאַפּ, איז אַ „זע-קאַ“ 58סטער פאַראַגראַף — קאַנטרערעוואָלוציע. אָבער זיין סראַק ענדיקט זיך שוין, נאָך עטלעכע חדשים בלויז און ער דאַרף באַפרייט ווערן. דאָך איז אים נישט דערלויבט צו גיין אָן אַ קאַנוואַי, האָט יעפּימאָוו צוגעשטעלט צו אים אַלעקן, ער זאָל אים העלפן.

צו די טייגעס איז ווייט. ס'איז צו גיין אַ שטיק וועג איבערן בריקל, דורכצוגיין אַ ברייטן שטח פון פיענקעס צום אויסקאַרטשעווען, פאַרן אַריי-ן-

ד. זאקאליק

גיין אין די טייגעס איז דא א טייכל. אהינצוועגס דארף די סטאדע נישט ציען צום טייכל. צוריקוועגס דארף מען יא לאזן די בהמות צום וואסער. מאַרטינענקא איז א געניטער פאסטעד. די סטאדע גייט און ער גייט נאך. דער פארויסגייער איז „באיקא“, דער אַקס. אים האט מען פאַרקלעמט אַ רינג אין דער נאָז איינצוהאַמעווען זיין ווילדקייט. הויך איז ער, האָט אַ ברייטן פעטן רוקן. ער שפאַנט גאוועהדיק. יעדן טאָג ווערט ער געפּוצט. די גרויסע גאלעס זענען לידיק און דאָך איז שווער זיך איינצוקוקן אין זיי. ער האָט שוין איין מאָל אַלעקן אַ באַדזשע געטון און שיעור נישט אַריינגעשליידערט אים אין טייכל אַריין. מאַרטינענקאָ קען זיך אומגיין מיט אים. ער שטעלט זיך אים נישט פאַר די אויגן. וויפל שטאַרגעס ער וויל אים דערלאַנגען, טוט ער דאָס אים פון הינטן.

די טייגעס זענען ווי געוועבט אויף אַ געדיכטער גרינער קאַנווע. פון אויבנאויף דאָרט זיך איז דער באַדן האַרט; נאָר מאַרטינענקאָ ווייסט, אַז דאָס זענען זומפן. ער וואַרנט אַלעקן ער זאָל נישט קוקן אויף דעם שיינעם אויסזען. ער זאָל נישט טרעטן אויף די פּוכיקע גראַזן. ער זאָל אויך נישט טרייבן די סטאדע, נאָר די קי זאָלן אַליין זיך אויסזוכן וווּ זיי קאָנען כאַפֿן אַ פעטן ביסן. ער וועט עטלעכע קי הילטן דאָ נאָענט, אַז די אַנדערע, וואָס וועלן אַפילו פאַרקריכן אין דער טיף פון די טייגעס, וועלן צוליב די עטלעכע זיך אַליין צוריקקערן.

פריילינג איז אויך די צייט פון קאַמאַרעס. מאַרטינענקאָ ווייסט, ווי אַזוי זיך אויסצוהיטן נישט צעביסן צו ווערן פון די בלוט־זוויגערס. ער האָט זיך אָנגעטון אַ נאַקאַמאַרניק, אַ געץ־מאַסקע, איבערן קאָפּ. זי האָט פאַרשטעלט דעם האַלדז ביו די אַקסלען. זעט ער אויס ווי אַ פאַבריק־קוימען. אַלעק האָט נישט קיין נאַקאַמאַרניק און מאַרטינענקאָ רופט אים דערפאַר אַן מיט אַ געמיין וואָרט. ווען ער ווייסט עס פאַרן אַרויסגיין פון דער שטאַל, וואָלט ער מיט אים נישט געגאַנגען. זיין נאַקאַמאַרניק וועט ער אים נישט אַוועקגעבן...

פונדעסטוועגן האָט מאַרטינענקאָ נישט געוואָלט, אַז די בלוט־זוויגערס זאָלן האַבן אַ שליטה איבער אַלעקן, האָט ער אָנגעצונדן אַ שייטער. ער האָט געלייגט נאָס האַלץ, כדי עס זאָל זיין אַ גרויסער רויך. דער רויך פאַרטייבט די קאַמאַרעס. ער האָט זיך אַנידערגעזעצט נעבן דעם שייטער

אין שטרעם

און אַלעקן געהייסן זיצן קעגן רויך, אים געהייסן אַטעמען אין אַרבל אַריין, כדי דער רויך זאָל נישט שטיקן. ער וויל איצט טון גוטס, נאָר גוטס; ער וויל אויך, אָ אַלעק זאָל אים געדענקען. אָן אַנדערער אויף זיין אַרט וואָלט נישט געטון וואָס ער טוט. ער וועט אין קורצע באַפרייט ווערן. ער האָט זיך פאַרוויקלט אין אַ שטיקל פאַפיר פון אַ בריוו אַ לאַנגן מאַכאַרקע-שפיץ צום רויכערן, פון בוזעם האָט ער אַרויסגעצויגן אַ טיכל, עס אויפגעוויקלט. ער האָט געהאַט איין פאַפיראַס, וואָס וואָלאַדיאַ, דער קוכער, האָט אים געגעבן פאַר אויסטוישן זיך מיט די פאַסקעס. דעם פאַ-פיראַס האָט ער איצט דערלאַנגט אַלעקן:

— ס'איז "סעווערנאַיאַ פאַלמיראַ", רויכער! דו היסט דאָך מיך איך זאָל נישט אַנטלויפן — האָט ער מיט געלעכטער געזאָגט. — אַ נכפה אויף זיי. נאָך דריי חדשים זייער קנעכט צו זיין.
ער האָט זיך אויסגעגלייכט און געפלאַפלט:

— אַט שוין "אַנדערטהאַלבן טשערוואַנצעס" יאָרן אַוועק. אין מיטן נאַכט האָט מען מיך פון וואַרעמען ווייב אַוועקגענומען, געזאָגט צו "רע-שייען" (* אַ "וואַפראַס" **) זיי האָבן נישט געלאָזט מיט די צוויי קינדער זיך געזעגענען, — אַטעמט ער טיף אָפּ, זשעסטיקולירט מיט די הענט. — ווען איך האָב געוואָלט צוגיין צו די קאַיקע, וווּ די קינדער זענען געשלאָפן, געוואָלט אַנזאָגן וואַניאַן ער זאָל נישט אַרויסלאָזן דאָס קעלבל פון שטאַל, עס האָט "פאַנאַס" (***) האָבן זיי, די טאַוואַרישטשעס, מיך אַנגעכאַפט פאַר דער האַנט: "סומאַשאַל ****!" געברומט. און דער עיקר איז עס געווען פיאַטער פיאַטראַוויטש מאַרטינענקאַ, מיין קוויזן, דער פאַרטיי-חבר... כ'האַב געהערט, אַז ער איז שוין געפּגרט. דעם טריק, אַז ס'איז אַ "סאַב-ראַניע" איז געווען פיאַטערס אויסטראַכטעניש. ביי די קאַדרען, דאַרט, האָט מען מיר פאַרגעלייענט אַ מגילה, אַז איך האָב ביי די דעניקינצעס זיך גע-

(* אַנטשיידן.

(** עגין.

(*** שלשל.

(**** פון זינען אַראַפּ.

פלאנטערט. און א פסק: אנדערטהאלבן טשערוואנצעס יארן. אפגעלייענט
און פארקלאפט פאר מיר די טיר, כאטש האק זיך קאפ אין וואנט.
פון דעמאלט אן האט ער טאטיאנא מיכאלאווא, זיין ווייב, נישט גע-
זען. די צוויי קינדער זיינע, די שווארצע טאטערלעך, זענען אים נאך היינט
אין דמיון, ווי ער האט זיי פארלאזט; ווי צוויי לאשעקלעך פלעגן זיי אים
לעקן, באלעקן. זיי זענען שוין מסתמא אויף אייגענער ווירטשאפט אין
קאלכא, אדער אין א "סאוואז". אפשר שוין געפארט זיך און זיי גע-
דענקען אים שוין נישט, ווילן אפילו נישט וויסן וועגן זיין געדעכעניש...
טאטיאנא מיכאלאווא איז געווען א הייסע נקבה. זי האט שוין זיכער עט-
לעכע ממזרים. זי וועט אים אין דער כאטע נישט אריינלאזן. ווהיך זאל ער
גיין, אז ער וועט באפרייט ווערן? די היים איז שוין זיכער נישט זיין היים.
זאל ער זיך אפשר גאר נישט ווייזן אין דארף? ער וועט יא אריינפארן אין
דארף אריין. ער וועט צו דער פיטראכאווא, די אלמנה, אריינגיין, אויב זי
לעבט נאך די אלטע... וויפל איז זי אלט געווען פאר זיין פארשיקונג?
איבער די פערציק — ס'קאן זיין אז זי לעבט. זי האט נישט געהאט קיין
גרויס מויל. ס'דחקות האט איר פארקלעמט די צונג. ביי איר וועט ער זיך
דערוויסן וואס עס איז מיט טאטיאנא, ווער איז דער, וואס שטעלט זי
צופרידן... ס'קאן זיין, אז זי האט זיך געטליקעט מיטן זאוו"באז" פון דעם
נאענטסטן "סאוואז", גריגארי, וואס האט נאך אין זיין צייט זיך געשארט
צו איר, דער "בליאד"... וועט ער אפילו נישט איבערנעכטיקן ביי דער
פיטראכאווא. ער וועט זיך ארויסכאפן פון דארף, אז מען זאל זיין שאטן
נישט זען. און וועט זי נישט האבן קיינעם צוגעלאזט צו זיך, וועט ער
קניען פאר איר און ער וועט זיך לאזן פון איר אפגיסן מיט הייס וואסער,
ווי מען ברייט אפ א חזיר נאכן קוילענען, אבי זי זאל אים מוחל זיין און
אים לאזן גוט זיין פאר איר. ער וועט זיך באשווערן, אז ער וועט שוין
קיין מאל זיך נישט מיטן אין קיין שום סיכסוכים. און אויב זי... זי... וועט
ער אנטלויפן. ווהיך אבער? וועט א סאוואז אים אנטעמען? די ענקאוועדע
וועט נישט לאזן, אז די ענקאוועדע וועט אים ברענגען אין דארף אריין,
אים אוועקזעצן, וועט ער שוין גאר האבן א פארשמירט פנים. ער וועט
נישט קאנען קוקן קיינעם גלייך אין די אויגן. ער וועט נישט האבן קיין
אנדער ברירה ווי גלייך זיך צו מעלדן צום פרעסעדאטעל פון קאלכא און

אין שטורעם

זאל ער טאָן מיט אים וואָס ער וועט באַשליסן, — צי מיט טאַטיאַנאַ מי-
כאַלאָוונאַ, צי אָן איר. מיט די קינדער וועט ער וועלן זיך זען, אָז זיי וועלן
אים נישט פאַרלייגן אַ וואַרעם ווינקל נעבן זיך, וועט ער צו זיי אויך קיין
תרעומות נישט האָבן. אויב זיי זענען מיט דער מאַמען און זיי וועלן אים
גוט באַגריסן, וועט ער פאַלן צו טאַטיאַנאַ פּיס, איר דאַנקען וואָס די קינד-
ער זענען גוט צו אים; ער וועט אַהיימקומען פּונקט צו דער ענדע פון
„סיאנאַקאַס“ (*). ס'וועט זיין אַ כּוּס צו מאַכן. זיי וועלן אים אַוועקזעצן
נעבן דער מאַמען און ער זאל זיין כּוּס אין איר כּוּס אַנקלאַפּן... אַז טאַט-
יאַנאַ מיכאַלאָוונאַ האָט געטרונקען פּלעגן אירע באַקן רויט ווערן. זי
פּלעגט אַוועקלייגן דעם קאַפּ אויף זיין אַקסל. זי האָט אַראַפּגעלאָזט די
הענט און פּלעגט זיך לאָזן פון אים אַ גאַנצע נאַכט...

— עס קאָן זיך אַזוי מאַכן. עס איז גוט אַזוי צו מיינען, באַטיושקאַ!
דו קאַנסט דאָך אַלץ אויספירן עס זאל גוט זיין. שטאַרק אין מיר די
מחשבה... ס'איז גוט אַזוי צו מיינען...

ווי אויפגעכאַפּט זיך פון אַ שלאָף האָט ער מיט חשד אַ קוק געטון
אויף אַלעקן. ער האָט זיך צעלאַכט, אַרויסשטשירנדיק די גרויסע ציין
זיינע און שאַקלענדיק מיטן קאַפּ גערעדט:

— דו האָסט געהערט וואָס איך האָב אַלץ אָנגעבאַלאַקעט, דו האָסט
געהערט! ? אַזוי איז מיט מיר די לעצטע וואַכן, סיי ביי טאַג, סיי ביי נאַכט,
וואָס מער עס דערנענטערט זיך דער אָנהייב פון סוף, אַלץ גרעסער און
שטאַרקער מוטשעט מיך דער שגעון.

מיט אַ מאַל האָט מאַרטינענקאַ זיך אויפגעשטעלט אַ דערשראָקענער. ער
האַט אַ ווילדן האַרטן הוסט געטון :

— די סטאַדע! די סטאַדע! כּוּזע זי נישט! ערגעץ פאַרקראַכן. נישטאַ
קיין איין קי פון דער סטאַדע, — האָט ער געריטשעט.

אין צעטומלעניש האָט ער אָנגעזאָגט אַלעקן צו בלייבן אויפן אַרט
און אַליין איז ער אַריין אין די טייגעס.

אַלעק האָט נישט חושד געווען, אַז ס'איז זיינס אַ טריק — ער זאל
זיך באַפרייען פאַר דער צייט. זיין געדאַנק איז געווען פאַרנומען מיט עפעס

(* היי-שינט.)

ד. זאקאליק

אנדערש. פון נעכטן אן ווי ער וויל זיך עס דערמאנען און ערשט איצט איז דאס אים געקומען אין קאפ.

אנומלט האט דער דניעוואלני, דער זייגערמאכער, און מאנהיימער, זיין געהילף, דער טעלער-לעקער אין דער סטאלאווע, און שייקעוויטש, זיך געשפארט אויפצוווייזן, אז שארגאראוו, וואס איז מיט א מאל ווי פאר-כאפט געווארן פון לאגער, איז געווען א גוטער מענטש. דער איצטיקער נאטשאלניק, וואס שרייט נישט, אפט קומט ער אפילו נישט צום ראזוואד, טוט מיט זיין שטיל זיין אויסטראכטן מער פיינען. שארגאראוו האט גע-שאפן די בריגאדע „סלאבאקאמאנדע“, ער האט זיי געגעבן א בעסערע „פיטאניע“; „זיי זענען נישט געקומען אהער שטארבן“, — האט ער גע-זאגט. און דער איצטיקער נאטשאלניק וויל צעלאזן די „סלאבאקאמאנדע“. זיי, דער זייגערמאכער און מאנהיימער, זענען ארומגעגאנגען ארום אלע בארעס און אויסגעפרעגט יעדן וואס ער ווייסט וועגן שארגאראוו. זיי האבן אים, אלעקו, איבערגעוועקט פון שלאף. ער האט אפילו נישט פאר-שטאנען וואס זיי ווילן. ער איז ביז געווען וואס זיי האבן אים געוועקט. אין דער פרי האט ער איבערגעפרעגט ביים דניעוואלני. אים האט זיך עפעס געפלאנטערט אין זכרון, גענוי זיך נישט געקאנט דערמאנען. ס'איז שפעט געווען, ער האט געמוזט זיך שטעלן צום ראזוואד. איצט זיך דער-מאנט וואס ער האט געהאט צו זאגן; איין טאג — פון איבער די 50 גרא-דיקן פראסט — פון אלע בריגאדעס זענען נאר ער און שייקעוויטש ארויס צו דער ארבעט — מחמת אין שטאל ביי די בהמות איז געווען בעסער, ווי צו זיין אין באראק. אין דרויסן איז די פארע פון מויל פארפרוירן געווארן אויף די ליפן. ער האט געקוקט אויף שייקעוויטשן צי די שפיץ נאז ווערט אים נישט ווייס, וואס איז א סימן אז זי פרירט און ער זאל זי שנעל איינ-רייבן. שייקעוויטש האט געקוקט אויף אים, ווי עס האלט מיט זיין נאז. זיי זענען צוגעקומען צום דיזשורנע-ביידל, איז גאר קיין דיזשורנע נישט געווען, שארגאראוו איז געווען איינער אליין. ער האט גערעדט דורכן טע-לעפאן, גערעדט מיט דער אופראוולעניע אין וואזשאיעל. אלעק האט גע-הערט ער שרייט, ווי ער וואלט זיך פארענטפערן: — „איך קען נישט ארויסלאזן די מענטשן אין זייער מעמד בעת אזא עסעדיקער פראסט“ נישט לאנג נאך דעם איז שארגאראוו פארשוונדן.

אין שטורעם

פלוצלינג איז מאַרטינענקאָ איצט צו אים צוגעשפרונגען, אים אָנגע-
כאַפט פאַרן קאַלנער, געריסן אים ער זאָל אויפשטיין. ער שרייט, שעלט
מיט די וויסטע קללות, אַ פּחד אין זיינע אויגן. ער האָט נישט די סטאַדע —
ער וועט זיך אויפהענגען. ער ווייסט נישט, צי די בהמות זענען נישט
פאַרזונקען אין אַ זומפּ דאָ. ער איז פאַרלוירן. עטלעכע חדשים פאַרן באַ-
פרייען וועט ער ווידער פאַרמשפט ווערן — אַט, אויף דעם־אָ בויס וועט
ער זיך אויפהענגען! ער שרייט, מעקעט ווי אַ קו, אַזויערנאָך צוצוציען
אַהער, צו אים, די סטאַדע. אפשר וועט כאַטש איין בהמה זיך אַפּרופּן און
ער וועט קומען אויף די שפורן. ס'איז די צייט זיי צו מעלקן. אין שטאַל
דאָרט וואָרטן שוין די מעלקערס. ער האָט זיך צעוויינט ווי אַ קינד.

אַלעק האָט נאָר מורא געהאַט, אַז מאַרטינענקאָ זאָל זיך טאַקע איצט
אויפהענגען. ער האָט אים אָנגעכאַפט פאַר די הענט. ער האָט דעם פּולגיפּיקן
מאַרטינענקאָ געשאַקלט ווי עפעס אַ שוואַך באַשעפעניש. ער האָט אים
דערמאָנט אין אַלע כללים פון פאַשען, אַז די סטאַדע ווייסט נאָר איין וועג
— צו דער שטאַל. זיי וועלן אַהערקריגן איינע, צוויי וועלן די רעשט אַהער-
קומען. ס'איז דאָ נישטאָ אין דער נאָענט קיין ישובּ מען זאָל אויפכאַפּן די
סטאַדע און זי אויסשעכטן. ער האָט אים פאַרגעשלאָגן, אַז ער זאָל לויפּן
זען צי די בהמות זענען נישטאָ אין דער שטאַל. זיי האָבן זיך אָנגעפרעסן
און זיך געלאָזט זוכן אַ טרונק. ס'קאָן זיין זיי זענען ביים טייכל און אויפן
וועג צו דער שטאַל. מאַרטינענקאָ באַשטייט נישט אַלעק זאָל אַוועק. ער
צעכליפעט זיך נאָך שטאַרקער. ער בעט זיך ביי אַלעקן, ער זאָל אים
נישט לאָזן אַליין.

אַלעק האָט זיך אַריענטירט, אַז מיט גאָר נישט טון וועט די סטאַדע
נישט קומען. ס'קאָן זיין, אַז נאָכן אָנפרעסן זיך ליגן זיי דאָרט וווּ אין די
טייגעס. ער האָט אָפּגעלאָזט מאַרטינענקאָ און ער איז אין אימפעט געלאָפּן
צו שייקעוויטשן ער זאָל העלפּן.

מאַרטינענקאָ האָט געריסן פון זיך דעם נאַקאמאַרניק און ער איז
אַלעקן נאַכגעלאָפּן און געשריגן:

— זיך אויפהענגען! צי דאָ, צי דאָרטן, זיך אויפהענגען!

ווי זיי זענען אָנגעקומען נאָענט צום בערגל, איז זיי ליכטיק געוואָרן
פאַר די אויגן — די סטאַדע איז שוין געווען אין וועג צו דער שטאַל.

מארטינענקא האט געריסן פון זיך דעם נאקאמארניק און ער איז יעדן טאג בעתן ראזוואד:

— „יא טאקאי סטאני ניע זנאוי...“

און מיט אן אויפגעהויבענעם קאפ געשפאנט ווי אין א קאמפאניע-מארש.

דער יידישער באראָן און דער פוילישער פירשט

די צוויי ברידער וואָדעק און מאיר באראָן זענען נישט ענלעך איי-נער צום אַנדערן — נישט אין אויסזען, נישט אין וווקס; נישט אין הילף, נישט אין באַנעמונג; נישט אין חכמה, נישט אין דעת. דער יינגערער איז הויך און זיין פנים איז אויסגעאיידילט — בלייד, ווי געטונקען אין מילך. זיין בליק איז אַ פאַרחלומטער. ער קוקט און עס דאַכט זיך אים, אַז ער זעט נישט. ער איז אַ פעדאַנט, טראַגט נאָך די מלבושים פון דער היים און באַמיט זיך צו דערהאַלטן עלעגאַנץ. ער האָט שטודירט, נאָר נאָך נישט געענדיקט. ער טויג זיך אויס און האָט אַ פלינקע אַריענטאַציע. איין טאָג האָט ער בלויז געאַרבעט אין וואָלד און „באַסטאַ“: ער האָט געהאַט אַ גאַל-דענעם זייגער און צומאַרגנס — שוין נישט געהאַט, זיצט ער טאַקע אין ביוראַ, וווּ אַלע בריגאַדירן גיבן אָפּ די באַריכטן וועגן דער אָפּגעטוענער אַרבעט פון די בריגאַדעס אין פאַרלויף פון טאָג. ביי אַ ברייטן טיש זיצט ער און שרייבט אויף גרויסע בויגנס פאַפיר, וואָס זענען באַשטימט פאַר סטאַטיסטיק.

זיין נאָמען — וואָדעק.

דער צווייטער באראָן, וואָדעקס ברודער, איז עלטער פון אים. ער איז אַ נידעריק-וואָקסיקער, זיין פנים ברייט, אַליוו-הויטיק, זיינע אויגן — לידיק, פול מיט וואָסער, אַן אויסדרוק, ווי פון גלאַז. ער טראַגט לאַנגער-מלבושים. די ווערט-זאַכן פון דער היים האָט ער אַוועקגעגעבן וואָדעקן. די פופייקע וואָס ער טראַגט, דעם בושלאַט, די הויזן און ס'היטל מיט די אויערן-לאַפעס, איז חוץ דעם וואָס זיי זענען באַנייט מיט לאַטעס, האָבן

אין שטרעם

זיי א סך לעכער, ווי א ריבאיזן. פון די לעכער שטעקן ארויס צויטנס וואָטע. ער גייט נישט, נאָר טשאַפּעט. ער האַלט דעם קאָפּ אַראָפּגעכויגן, די פלייצעס אויפגעהויבן, ווי אַ זקן. ער האַט געלערנט אין תלמוד-תורה און געדענקט נישט גאָר נישט. ער פאַנפּעט און שפּריצט מיטן שפייעכץ. זיין נאָמען — מאיר.

מאיר באַראָן האַט די ערשטע צייט געאַרבעט אין וואַלד „ליאַכקי-טרוד“ — געברענט „סוטשקעס“. ער האַט אַפילו דערגרייכט אַ הויכע נאָרמע, דאָך געוואָרן אַ „סלאַבאָקאָמאַנדעניק“. פון טאָג צו טאָג איז ער געפאַלן פון די כוחות. טאָג טעגלעך געווען ביים דאָקטאָר און דער דאָקטאָר האַט אים נישט געקאָנט באַפרייען פון אַרבעט, מחמת ער האַט נישט געהאַט קיין היץ.

איין מאָל האַט מאיר באַראָן זיך אָנגעגורט מיט כוח און צוריקגע-נומען פון וואַלדעקן זיינע עטלעכע העמדער, כדי ער זאָל קאָנען געבן וווּ מען דאַרף, מען זאָל אים שיקן זרבעטן אין דער קיך. ער וועט קריגן נאָך אַ שיסעלע זופ, נאָך אַ ביסל קאַשע. אין דער קיך האַט ער אָבער געאַרבעט בלויז איין טאָג, ווייל די קיטאַיצעס, וואָס האָבן באַהערשט דעם אַרבעטס-פלאַץ, האָבן איינגעזען אַז ער איז אַ שמוציקער: ער גאַווערט, ראַצט און ווישט זיך מיטן אַרבל. זיין ברייטער גוף האַט געפאַדערט אַ סך און ער האַט געקריגן ווייניק, ער האַט געקעמפט פאַרן לעבן זיינעם. ער האַט אַ סך געטרונקען דאָס וואַסער פון געקאַכטע יאַלקע-נאָדלען, אין דער סטאַ-לאָוע געלעקט די שיסלען, גענאָגט מאַקור.

וואַלדעק האַט טייל מאָל אים צוגעברענגט אַ קענדל זופ, אַ בולקעלע, האַט ער עס נישט געוואָלט נעמען:

— עס דו, עס! כוועל אויסהאַלטן, — האַט ער געזאָגט.
און מאיר באַראָן האַט נישט געפילט ווי ער ווערט געשוואָלן.

**

די צוויי ברידער באַראָן האָבן געווינט אין באַראַק 4, וווּ ס'איז געווען דניעוואַלני דער עפילעפטיקער, אַ ביעזשעניעץ פון לאַדזש, ביז ער איז נישט געפאַלן אין עפילעפטיע-אַטאַק, האַט קיינער נישט געוויסט אין וואָס פאַר אַ זכות ער איז דניעוואַלני. ווען ס'איז באַקאַנט געוואָרן זיין קרענק,

ד. זאקאליק :

האָבן די בריגאדעס אין דעם באַראַק 4 ציוניפגענומען עטלעכע פּאַר וועט און אונטערגעטראָגן דעם נאַריאַדטשיק, אַז ער זאָל דעם דניעוואַלני געבן אַ געהילף, מחמת דער דניעוואַלני קאָן אַוועקפּאַלן און קיינער וועט נישט זיין אין באַראַק, און זשוליקעס וועלן צעכאַפּן וואָס ס'איז נאָך עמעצן עפעס געבליבן.

מאיר באַראָן איז געווען געהילף-דניעוואַלני אין דעם באַראַק. דער לאַגער-לאַטוּניק האָט אים אויסגעלאַטעט די מלבושים, פּאַרנייט די לע-כער, ס'זאָלן נישט נאָכהענגען קיין צויטן. דער דניעוואַלני, זיין שעה, דער עפילעפטיקער, האָט געקויפט פאַר אים טאַלאַנען פון סטאַכאַנאַווצעס. מאירן איז אַראָפּ ס'געשווילעכץ פון אונטער די אויגן. מיט אַ מאָל איז ער גע-וואָרן אַ צענטראַלע פיגור.

זייט דאָקטער מישעלסקי פון וולאַצלאַווקעער זייפנידער-באַראַק, איז אַוועקגעשיקט געוואָרן פון דעם לאַגער, איז וולאַדעק באַראָן געוואָרן דער נייעס-איבערגעבער. וולאַדעק אַליין האָט נישט גערעדט. ער האָט געזאָגט זיין ברודער מאירן און מאיר האָט דערציילט. ער איז געשטאַנען נעבן וולאַדעקן, וואָס איז געלעגן אויף דער נאַרע, זיך אָפּגערוט פון דער שווע-רער אַרבעט. מאיר איז געווען זיין שומר-ראש. ווער ס'איז צוגעקומען האָט אים מאיר אַריינגערעדט אין אויער די נייעס, ווי אַן אָנגעדרייטע גראַמאַפּאָן-פּליטע. פון אים איז מען געווייר געוואָרן:

— פראַנקרייך איז אַקופירט. מאַרשאַל פעטען — פרעמיער.

— גריכנלאַנד איז געפאַלן.

— און וואָס איז פּוילן?

— די יידן אין וואַרשע זענען פאַרשטיסן אין אַ געטאָ.

אַלעק, וועלכער איז דאָס מאָל געקומען פון דער אַרבעט אין שטאַל, האָט געברענגט גרויסע שטיקער ברויט, וואָס ער האָט אויסגעקליבן פון אָפּפאַלעכץ פאַר די חזירים. ער האָט געוואַלט די שטיקער ברויט צעטיילן צווישן דער גרופע צוהערער פון די נייעסן, וואָס באַראָן דערציילט, אָבער דערהערנדיק וועגן געטאָ אין וואַרשע, איז ער מיט אַ מאָל ווי פאַרשטיי-נערט געוואָרן. ער האָט אַראָפּגעלאָזט די הענט. ער האָט נישט געפילט ווי די שטיקער ברויט זענען אים אַרויסגעפאַלן פון די בושלאַט-פּאַלעס.

אין שטרעם

ער האָט געגלאַצט מיט די אויגן און נישט געקאָנט אַרויסברענגען קיין וואָרט.

אַ גאַנצע נאַכט האָבן אים געמאַטערט בילדער, ווי אַזוי ראַכעלאָ פאַרלאָזט די וווינונג, ווייל זי איז אויסערן געטאָ. זי גייט מיטן קינד, טראָגט אַ קליין וואַליוקעלע — קליידעלעך פאַרן קינד... זי גייט... זי וויינט... זי גייט...

**

ס'איז הייס. דאָס וואָסער אין שוואַרצן טייכל ווערט נידעריקער, דאָס האַלץ שווימט, דער וואַלד שווימט. די גראַזן אין די טייגעס הייבן זיך, פוישן זיך. די בהמות קומען צום מעלקן מיט פולע אייטערס. די קעל-בער אין דער שטאַל ליידן שוין נישט פון קיין שילשול. די 11טע בריי-גאַדע, ביים אַגראַנאַם קאַלגושין, גייט צוריק פון פעלדאַרבעט. אין דער שפיץ פון דער בריגאַדע גייט דער לאַנגפּוסיקער זשעלאַזקאָ, דער על-טערער, ער זינגט:

— „כ'וויל צוריק אַהיים, ווי קליין זי זאָל נישט זיין..."

די בריגאַדע קען דאָס ליד און מען זינגט מיט. דער סטרעלאַק פּרעגט די באַדייטונג פון ליד, פיק, דער געוועזענער אַדמיניסטראַטאָר, פאַר-טייטשט די ווערטער. דער סטרעלאַק לאַכט. נאָך אַ רגע, ווי ער וואַלט זיך דערמאַנט אין עפעס, כאַפט ער אַראָפּ די ביקס פון אַקסל. ער פאַר-ווערט דאָס זינגען. ער דראָט מיט שיסן.

אין דער זאַנע — אַ טויט-שטילקייט, ווי דער לאַגער וואַלט געוואָרן אויסגעליידיקט. די ביוּראָ, וווּ וואַדעק באַראָן אַרבעט, איז באַוואַכט מיט סטרעלקעס. ביז איצט אַזעלכעס נישט געוועזן. גייט אַ לאַגערניק פון דער „אובאַרנע" — רופן די סטרעלקעס:

— ביסטרע! ביסטרע!

פולווער אין דער לופט.

ס'זענען געקומען אַרעסטאַנטן פון די תּפּיסות אונטער מאַסקווע. מען ליקווידירט די תּפּיסות דאָרט.

אין באַראַק 7, וואָס איז ווי אַ געצעלט אויף זומער-צייט, בלויז מיט אַ פּלאַנדעקע איבערגעצויגן אַריבער די בעלקעס, זענען איצט איינגע-

ד. זאקאליק

קוארטירט די אַקערשט געברענגטע. א פוילישער פירשט צווישן די אַרעס-טאַנטן. אין אַ פּיזשאַמע איז ער אַנגעטון.

— די דייטשן זענען באַפאַלן דעם ראַטנפאַרבאַנד. ס'דייטשישע מי-ליטער מאַרשירט אויף מאַסקווע, — דערציילט דער פירשט.

די רעפּלעקטאַרן אויף די ווישקעס, וואָס פּלעגן באַלויכטן דעם לאַגער-שטח, ברענען נישט. מען גייט שוין נישט צו וואַדעק באַראָן, נאָר צום פירשט. אויך אַלעק האָט זיך אַריינגעכאַפט אין באַראָק 7. דער פירשט איז אַ שיינער מאַנספאַרשוין, אָן גאוה. ער רעדט וועגן דעם דייטשישן אַנפאַל אויפן ראַטנפאַרבאַנד, ווי דאָס וואַלט געווען דירעקט געהאַט אַ שייכות צו אים. „עס איז זיך צו ריכטן אויף געשעענישן.“ — וואָס פאַר אַ געשעענישן קאָן ער נישט פאַרויסזאָגן, נאָר געשעענישן. ער וויל נישט אויסטון די פּיזשאַמע, אַלס פּראַטעסט פאַרן אַרעסטירן אים.

וואָס מער מען קומט צום פירשט הערן זיינע אויספירן וועגן דעם לויף פון דער מלחמה, אַלץ חשובער פילט ער זיך און ער איז מוטיקער. ער איז צוגעלאָזן און געדולדיק. ער ענטפערט אָן אַ שיעור מאָל אויף איין פּראַגע.

— די מלחמה, איצט, וועט ענדערן אַ סך דאָס לעבן. ס'איז זיך צו ריכטן אויף וויכטיקע נייעס...

— עפעס וועגן דער לאַגע פון די ביזשענצעס, פירשט? — ווענדט זיך איינער.

— איר, ביזשענצעס, זענט נאָך נישט דער עיקר אין דער וועלט. אָבער אַז עס וועט קומען אַן ענדערונג, איז פאַר די ביזשענצעס אויך, זעלבסטפאַרשטענדלעך...

— היינט אַ „פּראַווערקע“ — זאָגט אָן דער קאַמענדאַנט.
אַלעק איז אַריין אין זיין באַראָק.
— ס'וועט היינט נישט זיין קיין „פּאַדיאַם“ — זאָגט דער דניעוואַלני, דער זייגערמאַכער.

— די פוילישע וועלן איזאָלירט ווערן, אָדער אָפּגעטראַנספּאָרטירט ווערן אין אַן אַנדער לאַגער, וווּ ס'איז אַ שטרענגערער רעזשים — דער-ציילט מאַנהיימער, דער געהילף-דניעוואַלני. ער האָט גערעדט אַזוי שנעל, אַז ער האָט אַזש זיך אַ ביס געטון אין דער צונג.

אין שטורעם

ס'פאלט אריין דער קאמענדאנט:

— אלע אויף די נארעס! — באפעלט ער און זיין קול איז הייזעריק.
די סטרעלקעס זענען איצט מיט געווער. זיי ציילן נישט מער מיט
קיין ריטל, נאָר טאָפּן אָן מיט די הענט יעדע פּאַר אויסגעצויגענע פּיס
פּון די לאַגערניקעס.
— ס'וועט יאָר זיין „פּאַדיאַם“. ס'וועט יאָ זיין „ראַזוואַד“.

**

ווי מיט פּיאַלעטע קאָראַנקעס זענען היינט אַרומגעווימט די וואַלקנס
אויפן מוטנעם וואַסער-קאָליריקן פּרימאָרגן-הימל.
נישטאָ מער די סטרעלקעס ביי דער „סוויעדנע“-ביראָ, אָבער עס
הערשט אַ גרויסע שפּאַנונג: די 58ער פּאַראַגראַפּניקעס גייען פּון ראַזוואַד
אונטער טאָפּלעך וואַד, איין סטרעלאַק אין דער שפּיץ און דער צווייטער
אין סוף פּון דער בריגאַדע.

— די „סאעניקעס“, וואָס האָבן שיינען צו גיין אָן אַ שמירה, וועלן
אָפּגעבן די „פּשעפּוסטקעס!“ — רופּט דער קאָמענדאַנט שפּאַנענדיק אַרום
די צום ראַזוואַד שטייענדיקע בריגאַדעס.
אַלעק און שייקעוויטש ווערן אַוועקגעשטעלט פּון דער בריגאַדע. זיי
וועלן בלייבן ביי די „סאע“ שיינען.

דער נאַריאַדטשיק האָט נישט געלייענט קיין ליסטע פּון דאָקטאָר
אויף צו באַפּרייען פּון אַרבעט. די „סלאַבאָקאַמאַנדע“ — אויס. אַלץ גייט
צו דער אַרבעט אין וואַלד. אַלע בריגאַדעס אונטער אַ גרעסערע באַוואַכונג.
וואַלדעק באַראָן און דער פּירשט אין איין בריגאַדע — צו זכאַדסקי.
זיי גייען איינער נעבן אַנדערן. ביידע רעדן איינס — חזרן איבער די
אַלטע ידיעות:

וואַלדעק טייטשט אויס:

— עס קומען שווערע צייטן...

דער פּירשט טענהט זיינס:

— יעדער אָנפאַל אויפן ראַטנפּאַרבאַנד מוז ענדערן אין דער וועלט.

ס'קאָן זיין אָן ס'וועט ברענגען די בעזשענצעס אַ שאַנס...

— א באפרייונג?

— אויך דאס נישט אויסגעשלאסן...

די לעצטע טעג פארן נייעם וועג

א דאמפער — אוודאי פון פאטיאמקינס צייטן. אן אַנטישנע זאך, ווי אַרויסגענומען פון אַ רעקוויזיט אויף אַפצושפילן אַ סצענע אין דער פליטים-דראַמע. אַ לאַסט-דאַמפער איז עס. עס איז אַפגעקראַכן פון אים די פאַרב און אויסצופוצן אים איז נישט כדאי. דער דאַמפער איז פול מיט האַלץ, וואָס איז דאָס הייצמאַטעריאַל צו באַוועגן דעם דאַמפער. דער דאַמפער פירט איצט נישט געוויינלעכע פאַסאָזשירן. ס'איז בכלל דאָס ערשטע מאָל, וואָס דער דאַמפער פירט פאַסאָזשירן. ס'פאַרן לאַגער-ניקעס — געוועזענע „ס-אַ-עניקעס“. זיי פאַרן איצט נישט אונטער קיין קאַנוואַי. זיי זענען אַקערשט באַפרייט געוואָרן פון די אַרבעטס-לאַגערן. זיי פאַרן קיין סיווטיווקאר, די הויפטשטאָט פון דער רעפובליק קאָמי. עס הייסט אַז זיי האָבן אַליין זיך אויסגעוויילט די רעזידענץ. הונדערט זענען זיי אויפן דאַמפער, אין מלבושים אָן צויטנס — אויספאַרראַכטענע, אַזוי האָט געוואָלט די לייטונג אין דער צענטראַלע, וואזשאייעל — נישט אַרויס-לאָזן מענטשן מיט אַ ווילדן אויסזען. אָבער די אַפגעטראַגנקייט פון די מלבושים איז נאָך גוט קענטלעך, די פאַרב איז אַפגעשאַסן, די פופייקעס אָן לאַטעס, אָבער די אויסגעריבענע ערטער זעען אויס ווי לאַטעס. פון אַלע שלאַגט אַ טוכלער ריח פון דעזינפעקציע. די פנימער זענען פאַרחושכט. די באַקן — מיט טיפע לעכער צוליבן פעלן פון ציין. זיי האָבן אויפגענו-מען די באַפרייונג אָן פרייד. אין זייערע אויגן אַ צעטומלעניש. עס הייבט זיך אַן נייער וועג.

ליגט אַלעק אויף אַ קופע האַלץ-שטשאַפּעס. ער צעשפרייט זיך וויפל ער קאָן — ער איז דאָך פריי!

... די נעכטיקע פאַרבינדטע זענען איצט מיט אַ מאָל געוואָרן שונאים.

אין שטורעם

איצט שפייען זיי מיט פייער. און די געוועזענע פוילישע גענערעלער וועלן אַרגאַניזירן אַן אַרמיי אין ראַטנפאַרבאַנד — פון די בירגער־ביעזשענער צעס. אזוי האָט פּראָקלאַמירט דער ראַדיאָ. מען הערט שוין דעם ראַדיאָ... געווען אַ הייסער זומער־טאַג. ער, אַלעק, איז מיט דער סטאַדע בהמות געווען אין די טייגעס אויף פּאַשע. לויט דעם נידערן פון דער זון האָט ער געטריבן די בהמות צום טייכל זיך אַנטרינקען. די בהמות שטייען ביים טייכל אין אַ שורה, ווי זיי וואַלטן צוגעבונדן געווען צו די קאַריטעס אין דער שטאַל.

פּלוצלינג לויפט אַן אַ רייטער, אַ סטרעלאַק, רופט אַלעק זאָל טרייבן די סטאַדע אין שטאַל אַריין און זאָל שוין קומען אין דער זאַנע אַריין. פּונקט האָט ער דאָן צו טון געהאַט מיט אַ קו, וואָס האָט זיך נישט געלאָזט פון „באַיקאַ“, דעם אַקס און זי איז אַריין אין וואַסער. דאָס טייכל איז נישט ברייט, אָבער טיף און די בהמה קאָן דערטרונקען ווערן. ער וויל זי אַריי־בעריאָגן אויף דער צווייטער זייט, ער וואַרפט שטיינדלעך און עס העלפט נישט. די בהמה גייט נישט אַריבער אויף דער צווייטער זייט טייכל און גייט אויך נישט זיך באַהעפטן מיט דער סטאַדע. ער האָט מורא, אַלעק, אַז די איבעריקע קי זאָלן נישט נאָכשפּרינגען דער אין טייכל. זיי האָבן זיך נאָך נישט גענוג אָנגעזויפט און עס איז שווער זיי אַוועקצוטרייבן פון וואַסער.

אַלעק ווייסט אַז דאָס רופן אים אין דער זאַנע אַריין איז אין שייכות מיט דער אַמנעסטיע, וואָס מען האָט אַנומלט וועגן דעם איבערגעגעבן. ער ווייסט, אַז זיין קאַטאַרגע האָט זיך געענדיקט. איצט, צוליב דער קו, פאַרשלעפט זיך זיין פריי ווערן. פּונקט היינט איז מאַרטינענקאַ שוין נישט געשיקט געוואָרן צו פּאַשען די בהמות. ער האָט שוין געוואַלט אַריי־שפּרינגען אין טייכל אַריין און מיטן דרענגל דערלאַנגען דער קו אַ פאַר קלעפּ... גוט וואָס ער האָט עס נישט געטון. ער וואַלט געקאַנט גורם זיין די קו זאָל דערטרונקען ווערן — ווער ווייסט צי ער וואַלט איצט דאָ מיט דעם דאַמפּער געפּאַרן. צי ער וואַלט נישט געלעגן אין איזאָלאַטאָר? ער האָט איינגעשטעלט, איבערגעלאָזט די בהמה אין טייכל. — „זי וועט אליין קומען אין שטאַל אַריין...“ זי איז געקומען...

**

ד. זאקאליק.

דער דאמפער שלעפט זיך אן א פיף, אט אזוי ווי „לאז מיך געמאך“.
דער טייך הייבט נישט קיין כוואליעס. ווען עס הערט זיך נישט דאס רע-
דער-געדריי, וואלט רעכט געווען צו מיינען, אז דער דאמפער באוועגט
זיך נישט.

די געוועזענע „ס-א-עניקעס“ ליגן ווי אינגעלייגטע שטשאפעס אויף
דער פאדלאגע, אויף די טרעפ. איינער סמאטשקעט א קריש צוקער,
פאטשט ער מיט די ליפן, אז דער קלאנג הערט זיך ווי דאס קאפען וואסער
פון א קראך.

אלעק איז נאך אלץ פארטראגן אין דעם נעכטן; דאס איינציקע, וואס
ער האט געהאט אפצוגעבן דעם לאגער-מאגאזין, זענען געווען די וואלי-
קעס. דער קאמענדאנט האט רעוידירט זיין פעקל. אויסגעזען, ווי ער
וואלט געהאט צוגעקלעמט די צונג. ס'האט אים געקלעמט, וואס ער וועט
שוין נישט האבן וועמען צו שטארגען, נישט האבן וועמען אראפצושלעפן
פון דער נארע און ארויסצוטרעייבן צום ראוואד. די הענט האבן אים גע-
ציטערט בעתן רעוידירן. די מאכט האט זיך ארויסגעגליטשט פון זיין
האנט. ס'קאנען קומען גרעסערע אכזרים און אים שטופן, אים שטויסן —
„סטראַיסיאָ!“ זיינע גראַע אויגן זענען געווען פארנעפלט. ער האט ווי פאר-
לירן די גלייכגעוויכט, ווי ס'וואלט זיך אים מיטן אין קאפ.

אויף די באַראַק-שוועלן זענען געשטאנען די רוסן-לאַגערניקעס, מיט
קנאה געקוקט ווי די ביעזשענצעס גייען פריי.

אויף דער צווייטער זייט טויער האט אלעק זיך צוגעשטעלט צו שיי-
קעוויטשן, אין דער דריטער שורה. ער האט נאך געכאפט א בליק אין דער
זאנע. די נארמיראוטשיקעס, דער נאריאדטשיק, וואלאדיא דער קוכער,
אלע זענען געשטאנען און געקוקט ווי די פוילישע שטעלן זיך צום אפ-
מארשירן.

מיט א מאל האט אלעק דערפילט א האנט אויפן אקסל. ער האט זיך
דערשראקן. ס'איז געווען יעפימאוו, דער זאוּ-פערמע. ער האט אפערגע-
שלעפט פון הינטערן העמדל א פלאש מילך און אים דערלאנגט:

— ס'איז זייער ווייט צו וואזשאייעל, נעם! — האט ער געזאגט און
שנעל זיך אפגעטראָגן. ווייזט אויס ער איז געווען שטארק צופרידן פון

אין שטרעם

זיין טאָט, ווייל אין זיין גיין האָט מען נישט דערקענט, אָז ער זאָל שלעפּן דעם לינקן פּוס.

... דער דאָמפּער פּאַרט טאַקע אויף אַן אמת נישט. ער האָט זיך געשטעלט. דער קעסל-הייצער האָט געטרונקען איבער די מאָס. ער האָט איינגעדרימלט און נישט צוגעלייגט קיין האַלץ צום פּייער. איצט מוז מען וואַרטן אויף פּאַרע.

ס'איז נישט לייכט אַרויפצוקומען אויף דער דעק. אַלע ווילן מיט אַ מאָל זען וווּ מען איז שטיין געבליבן. צי איז אַ ברעג, צי אַ סטאַציע? אפשר טאַקע זען מענטשן און קאַנען קויפּן אַ ביס חמץ, אַ פּעקעלע מאַ-כאַרקע.

אַלעק האָט זיך שוין אויך אַראָפּגערוקט פון זיין געלעגער אויף די שטשאַפּעס. ער האָט שוין נישט געטראַכט אָפּצוהיטן דאָס אַרט. אַז מען זאָל עס נישט פּאַרכאַפּן. ער איז אַרויף אַ בליק טון אויפן דרויסן. דער דאָמפּער האָט זיך אַ רוק געטון, גענומען וועג. אַלעק האָט זיך איינגע-קוקט אינעם גראַלעכן הימל, וואָס זיין פּאַרב איז ווי אָפּגעשאַסן געווען פון דער צעגאַסענער זון. העט ווייט ביים ברעג זענען געלעגן שורות קלעצער-בונטן. דאָס בילד האָט אים דערמאַנט אין די ערשטע טעג פון דער קאָטאַרגע-אַרבעט: ס'איז נאָך שטאַרק פינצטער געווען, קאַלט, אַן עסעדיקער פּראָסט. די כינעזער האָבן צעברענט אַ שייטער אין אַ שאַפּע אַז אַ דאָך. און דאָך איז די שאַפּע פול געווען מיט רויך, אַז מען האָט קוים דערקענט זייערע פּנימער. ס'האָט גענומען גראַען, איז ער געגאַנגען צו די בונטן... און נאָך האָט ער זיך דערמאַנט: אין דעם אַנומלטיקן גיין אין אומענדלעכן וואַלד, שוין אַ באַפרייטער. די מידיקייט פון גיין האָט געמאַכט אַז, וואָס מער ער האָט זיך דערנענטערט צום דערפל וואַזשאייעל, אַלץ מער האָט אים אויסגעזען דער מרחק גרעסער. יאָ — יענעם טאַג איז ער פּאַרבייגעגאַנגען דעם 1טן לאַג-פּונקט, וווּ דאָס שפיטאַל, וווּ ער איז אין חודש יולי אַריינגעפירט געוואָרן אַ קראַנקער אויף קדחת. אויפן צווייטן טאַג ערשט געקריגן אַ בעט. נאָך גוט, וואָס די מאַלאַריע האָט אים געכאַפט דעמאַלט. ווען היינט, וואַלט ער געשטאַנען פאַרן טויער, געקוקט ווי אַלע פון זיין לאַגער גייען אַוועק אויף דער פּריי, ווי עס

ד. זאקאליק

האַבן אַנומלט געקוקט אויף אים די קראַנקע. נאָך געל געווען זייערע פּנימער.

די זון האָט זיך אַראָפּגערוקט צום פאַרגיין. אַ קיל ווינטל האָט אַ ווייע געטון. אַלעק איז צוריק צוגעקומען צו דער קופּע שטשאַפעס, וווּ ער האָט געהאַט זיין געלעגער. איצט זענען דאָרט געשטאַנען גרינבערג, דער פּרושקאווער שניידער-קרייד-מאַכער, און בוימגאַרט, דער פאַרמאַ-צעווט. ביידע זיינע ידידים נאָך פון דער סאַסנאַווקע אין ביאַליסטאָק. זיי האָבן אין גוטן טאָג, שמייכלענדיק און זשעסטיקולירנדיק מיט די הענט, זיך געדונגען וועגן אַרט. איינער האָט געזאָגט, אַז ער האָט שוין פון לאַנג געהאַט אַן אויג אויף דעם אַרט; דער צווייטער האָט געזאָגט אַז ער איז צוגעקומען דער ערשטער. קומט עס אים לויטן כלל — „כל הקודם זוכה...“ בוימגאַרט איז געקומען פון אַן אַנדערן לאַגער און זיין אויסזען איז נאָך ערגער ווי פון די „סאַעניקעס“ מיט אַלעקן. בוימגאַרטס גאַרגל שפּאַרט ממש אַרויס פון האַלדז. ער האָט עטלעכע ציין אין דער אייבערשטער דושאַנסלע, קוים מען זעט זיי. ער האָט געקריגן אַ קורצן אַטעם מיט אַ שלוקעכצל, וואָס פייפט אַ ביסל צו. דאָס צופייפן דערהאַלט אים ביים לעבן, „אַז נישט וואָלט ס'האַרץ מיר פאַרקלעמט געוואָרן“.

בוימגאַרט האָט דערציילט, אַז ער האָט געאַרבעט אין וואַלד. ער האָט געשאַבן קאַרע פון די קלעצער. נאָך איין חודש וואָלט שלעכט געווען. דער דאַמפּער וואָלט איצט געפאַרן אַן אים... ער האָט נאָך עפעס אויף זיך פון וואַרשע; דעם פּאַלטאַ. עס איז געווען אַמאָל אַן עלעגאַנט מלבוש, פלעגט ליגן אויף אים אויסגעפאַסט און ס'האַט זיך נישט אַנגעזען זיין שפיציק בייכל. איצט איז דער פּאַלטאַ ווי אַ זאַק. ער קאָן זיך מיט די פּאַלעס אַרומוויקלען עטלעכע מאָל. דאָס איז טאַקע אַ גרויסע הילף אויס-צוהיטן זיך פון די קעלטן.

— ווי דו זעסט דעם „לאַך“ האָט מען אים שוין געהאַט צוגעגנבעט, — דערציילט בוימגאַרט מיט אַ ברייטן שמייכל אויף די נאַסע ליפּן — מען האָט אים צוריק אונטערגעוואָרפן. אין סיוויווקאַר וועל איך אים פאַרקויפן. אין שטאָט דאַרף מען אויסזען מענטשלעך... —

אַלעק לאָזט אים רעדן. ער קוקט אים אַן און קאָן זיך נישט אַפּווינ-דערן ווי דער מענטש האָט זיך געענדערט. דער אַמאָליקער פּעדאַנט, וואָס

אין שטורעם

פלעגט אָפּשניידן פון ברויט די האַרטע שאַל — טאַמער האָט עס אַ האַנט אַנגערירט, טאַמער האָט אַ פליג זיך אַרויפגעשטעלט. דער מענטש האָט אין דעם איינציקן יאָר לאַגער פאַרלוירן דעם חוש פאַר היגייענע. זיינע הענט זענען איצט אויס ווי מאַלפּע-לאַפּעס.

אַ שוידער גייט אַלעק דורך איבערן לייב. ער וואַלט געבעטן בוימ-גאַרטן ער זאָל זיך אויסזוכן אַ געלעגער אַ ביסל ווייטער פון אים, ווען ער שעמט זיך נישט.

אַ מאַמענט איז אַלעקן איינגעפאַלן, אַז ס'קאַן זיין בוימגאַרט טראַכט דאָס זעלביקע וועגן אים. האָט ער זיך אַ נעם געטון צו די שטשאַפּעס האַלץ, כדי אויסצוברייטערן דאָס געלעגער עס זאָל זיין אַרט אויך פאַר בוימגאַרטן און גרינבערגן.

גרינבערגן איז אין לאַגער נישט געלונגען צו ווערן דניעוואַלני, כאַטש דער נאַריאָדטשיק האָט געשטיצט זיין קאַנדידאַטור. דער נאַטשאַלניק האָט אים נישט באַשטעטיקט מחמת עס זענען דאָ יידן וואָס זענען געבראַכן אין ביידע זייטן...

גרינבערג איז נישט אַזאַ חלוש, ווי בוימגאַרט. ער האָט געהאַט וואָס אויסצוטוישן אויף אַ פּאַיקע און צו קויפּן אַ טאַלאַן פון דריטן קעטל. אַ „ליאַכקי-טרודניק“, איז ער געאַנגען זעגן האַלץ ביי די „וואַלנאַ-נאַיאַמע“ — אויסער דער זאַנע. די „כאַזיקע“* האָט אָפּט געגעבן אַ טעלער זופּ, אַפילו אַ פּעטן ביי.

ליגן זיי איצט, די דריי יידיים, ביעזשענצעס, אויסגעקוואַרטע, דער-שעפטע און עס איז זיי גוט, וואָס זיי קאַנען זיך איצט קעגנזייטיק דער-צוילן איבערלעבונגען: יעדער פון זיי איז לעצטנס, אין וואַזשאייעל, אַריינ-גערופּן געוואָרן צו אַ באַאַמטן פון סיווטיווקאר. ער האָט פאַרגעלייגט אַן אָפּמאַך צו אַרבעטן ביי „ספּלאַוו“. אַלעק האָט געטראַכט: „די זעלבע יענ-טע נאָר אַנדערש געשלייערט“. — קלעצער אומצולייגן, אַדער אומגעלייג-טע שיקן אין וועג אַריין.

דעם זעלבן טאָג האָט אַן ענקאוועדיסט-אַפיציר גערעדט:

* באַלעבאַסטע.

ד. זאקאליק

— איר ווערט באפרייט, מיט רעכט צו ארבעטן פארן פארבאנד, ווו ס'בוט זיך ס'נייע לעבן... ס'איז גלייכער נישט ארומצוגיין אן ארבעט. ס'ווערן אייך אנערקענט די רעכט פון רוסישע בירגער. ווער ס'וויל קאן זיך מעלדן אין דער ארמיי אונטער דער אנפירונג פון א פוילישן גענעראל, א פארבינדעטן פון ראטנפארבאנד.

— ספאסיבא!*) — האבן אלע אויסגערופן ווי אין א כאָר.

**

די נאכט איז אלעק געלעגן אין א הארטן שלאָף. ער האָט זיך ווידער קיין וואַרשע אַריינגעכאַפּט... פון מזרח-וואַקזאַל, אין פּראָגע, איז ער גע-לאָפן דורך דער קערבעדזשער בריק, וואָס איז צוריק צורעכט געמאַכט געוואָרן פאַר פּוסיגייער. ער זעט נאָך די שוורת חורבות פון דער באַמ-באַרדירונג. ער קוקט זיך נישט אום. ער לויפט אין דער ריכטונג צו זלאָטע וואָס; אין דער צייט פלעגט ראַכעלאַ גיין מיטן קינד שפּאַצירן. ער וויל נישט קומען צו אַ פאַרשלאָסענער טיר. אויב ער וועט זי טרעפן אַפילו שוין גרייט צום אַראָפּגיין, איז אויך גוט. האָרט ביים עפענען די טיר וועט ער איר אַנטקעגן קומען. ער וועט זי אין די אַרעמס אַריינכאַפּן. אָבער דאָס קינד, דאָס טעכטערל, וועט דאָך וואַרטן ער זאָל זי נעמען טוליען צו זיך, אויסקושן איר פּנימל. וועט ער זיי ביידע קלאַמערן צו זיך ביז זיי וועלן לאַכן... אָט זענען זיך צוזאַמענגעקומען זיינע ברידער, שוועס-טער, ווי אַמאַל אויף ליליס אַ געבורטס-טאַג. אלע הערן זיך איין אין זיין דערציילונג און זיי שטוינען — וואָס ער האָט אַליץ איבערגעלעבט! מען לאַכט פון די המצאות זיינע זיך צו ראַטעווען, נישט צו פאַרלירן זיך.

באַגינען האָט אים בוימגאַרט אַרויסגעשלעפט פון חלום:

— דער דאַמפּער דערנענטערט זיך צו סיווטיווקאַר!

קאַנטורן פון הייזער, דעכער מיט קוימענס, ווי די וואַרשעווער הייזער.

— דערנענטערט מען זיך צו דער היים, אָדער מען דערווייטערט זיך?

(*) אַ דאַנק.

ביכער פון זעלבן מחבר :

1. איבערגאנג (ראמאן), ווארשע 1931
2. חבר יאזע בראך (ראמאן), ווארשע 1934
3. געדראנגל (לובלין — 1939—1943), י. ל. פּרץ-פּאַרלאַג, תל-אָביב, 1958
4. מענטשן און גאָסן (דערציילונגען), י. ל. פּרץ-פּאַרלאַג, תל-אָביב, 1962

דעם פוילישע יידנטום

ביכערסעריע פון דעם צענטראל־פארבאנד פון פוילישע יידן
אין ארנעמינע
רעדאקטאר: מאַרק טורקאָוו

פּאָרלאַג־לייטער: אַברהם מיטלבערג

ביז איצט דערשינען:

- (1) מאַרק טורקאָוו — מלכה אַושיאַני דערציילט...
- (2) ה. ד. נאַמבערג — י. ל. פּרץ
- (3) וו. גראַסמאַן־וויערניק — טרעבלינקע
- (4) פּרץ גראַנאַטשטיין — מיין חרוב שטעטל סאַקאַלאַוו
- (5) ישראל טאַבאַקסבלאַט — חורבו לאַדזש
- (6) זרובבל — באַרג חורבו
- (7) אלחנן צייטלין — אין אַ ליטעראַרישער שטוב
- (8) ד"ר ה. שאַשקעס — פּוילן — 1946
- (9) ז. סעגאַלאַוויטש — טלאַמאַצקע 13
- (10) מ. גודעלמאַן — געלעכטער דורך טרערן
- (11) ד"ר מאיר באַלאַבאַן — די יידן־שטאַט לובלין
- (12) ישראל אפרת — היימלאַזע יידן
- (13) ד"ר יעקב שאַצקי — אין שאַטן פון עבר
- (14) דוד פלינקער — אַ הויז אויף גזש־באַן
- (15) ד"ר הלל זנדמאַן — טאַגבוך פון וואַרשעווער געטאָ
- (16) זאַמלונג פון דאַקומענטן — קינדער־מאַרט־ראַלאַגעי
- (17) חיים גראַדע — פּליטים
- (18) ש. קאַטשעריגניסקי — פּאַרטיזאַנער גייען!...
- (19) פּרידע זרובבל — נע־נד
- (20) מרדכי שטריגלער — מאַידאַנעק
- (21) יעקב לעשצינסקי — אויפן ראַנד פון אַפּגרונט —
- (22) ז. סעגאַלאַוויטש — געברענטע טריט
- (23) אַברהם טייטלבוים — וואַרשעווער היף
- (24) טאַניאַ פּוקס — אַ וואַנדערונג איבער אַקופירטע געביטן
- (25) ש. ל. שנזדערמאַן — צווישן שרעק און האַפענונג
- (26) לעאַ פּינקעלשטיין — מגילת פּוילן
- (27) יאַנאַס טורקאָוו — אַזוי איז עס געווען... (חורבן וואַרשע)
- (28) ש. איזבאַן — „אומלעגאַלע“ יידן שפּאַלטן ימען
- (29) יעקב פאַט — הענעך
- (30) ד"ר י. קערמיש — דער אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ

- (31) שמחה פאליאקיעוויטש — אַ טאָג אין טרעבלינקע
- (32) מרדכי שטריגלער — אין די פאָבריקן פון טויט (אויספאָרקויפט)
- (33) אַברהם נחתומי — אין שאַטן פון דורות
- (34) יחיאל לערער — מיין היים (אויספאָרקויפט)
- (35) יוסף וואָלף — ליינענדיק פרצן...
- (36) צפורה קאַצענעלסאָן-נאַכומאַוו — יצחק קאַצענעלסאָן
- (37) י. הירשהויט — פּינצטערע נעכט אין פּאָוואָק
- (38) נחום סאַקאַלאָוו — פּערזענלעכקייטן
- (39) רחל קאַרן — היים און היימלאַזיקייט (לידער)
- (40) א. אַלמי — מאַמענטן פון אַ לעבן
- (41) מנשה אונגער — פּשיסכע און קאַצק (אויספאָרקויפט)
- (42) מ. בורשטיין — איבער די חורבות פון פּלוינע
- (43) מ. קיפּניס — הונדערט פּאַלקס-לידער (אויספאָרקויפט)
- (44) ז. סעגאַלאָוויטש — מינע זיבן יאָר אין תּל-אַביב (אויספאָרקויפט)
- (45) ד"ר ח. שאַשקעס — אַ וועלט וואָס איז פּאַרביי... (אויספאָרקויפט)
- (46) שלמה וואָגאַ — חורבן טשעכענשטאַטאָוו
- (47) אַברהם זאַק — יאָרן אין וואַנדער (לידער)
- (48-49) ש. אינבאַן — פּאַמיליע קאַרפּ (אויספאָרקויפט)
- (פרעפירט דורכן צבײַקעסעל-ליטעראַטור-פּאַנד, מעקטיקע 1950)
- (50) דײַר אַ. מוקדוני — מינע באַגעגענישן (זכרונות)
- (51) ר. שושנה-קאַהאַן — אין פּיער און פּלאַמען (אויספאָרקויפט)
- (52) י. י. טרונוק — די ייִדישע פּראָזע אין פּוילן
- (53) יאַנאַס טורקאַוו — אין קאַמף פּאַרן לעבן (אויספאָרקויפט)
- (54) יצחק פּערלאָוו — די מענטשן פון „עקזאָדוס 1947“ (ראַמאַן)
- (55) פּנחס ביזבערג — שבת-יוס-טובֿדיקע ייִדן
- (56-57-58) שלום אַש — פּעטערבורג — וואַרשע — מאַסקווע
- (59) דײַר פּיליפּ פּרידמאַן — אַשוויענטשים
- (60) ב. ראָזען — טלאַמאַצקע 13
- (61-62) דוד פּלינקער — אין שטורעם (ראַמאַן)
- (63) יאַנוש קאַרטשאַק — משהלעך, יאַסעלעך, ישראליקלעך (אויספאָרקויפט)
- (64-65) מרדכי שטריגלער — „ווערק צע“ (אויספאָרקויפט)
- (פרעמירט דורכן האַפּערלייב ליטעראַטור-פּאַנד ביים ייִדישן קולטור-קאָנגרעס, בונאַס-איירעס, 1951)
- (66) חיים גראַדע — שײַן פון פּאַרלאַשענע שטערן
- (67) רבקה קוויאַטקאַווסקאַ — פון לאַגער אין לאַגער
- (68) יואל מאַסטבוים — מינע שטורמישע יאָרן (זכרונות)
- (69) אליהו טראַצקי — גלות דײַטשלאַנד
- (70) דײַר י. שאַצקי — קולטור-געשיכטע פון דער השכלה (אויספאָרקויפט)
- (71) נחמן מנזיל — געווען אַמאַל אַ לעבן... (אויספאָרקויפט)
- (72) י. י. טרונוק — סימכע פּלאַכטע פון נאַרקאַווע (אויספאָרקויפט)
- (פרעמירט דורכן צבײַקעסעל-פּאַנד, מעקטיקע, 1951)

- (73) יהודה עלבערג — אונטער קופערנע הימלען (אויספארקויפט)
 (פרעמירט דורכן ליטעראטור־פּאָנד אין סאַן־פּאַולאָ, בראַזיל, 1951)
- (74) ד״ר אַ. מוקדוני — אויסלאַנד
- (75) זיגמונט טורקאָוו — פראַגמענטן פון מיין לעבן
- (76) יהושע פּערלע — יידן פון אַ גאַנץ יאָר
 (פרעמירט מיט דער פּרין־פרעמיע פון יידישן פּענקלוב אין פּוילן
 און ליטעראטור־פרעמיע פון „בונד“ אין פּוילן, וואַרשע, 1937)
- (77) יעקב לעשציןסקי — ערב חורבן
- (78) דניאל טשאַרני — ווילנע
- (79) ז. סעגאַלאַוויטש — דער לעצטער לאַדזשער ראַמאַן (אויספארקויפט)
- (80) יזכור־בון — בעלכאַטאָוו (אויספארקויפט)
- (81) מ. מ. י. שעליובסקי — אויף אַ פולטער וואָך
- (82-83) יצחק פּערלאַוו — דער צוריקגעקומענער (ראַמאַן)
- (84) יוסף אַקרוטיני — דאָס בוך פון די עלנטע
- (85-86) מרדכי שטריגלער — גורלות (אויספארקויפט)
- (87) ד״ר יוסף טענענבוים — גאַליציע — מיין אַלטע היים
- (88) זלמן שור — שטערן פּאַרטאַג (זכרונות) (אויספארקויפט)
- (89) משה־דוד גיסער — דאָס געזאַנג פון אַ לעבן (אויספארקויפט)
- (90) ז. י. אַנכי — ר' אבא און אַנדערע כתבים
- (91-92) עמנואל רינגעלבלום — קאַפיטלען געשיכטע
- (93) שמעון האַראַנטשיק — אין גערויש פון מאַשינען (ראַמאַן)
- (94) גרשם באַדער — מייע זכרונות (קראַקע)
- (95-96) יאַנאַס טורקאָוו — פּאַרלאַמענט שטערן (אויספארקויפט)
 (פרעמירט דורכן צבי קעסטל ליטעראטור־פּאָנד, מעקסיקע 1954)
- (97-98) אַלטער קאַציזנע — שטאַרקע און שוואַכע (ראַמאַן)
- (99) פּועה ראַקאָווסקי — זכרונות פון אַ יידישער רעוואַלוציאַנערין
- (100) מאַרק טורקאָוו — די לעצטע פון אַ גרויסן דור (אויספארקויפט)
- (101) י. הירשהויט — יידישע נאַפּט־מאַגנאַטן
 (פרעמירט דורכן מרדכי־סטאַליאַר־ליטעראטור־פּאָנד, ביי „די אידישע
 צייטונג“, בוענאַס־איירעס, 1955)
- (102) משה זאַנשנין — יידיש וואַרשע
- (103) פ. מינץ (אַלקסאַנדער) — די געשיכטע פון אַ פּאַלשער אילוויע
- (104) י. י. טרונק — די וועלט איז פול מיט נסים (ראַמאַן)
- 105-107) מיכאל באַרוויטש — אַרישע פּאַפּירן
 (פרעמירט דורכן ניי־מאַן־פּאָנד, פּאַריז, 1958)
- 108-109) מרדכי שטריגלער — געאַרעמט מיטן ווינט (ראַמאַן)
- 110-111) ד״ר אַ. מוקדוני — וואַרשע און לאַדזש
 (פרעמירט דורכן האַפּערלייב ליטעראטור־פּאָנד, ניו־יאָרק, 1956)
- (112) ברוך האַגער — מלכות חסידות
 (פרעמירט דורכן מרדכי סטאַליאַר־ליטעראטור־פּאָנד, בוענאַס־איירעס, 1956)
- (113) ב. שעפּנער — נאַוואַליפּיע 7 (אויספארקויפט)
- (114) פּנחס שטיינבוואַקס — יידן צום געדענקען
- (115) ק. צעטניק — דאָס הויז פון ליאַלקעס (אויספארקויפט)

- 116 מאַקס ווינגרינד — פון ביידע זייַטן פלוט
- 117 אליעזר וויזל — און די וועלט האָט געטויגן
- 118 ש. בערלינסקי — ירושה
(פרעמירט דורכן יידישן קולטור־קאָנגרעס, ניו־יאָרק, 1957)
- 119 ד״ר יוסף טענענבוים — צווישן מלחמה און שלום
- 120 יוסף אַקרוטני — סוף קאַפּיטל
- 121 זיגמונט טורקאָוו — טעאָטער־זכרונות פון אַ שטורמישער צײַט
- 122 בער י. ראָזען — פאַרטרעטן
- 123 אַברהם טענענבוים־אַרזי — לאַדזש און אירע יידן
- 124-125 משה קאַגאַנאוויטש — די מלחמה פון יידישע פאַרטיזאַנען
- 126-127 אַברהם זאַק — קנעכט זענען מיר געווען
(פרעמירט דורך דער באַריט סודאוויטש־פרעמיע, ניו־יאָרק, 1957)
- 128 יעקב גלאַטשטיין — ווען יאַש איז געפאַרן
- 129-130 דוד פלינקער — נייע צײַטן (ראַמאַן)
- (פרעמירט דורך דער מרדכי סטאַליאַר־פרעמיע, בוננאַס־איירעס, 1958)
- 131 משה יודל שעליובסקי — אין דער וועלט אַרײַן
(פרעמירט דורך דער האַפּענלייב־פרעמיע, ניו־יאָרק, 1958)
- 132 ד״ר יצחק שוואַרצבאַרט — צווישן ביידע וועלט־מלחמות
- 133 לעאָן לענעמאַן — דער חשבון בלייבט אָפּ
- 134 שלמה פראַנק — טאַג־בוך פון לאַדזשער געמאַ
- 135 מ. באַקאַלטשוק — זכרונות פון אַ יידישן פאַרטיזאַן
- 136 פּנחס וועלנער — אין יענע טעג
- 137 אלימלך ראַק — זכרונות פון אַ יידישן האַנטווערקער־טוער
- 138 הירש אַבראַמאוויטש — פאַרשווונדענע געשטאַלטן
(פרעמירט דורכן צביקעסטעל־פּאַנד, מעקסיקע 1959)
- 139 ב. טערקעל — צווישן טאַקאַלן
- 140 י. ל. וואלמאַן — פוילישע יידן (ראַמאַן)
- 141-142 נ. שמן — דאָס געזאַנג פון חסידות
- 143-144 צבי כהן — שטורמישע דורות (ראַמאַן)
- 145 יאַנאַס טורקאָוו — נאָך דער באַפֿרײַאונג
- 146 העלענאַ שערעשעווסקאַ — צווישן צלם און מזוהה
- 147 פּנחס שטייטוואַקס — יידישע מאַמעס צום געדענקען
- 148 וואָלף מערקור — די וועלט איז כעלעס
- 149 ראובן בן־שם — פוילן ברענט...
- 150 יצחק טורקאָוו־גרודבערג — פּנימער און מאַסקעס
- 151 שלמה פּריזאַמענט — די באַדער זינגער
- 152 דוד לעדערמאַן — פון יענער זײַט פאַרהאַנג
- 153 שיינע־מרים באַדערזאַן — מיין לײַדנס־וועג מיט משה באַדערזאַן
- 154 פּאַלאַ אַפּענשלאַק — יאַנוש קאַרטשאַק
- 155 שלמה בריינסקי — מענטשן פון זעלעכאַוו
- 156 זיגמונט טורקאָוו — די איבערגעריסענע תקופה
- 157-158 דוד דאַוידאַוויטש — שולן אין פוילן

- 159) א. אלמי — זאמלבוך
 160) ד"ר יצחק לעווין — יידן אין אַלטן פּוילן
 161) מלך ראָוויטש — דאָס מעשה-בוך פון מיין לעבן
 162) ישראל עמיאַט — פאַרדעקטע שפּיגלען
 163-164) הערשל ה. וויינרויך — קאַמיסאַרן
 165) ישעיה טרונק — געשטאַלטן און געשעענישן
 166) אַברהם זאַק — אין אָנהייב פון אַ פּרילינג
 167) שלמה שאַפיראַ — זכרונות פון אַ מאַראָו
 168) ב. טערקעל — די זון פאַרגייט ביים אַמור דאַריאַ
 169) ד. זאַקאַליק — אין שטורעם

עס גרייט זיך צום דרוק:

- ג. קאַנטאַראָוויטש — פֿאַרשוואַנדענע יטובים
 מלך ראָוויטש — דאָס מעשה-בוך פון מיין לעבן (באַנד 2)
 נינאַ טענענבוים — מרדכי טענענבוים-טאַמאַראָו
 ד"ר ל. ווילמאַן — יידישע דאַקטוירים אין פּוילן
 קעהאַס קליגער — איטע און ליבער (ראַמאַן אין פּערזן)
 יצחק טורקאַוו-גרודבערג — אויף מיין וועג... (שרייבער און קינסטלער)
 ד"ר יוסף קרוק — זכרונות

דאָס פּוילישע ייִדנטום

יעקב באַטשאַנסקי שרייבט וועגן „זכרונות פון אַ מאַראַן“ פון שלמה שאַפּיראַ „די פרעסע“, בוענאַס-אירעס, 5טער אַפּריל 1963):

זעצט זיך דאָרטן, אַרבעט אויף אַ פּאַסטן, באַטייליקט זיך אין געזעלשאַפטלעכן לעבן, באַקומט אַ שם אין זיין סביבה און אין יאָר 1959 שטאַרבט ער פון אַ האַרץ־קראַנקייט, וואָס ער האָט אָפּגעשפּאַרט אין דער אַקור־פּאַציע־צייט. די זכרונות זיינע האָט ער באַלד נאָכן קריג פּאַרצייכנט אויף דייטש און ער האָט זיי אַליין איבערגעזעצט אויף עברית און זיי זענען דערשינען אין בוכ־פּאַרם אויף עברית אין יאָר 1953. פון העב־רעיש אויף ייִדיש האָט דאָס דאָזיקע בוך אי־בערגעזעצט זייער קאַרעקט ז. אַליצקי.

פון דעם טיטל פון בוך קען דער לייע־נער פאַרשטיין, אַז שלמה שאַפּיראַ האָט גע־לעבט אויף דער אַרישער זייט, ווי אַן אָגוס, אַ מאַראַן, אין די צייטן פון דער שפּאַני־שער אינקוויזיציע. גישט די גאַנצע צייט האָט ער געלעבט ווי אַ מאַראַן. אַ היפשע צייט האָט ער געלעבט ווי אַ ייד און ער האָט זיך אַרויסגעדרייט פון אַ סך סכּנות, אַ דאָנק זיינע אויסערגעוויינלעכע פעזיקייטן. ער איז געווען אַ גלענצנדיקער בוכהאַלטער און ער האָט געקענט אָנפירן מיט יעדער קאָמערציעלער און אינדוסטריעלער אונטער־נעמונג און ער איז באַזונדערס געווען אַ ספעציאַליסט אין האַלץ־ענינים. אָבער עס איז אָנגעקומען גאַנץ שווער צו בלייבן אַלס

דאָס 167 (הונדערט זיבן און ועכציק סטע) בוך פון דער סעריע „דאָס פּוילישע ייִדנטום“, וואָס דער צענטראַל־פּאַרבאַנד פון פּוילישע יידן אין אַרגענטינע גיט אַרויס אונטער דער רעדאַקציע פון מאַרק טורקאָו און אַדמיניסטראַציע פון אברהם מיטלבערג, הייסט „זכרונות פון אַ מאַראַן“ און דער מחבר דערפון איז שלמה שאַפּיראַ. עס איז צו דעם דאָזיקן בוך, וואָס האָט 224 זייטן צוגעגעבן אַ הקדמה פון נחמן בלומענטאַל און אַ קורצע ביאָגראַפיע פון מחבר. מיר באַ־נוצן זיך מיט די דאָטן פון דער „ביאָגראַ־פיע“. שלמה שאַפּיראַ איז געבוירן געוואָרן אין יאָר 1897 אין זאַלאַשיץ, מזרח־גאַליציע. ער האָט געענדיקט די גימנאַזיע אין טאַר־נאַפּאַל און ער האָט שטודירט יורי אין ווין און בערן (שוויצאַריע). נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט ער חתונה געהאַט פאַר פריילך פאַני מעל פון פרעמישלאַן און ער האָט זיך באַזעצט אין לעמבערג און ער האָט זיך דאָרט איינגעשטעלט אַ האַל־עקספּאַרט־פירמע, וואָס איז געגאַנגען זייער גוט ביז צום אויסברוך פון דער צווייטער וועלט־מלחמה. אין דעם בוך „זכרונות פון אַ מאַ־ראַן“ דערציילט שאַפּיראַ, וואָס ער האָט אי־בערגעלעבט בעת דעם צווייטן וועלט־קריג. אין יאָר 1947 קומט ער קיין ישראל, באַ־

ייד און ער האָט אַלע מאָל ריזיקירט אומ-צוקומען אין איינעם מיט זיין פרוי, זייער טאַכטער און זון. און די פרוי איז טאַקע אומגעבראַכט געוואָרן. די טאַכטער האָט דע-מאָלט באַשלאָסן צו לעבן אַלס „קריסטן“ און דער פאַטער און דער ברודער האָבן סוף-כל-סוף נאַכגעטון און זיי זענען אויך געוואָרן „אַריער“.

די גאַנצע צייט, וואָס שלמה שאַפיראַ האָט געלעבט ווי אַ ייד איז געווען אַן אומאויפ-הערלעכע פיין. מען האָט אים כסדר דער-גאַנצען די יאָרן און מען האָט געהאַט טע-נות פאַר וואָס ער איז אַ פעניקער בוכ-האַלטער. אַלע פּאָליאַקן, וואָס האָבן פרע-טענדירט אויף זיין פּאַסטן זענען געווען זי-כער, אַז די יידן ווייסן עפעס אַ סוד אין דער בוכהאַלטעריע, וועלכן זיי ווילן גישט איבערגעבן די קריסטן און דערפאַר קען ער מאַכן אַ ריכטיקן ביודושעט און באַ-לאַגס און זיי — גישט. נעמען אין באַ-טראַכט, אַז זיי קענען גישט, ווייל זיי האָבן גישט געלערנט קיין בוכהאַלטעריע און ווייל זיי זענען שיכורים און פּוילענצער, דאָס דאָזיקע איז גישט איינגעפאַלן... פּוילישע פרויען האָבן געהאַט טענות צו אים פאַר די דאָזיקע יידן, וואָס האָבן זיי פאַרקויפט זיי-ערע זאַכן און זיי גישט געוואָלט אַוועקגעבן בחינם, כאָטש זיי האָבן דאָך געוויסט, אַז זיי וועלן ליקוידירט ווערן.

דער דאָזיקער טייל, אין וועלכן עס ווערט דערציילט וועגן דער שאַפיראַ-פאַמיליע נאָך אַלס יידן איז באַזונדער אינטערע-סאַנט דערמיט, וואָס ער שילדערט, וואָס יידן האָבן איבערגעלעבט אין מורח-גאַליציע, לכתחילה אונטער די רוסן און דערנאָך אוי-טער די דייטשן. אונטער די רוסן האָבן די יידן באַזונדער געליטן פון די אוקראַינער, וועלכע זענען געווען היפּער-נאַציאָנאַליסטן און קעגנער פון קאָמוניזם און זיי האָבן

זיך דאָך געקענט צופּונצן צו די רוסן. אוי-טער די דייטשן האָבן די אוקראַינער גע-שפּילט די גערמאַנאָפּילן און זיי האָבן אַרויסגעוויזן די גאַנצע ברוטאַלע מערדע-רישקייט זייערע. אונטער די דייטשן האָבן די פּאָליאַקן אויך גענומען געבן קאַרטן און ווילדעווען לגבי די יידן. אין זייער שנאה צו יידן, וואָס איז געווען פשוט סם, זענען די פּאָליאַקן אין גאַליציע גישט צוריקגעשטאַ-נען פון די ברידער זייערע אין קרוינפּוילן.

אַלס מאַראַן האָט שאַפיראַ געלעבט סיי אין גאַליציע און סיי אין פּוילן און ער באַ-שרייבט אַ צייט, וואָס איז ביז איצטער וויי-ניק פאַרצייכנט געוואָרן. די צייט פון פּויל-לישן אויפשטאַנד אין משך פון די חדשים אויגוסט-אָקטאָבער 1944. אין יענער צייט, אַ פּופּצן חדשים נאָך דעם אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ, זענען שוין געווען גאַר ווייניק יידן אין פּוילן, אָבער פאַר די פּאָ-ליאַקן זענען זיי נאָך אַלץ געווען צופּיל. ווען פון די הונדערט צוואַנציק טויזנט יידן אין ל ע מ ב ע ר ג זענען געבליבן בלויז אַכט טויזנט און אַ פּוילישע פרוי האָט דאָס געהערט, האָט זי אויסגעשריען: אַזוי פּיל יידן זענען נאָך פאַראַן! 8 טויזנט פון 120 טויזנט האָט איר אויסגעוויזן מוראדיק אַ סך. און געציילטע יידן אין גאַנץ פּוילן אין יאָר 1944 האָט אַלע פּאָליאַקן אויסגעוויזן צופּיל. זיי האָבן געהאַט באַשלאָסן, אַז עס דאַרפן גאַר קיין יידן גישט בלייבן אין זייער לאַנד. און אין דער סאַמע צייט פון פּוילישן אויפשטאַנד, ווען יידן האָבן אַוועק-געגעבן סילעצטע ביסל לעבן זייערס און זיי האָבן געעקמפט אַ סך העלדישער ווי די פּאָליאַקן, האָבן די לעצטע געקריצט די ציין קעגן יעדן איינעם, וואָס האָט זיי אויס-געזען ווי אַ ייד. געפאַנגענע פּוילישע סאָל-דאַטן פון גענעראַל סאַסקאַווסקי און באַר קאַמאַראַווסקי אַרמיי האָבן באַ-

מערקט דעם מחבר און זיי האָבן באַלד אויסגעשרייען, אַז ער איז אַ יוד, כאַטש דאָס דאָזיקע איז פֿאַר אים געווען אַ לעבן־סכנה. די שנאה ביי די פֿאַליאַקן האָט ממש גע־ברענט. און ווען די רוסן האָבן שוין פֿאַר־נומען פּוילן און די גאַרד־אַמעריקאַנער זע־נען שוין געווען אין גאַליציע, זענען יידן אין ערגעץ נישט געווען זיכער מיט זייער לעבן דאָרטן וווּ עס זענען געווען פֿאַליאַקן.

אונטער די אַמעריקאַנער איז שלמה שאַ־פּיראַ געוואָרן קאַמענדאַנט פון אַ לאַגער, וווּ עס זענען געווען פֿאַליאַקן. ער האָט זיך איינגעשטעלט פֿאַר זיינע מענטשן. ווען מען האָט איינעם פון זיי געכאַפט ביי אַ גניבה און מען האָט אים געמשפט, האָט דער מחבר, וואָס איז געווען אַן אַרוואַקאַט, אים פֿאַרטיידיקט מיט אַלע זיינע כוחות פון שכל און שאַרפּזין און ער האָט אים באַ־פּרייט. און ער האָט שוין דערנאָך געהאַט כסדר אַרבעט צו פֿאַרטיידיקן די פֿאַליאַקן, וואָס זענען באַגאַנגען גנבות און רציחות.

אין לאַגער איז געווען אויך אַ קשאַנדז (אַ פּוילישער גייסטלעכער) און ער האָט דער־צײלט די חרופות, אַז עס האָט זיך דאָרט באַוווּזן אַ יוד מיטן נאָמען פּאַזנאַנסקי און ער האָט געזאָגט: „איך בין געווען איבער־צײגט, אַז קיין יידן זענען נישט געבליבן ביים לעבן און אַט האָט זיך אַרויסגענוזן, אַז אַפילו אין אונדזער לאַגער געפינט זיך איינער“. און וועלן געפינען אַן עצה אַ באַמערקונג: „מיר וועלן געפינען אַן עצה צו דעם ביסל לעבונגעבליבענע אַפילו אין אונדזער לאַגער“. נאָך אַט די ווערטער האָט שאַפּיראַ אַ פּרעג געטון: „וואָס וואָלט איר געזאָגט ווען איר דערוויסט זיך, אַז אייער קאַמענדאַנט און פֿאַרטיידיקער איז אַ יוד?“ האָבן זיי אים געענטפּערט: „וואָלטן מיר אים אויפן אַרט דערשטיקט“. און שאַפּיראַ פֿאַרענדיקט: „כּײַהאַב זיך אויפּגעהויבן, אַ

שפּיי געטון אין זייערע פרצופים און פֿאַר־לאַזט דעם לאַגער“.

די מעמוואָרן פון שלמה שאַפּיראַ האָבן חוץ אַ ווערט פון ייִדישע דאָקומענטן אויך אַ געוויסן ווערט פֿאַר דער געשיכטע בכלל. מיר געדענקען אַלע, אַז ווען עס איז פֿאַר־געקומען עדר פּוילישער אויפשטאַנד זענען די רוסן געשטאַנען ביי דער ווייסל און מען האָט געגלייבט, אַז אַט אַט וועלן זיך די אויפשטענדלער פֿאַרבינדן מיט דער רויטער אַרמיי, אָבער עס איז צו דעם נישט געקו־מען און די רוסן האָבן זיך צוריקגעצויגן. שאַפּיראַ מאַכט יענע געשעעניש זייער קלאַר. די אויפשטענדלער האָבן געהערט צו פֿאַרשידענע פֿאַרטייען, אָבער איין צד השווה איז געווען ביי אַלע: זיי זענען אַלע געווען אין תּוֹך נאַציס, נאָר צעקריגטע מיט די דייטשן. און די רוסישע אַרמיי האָט נישט געוואָלט העלפּן פֿאַרנעמען פּוילן און איר בערגעבן דאָס לאַנד צו די סאַטנאַקוואַסיס און באַר קאַמאַראַוואַסיס.

עס איז כּדאַי צו מאַכן דאָ אַט אַ די באַ־מערקונג: איך האָב נאָר וואָס פֿאַרענדיקט לייענען אַ בוך פון אַ יידן וואָס וויינט אין פֿאַריז און זיין נאָמען איז ה. י. גאַלדשטיין, „זיבן אין איין בונקער“ הייסט דאָס דאָזיקע בוך און עס איז אַרויסגעגעבן פון פֿאַרלאַג „ייִדיש בוך“ אין וואַרשע. גאַלדשטיין דער־צײלט וועגן דער זעלבער עפּאַכע, וואָס שאַ־פּיראַ באַשרייבט. ער דערצײלט אויך וועגן זעלביקן אויפשטאַנד. און ער דערמאָנט זייער אַ סך פּאַלן פון אַנטסיסעמיזם און ער האָט אויך געהאַט אַ גלח אין זיין מיט. אָבער ביי אים זענען די אַנטסיסעמישע עקסצעסן אויסנאָם פּאַלן און די מערסטע פֿאַליאַקן זענען געווען גוט און וויל. אויך דער גלח איז לתחילה געווען אַן אַנטסיסע־מיט, אָבער אומשולדיק נאַזיו. מען דער־קענט, אַז גאַלדשטיין האָט געליטן אומגע־

הייער פון א סך פאליאקן בעת דעם אויפ־
שטאַנד און ער וואַרגט זיך מיט דעם און ער
טוט אַלצדינג דאָס צו פאַרגלעטן, ווייל זיין
ריכטונג פאַרלאַנגט דאָס ביי אים. דער חי-
לוק צווישן שאַפּיראַ און גאַלדשטיינען באַ-
שטייט אין דעם, וואָס דער ערשטער דער-
ציילט דעם גאַנצן אמת און ער דעקט אַלצ-
דינג אויף, בעת דער צווייטער איז מגלה
טפח ומכסה טפחיים. ער דעקט אַ ביסל
אויף, בכדי ער זאָל קענען אַ סך צודעקן.
אין גאַנצן גענומען איז „זכרונות פון אַ
מאַראַן“ אַ בוך, וואָס ווייזט אַ ווייניק באַ-
קאַנט ווינקל און אַ ווייניק באַקאַנטע צייט

פון אונדזער דריטן און גרעסטן חורבן.
געשריבן זענען די זכרונות זייער לאַקאַניש.
דער מחבר רעדט זיך קיין מאָל נישט אַר-
בער. ער דעררעדט צומאָל נישט דאָס ניי-
טיקע. „זכרונות פון אַ מאַראַן“ איז אַ בוך,
וואָס יידן דאַרפן דאָס לייענען און באַזונדער
דאַרפן דאָס לייענען אונדזערע יידן, וואָס
האַבן גאַר נישט איבערגעלעבט פון דעם
גרעסטן גרויל, וואָס די יידן אין מזרח איי-
ראָפּע האָבן איבערגעלעבט און היסטאָרי-
קער פון פּוילישן יידנטום בכלל און פון
גאַלציאַנער יידנטום בפרט וועלן דאָס דאָ-
זיקע בוך ציטירן.

ש. אַפּטער שרייבט וועגן דעם ראַמאַן „קאַמיסאַרן“ פון הערשל ש. וויינ- רויך (פּרייע אַרבעטער-שטימע“ ניו-יאָרק, 15טער מערץ 1963):

דורך דעם פאַרלאַג „דאָס פּוילישע יידן“
טום אין אַרגענטינע“ איז לעצטנס דער-
שינען אַ ראַמאַן אין צוויי בענדער מיטן
נאָמען „קאַמיסאַרן“ פון הערשל וויינרויך.
מען מוז גלייך פון אָנהייב זאָגן, אַז
דאָס איז אַ טשעקאָווע בוך, וואָס רופט
אַרויס אינטערעס. הערשל וויינרויך דער-
ציילט אונדז פון אַ וועלט, וואָס איז פון
אונדז טיילווייז פאַרבאָרגן.
עס איז נייטיק צו געבן אַ פאַר ביאָ-
גראַפישע שטריכן פון דעם מחבר, כדי אַ
סך זאכן זאָלן אונדז קלאַר ווערן. הערשל
וויינרויך איז דערצויגן געוואָרן אין אָדעס,
אונטערן סאָוועטישן רעזשים איז ער גע-
וואָרן אַ יידישער שרייבער. ער האָט גע-
דינט מיט דער פּען דער סאָוועטישער ממ-
שלה. ער איז איינער פון די געציילטע,
וועמען עס איז געלונגען זיך אַרויסצוראַ-
טעווען פון דעם סאָוועטישן גן־עדן און
נאָך לאַנגע וואַנדערונגען איז ער געקומען
קיין אַמעריקע.

עס זעט אויס, אַז דער מחבר האָט נאָך
נישט די קינסטלערישע רוקייט און גע-
זעצטקייט צו געבן אַ ברייטע שילדערונג
פון יידישן לעבנס־שטייגער הינטער דעם
אייזערנעם פאַרהאַנג. דער הויפּט־מאָטיב אין
דעם בוך איז בלויז צו געבן אַ שילדערונג
פון דעם סאָוועטישן רעזשים און זיינע
קאַמיסאַרן. ער באַמיט זיך אַרויסצוברענגען
אַ גאַלעריע טיפּן און געשטאַלטן, וואָס
האַבן אַנטייל גענומען אין דער ברוטאַלער,
טראַגיש־אומגליקלעכער אַרבעט, וואָס דער
סאָוועטישער רעזשים האָט באַשאַפּן.
פריער פון אַלץ איז דאָס בוך אַ חידוי
פון אַן אומגליקלעכן יידיש־רוסישן שריי-
בער מיטן נאָמען מיכל קרוגער. דער סאָ-
וועטישער שרייבער מיכל קרוגער גייט אין
שפּאַן פון דער ריוויקער מאַשין, וואָס צע-
שמעטערט און צעטרעט יעדן מענטש, אויף
וועמען עס פּאַלט דער מינדסטער פאַרזאַכט
צו זיין קעגנעריש צום רעזשים. ער ווערט
דערשיטערט פון דעם שיגעון, וואָס ער זעט

ארום זיך. נעכטיקע מערדערס, נעכטיקע קאמיסארן, ווערן שפעטער אליין דערמאָר־ דעט; נעכטיקע פּאָנאָטישגלייביקע ווערן אַנטוישט און פּאַלן צום אָפּגרויט.

דער שרייבער מיכל קרוגער גייט אין שפּאַן: ער שרייבט אויף באַשטעלונג און בערגעטריבענע, פּאַלשע באַשרייבונגען און האָט גרויס הצלחה. ער ווערט אָבער אי־ גערלעך צעריסן. ער נעמט אָן דערשראָקן און פּחדנותדיק די שוידערלעכסטע עוולות, וואָס ווערן באַגאַנגען, אַלץ כדי צו בלייבן לעבן. אויב ער גייט אַ מאָל אַרויס פון די כלים, ווען ער קען שוין מער נישט אויס־ האַלטן, פּאַרענטפּערט ער זיך און אַלץ איז ווי געווען.

דאָס לעבן פון מיכל קרוגער איז אַ טראַגישע אַנשטרענגונג פון אַן אָדעסער ייִדיש ייִנגל נישט אומצוקומען. ער האָט צו פרי אין זיין יוג לעבן געזען דעם טויט פּאַר די אויגן, בעת ער איז אַריינגע־ פּאַלן אין די הענט פון דער „טשעקאַ“ פּאַר ראַבעווען ברויט צו שטילן דעם הונ־ גער פון זיין משפּחה. ער ווערט געראַטע־ וועט דורך זיין געטרייען חבר באַריס גאַר־ בער. די דערפאַרונג אין די אינקוויזיציע־ קעלערן פון דער אָדעסער „טשעקאַ“ לייגט אַרויף אַן אומגליקלעכן חותם אויף זיין ווייטערדיקן לעבן. ער גלייבט נישט און ווערט געטריבן צו גיין אין שפּאַן.

קיין שום מחבר, וואָס האָט ווען עס איז געשילדערט די ייִדיש־סאָוועטישע שריי־ בערס, איז, ווי מיר דוכט זיך, נישט צו־ געגאַנגען צום ענין אַזוי אינטיים נאָענט ווי הערשל וויינרויך. אויף זיין אַריינבליק אין דעם ענין איז כּדאי זיך אַפּצושטעלן.

ביי אונדז אין אַמעריקע גייט לעצטנס אַן אין די פּרעסע און אין פּרויאַטע שמו־ עסן אַ שאַרפּער וויכוח וועגן די סאָוועטישע

ייִדישע שרייבערס, וואָס זענען אויסגע־ מאַרזעט געוואָרן אין סאָוועטן־פּאַרבאַנד. זענען זיי געווען הרוגי מלכות, וואָס מען קען זיי פּאַרגלייכן צו די גרויסע ייִדישע תּנאים, וואָס די רוימער האָבן אומגע־ בראַכט?

הערשל וויינרויכס שילדערונגען רופן אַרויס אַ סך ספּקותדיקע מחשבותן וועגן דעם. דער העלד פון דעם בוך, מיכל קרו־ גער, און אויך אַנדערע סאָוועטישע שריי־ בערס, וואָס האָבן געהאַט אַן ערגערן גורל און זענען אומגעקומען, קענען אפּשר אַרויסרופן אַ צייטערדיק געפּיל וועגן זייער טראַגישן לעבן, אָבער באַין אופן נישט דעם פּאַרכטיקן ציטער, וואָס עס רופן אַרויס די גרויסע ייִדישע תּנאים.

הערשל וויינרויך באַגייט אָבער אַן אומ־ רעכט, ווען ער קאַמענטירט וועגן דעם גרויסן ייִדישן שרייבער, וועמען ער רופּט שטערנפּעלד, דעם שרייבער מיט די גרויסע פעטע ליפּן.

פּאַר וואָס האָט דער מחבר געהאַט אַזוי פּיל איינזעעניש מיט מיכל קרוגער און אפּילו מיט זיין גרויזאַמען חבר באַריס גאַרבער און נישט מיטן גרויסן ייִדישן שרייבער?

ער אליין דערציילט דאָך ווי מען האָט געפּאָדערט פון מיכל קרוגער, אַז יענער זאָל נאָכשפּיאַנירן דעם גרויסן ייִדישן שריי־ בער. דער „טשעקאַ“־קאַמיסאַר זאָגט אים, אַז דער גרויסער שרייבער איז געקומען וווינען אין סאָוועטן־פּאַרבאַנד נישט אויס ליבשאַפּט, נאָר ווייל ער האָט נישט גע־ קענט קריגן קיין פּרנסה ביי די ייִדישע קאַפיטאַליסטן.

ער האָט נישט דערזען די טיפע טראַגע־ דיע פון יענעם גרויסן שרייבער, וואָס יע־ דער גאַרנישט האָט געקענט אַרויפּזיען אַ

שטייט דאָס בוך אויף דער זעלביקער הייך. אַ סך שילדערונגען, וואָס פאַרנעמען אַ גרויס פּלאַץ אין די צוויי בענדער, האָבן אפשר אַ פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכן ווערט, אָבער זיי זענען נישט טיף-קינסטלעריש אויפגענומען.

בכלל באַמיט זיך נישט דער מחבר צו פיל צו פאַרטיפּן אין די אַלע פיגורן, וואָס פּורעמען אויס דעם כאַראַקטער פון מיכל קרוגער. מייסטנס פיגורירן זיי געשיל-דערט בלויז עפיזאָדיש. זיי לויפן דורך ווי אין אַ קאָלייאַקסאָפּ אין דעם בוך און לאָזן נישט איבער קיין באַשטענדיקן רושם.

ווען מיכל קרוגער געפינט זיך אין דער „טשעקאַ“־טורמע אין אָדעס, באַגעגענען מיר דעם צאַרישן גענעראַלס טאַכטער מאַ-רושאַ. זי איז געווען אַ געטרייע קאַמו-ניסטקע. די „טשעקאַ“־אַגענטן ברענגען זי אום, ווייל זיי געטרויען איר נישט און ווייל איר פּאַטער, דער צאַרישער גענעראַל, וויל זיי נישט דינען. מאַרושאַ איז געשילדערט זייער געפילפול, אָבער פאַר דעם לייענער איז זי בלויז אַן עפיזאָד.

די הויפט פּרויען-פיגור אין דעם בוך איז מיכל קרוגערס ווייב קסעניאַ, די דאָר-פישע קאַלכאָז־סקעקעטאַרשע. מיר האָבן אַ שוואַכן באַגריף וועגן איר כאַראַקטער און אירע האַנדלונגען. מען זעט נישט דעם איר בערבראָך נאָך דעם פּאַל, ווי מען האָט זי פאַרפירט אין קרעמל דורך דער האַנט פון דעם מיסטעריעזן סטאַלין. דער איבערבראָך אין איר לעבן קומט אפשר שפעטער, בעת דער נאַצישער אָקופאַציע, ווען זי אַנטלויפט מיט אַ נאַצישן גענעראַל, אָבער עס איז נישט קלאָר, וואָס עס האָט זי געפירט צו דעם.

אויך זיין צווייטע הויפט-פיגור, באַריס גאַרבער, וואָס אַרבעט אין קרעמל פאַר

פעטליע אויף זיין האַלדז — און זיי, די מערדערס, האָבן עס טאַקע געטון...

דאָרט, וווּ דער שרייבער פון דער טראַג-גישער כראַניק „קאָמיסאַרן“ הערט אויף צו קאַמענטירן און ווערט דער דערציילער פון יענער אומגליקלעכער צייט, הייבט ער זיך אויף צו אַ באַשטימטער קינסטלערישער הייך, וואָס דערפרייט אונדז און מיר באַ-קומען האַפענונגען, אַז ער קען עפעס אויפטון פאַר אונדזער ליטעראַטור.

ער קען אויך געבן אַ ברייטע שילדערונג פון סאָוועטישן לעבן, ווי עס ווייזט זיין באַשרייבן דאָס איינפירן קאַלעקטיוויזאַציע אין אַ דאָרף, אָדער דאָס פאַרשיקן אַ גאַנץ דאָרף מיט איינוווינערס, קאַרעער, וואָס וווינען ביי די גרענעצן פון אַמור לעבן ביראַבידזשאַן, ווייל מען איז חושד, אַז צווישן זיי געפינען זיך עטלעכע שפּיאָנען פון יאַפּאַן.

זייער גוט איז די שילדערונג וועגן דער בלאַנדער פרוי מיט דעם מיידעלע, וואָס האָבן פאַרלאָזט דאָס קאַפיטאַליסטישע פאַ-לעסטינע, איבערגעלאָזט איר מאַן און גע-קומען מיט איר פּאַנאַטישן, קאַמוניסטישן גלויבן בראַדזשען אין די ביראַבידזשאַנער בלאַטעס. דער איינציקער מענטש, וואָס גיט איר אַ היים, דער שטילער, פשוטער מאַש-ניסט, געקומען פון אַרגענטינע, ווערט אַרעסטירט און דערשאַסן. פון גרויס עלנט-קייט און פאַרצוויילונג ווערט זי געטריבן זיך אומצובליענען. דאָס אַרונטערלויפן אויף די באַן-רעלסן מיט אירע קינדער, איינס אויף דער האַנט און איינס אונטערן האַרץ, איז פון די טראַגישסטע קאַפיטלעך אין בוך. עס איז קינסטלעריש פאַררוי-דיקט נישט בלויז ווי אַ פּאַסירונג, נאָר ווי אַ קינסטלערישער פינאַל פון אַ מענטש, וואָס האָט נישט קיין אַנדער אויסוועג.

צום באַווייערן, איז נישט אומעטום

סטאלינען מיט לייב און לעבן, איז בלויז געשילדערט דורך די באטראכטונגען פון מיכל קרוגער. מיר אָנען, אַז ער טוט שלעכטע זאַכן, אַז ער העלפט דעם סטאַ-לין-רעזשים, וואָס דערמאָרדעט מענטשן אומרחמנותדיק אויף בלויז אַ פּאַרדאַכט, אַז מען איז קעגן סטאלינען. מיר זעען אָבער נישט קיין איין לעבעדיקע שילדע-

רינג פון דעם, וואָס גאַרבער טוט אין קרעמל. דעם מחבר הערשל וויינרויך האָט זיך איינגעגעבן צו שילדערן אַ טראַגיש-בלוי-טיקע כראָניק פון דעם ברוטאלן סטאלין-רעזשים. נישט אַלץ איז אים קינסטלעריש געלונגען, אָבער דאָס, וואָס ער האָט גע-געבן, האָט אַן שום ספק אַ באַטייטיקן ווערט.

COLECCION
"EL JUDAISMO POLACO"

DIRECTOR:

MARC TURKOW

DIRECCION ADMINISTRATIVA:

ABRAHAM MITELBERG

Volumen 169

IMPRESO EN LA ARGENTINA — PRINTED IN ARGENTINA

Hecho el depósito que marca la Ley.

Copyright by:

D. ZAKALIK,

ISRAEL

The publication of this volume was made possible
by a grant from the Cultural Fund of the Con-
ference on Jewish Material claims against Germany.

Este libro se terminó de
imprimir el 15 de octubre
de 1963 en los Talleres
Gráficos ZLOTOPORO HNOS.
S. R. L., San Luis 3149,
Bs. Aires, Rep. Argentina.

וועגן אלע ענינים וואס האבן א שייכות צום פארלאג
„דאס פוילישע יידנטום“, זיך ווענדן:

UNION ISRAELITA POLACA

Pueyrredón 667 — Buenos Aires (Argentina)

D. ZAKALIK

EN LA TEMPESTAD

Editado por la
UNION CENTRAL ISRAELITA POLACA EN LA ARGENTINA
Buenos Aires, 1963

